GEORGE ORWELL

BURMA GÜNLERİ

CAN

ROMAN

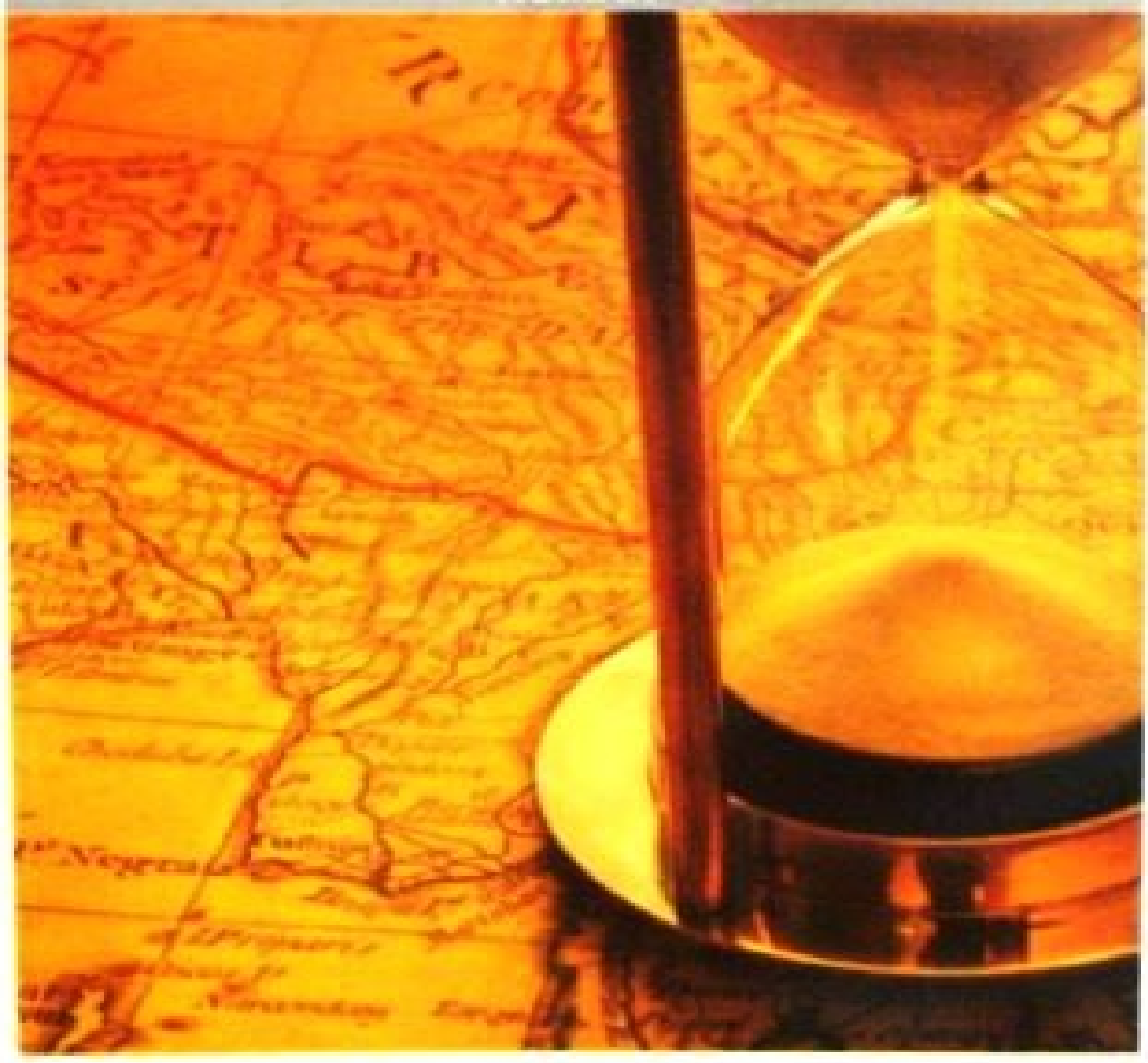

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
DENİZ CANEFE

GEORGE ORWELL

BURMA GÜNLERİ

İngilizce aslından çeviren

Deniz Canefe

Orjinal adı

Burmese Days

George Orwell, 1903'te Hindistan'ın Bengal eyaletinin Montihari kentinde doğdu. Ailesi ile birlikte İngiltere'ye döndükten sonra, öğrenimini Eton College'da tamamladı. Gerçek adı Eric Arthur olan Orwell, üniversite bursu kazanamayınca Burma'ya (Birmanya) gitti ve 1922-27 yılları arasında Hindistan İmparatorluk Polisi olarak görev yaptı. Ancak, imparatorluk yönetiminin iç yüzünü görünce istifa etti. 1950'de yayınladığı *Bir Fili Vurmak* adlı kitabı, sömürge memurlarının tutum ve davranışlarını eleştiren makalelerin derlemesidir. Avrupa'ya döndükten sonra İngiltere ve Fransa' da yaşayan Orwell, hapishane yaşamının gerçeğini öğrenmek için, kendisini kısa bir süre için sarhoşluktan hapse attırdı. 1930'larda sosyalist görüşe yakınlık duyan Orwell, çağdaş pek çok yazar gibi gazeteci olarak İspanya İç Savaşı'na katıldı ve Franco'cular tarafından vurularak ağır yaralandı. Orwell, İngiltere'nin Almanyaile savaşmasına karşı olduğu halde, 2. Dünya Savaşı'nda Yurt Muhafızları birliğinde görev aldı ve bu arada BBC, *Observer* ve *Tribüne* için muhabirlik yaptı. Savaşın sonlarına doğru yazdığı *Hayvan Çiftliği*, Stalin rejimine karşı sert bir taşlamadır. Orwell'in en çok tanınan yapıtlarından 1984, bilimkurgu türünün klasik örneklerinden biri olmanın yanı sıra, geleceği karanlık olan, gerçeklerin, doğruların saptırıldığı, konuşma özgürlüğünün yok edildiği modern dünyayı protesto eden bir romandır. *Burma Günleri*, Orwell'in Burma'daki İngiliz sömürgeciliğini dile getiren ilk kitabıdır. Orwell, 1950'de Londra'da öldü.

Deniz Canefe, 1956 yılında Ankara'da doğdu. Yüksek öğrenimini Hacettepe Tıp Fakültesi'nde, Oslo Üniversitesi Tıp ve Felsefe bölümlerinde tamamladı. Norveç'te on üç yıl tıp doktorluğu yaptıktan sonra, 1991 yılında İstanbul'a dönerek Norveççe, İngilizce ve Eski Yunan dillerinden çeviriler yapmaya başladı. İlk yıllarda ağırlığını felsefi metinlerin oluşturduğu çevirileri zamanla klasik ve çağdaş Batı edebiyatına yöneldi ve bu alanda pek çok yapıtı dilimize kazandırdı.

Erişilmez bu çölde

Hazin dalların gölgesinde.

Beğendiğiniz Gibi, William Shakespare

1

Yukarı Burma, Kyauktada Bölgesi Sulh Yargıcı U Po Kyin, verandasında oturuyordu. Saat daha sekiz buçuktu, ama aylardan nisan olduğu için uzun, boğucu öğlen saatlerinin habercisi olan bunaltıcı bir hava vardı. Arada sırada hafifçe esen rüzgâr bir serinlik duygusu veriyor, saçaklardan sarkan yeni sulanmış orkideleri kıpırdatıyordu. Orkidelerin arkasında bir palmiye ağacının tozlu ve kıvrımlı gövdesi görülebilirdi, onun arkasında da masmavi, parlak gökyüzü. Yukarılarda, bakıldığında insanın başını döndürecek kadar yüksekte, birkaç akbaba kanatlarını hiç kıpırdatmadan dönüp duruyordu.

U Po, kocaman porselen bir put gibi hiç gözünü kırpmadan yakıcı güneş ışığının tam içine dikti bakışlarını. Elli yaşlarında bir adamdı. Öyle şişmandı ki yıllardır koltuğundan yardımsız kalkamıyordu, ama yine de bütün iriliğine rağmen biçimli, hatta güzeldi; çünkü Burmalılar beyaz adamlar gibi şiştikçe çökmezlerdi, tersine olgunlaşan bir meyve gibi simetrik bir şekilde şişmanlarlardı. U Po'nun çok geniş, sarı ve kırışıksız bir yüzü ve çok açık kahverengi gözleri vardı. Bütün parmakları aynı uzunlukta olanyüksek kemerli, küt ayakları çıplaktı. Kısa saçlı başı da açıktı. Burmalıların resmi olmayan toplantılarda giydikleri türden sarı-kırmızı kareli, canlı bir Arakanese *Iongyi*[1] giymişti. Masanın üzerindeki cilalı bir kutudan aldığı betel'i[2] çiğniyor ve geçmiş yaşamını düşünüyordu.

[1] Hindistan yarımadasında kadınların ve erkeklerin giydiği bir tür üst giysisinin Arakanese kabilesine özgü olanı (Ç.N.)

[2] Doğu Hindistan'da yerlilerin çiğnediği bir yemiş (Ç.N.)

Göz kamaştırıcı başarılarla dolu bir yaşamdı onunki. U Po Kyin'in en eski anısı, seksenli yıllarda, henüz şiş karınlı çıplak bir çocukken, zafer kazanan İngiliz askerlerinin Mandalay'a girişini seyredişiydi. Biftekle beslenmiş, kırmızı yüzlü ve kırmızı ceketli kocaman adamlar sıra sıra önünden geçerken duyduğu dehşeti hatırlıyordu; omuzlarında uzun tüfekler vardı, çizmeleri ağır ve ritmik bir ses çıkarıyordu. Onları birkaç dakika seyrettikten sonra tabanları yağlamıştı. Çocuk kafasıyla kendi insanlarının bu devler ırkıyla asla başa çıkamayacağını kavramıştı. Daha çocukken İngilizlerin tarafında dövüşmek, onlara bir asalak gibi yapışmak en büyük tutkusu oldu.

On yedi yaşındayken kendine hükümette iş bulmayı denedi, ama yoksulluğu ve dostlarının olmayışı yüzünden bunu başaramayınca üç yılını Mandalay pazarlarının pis kokulu labirentinde pirinç tacirlerine yazmanlık yaparak geçirdi, zaman zaman da hırsızlık yapıyordu. Yirmi yaşında bir şantaj işinde şansı yaver gidip de eline dört yüz rupi geçince hemen Rangoon'a gidip parasıyla kendine hükümette bir yazmanlık işi ayarladı. Maaşın düşük olmasına karşın iş çok kazançlıydı. O sıralarda yazmanlardan oluşan bir çete, hükümet dükkânlarında yolsuzluk yaparak çok iyi paralar kazanıyordu ve elbette Po Kyin de (o sıralar adı yalnızca Po Kyin'di, soyluluk göstergesi olan U yıllar sonra geldi) onlara katılmıştı. Ama bütün yaşamını kâtiplikle ve ıvır zıvır hırsızlıklarla harcamayacak kadar becerikli biriydi o. Bir gün, küçük memur eksikliği çeken hükümetin yazmanlar arasından kimilerine memurluk vereceğini öğrendi. Bu haber ertesi hafta kamuya açıklanacaktı ama Po Kyin'in yeteneklerinden biri de bilgilere herkesten bir hafta önce ulaşabilmesiydi. Karşısına çıkan fırsatı değerlendirdi, önlem almalarına fırsat vermeden bütün suç ortaklarını ele verdi. Çoğu tutuklandı ve Po Kyin dürüstlüğünün ödülü olarak yardımcı kaymakam yapıldı. O günden bu yana durmaksızın yükseldi. Şimdi, elli altı yaşında bir bölge sulh yargıcıydı ve büyük olasılıkla daha da yükseltilecek, komisyon vekili yapılacak, böylece İngilizlerle eşit, hatta onlara emir verebilen bir konuma getirilecekti.

Sulh yargıcı olarak yöntemleri çok yalındı. Ne kadar rüşvet verilirse verilsin hiçbir davada yargısı satılık değildi, çünkü yanlış karar veren bir sulh yargıcının önünde sonunda yakalanacağını biliyordu. Çok daha güvenli bir yol bulmuştu; iki taraftan da rüşvet alıyor, sonra da tümüyle yasalara uygun olarak karar veriyordu. Bu davranışı onun tarafsız biri olarak tanınmasını sağlamıştı ve bu da çok işine yarıyordu. Davacılardan ve davalılardan kazandığı gelirlerin yanı sıra, U Po Kyin, kendi yönetimi altındaki bütün köylerden sürekli bir para, bir tür özel vergi topluyordu. Herhangi bir köy üzerine düşeni ödemeyecek olursa, U Po Kyin -Dakoit çetelerinin köye saldırması, köyün ileri gelenlerinin sahte suçlamalarla tutuklanması gibi- cezalandırma yöntemlerine başvuruyordu; bunun üzerine çok geçmeden gerekli meblağ ödeniyordu. Aynı zamanda bölgesinde yapılan büyük çaptaki bütün soygunlardan da payını alıyordu. Elbette bunların çoğu U Po Kyin'in amirleri dışında herkes tarafından biliniyordu (hiçbir İngiliz subayı kendi adamları hakkında söylenen olumsuz sözlere inanmazdı); ama şimdiye kadar hiç kimse onun foyasını açığa çıkarmayı başaramamıştı; vurgundan pay aldıkları için ona bağlı kalan çok sayıda destekçisi vardı. Ne zaman ona bir suçlama yöneltilse, U Po Kyin'in tek yaptığı, bir yığın karşı tanık çağırarak bunu yalanlamak, ardından da kendisini olduğundan daha da güçlü bir

konuma getiren karşı suçlamalarda bulunmaktı. Ona zarar vermek neredeyse olanaksızdı, çünkü yanlış araç seçmeyecek kadar insan sarrafıydı ve aynı zamanda dikkatsizlik ya da bilgisizlik yüzünden başarısızlığa uğramayacak kadar entrikalara gömülmüştü. Yaptıklarının hiçbir zaman ortaya çıkarılamayacağı, bir başarıdan ötekine koşacağı ve sonunda tonlarca rupi değerinde, onurlu bir adam olarak öleceği kesinlikle söylenebilirdi.

Üstelik başarısı mezarda da son bulmayacaktı. Budist inanca göre yaşamlarında kötülük yapanlar bir sonraki yaşamlarını bir sıçan, bir kurbağaya da buna benzer aşağılık bir hayvan olarak geçirmek zorundadırlar. U Po Kyin iyi bir Budist'ti ve bu tehlikeye karşı da önlemini almayı amaçlıyordu. Yaşamının son yıllarını iyi işler yaparak geçirecek ve böylece daha önceki kötülüklerine ağır basacak kadar iyilik toplayabilecekti. Bu iyi işler belki de pagoda[1] yaptırmak biçiminde olacaktı. Dört, beş, altı, yedi -rahipler ona kaç tane yapacağını söylerlerdi-, hem de taşları oymalı, saçakları yaldızlı, rüzgârda çınlayan ve her çınlamanın bir dua olduğu küçük çanlarla süslü pagodalar. Böylece dünyaya yine bir erkek olarak geri dönecekti -çünkü bir kadın, sıçan ve kurbağa ile aynı düzeydedir- ya da en iyisi bir fil veya ona benzer soylu bir hayvan olarak dönmekti.

[1]Güney ve Güneydoğu Asya'daki, özgün mimarisiyle tanınan tapmaklar (Y.N.)

Bütün bu düşünceler U Po Kyin'in kafasında hızla ve çoğunlukla da birer resim olarak uçuşuyorlardı. Kurnaz olmakla birlikte, barbarca işleyen bir beyni vardı, önünde belirli bir amaç olmadan asla kafası işlemezdi; düşünmek adına düşünceye dalmak onu aşan bir şeydi. Düşüncelerinin hedeflemiş olduğu noktaya gelmişti artık. Küçük, üçgen ellerini koltuğunun kenarlarına dayayıp oturduğu yerde biraz dönerek nezleli bir sesle seslendi:

"BaTaik! Hey, Ba Taik!"

Verandanın boncuklu perdesinin önünde U Po Kyin'in uşağı Ba Taik belirdi. Çiçek bozuğu yüzünde aç ve ürkek bir ifade olan ufak tefek bir adamdı. U Po Kyin ona maaş ödemiyordu, çünkü tek bir sözcüğüyle hapse attırabileceği, hüküm giymiş bir hırsızdı Ba Taik. Efendisine yaklaşırken öyle çekingen adımlar atıyordu ki sanki geri geri gidiyormuş gibiydi.

"Buyrun kutsal efendim?" dedi.

"Beni görmek için bekleyen var mı, Ba Taik?"

Ba Taik ziyaretçileri parmaklarıyla saydı: "Thitpingyi Köyü muhtarı armağanlar getirmiş efendim, sonra efendimizin bakacağı tecavüz davası için gelmiş iki köylü var, onlar da armağanlar getirmişler. Hükümet temsilciliğinin başkâtibi Ko Ba Sein sizi görmek istiyor, bir de polis memuru Ali Şah ve adını bilmediğim bir Dakoit var. Sanırım çaldıkları altın bilezikler için kavgaya tutuşmuşlar. Genç bir köylü kız da yanında bir bebekle gelmiş."

"O ne istiyor?" dedi U Po Kyin.

"Bebeğin sizin olduğunu söylüyor saygıdeğer efendim."

"Ha. Peki muhtar neler getirmiş?"

Ba Taik yalnızca on rupi ve bir sepet de mango getirdiğini sanıyordu.

"Muhtara söyle," dedi U Po Kyin, "yirmi rupi olması gerek. Ayrıca para yarın burada olmazsa hem onun hem de köylülerin başı derde girer. Ötekileri birazdan göreceğim. Ko Ba Sein'e buraya gelmesini söyle."

Ba Sein bir dakika içinde geldi. Kahve peltesini andıran aşırı pürüzsüz yüzlü, bir Burmalı için çok uzun boylu, dar omuzlu, dik bir adamdı. U Po Kyin onu işe yarar buluyordu. Hayal gücünden yoksun ve çalışkan olduğu için kusursuz bir kâtipti ve Hükümet Temsilcisi Mr. Macgregor resmi sırlarının çoğu konusunda ona güvenirdi. Biraz önce düşündüğü şeyler yüzünden keyfi yerinde olan U Po Kyin, Ba Sein'i gülerek selamladı ve eliyle *betel* kutusunu gösterdi.

"Evet, Ko Ba Sein, işlerimiz nasıl gidiyor? Umarım, sevgili Mr. Macgregor'un dediği gibi" -U Po Kyin sözün sonunu bozuk İngilizcesiyle tamamladı- "sağlandı fark edililir bir ilerleme."

Ba Sein bu küçük şakaya gülmedi. Boştaki koltuğa dimdik oturup soruyu yanıtladı:

"Mükemmel, efendim. Bu gazete sabah geldi. Lütfen inceleyin."

Burmalı Vatansever adındaki iki dilde hazırlanmış gazeteyi uzattı. Sekiz sayfalık sefil bir paçavraydı gazete, kurutma kâğıdı gibi berbat bir kâğıda basılmıştı ve bir kısmı *Rangoon Gazette'*den yürütülmüş haberlerle ve bir kısmı da cılız hamaset öyküleriyle oluydu. Son sayfada mürekkep akmış ve bütün sayfayı kapkara etmişti, sanki gazete satışlarının azlığından yas tutuyormuş gibiydi. U

Po Kyin'in okumaya başladığı makale geri kalanlardan biraz daha farklı bir niteliğe sahipti. Makale şöyleydi:

İçinde yaşadığımız mutlu günlerde, biz zavallı esmer tenliler, güçlü Batı uygarlığının sinematograf, makineli tüfek, frengi gibi çeşitli armağanlarıyla donatılmışken bizim için Avrupalı koruyucularımızın özel yaşamların dan daha esin verici bir konu olabilir mi? Biz de okuyucularımızın ülkenin yukarısındaki Kyauktada bölgesinde olan olaylar konusunda bir şeyler duymak isteyebileceklerini düşündük. Özellikle de söz konusu bölgenin saygıdeğer Hükümet Temsilcisi Mr. Macgregor hakkında.

Mr. Macgregor bu mutlu günlerimizde karşımızda pek *çok örneğini gördüğümüz şu kibar eski İngiliz centilmenlerinden biridir. Sevgili İngiliz kuzenlerimizin deyimiyle o bir 'aile babası'dır. Mr. Macgregor gerçekten tam bir aile babasıdır. Öyle* ki *en son gittiği Shwemyo bölgesinde kaldığı bir yıl içerisinde arkasında altı küçük yavru bırakmıştır. Bu küçük bebeklerin bakımları konusunda hiçbir şey yapmamış olması ve bazı annelerin şu anda açlıktan ölme tehlikesiyle yüz yüze olmaları sanırız Mr. Macgregor'un gözünden kaçmış olmalı, vb...*

Yazı buna benzer şeylerle doluydu ve ne kadar berbat olursa olsun yine de düzeyi gazetedeki öteki yazılardan daha yüksekti. U Po Kyin gazeteyi biraz ileride tutarak -gözleri yakını iyi görmüyordu- makaleyi baştan sona dikkatle okudu, düşüncelere dalmış gibi dudaklarını gerdi, böylece *betel* suyuyla kırmızıya boyanmış bir dizi küçük ve kusursuz dişi açığa çıkarmış oldu.

"Editör bu yazı yüzünden altı ay hapis cezası alacak," dedi sonunda.

"Hiç aldırdığı yok. Alacaklılarının ancak hapisteyken onu rahat bıraktıklarını söylüyor."

"Şimdi bu yazıyı senin o küçük yazman çırağı Hla Pe kendi başına yazmış öyle mi? Çok akıllı bir çocuk... Çok umut veriyor! Bana hükümet liselerinin yalnızca zaman kaybı olduğunu bir daha söyleme sakın. Hla Pe kesinlikle yazman yapılacak."

"Yani bu yazının yeterince iyi olduğunu düşünüyorsunuz öyle mi efendim?"

U Po Kyin hemen yanıt vermedi. Oflayıp puflamaya başlamıştı; koltuğundan ayağa kalkmaya çalışıyordu. Ba Taik bu sesi iyi tanıyordu. Boncuklu perdenin önünde belirdi, o ve Ba Sein ellerini U Po Kyin'in koltuk altlarına sokup ayağa

kalkmasına yardımcı oldular. U Po Kyin bir an için yükünü yerleştiren bir balık hamalı gibi göbeğinin ağırlığını ayaklarının üzerinde dengelemeye çalışarak durdu. Sonra elini sallayarak Ba Taik'i uzaklaştırdı.

"Yeterli değil," dedi Ba Sein'in sorusuna yanıt olarak, "hiç yeterli değil. Daha yapılacak çok şey var. Ama iyi bir başlangıç bu. Dinle."

Bir ağız dolusu kızıl *betel* tükürmek için parmaklığın yanına gitti, sonra elleri arkasında, kısa adımlarla verandayı arşınlamaya başladı. Dev kalçalarının sürtünmesi yüzünden yürüyüşü biraz ördeği andırıyordu. Yürürken hükümet görevlilerinin kullandığı jargonu kullanarak konuşuyordu. Bu, Burma dilinden fiillerle İngilizce'nin soyut anlatımının birleştirildiği yamalı bohça gibi bir dildi:

"Şimdi işleri en başından gözden geçirelim. Hükümet doktoru ve hapishane sorumlusu Dr. Veraswami'ye yoğun bir saldırı düzenleyeceğiz. Onun hakkında söylentiler yayacağız, adını lekeleyeceğiz ve sonunda onu bitireceğiz. Bu biraz hassas bir operasyon olacak."

"Evet, efendim."

"Bu işin hiç riski olmayacak, ama yine de yavaş hareket etmeliyiz. Karşımızda sefil bir yazman ya da bir polis memuru yok. Yüksek rütbeli bir memur karşısındayız ve yüksek rütbeli bir memur söz konusu olduğu zaman, bu bir Hintli bile olsa bir yazmanla uğraşmaya benzemez. Bir yazmanın işi nasıl bitirilir? Kolay; bir suçlama, iki düzine tanık, işten atma ve hapis. Ama burada böyle bir şey yapamayız. Yumuşak olmak gerek, benim yöntemim bu. Skandal yok ve her şeyden önemlisi resmi soruşturma yok. Yanıt verilebilecek hiçbir suçlama olmamalı ve yine de üç ay içinde Kyauktada'da yaşayan bütün Avrupalıların kafasına Doktor'un kötü bir insan olduğunu sokmuş olmalıyız. Onu neyle suçlayacağım? Rüşvet bir işe yaramaz, bir doktor öyle çok büyük rüşvetler almaz. Öyleyse ne?"

"Belki hapishanede bir isyan düzenleyebiliriz," dedi Ba Sein. "Hapishanenin denetleyicisi olduğu için Doktor suçlu olur."

"Hayır, bu çok tehlikeli. Hapishane gardiyanlarının, ellerinde silahlar dört bir yana ateş etmelerini istemiyorum. Üstelik bu çok pahalıya patlar. O zaman geriye ihanet kalıyor-milliyetçilik, kışkırtıcı propaganda. Avrupalıları Doktor'un hainice, İngiliz karşıtı düşünceler taşıdığına ikna etmeliyiz. Bu, rüşvet almaktan çok daha kötü bir suç; yerli bir memurun rüşvet almasına alışkınlar. Ama onun

sadakatinden bir an için bile kuşkuya düşerlerse artık işi bitmiş demektir."

"Bunu kanıtlamak zor olacak," diye karşı çıktı Ba Sein. "Doktor Avrupalılara çok sadık. Onlara karşı en küçük bir kötü söz duyduğunda kızıyor. Onlar da bunu biliyorlardır, sizce de öyle değil mi?"

"Saçmalık, saçmalık," dedi U Po Kyin rahatını hiç bozmadan. "Hiçbir Avrupalı kanıtlara aldırmaz. Bir adamın yüzünün rengi siyahsa, kuşku *yeterli* kanıttır. Birkaç imzasız mektup mucizeler yaratır. Yalnızca dayanma meselesi bu; suçla, suçla, hiç durmadan suçla. Birbiri ardına bütün Avrupalılara sırayla imzasız mektuplar gönder. Ve sonra, kuşkuları iyice uyandığında..." U Po Kyin kısa kollarından birini arkasından önüne getirdi ve parmaklarını şaklattı. Sonra ekledi: *"Burmalı Vatansever"* deki şu yazıyla başlayacağız. Avrupalılar bunu gördüklerinde öfke çığlıkları atacaklardır. Bundan sonraki hareketimiz de onları bu yazıyı yazanın Doktor olduğuna ikna etmek olacak."

"Avrupalıların arasında dostları olduğu sürece bu zor olacak. Hepsi de hastalandıklarında ona gidiyorlar. Mr. Macgregor'un midesindeki gazı soğuk havayla tedavi etti. Sanırım onun çok iyi bir doktor olduğunu düşünüyorlar."

"Avrupalı kafasını ne kadar da az tanıyorsun Ko Ba Sein! Eğer Avrupalılar Veraswami'ye gidiyorlarsa bunun tek nedeni Kyauktada'da başka doktor olmaması. Hiçbir Avrupalı siyah suratlı bir adama güvenmez. Hayır, bütün mesele yeteri kadar çok sayıda imzasız mektup göndermek. Çok yakında tek bir dostunun kalmamasını sağlayacağım."

"Şu kereste tüccarı Mr. Flory var," dedi Ba Sein (adamın adını Mr. Porley olarak telaffuz ediyordu). "Doktor'un yakın arkadaşı. Kyauktada'da olduğunda her sabah onun evine gittiğini görüyorum. İki kere Doktor'u yemeğe davet etti."

"Ah, bak bunda haklısın. Eğer Flory Doktor'un arkadaşıysa bu bize zarar verebilir. Avrupalı bir arkadaşı olan bir Hintliye zarar veremezsin. Bu ona -neydi o çok sevdikleri söz- prestij sağlar. Ama sorunlar başladığında Flory dostunu hemen terk edecektir. Bu insanlar yerlilere en küçük bir sadakat duymazlar. Üstelik Flory'nin korkağın teki olduğunu da biliyorum. Onunla ben ilgilenebilirim. Senin görevin Ko Ba Sein, Mr. Macgregor'un hareketlerini izlemek. Son zamanlarda komisyona bir şeyler yazdı mı hiç - yani gizli yazışma demek istiyorum?"

"İki gün önce yazdı, ama mektubu buharla açtığımızda içinde önemli bir şey

bulamadık."

"Ah, iyi, ona yazabileceği bir şeyler vereceğiz. Doktor'dan kuşkulanmaya başlar başlamaz seninle konuştuğumuz öteki işe başlama zamanı gelmiş demektir. Böylece - nasıl söylüyordu Macgregor? Ha, evet, bir taşla iki kuş vuracağız. İki kuş değil bütün bir kuş sürüsü... ha, ha!"

U Po Kyin'in gülüşü karnının derinlerinden gelen, öksürük öncesini anımsatan iğrenç bir gurultu sesiydi; ama yine de neşeliydi, hatta çocuksuydu. 'Öteki iş' ile ilgili başka bir şey söylemedi. Bu, balkonda bile konuşulmayacak kadar özel bir konuydu. Ba Sein görüşmenin sona erdiğini görünce ayağa kalktı, eklemli bir cetvel gibi eğilerek selam verdi.

"Efendimizin yapılmasını istediği başka şey var mı?" diye sordu.

"Burmalı Vatansever'in Mr. Macgregor'un eline geçtiğinden emin ol. Hla Pe'ye bir dizanteri krizi geçirip bürodan uzak kalmasını söylesen iyi olur. İmzasız mektupları yazmak için ona ihtiyacım olacak. Şimdilik bu kadar."

"Öyleyse gidebilir miyim efendim?"

"Tanrı seninle olsun," dedi U Po Kyin biraz dalgın bir sesle, sonra hemen bir kere daha Ba Taik'e seslendi. Gününün bir dakikasını bile boşa harcamazdı. Öteki ziyaretçilerle ilgilenmek ve köylü kızın yüzünü inceledikten sonra onu tanımadığını söyleyerek eli boş bir şekilde geri göndermek çok zamanını almamıştı. Şimdi kahvaltı zamanıydı. Her sabah tam bu saatlerde saldırıya geçen acımasız açlık krampları karnına işkence etmeye başlamışlardı. Telaşlı bir sesle bağırdı:

"Ba Taik! Hey, Ba Taik! Kin Kin! Kahvaltım! Çabuk olun, açlıktan ölüyorum."

Perdenin arkasındaki oturma odasında masa şimdiden hazırlanmıştı. Üzerinde dev bir pirinç kâsesi ve bir düzine tabak vardı. Tabaklar baharatlı yiyecekler, kurutulmuş karidesler ve doğranmış yeşil mangolarla doluydu. U Po Kyin ördek gibi yürüyüşüyle masaya gitti, homurdanarak masaya oturdu ve oturur oturmaz yemeklere saldırdı. Karısı Ma Kin arkasında durmuş ona servis yapıyordu. Kırk beş yaşında ince bir kadındı. Açık kahverengi tenliydi, kibar bir yüzü vardı. U Po Kyin yemek yerken ona dikkat bile etmemişti. Kâseyi burnuna yaklaştırmış, yağlı parmaklarıyla acele acele yemeğini tıkınırken hızla soluk alıyordu. Bütün öğünleri hızlı, tutkulu ve inanılmaz çoktu; bunlara yemek değil de köri ve pirinç

âlemleri demek daha doğru olurdu. Yemeği bitince arkasına yaslandı, birçok kez geğirdi ve Ma Kin'den yeşil Burma sigarlarını getirmesini istedi. Asla İngiliz tütünü içmezdi çünkü çok tatsız olduklarını düşünüyordu.

Ardından Ba Taik'in yardımıyla resmi giysilerini giydi, bir süre kendini seyrederek oturma odasındaki aynanın önünde durdu. Burası ahşap duvarlı bir odaydı. Odadaki iki sütunun çatı tahtalarını destekleyen iki ağaç gövdesi olduğu kolayca görülebiliyordu. Bütün Burma odalarında olduğu gibi içerisi karanlık ve pasaklıydı ama U Po Kyin burayı 'İngaleik tarzı'nda döşemiş, cilalı bir masa, birkaç sandalye yerleştirmiş, duvarlara kraliyet ailesinin taşbaskı resimlerini asmış ve bir köşeye bir yangın söndürücü koymuştu. Yerler hasır kilimlerle kaplıydı, zaman içerisinde bunların üzerleri *betel* suyu lekeleriyle dolmuştu.

Ma Kin köşede bir hasırın üzerinde oturmuş bir *ingyi* işliyordu. U Po Kyin aynanın önünde yavaşça dönüp kendini arkadan görmeye çalıştı. Açık pembe ipekten bir *gaungbaung*, kolalı muslinden bir *ingyi* ve göz kamaştırıcı işlemeleri olan somon pembesi ve sarı Mandalay ipeğinden bir *paso* giymişti. Büyük bir çabayla başını arkaya döndürüp dev kalçalarının üzerinde gergin bir şekilde duran parlak paso'suna baktı. Şişmanlığından gurur duyuyordu, çünkü bu et yığınlarını büyüklüğünün bir simgesi olarak görüyordu. Bir zamanlar kimsenin tanımadığı aç bir adamken şimdi şişman, zengin ve korkulan biri olmuştu. Düşmanlarının bedenleriyle semirmişti; bu düşünceden neredeyse şiirsel anlamlar çıkarıyordu.

"Yeni paso'm yalnızca yirmi iki rupi, ne dersin, ucuz, değil mi Kin Kin?" dedi.

Ma Kin başını dikişinin üzerine eğdi. Sade, eski kafalı bir kadındı. Avrupa alışkanlıklarını U Po Kyin kadar bile bilmiyordu. Sandalyede oturduğunda rahat edemezdi. Her sabah bir köylü kadın gibi sepetini başına yerleştirip pazara gider, akşamları da kasabayı taçlandıran pagodanın beyaz kulesine karşı bahçede diz çökmüş dua ederken görülürdü. Yirmi yıldan fazla bir zamandır U Po Kyin'in ne tür oyunlar çevirdiğini biliyordu.

"Ko Po Kyin," dedi, "hayatında çok fazla kötülük yaptın."

U Po Kyin elini salladı. "Bunun önemi yok. Pagodalarım hepsini karşılayacak. Daha çok zaman var."

Ma Kin, U Po Kyin'in yaptığı bir şeyi beğenmediği zamanlarda hep yaptığı gibi inatçı bir tavırla yeniden başını dikişine eğdi.

"Ama bütün bu hilelere ve düzenlere ne gerek var Ko Po Kyin? Verandada Ko Ba Sein ile konuştuğunu duydum. Dr. Veraswami'ye bir kötülük yapmayı planlıyorsunuz. Niçin o Hintli doktora zarar vermek istiyorsunuz? İyi bir adam o."

"Sen resmi işlerden ne anlarsın ki kadın? Doktor benim işlerime engel oluyor. Her şeyden önce rüşvet almayı reddediyor ki bu da biz geri kalanlar için işleri zorlaştırıyor. Hem ayrıca başka şeyler daha var ama bunlara senin aklın ermez."

"Zenginleştin, güçlendin ama bunun sana ne yararı oldu Ko Po Kyin? Yoksulken daha mutluyduk. Ah, sen

daha yalnızca küçük bir kasaba memuruyken ilk evimizi aldığımız zamanı hatırlıyorum. Yeni hasır mobilyalarımızla ve senin altın saplı dolmakaleminle nasıl gururlanıyorduk! Genç İngiliz polis memuru evimize geldiğinde sandalyeye oturup bir şişe bira içince ne büyük bir onur kazandığımızı düşünmüştük! Para mutluluk getirmiyor. Şimdi daha fazla parayla ne isteyebilirsin ki?"

"Saçmalıyorsun kadın, saçma bunlar! Sen kendi yemeklerinle ve dikişlerinle uğraş, resmi konuları da onlardan anlayanlara bırak."

"Bilmiyorum. Senin karınım ve her zaman senin sözünü dinledim. Ama en azından sevap işlemek için hiçbir zaman çok geç değildir. Biraz daha sevap kazanmaya çalış Ko Po Kyin! Örneğin birkaç canlı balık satın alsan ve onları nehre salıversen nasıl olur? Böyle yapmak çok sevap kazandırır. Ayrıca rahip bu sabah pirincini almaya geldiğinde manastıra iki yeni rahibin geldiğini ve aç olduklarını anlattı bana. Onlara bir şeyler vermek istemez miydin Ko Po Kyin? Ben hiçbir şey vermedim ki bunu yaparak sevap kazanan sen olasın."

U Po Kyin aynaya arkasını döndü. Bu söylenenlerden biraz etkilenmişti. Durum uygunsa sevap kazanma fırsatını hiç kaçırmazdı. Onun gözünde bir kenara yığılan sevaplar bankaya yatırılan paralar gibi sürekli olarak artan şeylerdi. Nehre salıverilen her balık, bir rahibe verilen her armağan onu Nirvana'ya bir adım daha yaklaştırıyordu. Bu güven verici bir düşünceydi. Köyün muhtarı tarafından ona verilen bir sepet mangonun manastıra gönderilmesini emretti.

Biraz sonra evden çıkmış, arkasında kâğıt dolu bir dosya taşıyan Ba Taik'le birlikte yoldan aşağı yürümeye başlamıştı. Kocaman göbeğini dengelemek için dimdik ve çok yavaş yürüyordu. Elindeki sarı ipek şemsiyeyi başının üzerinde

tutuyordu. Güneşin altında pırıl pırıl parlayan pembe paso'suyla o günün davalarına bakmak için mahkemeye gidiyordu.

2

U Po Kyin sabah işlerine başladığı sırada kereste tüccarı ve Dr. Veraswami'nin arkadaşı 'Mr. Porley kulübe gitmek için evinden çıktı.

Flory otuz beş yaşlarında, orta boylu, düzgün yapılı bir adamdı. Çok siyah, sert ve biraz uzunca saçları, kısa siyah bir bıyığı vardı. Solgun teni güneşte renk değiştirmişti. Şişmanlamadığı ve saçları dökülmediği için yaşından büyük göstermiyordu, ama güneşte yanmış olmasına karşın çökmüş yanakları ve gözlerindeki bitkin ve yılgın bakışlar yüzünden yüzü çok tükenmiş görünüyordu. O sabah tıraş olmadığı belliydi. Herkes gibi beyaz gömlek, haki şort ve çorap giymişti, ama başında *topi* yerine yıpranmış bir Terai şapkası vardı ve şapkayı yana doğru yatırmıştı. Elinde ucu kırbaçlı bir bambu çubuk vardı, arkasından küçük adımlarıyla siyah bir cocker spaniel cinsi köpek geliyordu. Köpeğin adı Flo'ydu.

Ama bütün bunlar ikinci dereceden izlenimlerdi. Flory'de ilk göze çarpan şey, sol yanağında çatallı bir kavis çizerek gözünden ağzının köşesine kadar inen çirkin bir doğum lekesiydi. Sol taraftan bakıldığında koyu lacivert renkli bu doğum lekesi bir çürük gibi görünüyor ve yüze yıpranmış, kederli bir ifade veriyordu. Lekenin ne kadar iğrenç olduğunun sahibi de pekâlâ farkındaydı. Bu yüzden yalnız olmadığı zamanlarda sürekli olarak doğum lekesini gözlerden uzak tutmaya çalışmak hareketlerine bir dengesizlik vermişti.

Flory'nin evi meydanın en ucunda, cangılın eteğindeydi. Aşağı doğru keskin bir eğimle inen kurak, haki renkli meydanın çevresine serpiştirilmiş yarım düzine göz kamaştırıcı beyazlıkta bungalov vardı. Sıcak havada her şey ürperiyor, titreşiyordu. Tepenin ortalarında beyaz duvarlarla çevrili bir İngiliz mezarlığı ve yakınında küçük, sac damlı bir kilise vardı. Avrupalılar kulübü biraz daha ilerideydi. Döküntü, tek katlı tahta bir bina olan kulüp aslında kasabanın gerçek merkeziydi. Hindistan kasabalarının hepsinde Avrupalılar kulübü ruhsal bir kale, İngiliz iktidarının gerçek makamı ve yerli memurlar ile milyonerlerin boşuna ulaşmaya çabaladıkları Nirvana'dır. Burada bu durum iki kat fazlasıyla böyleydi, çünkü Kyauktada Kulübü, Burma'da şimdiye kadar hiç Doğulu üye kabul etmemiş tek kulüp olmakla övünüyordu. Kulübün ilerisinden akan çamur renkli dev Irrawaddy Irmağı'nın güneş altında kalan yerleri elmas gibi parlıyordu;

ırmağın öteki tarafındaki uçsuz bucaksız çeltik tarlaları ufuktaki karanlık tepeli sıradağlara kadar uzanıyordu.

Yerlilerin kasabası, mahkeme ve hapishane sağ tarafta, *peepul* ağaçlarından oluşan yeşil bir koruluğun içerisine gizlenmişti. Pagodanın sivri çatısı ağaçların arasından altın uçlu ince bir mızrak gibi yükseliyordu. Kyauktada, Marco Polo'nun zamanından 1910'a kadar hemen hiç değişmeden kalmış oldukça tipik bir Yukarı Burma kasabasıydı ve eğer demiryolu istasyonu olmaya uygun bir nokta olduğu düşünülmemiş olsaydı bir yüzyıl daha Ortaçağ uykusunu uyumayı sürdürebilirdi. 1910'da hükümet burayı bir bölgenin merkezi ve bir ilerleme makamı yaptı. Bunun anlamı bir mahkeme binası, şişko ve açgözlü bir dilenciler ordusu, bir hastane, bir okul ve bir de İngilizlerin Cebelitarık ve Hong Kong arasında her yere inşa ettikleri şu dev, dayanıklı hapishanelerden biriydi. İki yüz kadar Hintli, elli kadar Çinli ve yedi AvrupalIyla birlikte nüfus yaklaşık dört bindi. Mr. Francis ve Mr. Samuel adında iki de Avrasyalı vardı. Bunlar sırasıyla Amerikalı Baptist bir misyonerle Katolik bir misyonerin oğullarıydı. Kasabada yirmi yıldır pazar yeri yakınlarındaki bir ağaçta yaşayan ve her sabah yemeğini yukarıya sepetle çeken bir Hintliden başka ilginç tek bir şey yoktu.

Flory kapıdan çıkarken esniyordu. Önceki gece biraz fazla içtiği için keskin güneş ışığı başını döndürmüştü. 'Lanet, lanet olası delik!' diye düşündü tepeden aşağı bakarak. Yakınında köpekten başka hiç kimse olmadığı için, sıcak, kırmızı yolda sopasıyla kurumuş otları sağa sola savurarak yürürken, bağıra çağıra 'Yüce, yüce, yüce, ah sen ne yücesin' ilahisini 'Cüce, cüce, cüce, ah sen ne cücesin' şeklinde söylemeye başladı. Saat neredeyse dokuz olmuştu ve güneş her dakika daha da yakıcı oluyordu. Sıcak, dev bir tokmak gibi insanın başına düzenli, ritmik darbeler indiriyordu. Flory kulübün kapısında durup içeri mi girsin, yoksa yoldan aşağıya devam edip Dr. Veraswami'yi görmeye mi gitsin diye karar vermeye çalıştı. Sonra o günün 'İngiliz posta günü' olduğunu ve gazetelerin gelmiş olacağını hatırladı. İçeri girdi, tenis kortunun leylak rengi yıldız çiçekleriyle dolu dev bir sarmaşıkla kaplanmış tahta perdesinin önünden geçti.

Yolun kenarlarında henüz güneşin öldürmediği öbek öbek İngiliz çiçekleri - çoban püsküllleri, petunyalar, şakayıklar- inanılmaz ölçüde büyümüş ve gürleşmişlerdi. Dev petunyalar neredeyse ağaç büyüklüğündeydi. Çayır yoktu ama bunun yerine yerli ağaçlar ve fundalarla kaplı bir çalılık vardı - kan kırmızı çiçeklerden oluşmuş kocaman şemsiyeler gibi altın mohur ağaçları, sapsız, krem rengi çiçekleriyle *frangipani*ler, mor begonyalar, kızıl sarmaşık gülleri, pembe

Çin gülleri, safra sarısı ketenler, tamarinlerin tüy gibi dalları. Sert güneş ışığında bütün bu keskin renklerin karışımı insanın gözünü yoruyordu. Yarı çıplak bir *mali,* elinde sulama kabıyla bu çiçek cangılında çiçek özü emen kocaman bir kuş gibi dolaşıyordu.

Kulübün merdivenlerinde ellerini şortunun ceplerine sokmuş, bacaklarına göre aşırı ince baldırları olan, sivri bıyıklı, ayrık, soluk gri gözlü, sarışın bir İngiliz duruyordu. Bu, Bölge Polis Amiri Mr. Westfield'di. Çok sıkılmış bir yüzle topuklarının üzerinde ileri geri sallanıyor, üst dudağını bıyıkları burnuna değecek şekilde şişiriyordu. Başını hafifçe yana eğerek Flory'yi selamladı. Konuşması kesik kesik, askerceydi, her sözcük kısaltılabileceği kadar kısaltılmıştı. Söylediği şeylerin neredeyse hepsi şaka amaçlıydı, ama sesinde boş ve hüzünlü bir ton vardı.

"Flory, selam evlat. Çekilmez berbat bir hava değil mi?"

"Sanırım yılın bu zamanında bunu beklememiz gerekir," dedi Flory. Doğum lekeli yanağını Westfield'e göstermemek için biraz yan dönmüştü.

"Evet, lanet olsun. Önümüzde bizi böyle iki ay bekliyor. Geçen yıl haziran ayına kadar bir damla bile yağmur yağmamıştı. Gökyüzünün haline bak, tek bir bulut yok. Şu lanet olası açık mavi mineli çorba kâseleri gibi. Tanrım! Şimdi Piccadilly'de olmak için neler vermezdin, öyle değil mi?"

"İngiliz gazeteleri geldi mi?"

"Evet. O güzelim gazetelerimiz *Punch*, *Pink'un* ve *Vie Parisienne.* Bunları okuyunca insan memleketini özlüyor, ne dersin? Gel içeri girelim de buz tükenmeden bir şeyler içelim. İhtiyar Lackersteen bu buzlarla yıkanıyor neredeyse. Şimdiden yarıya indirmiştir bile."

İçeri girerlerken Westfield kasvetli sesiyle "Yürü bakalım, Macduff," diyordu. Kulüp duvarları tik ağacı kaplamalı, gazyağı kokan ve sadece dört odası olan bir yerdi. Bu odalardan biri içinde beş yüz küflenmiş kitap bulunan terk edilmiş bir 'kütüphane'ydi, bir başka odada eski ve kumaşı yıpranmış bir bilardo masası vardı - aslında bu masa neredeyse hiç kullanılmıyordu, yıl boyunca lambaların çevresinde uçuşan böcek sürüleri masanın örtüsünü iyice pisletmişlerdi. Ayrıca bir iskambil odası ve bir de geniş verandadan ırmağa bakan salon vardı; ama günün bu saatinde verandanın yeşil bambu paravanlarının hepsi kapatılmıştı. Salon, yerdeki hindistan cevizi lifinden kilimi, hasır sandalyeleri, üzerleri parlak

resimli kâğıtlarla dolu masalarıyla hiç de ev duygusu vermeyen bir yerdi. Süs olarak çok sayıda 'Bonzo' resmi ve tozlu geyik kafaları vardı. Palmiye yapraklarından yapılmış bir pervane tembel tembel dönerken ılık havayı toz içinde bırakıyordu.

Odada üç adam vardı. Pervanenin altında gösterişli, yakışıklı, hafif topluca, kırk yaşlarında bir adam başını ellerinin arasına almış, acıyla inleyerek masaya boylu boyunca serilmişti. Bu, bir kereste firmasının yerel yöneticisi olan Mr. Lackersteen'di. Bir önceki gece çok kötü sarhoş olmuştu, şimdi de bunun acısını çekiyordu. Yine bir başka şirketin yerel yöneticisi olan Ellis, ilan tahtasının önünde durmuş, suratı asık, büyük bir dikkatle ilanları inceliyordu. Zayıf, gür saçlı bir adamdı. Hareketleri sabırsız, solgun yüzünün hatları keskindi. Bölge orman subaylığı görevini yürüten Maxwell, kanepelerden birine uzanmış *Field* okuyordu. Yalnızca iki iri kemikli bacak ve kalın, kıllı kollar görünüyordu.

"Şuyaramaz ihtiyara bakın," dedi Westfield, Mr. Lackersteen'i şefkate benzer bir tavırla omuzlarından yakalayıp sarsarak. "Bir de gençlere örnek olacak öyle mi? İşte görün, bakın Tanrı sizi korumazsa kırkınıza geldiğinizde neye benzeyeceksiniz."

Mr. Lackersteen inleyerek 'brendi' der gibi bir şeyler mırıldandı.

"Zavallı eski dostum," dedi Westfield, "içkinin eline düşmüş bir kere. Vücudunun bütün deliklerinden içki fışkırıyor. Aklıma cibinlik kullanmadan uyuyan yaşlı bir albay geldi. Uşağına niye böyle yaptığını sorduklarında 'Geceleri efendim sivrisinekleri fark etmeyecek kadar sarhoş oluyor; sabahları da sivrisinekler efendimi fark etmeyecek kadar sarhoş oluyorlar,' cevabını almışlar. Bir de küçük yeğeni gelecek bunun yanına. Bu gece gelecekti, öyle değil mi Lackersteen?"

"Of, bırak şu ayyaşla uğraşmayı," dedi Ellis arkasını dönmeden. Sesi öfkeliydi. Mr. Lackersteen yeniden inledi: "...yeğenim! İsa aşkına bana biraz brendi getirin."

"Yeğen için çok iyi bir eğitim olacak, ha? Amcasını haftanın yedi günü masanın altında görmek. Hey, kâhya! Efendin Lackersteen'e brendi getir!"

Uzun boylu, güçlü bir Dravidian olan kâhyanın bir köpeğinkini andıran ıslak, sarı irisli gözleri vardı. Pirinç bir tepsiyle brendi getirdi. Flory ve Westfield cin istediler. Mr. Lackersteen birkaç kaşık brendi yutup koltuğunda arkasına

yaslandı ve inlemesini sürdürdü, ama artık durumunu kabullenmişe benziyordu. Etli, zeki bir yüzü, diş fırçası gibi bıyıkları vardı. Kendi deyişiyle 'güzel zaman geçirmekten başka hiçbir tutkusu olmayan, çok doğal bir insandı aslında. Karısı onu yönetmek için tek bir yöntem bulabilmişti: bir-iki saatten daha uzun süre gözünün önünden ayırmamak. Yalnızca bir kere, evlendikten bir yıl sonra, ondan iki haftalığına ayrılmış, beklenen günden bir gün önce döndüğünde Mr. Lackersteen'i çıplak iki Burmalı kızın ortasında, üçte ikisi boşalmış bir viski şişesini tepesine dikerken bulmuştu. O günden sonra Mr. Lackersteen'in deyişiyle 'bir fare deliğinin tepesine dikilmiş bekleyen kedi' gibi gözünü onun üzerinden ayırmadı karısı. Yine de sık sık 'güzel zaman geçirmeyi' başarıyordu, ama bunlar genellikle çok aceleye geliyordu.

"İsa aşkına, bu sabah başım felaket durumda," dedi. "Kâhyaya bir daha seslensene Westfield. Hanım buraya gelmeden bir brendi daha içmem gerek. Yeğenimiz gelince içkimi günde dört kadehe irdireceğini söylüyor. Tanrı ikisini de alsa başımdan!" diye ekledi karamsar bir sesle.

"Hepiniz aptal gibi davranmayı kesin de şunu dinleyin," dedi Ellis ekşi bir sesle. Konuşmasında can yakıcı, tuhaf bir yan vardı, neredeyse ağzını her açışında birilerini aşağılardı. Özellikle abartılı bir Cockney aksanıyla konuşuyordu, çünkü bu aksan sözlerine alaycı bir ton veriyordu. "İhtiyar Macgregor'un gönderdiği şu yazıyı gördünüz mü? Herkese küçük bir demet çiçek. Maxwell, uyan da dinle şunu!"

Maxwell *Field*'i okumayı bırakıp dizinin üstüne indirdi. Ancak yirmi beş ya da yirmi altı yaşında, sağlıklı, sarışın bir gençti. Yaptığı görev için yaşı çok gençti. Güçlü kolları ve bacakları, sık, beyaz kirpikleriyle bir tayı andırıyordu. Ellis kesin, öfkeli ve kısa bir hareketle ilanı tahtadan çekip aldı ve yüksek sesle okumaya başladı. Yazı, komisyon vekilliğinin yanı sıra kulüp sekreterliğini de yürüten Mr. Macgregor tarafından yazılmıştı.

"Dinleyin şimdi şunu: 'Şimdiye kadar kulübün hiç Doğulu üyesi olmadığını hepimiz biliyoruz. Artık, ister yerli olsun ister Avrupalı, bütün yüksek rütbeli memurları Avrupalı kulüplerine üye kabul etmek giderek yaygınlaştığına göre Kyauktada'da böyle bir uygulamaya geçme konusunu gözden geçirmemiz gerekiyor. Bir sonraki genel toplantıda konu tartışmaya açılacaktır. Bir açıdan bakıldığında...' - of, gerisi de böyle işte, battıkça batıyor. okumaya gerek yok. Edebi bir ishale yakalanmadan bir ilan bile yazamaz mı bu adam. Her neyse, önemli olan şu: Bizden bütün kurallarımızı çiğnememizi ve kulübün bir de

sevgili ufak bir kara üyesinin olmasını kabul etmemizi istiyor. Örneğin *sevgili* Dr. Veraswami. Dr. Çokyalaka, diyorum ben ona. Ne kadar *güzel*, değil mi? Bodur, şiş göbekli karalar briç masasından yüzünüze sarmısak üfleyecekler. İsa aşkına, düşünün bir! Birlik olmalı ve bu olaya hemen karşı çıkmalıyız. Ne diyorsunuz, Westfield? Flory?"

Westfield filozofça bir tavırla omuz silkti. Masaya oturmuş, siyah, leş gibi kokan bir Burma sigarası yakmıştı.

"Sanırım buna katlanmak zorundayız," dedi. "Bu günlerde yerli piçler bütün kulüplere giriyorlar, Pegu Kulübü bile kabul etmiş diye duydum. Bakın ülke ne durumlara düştü. Burma'da onlara karşı direnen son kulüp biziz galiba."

"Öyleyiz; üstelik de bu lanet olası duruma karşı direnmeyi sürdüreceğiz. Burada o karalardan birini göreceğime bir çukura düşüp geberirim daha iyi." Ellis'in elinde bir kurşunkalem belirdi. En ufak hareketlerine bile garip bir küçümseme havası vermeyi başarabilen insanların takındığı türden bir tavırla ilanı yeniden ilan tahtasına iğneledi ve Mr. Macgregor'un imzasının yanına küçük, düzgün bir yazıyla O.Ç. yazdı. "İşte, bu fikriyle ilgili olarak böyle düşünüyorum. Buraya geldiğinde bunu ona da söyleyeceğim. Peki ya *sen* ne diyorsun, Flory?"

Flory şimdiye kadar hiçbir şey söylememişti. Aslında doğası gereği hiç de sessiz bir adam olmamasına karşın kulüpteki konuşmalarda söyleyecek pek bir şey bulamazdı. Masada oturmuş, G.K. Chesterton'un *London* News'daki makalesini okurken sol eliyle de Flo'nun kafasını okşuyordu. Ama Ellis başkalarına kendi düşüncelerini söyletebilmek için onları sürekli dürtükleyen bir insandı. Sorusunu yineledi, Flory başını kaldırınca gözleri karşılaştı. Ellis'in burnunun çevresindeki deri birden öyle soldu ki neredeyse grileşti. Onda bu bir öfke işaretiydi. Hiç duraksamadan sövüp saymaya başladı. Eğer ötekiler onun her sabah böyle davranmasına alışkın olmasalardı çok şaşırtıcı olabilirdi.

"Tanrım, böyle bir durumda, şu kara, pis kokulu domuzları kendi başımıza kalabildiğimiz tek yerden uzak tutma sorunu varken, sizlerin beni destekleyecek kadar kendinize saygınız olacağını sanırdım. Şu şiş-göbek, yağlı, sersem küçük kara Doktor senin en iyi dostun olsa bile. Dostlarını pazardaki döküntülerin arasından seçmen umurumda değil. Eğer Veraswami'nin evine gidip onun bütün o kara dostlarıyla viski içmekten hoşlanıyorsan bu seni ilgilendirir. Kulübün dışında canın ne isterse onu yap. Ama o karaları buraya getirmeye kalkışmak bambaşka bir konu. Bence sen Veraswami'nin kulübe üye olmasını da

istiyorsundur, ha! O peltek konuşmasıyla sözlerimize karışmasını ve yüzlerimize leş gibi sarmısak üflemesini. Tanrı şahidim olsun, eğer onun o kara suratının bu kapıdan içeri girdiğini görürsem arkasında çizmemin iziyle dışarıda bulur kendini. Yağlı, şiş göbekli, sersem..." vb..."

Bu böyle dakikalarca sürdü. İlginç bir şekilde etkileyiciydi, çünkü bütünüyle içtendi. Ellis Doğululardan gerçekten nefret ediyordu - kötü ve pis bir şeye duyulan acı, huzursuz bir nefret taşıyordu onlara karşı. Bir kereste firmasında asistanlık yaptığından sürekli olarak Burmaklarla ilişkiye giriyor olmalıydı, ama esmer yüzlere bir türlü alışamamıştı. Bir insanın bir Doğuluya karşı dostça en ufak bir duygu taşıması ona sapıklık gibi görünüyordu. Zeki bir adamdı ve şirketine iyi hizmet ediyordu, ama aslında Doğu'ya hiç ayak basmaması gereken türden İngilizlerden biriydi ve ne yazık ki bunların sayısı oldukça çoktu.

Flo'nun kucağına dayadığı başını okşayarak oturan Flory, Ellis'in gözlerine bakamıyordu. En iyi zamanlarda bile doğum izi yüzünden insanların yüzüne doğrudan bakmak onun için zordu. Konuşmaya hazırlandığında sesinin titrediğini hissedebiliyordu - çünkü sesinin sağlam çıkması gereken durumlarda titremek gibi bir huyu vardı; zaman zaman yüzü de tiklerle seğirirdi.

"Ağır ol," dedi sonunda hırçın ama oldukça zayıf bir sesle. "Ağır ol. Bu kadar heyecanlanmaya gerek yok. Hiçbir zaman buraya bir yerli almayı önermedim ben."

"Ya, önermedin mi? Yine de hepimiz bunu yapmayı istediğini bal gibi biliyoruz. Öyle olmasa her sabah niye oyağlı, küçük maymunun evine gidesin ki? Sanki bir beyazmış gibi onun masasına oturuyorsun, onun pis kara dudaklarının yaladığı bardaklardan içiyorsun - yalnızca düşünmek bile midemi bulandırıyor."

"Otur artık dostum, otur," dedi Westfield. "Unut şunu. Üstüne bir bardak içki iç. Bu boğucu sıcakta tartışmaya değecek bir şey değil."

"Tanrım," dedi Ellis biraz daha sakin bir sesle. İleri geri bir-iki adım attı. "Tanrım, sizi anlamıyorum arkadaşlar. Gerçekten anlamıyorum. İhtiyar budala Macgregor ortada hiçbir neden yokken kulübe bir kara sokmak istiyor ve siz hepiniz ağzınızı bile açmadan oturuyorsunuz. Aman Tanrım, şimdi bizim bu ülkede neler yapıyor olmamız gerekirdi. Eğer yönetmeyeceksek lanetolasıları niye temizlemedik ki? Burada tarihin başından beri köle olmuş bir avuç kara domuzu yönetmemiz beklenirken, onları anlayacakları tek biçimde yönetmek

yerine gidip onlara bizimle eşitlermiş gibi davranıyoruz. Ve siz aptal piçler de bunu kabul ediyorsunuz. İşte Flory, Hintlilerin sözde üniversitelerinden birinde iki yıl geçirdiği için kendine doktor diyen kara bir maymunla dost oldu. Ya sen, Westfield Şu diz atan, rüşvet alan korkak polislerinle horoz gibi böbürleniyorsun. Maxwell zamanını Avrasyalı fahişelerin peşinde koşarak geçiriyor; Molly Pereira adında pis kokulu küçük bir orospudan Mandalay'da ne işler karıştırdığını öğrendim. Sanırım seni buraya nakletmemiş olsalardı gidip onunla evlenirdin bile. Görünüşe bakılırsa hepiniz bu pis, kara vahşilerden *hoşlanıyorsunuz.* İsa aşkına, bize neler oluyor anlamıyorum. Gerçekten anlamıyorum."

"Gel haydi, bir içki daha iç," dedi Westfield. "Hey, garson! Buzlar bitmeden bir biraya ne dersin. Bira getir garson!"

Garson birkaç şişe Münih birası getirdi. Ellis de masaya, ötekilerin yanına oturmuş, küçük ellerinin arasında tuttuğu birayı yavaş yavaş içiyordu. Alm terlemişti. Suratı asıktı ama artık deminki gibi öfkeli değildi. Her zaman nemrut ve saldırgandı, ama şiddetli öfke nöbetleri uzun sürmezdi ve bu yüzden asla özür dilemezdi. Tartışmalar kulüp yaşamının düzenli bir parçasıydı. Mr. Lackersteen kendini daha iyi hissediyordu, *La Vie Parissienne'dekı* resimleri incelemeye dalmıştı. Saat dokuzu geçiyordu, Westfield'in purosunun keskin kokusunun her yeri kapladığı odada hava iyice ısınmıştı. Günün ilk teriyle herkesin gömleği sırtına yapışmıştı. Dışarıda *punkah'ın* (pervane) halatını çeken görünmez *chokra* sıcağın altında uyukluyordu.

"Garson!" diye bağırdı Ellis. Kapıda garson belirdiğinde, "Git de şu lanet olası *chokra'yı* uyandır," dedi.

"Evet, efendim."

"Bir de garson!"

"Evet, efendim?"

"Ne kadar buzumuz kaldı?"

"Yaklaşık on kilo efendim. Sanırım ancak bugün yeter. Artık buzu soğuk tutmakta çok zorlanıyorum."

"Böyle konuşmayı kes lanet olası - 'soğuk tutmakta çok zorlanıyorum!'muş. Bir

sözlük filan mı yuttun sen? 'Lütfen efendim, ben buz soğuk tutamıyorum' - işte böyle konuşman lazım. Eğer çok iyi İngilizce konuşmaya başlarsa bu adamı atmak zorunda kalacağız. İngilizce konuşabilen hizmetkârlara dayanamıyorum. Duyuyor musun beni garson?"

"Evet, efendim," diyen garson dışarı çıktı.

"Tanrım! Pazartesiye kadar buz yok," dedi Westfield. "Cangıla geri dönüyor musun Flory?"

"Evet, aslında şimdi orada olmam gerekirdi. Yalnızca İngiltere postası için gelmiştim."

"Sanırım ben de dolaşmaya gideceğim. Seyahat ödeneği ile kendime bir gezi ayarlayacağım. Yılın bu zamanında lanet olası büromda kalamıyorum. Baş belası *punkah'ın* altında oturup birbiri ardına küfürler savurmak, kâğıt kemirmek. Tanrım, yeniden savaş çıkmasını öyle istiyorum ki."

"Yarından sonra gidiyorum," dedi Ellis. "Şu lanet peder pazar günü ayin yapmayacak mı? En azından o sırada burada olmamaya dikkat ediyorum. Tam bir kafa ütüleyici."

"Önümüzdeki pazar," dedi Westfield. "Orada olmaya söz verdim. Macgregor da öyle. Zavallı peder bozuntusu için de kolay değil. Buraya yalnızca altı haftada bir geliyor. Onun geldiği günlerde biz de pekâlâ bir araya gelebiliriz."

"Of canı cehenneme. Pederi sevindirmek için sümüklü ilahiler okuyabilirim ben de, ama şu lanet yerli Hıristiyanların kilisemize doluşmalarına dayanamıyorum. Bir yığın Madrassi hizmetkârı ve Karen okul öğretmeni. Sonra şu iki sarı-göbek, Francis ve Samuel. Onlar dakendilerine Hıristiyan diyorlar. Pederin geçen gelişinde ön sıraya gelip beyazlarla birlikte oturma cüretini gösterdiler. Birilerinin bu konuda pederle konuşması gerek. Şu misyonerleri bu ülkeye salmakla ne büyük bir aptallık etmişiz. Pazar yerindeki çöpçülere onların da bizim kadar iyi olduğunu öğretmek... 'Lütfen bayım, ben Hıristiyan, efendi ile aynı.' Lanet olası küstahlar."

"Şu bir çift bacağa ne dersin?" dedi Mr. Lackersteen *La Vie Parissien'i* uzatarak. "Sen Fransızca biliyorsun Flory. Altında ne yazıyor? İsa aşkına, bunlar bana evlenmeden önce ilk iznimde Paris'e gittiğim günleri hatırlattı. Yeniden orada olmak isterdim."

"Şunu duydunuz mu? 'Kayanlı genç bir bayan varmış'?" dedi Maxwell. Oldukça sessiz bir gençti, ama başka gençler gibi güzel, kulak okşayan kafiyelere düşkündü. Kayanlı genç bayanın yaşam öyküsünü okumayı bitirdiğinde bir gülüşme oldu. Westfield koru yolunda soru soran bir genç bayanı anlattı, sonra Flory garip bir kâtip ve otuz domuzdan söz etti. Daha da çok gülüşmeler oldu; Ellis bile gevşemiş, pek çok kafiye üretmişti; Ellis'in şakaları her zaman gerçekten zekice ama yine de ölçüsüz derecede pis şakalardı. Herkes neşeliydi, sıcağa rağmen birbirlerine daha bir dostça davranmaya başlamışlardı. Biralarını bitirdiler, tam yeni bir içki istemek üzereydiler ki dışarıdaki merdivenlerde ayakkabıların gıcırdadığı duyuldu. Yer tahtalarını sarsan gök gürültüsü gibi bir ses neşeyle konuşuyordu:

"Evet, gerçekten inanılmaz eğlenceli. Biliyorsun, bunu *Blaclcwoood's*'daki makalelerimden birinde de kullanmıştım. Prome'a gönderildiğimde de buna benzer oldukça... şey... kafa karıştırıcı bir olay olmuştu, hatırlıyorum da..."

Mr. Macgregor kulübe geliyordu. Mr. Lackersteenbir çığlık atlı, "Eyvah! Karım dışarıda," ve boş bardağını elinden geldiğince kendinden uzağa itti. Mr. Macgregor ve Mrs. Lackersteen salona birlikte girdiler.

Mr. Macgregor iri, ağır bir adamdı, kırkını oldukça geçmişti. Yumuşak ifadeli, basık bir yüzü vardı, gözlük takıyordu. Omuzlarının iriliği ve kafasını öne doğru uzatma alışkanlığı yüzünden bir kaplumbağayı çağrıştırırdı -gerçekten de Burmalılar ona 'kaplumbağa' adını takmışlardı. Temiz ipek giysilerinin koltuk altlarında şimdiden ter lekeleri belirmişti. Ötekileri neşeli, şakacı bir şekilde selamladı, sonra ilan tahtasının karşısına geçip arkasında bastonunu sallayarak bir okul müdürü havasıyla dikildi. Yüzünün iyi huylu ifadesi çok içtendi, ama yine de içtenliği öylesine belirgindi ve işbaşında olmadığı zamanlar resmi konumunu bir yana attığını öylesine vurgulayan bir hava takınırdı ki, onun yanında hiç kimse tam olarak rahatlayamıyordu. Belli ki konuşma biçimini yaşamının erken bir döneminde tanıdığı şakacı bir öğretmenden ya da rahipten almıştı. Her uzun sözcük, her alıntı, her atasözü kafasında bir şaka biçimini alıyor ve şimdi bir şakanın geldiğini belirtmek için söylenen gürültülü bir 'eh' ya da 'ah' eşliğinde ağzından çıkıyordu. Mrs. Lackersteen yaklaşık otuz beşlerinde, bir manken gibi uzun ve yumuşak hatlı hoş bir kadındı. Mutsuz bir şekilde içini çeker gibi bir sesi vardı. İçeri girdiğinde ötekilerin hepsi ayağa kalktılar. Mrs. Lackersteen *punkah'ın* altındaki en güzel koltuğa yığılır gibi oturdu, bir semenderinkini andıran ince eliyle yelpazelenmeye başladı.

"Aman bu sıcak, bu sıcak! Mr. Macgregorgelip arabasıyla beni aldı. *Çok* büyük bir kibarlık gösterdi. Tom, şu adi çekçek arabacısı yine hasta numarası yapıyor. Gerçekten, bana kalırsa onu bir güzel kırbaçlayıp aklını başına getirmen gerekiyor. Her gün bu güneşin altında yürümek zorunda kalmak çok korkunç bir şey."

Evi ile kulüp arasındaki çeyrek millik yolu yürümek istemeyen Mrs. Lackersteen, Rangoon'dan bir çekçek getirtmişti. Öküz arabaları ve Mr. Macgregor'un arabası dışında Kyauktada'daki tekerlekli tek taşıt buydu, çünkü bütün bölgede on mil bile yol yoktu. Mrs. Lackersteen, cangılda kocasını yalnız bırakmaktansa, içine sular damlayan çadırların, sivrisineklerin ve konserve yiyeceklerin dayanılmaz sıkıntısına katlanıyordu; ama bunun karşılığında da merkeze döndüklerinde en küçük ayrıntılardan bile yakınıp duruyordu.

"Gerçekten, bence bu hizmetkârlar tembellikte çok aşırıya kaçmaya başladılar," dedi içini çekerek. "Sizce de öyle değil mi Mr. Macgregor? Bu günlerde bütün o korkunç reformlar ve gazetelerden öğrendikleri saygısızlıklar yüzünden yerlilerin üzerinde hiç *otoritemiz* kalmamış gibi görünüyor. Bazı bakımlardan neredeyse İngiltere'deki aşağı sınıflar kadar kötü olmaya başladılar."

"Yok, o kadar da kötü değil bence. Yine de demokratik bir havanın buraya bile sızmaya başladığından kuşku yok korkarım."

"Daha çok yakınlara kadar, savaşın hemen öncesinde bile ne kadar *iyi* ve saygılıydılar! Yoldan geçtiğinizde sizi öyle bir selamlarlardı ki gerçekten görmeye değerdi. Kâhyamıza ayda yalnızca on iki rupi ödediğimizi hatırlıyorum, ve o adam bize bir köpek gibi bağlıydı. Şimdi kırk-elli rupi istiyorlar ve bir hizmetkârı elimde *tutabilmenin* tek yolunun ücretini aylarca geciktirmek olduğunu öğrendim artık."

"O eski hizmetkârlar kalmadı," diye onu onayladı Mr. Macgregor. "Benim gençliğimde bir kâhya saygısızlık yaptığında üzerine 'Lütfen bunu taşıyana on beş kırbaç atın' yazan bir tabela asarak hapishaneye gönderilirdi. Oh, böyle işte, *eheu fugaces!* Korkarım o günler bir daha gelmemek üzere geçti gitti."

"Ya, bu konuda haklı olabilirsiniz," dedi Westfield kendi karamsar havasıyla. "Bu ülke bir daha asla yaşanmaya uygun bir yer olmayacak. Bana sorarsanız İngiliz Raj bitti artık. Yitik Sömürge ya da buna benzer şeyler işte. Buralardan çekip gitme zamanı."

Bu sözler üzerine odanın her tarafından onaylayan mırıltılar duyuldu. Kendi gözünde keskin bir Bolşevik olan Flory ve ülkede yalnızca üç yıl kalmış olan genç Maxwell bile aralarındaydı. Hiçbir Anglo-Hintli Hindistan'ın berbat bir yere döndüğünü reddetmez ve şimdiye kadar da hiç bunun tersi söylenmemiştir- çünkü Hindistan tıpkı *Punch* gibi her zaman eski günlerde şimdikinden başka bir şeydir.

Bu arada Ellis Mr. Macgregor'un arkasına geçip ilan panosundaki rahatsız edici ilanı çıkardı, ona gösterip ekşi sesiyle konuşmaya başladı:

"İşte, Macgregor, bu ilanı okuduk ve kulübe bir yerli seçme düşüncesini hepimiz kesinlikle..." Ellis 'kesinlikle boktan buluyoruz' diyecekti ama içeride Mrs. Lackersteen'in olduğunu hatırlayıp kendini kontrol etti - "son derece gereksiz buluyoruz. Önünde sonunda bu kulüp eğlenmeye geldiğimiz bir yer ve yerlilerin buraya da burunlarını sokmalarını istemiyoruz. Hâlâ onlarsız olabileceğimiz bir yerin kaldığını düşünmek istiyoruz. Ötekiler de kesinlikle bana katılıyorlar."

Dönüp ötekilere baktı. "Dinleyin, dinleyin!" dedi Mr. Lackersteen biraz sert bir sesle. Karısının içki içtiğini anlayacağını biliyor ve sağlam duygular sergilemekle kendini bağışlatabileceğim hissediyordu.

Mr. Macgregor gülümseyerek ilanı aldı. Adının karşısına yazılmış 'O.Ç.' yazısını gördü ve içinden Ellis'in tavırlarının çok saygısızca olduğunu düşündü ama konuyu bir şakaya dönüştürdü. İş saatlerinde saygınlığı elde tutmak için kendini ne kadar sıkıntıya sokuyorsa kulüpte de dostça bir izlenim yaratmak için o kadar uğraşıyordu. "Anladığım kadarıyla," dedi, "dostumuz Ellis, nasıl diyelim, Aryan kardeşinin kendisiyle birlikte bulunmasını arzulamıyor."

"Hayır, arzulamıyorum," dedi Ellis ters bir sesle. "Mongolian kardeşimin de öyle. Başka türlü söylersek karalardan hoşlanmıyorum."

Macgregor 'karalar' sözcüğünü duyunca gerildi, çünkü Hindistan'da bu sözcük çok aşağılayıcıydı. Doğululara karşı hiçbir önyargısı yoktu; aslında onlara derin bir düşkünlüğü vardı. Ellerine özgürlük verilmemesi koşuluyla, yaşayan en sevimli halk olduklarını düşünürdü. Nedensiz yere aşağılandıklarını görmek her zaman yüreğini sızlatıyordu. "Acaba bu insanlar hiç de öyle olmadıklarına göre," dedi sertçe bir sesle, "onları böylesine rahatsız eden bir sözcüğü kullanarak karalar demek oyunun kurallarına uyuyor mu? Burmalılar Mongol, Hintliler Aryan ya da Dravidian ve hepsi de çok açık bir şekilde..."

"Of, boş ver bunu!" dedi Ellis. Mr. Macgregor'un resmi konumunu umursamıyordu bile. "Canın ne istiyorsa onu söyle, ister Aryan olsunlar ister kara. Benim söylediğim şey, bizim bu kulüpte kara deriler görmek istemediğimiz. Eğer oylama yapacak olursak hepimizin karşı olduğunu göreceksin - tabii Flory *sevgili* dostu Veraswami'yi almak istemiyorsa," diye ekledi.

"Dinleyin, dinleyin!" dedi yine Mr. Lackersteen "Topuna karşı oy kullanmaya varım ben."

Mr. Macgregor kaprisli bir ifadeyle dudaklarını büzdü. Saçma bir durumda kalmıştı çünkü yerli bir üye seçme fikri onun değildi, komisyon ondan böyle yapmasını istemişti. Yine de özür dilemekten hoşlanmazdı, onun için daha yatıştırıcı bir sesle konuşmaya başladı:

"Bu işi tartışmayı gelecekteki bir genel toplantıya erteleyelim mi? Bu arada biz de bu konuyu olgun bir biçimde gözden geçiririz. Ve şimdi," diye ekledi masaya doğru yürürken, "acaba, şey, dinlendirici bir içecek için bana katılmaz mıydınız?"

Garson çağrıldı ve 'dinlendirici içecek'ler istendi.

Şimdi her zamankinden de sıcaktı ve herkes susamıştı. Mr. Lackersteen içki istemek üzereydi ki karısının kendisine baktığını fark etti, büzüldü, somurtarak "Hayır," dedi. Ellerini dizlerinin üzerine koymuş, yüzünde acıklı bir ifadeyle oturuyor ve Mrs. Lackersteen'in bir bardak cinli limonatayı tepeye dikişini seyrediyordu. İçkilerin parasını ödemesine karşın Mr. Macgregor sadece limonata içti. Kyauktada'daki Avrupalılar arasında yalnızca o güneş batmadan içki içmeme kuralına uyuyordu.

"Her şey çok iyi," diye homurdandı Ellis. Kollarını masaya dayamış, bardağıyla oynuyordu. Mr. Macgregor'la yaptığı tartışmadan dolayı yine huzursuz olmuştu. "Her şey çok iyi, ama ben dediğimden dönmüyorum. Bu kulüpte yerli olmayacak! Sürekli olarak böyle küçük şeyler vere vere İmparatorluğu çökertiyoruz. Bu ülkenin kışkırtıcılar tarafından çürütülmesinin nedeni de bizim onlara karşı çok yumuşak davranmamız. Tek bir politika var, onlara bir pisliğe karşı nasıl davranıyorsak öyle davranmalıyız. Bu önemli bir an ve olabildiğince saygıdeğer olmak istiyoruz. Birlik içinde davranmalı ve onlara şöyle demeliyiz: *'Biz Efendiyiz,* siz ise dilencilersiniz...'" Ellis başparmağını bir böceği ezer gibi

masaya bastırmıştı. "Dilenciler, kendi yerinizi iyi bilin!"

"Umutsuz bir durum bu dostum," dedi Westfield. "Çok umutsuz. Böyle elin kolun bağlanmış bir durumdayken ne yapabilirsin? Yerli dilenciler yasayı bizden daha iyi biliyorlar. Yüzüne karşı sana hakaret ediyorlar, sonra da onlara vurduğun anda seni şikâyet ediyorlar. Ayağını yere sağlam basmadıkça hiçbir şey yapamazsın. Seninle adam gibi dövüşmeye cesaretleri yoksa elinden ne gelir?"

"Mandalay'da bizde çalışan *burra sahip* her zaman derdi," diye söze girdi Mrs. Lackersteen, "sonunda bizler Hindistan'ı *terk etmek* zorunda kalacakmışız. Onları bekleyen hakaret ve nankörlük karşısında artık genç erkekler çalışmak için buraya gelmek istemeyecekler. Gitmekten başka çaremiz kalmayacak. Yerliler bize gelip kalmamız için yalvardıklarında 'Hayır elinizde şans vardı, kullanmadınız. Biz de sizi bırakıyoruz, artık kendinizi kendiniz yönetim bakalım!' diyeceğiz. İşte o zaman ne biçim bir ders almış olacaklar!"

"Bütün bunlar başımıza şu yasa ve düzen yüzünden geldi," dedi Westfield karamsar bir sesle. İmparatorluğun gereksiz ölçüde artan yasallık yüzünden çöküşünü konuşmak Westfield'in hiç bıkmadığı bir konuydu. Ona göre tam teşekküllü bir ayaklanma ve ardından gelen sıkıyönetim dışında hiçbir şey İmparatorluğu yıkımdan kurtaramazdı. "Bütün bu kâğıt fareleri ve makbuz dağıtıcılar işte. Şimdi ülkenin gerçek yöneticileri büro köpekleri. Sıra bize geldi artık. Yapabileceğimiz en iyi şey dükkânı kapatmak, çekip gitmek ve onları kendi kazdıkları çukurda boğulmaya bırakmak."

"Buna katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum," dedi Ellis. "Eğer istersek bir ayda her şeyi düzene sokabiliriz. Tek gereken şey beş kuruşluk bir cesaret. Bakın Amritsar'a. Nasıl da inlerine kaçıverdilerdi o zaman. Dyer onlara gerekenin ne olduğunu biliyordu. Zavallı Dyer. Çok pis bir işti. İngiltere'deki o korkak heriflerden ona yaptıklarının hesabı sorulacak bir gün."

Ötekiler de içlerini çektiler. Tıpkı Meryem'in çektiği acıları duyduklarında içlerini çeken Katolikler gibi iç çekmişlerdi. Macgregor bile kan dökmekten ve sıkıyönetimden nefret etmesine karşın Dyer'in adını duyduğunda başını salladı.

"Ah, zavallı adam! Politikacıların oyunlarının kurbanı oldu. Belki bir gün nasıl bir yanlış yaptıklarını anlarlar ama o zaman çok geç olacak."

"Eski valim bu konuda bir hikâye anlatırdı," dedi Westfield. "Yerli alayında eski

bir Zzavz War (Hintli çavuş) varmış. Birisi ona İngilizler Hindistan'ı terk ederlerse ne olur diye sormuş. Yaşlı adam demiş ki..."

Flory sandalyesini arkaya itip ayağa kalktı. Bu artık böyle sürmemeliydi, böyle süremezdi! Beyni daha fazla hasar görmeden, mobilyaları parçalamaya, tabloların üzerlerine şişeler fırlatmaya başlamadan hemen bu odadan dışarı çıkması gerekiyordu. Can sıkıcı, ayyaş, beyinsiz domuz yiyiciler! *Blackwood's* dergisindeki beşinci sınıf bir öykü bozmasına benzeyen bu kötü saçmalıkları haftalarca, aylarca, yıllarca sözcüğü sözcüğüne yinelemeyi nasıl sürdürebiliyorlardı? Hiçbirinin aklına söylenecek yeni bir şey gelmiyor muydu hiç? Of, ne biçim bir yerdi burası, ne biçim insanlardı bunlar! Ne biçim bir uygarlıktı şu bizim uygarlığımız. Viski, *Blackvood's* ve 'Bonzo' resimleri üzerine kurulmuş tanrısız bir uygarlık! Tanrı hepimize acısın çünkü hepimiz bunun parçasıyız.

Flory bunların hiçbirini söylemedi ve yüzünden bir şey belli olmaması için de kendini zorladı. Ötekilere hafifçe yan dönmüş olarak sandalyesinin yanında ayakta duruyordu. Yüzünde çevresindekilerin onu sevdiklerinden hiçbir zaman tam olarak emin olamayanlara özgü yarım gülümseme vardı.

"Korkarım gitmem gerekiyor," dedi. "Ne yazık ki kahvaltıdan önce bitirmem gereken bazı işler var."

"Kal da bir içki daha iç dostum," dedi Westfield. "Daha sabah bitmedi. Bir cin iç. İştahını artırır."

"Hayır teşekkür ederim, gitmem gerekiyor. Gel bakalım Flo. Hoşçakalın Mrs. Lackersteen. Hepiniz hoşçakalın."

"Karaların dostu Borsacı Washington gitti," dedi Ellis, Flory gözden kaybolduğunda. Ellis'in dışarı çıkan herkesin arkasından kötü bir şeyler söyleyeceğinden her zaman emin olunabilirdi. "Sanırım Çokyalaka'yı görmeye gitmiştir. Belki de herkese içki ısmarlama sırası ona gelmesin diye sıvıştı."

"Yok,kötü bir adam değil o," dedi Westfield. "Bazen komünistçe laflar ediyor ama aslında söylediklerinin yarısına bile inanmıyor."

"Ya, gerçekten de çok iyi bir adam," dedi Mr. Macgregor. Hindistan'daki *ex-officio* (memuriyetle gelmiş) ya da daha doğrusu *ex-colore* (renkli olmayan) her Avrupalı çok korkunç şeyler yapmadığı sürece iyi bir adamdı onun gözünde. Bu,

kendiliğinden kazanılan bir onur rütbesi gibi bir şeydi.

"Banagöre biraz aşırı Bolşevik. Yerlilerle dostluk eden birine dayanamıyorum. Onun da kanında bir parçacık zift bulaşığı olduğunu duysam şaşmam. Belki bu yüzündeki o siyah lekeyi de açıklayabilir. Üstelik o kara saçları ve limon rengi derisiyle sarı karınlılara benziyor."

Flory'yle ilgili birkaç rezalet vardı ama bunlar büyük şeyler değildi, çünkü Mr. Macgregor rezaletlerden hoşlanmazdı. Avrupalılar bir süre daha, yeni bir tur içki içmelerine yetecek kadar kulüpte kaldılar. Mr. Macgregor Prome ile ilgili anısını anlattı. Bu öyle bir öyküydü ki hemen hemen her bağlamda anlatılabilirdi. Sonra konuşma gündemden hiç inmeyen eski konuya döndü yine -yerlilerin küstahlığı, hükümetin yan gelip yatması, İngiliz Raj'ın İngiliz Raj olduğu, levhayı taşıyana on beş kırbaç vurulan o eski ve güzel günler. Kısmen Ellis'in takıntısı yüzünden bu konunun açılmadığı gün yok gibiydi. Ayrıca Avrupalıların niçin bu kadar kırgın olduklarını anlamak o kadar da zor değildi. Doğulular arasında yaşamak ve çalışmak bir azizin bile huyunu bozabilirdi. Üstelik buradakilerin hepsi, özellikle de memurlar kızdırılmanın ve aşağılanmanın ne demek olduğunu çok iyi bilen insanlardı. Neredeyse her gün, Westfield, Mr. Macgregor, hatta Maxwell sokağa çıktıklarında önlerinden geçtikleri liseli oğlanlar genç, sarı yüzleriyle (altın paralar kadar pürüzsüz bu yüzlerde, Mongolian ifadelerinde son derece doğal duran o çıldırtıcı küçümseme vardı) onlarla alay ediyor, kimi zaman sırtlana benzer kahkahalarla arkalarından yuhalıyorlardı. Anglo-Hintli memurlar bir eli yağda bir eli balda bir yaşam sürmüyorlardı. Rahatsız kamplarda, cehennem gibi bürolarda, toz ve gazyağı kokan kasvetli bungalovlarda yaşadıktan sonra belki de biraz huysuzluk yapmaya hakları vardı.

Şimdi saat ona geliyordu ve sıcak dayanılmaz olmuştu. Herkesin yüzünde ve erkeklerin çıplak kollarında geniş, berrak ter damlaları belirmişti. Mr. Macgregor'un ipek gömleğinin sırtındaki ıslak leke giderek büyüyormuş gibi görünüyordu. Dışarıdaki göz kamaştırıcı ışık yeşil paravanlı pencerelerden bir şekilde içeri sızıyor, herkesin gözlerini ağrıtıyor ve başlarını ağırlaştırıyordu. Hepsi kendilerini bekleyen ağır kahvaltının ve önlerindeki uzun, öldürücü saatlerin düşüncesiyle bitkinleşmişlerdi. Mr. Macgregor iç çekerek ayağa kalktı, terli burnundan aşağı kaymış olan gözlüğünü düzeltti.

"Ne yazık ki böyle eğlenceli bir toplantının bitmesi gerekiyor," dedi. "Kahvaltı için eve dönmeliyim. İmparatorluk işleri işte. Benim tarafa giden var mı? Adamım dışarıda arabayla bekliyor."

"Ah, teşekkür ederim," dedi Mrs. Lackersteen, "beni ve Tom'u da alabilirsiniz değil mi? Bu sıcakta yürümekten kurtulmak ne kadar güzel!"

Ötekiler de ayağa kalktılar. Westfield kollarını iki yana açtı ve burnundan esnedi. "Sanırım ben de harekete geçsem iyi olacak. Burada biraz daha otururs am uyuyakalacağım. Bütün gün ofiste pişmeye gittiğimi düşündükçe... Sepetler dolusu kâğıt. Ah, Tanrım!"

"Bugün öğleden sonra tenis oynayacağımızı unutmayın hiçbiriniz," dedi Ellis. "Maxwell, seni tembel şeytan, bu kez kaçamayacaksın. Saat tam dört buçukta elinde raketinle aşağıda olacaksın."

" Apres *vous, madame,"* dedi Mr. Macgregor kapıda kibar bir tavırla.

"Yürü bakalım, Macduff," dedi Westfield.

Göz kamaştırıcı beyazlıktaki güneş ışığına çıktılar. Sıcak, toprağın üzerinde bir fırın soluğu gibi dalga dalga yayılıyordu. Acıklı bir görünüme bürünmüş olan çiçekler güneşin coşkusu karşısında alev alev yanıyorlardı ve tek bir yaprakları bile kıpırdamıyordu. Havadaki keskin aydınlıkta insanların iliklerini ürperten bir şey vardı.

Burma, Hindistan, Siyam, Kamboçya ve Çin üzerinde uzanan, bulutsuz, uçsuz bucaksız, kör edici mavilikteki bu gökyüzünü düşünmek korkunçtu. Mr. Macgregor'u bekleyen arabanın demirleri dokunulamayacak kadar sıcaktı. Günün en kötü zamanı gelmek üzereydi. Burmaklar bu zamana 'ayakların sessizleştiği zaman' diyorlardı. Sıcağın harekete geçirmesiyle yol boyunca kurdele gibi ilerleyen siyah karınca yığınları, yükseklerde kendilerini hava akımlarına bırakmış süzülen akbabalar ve insanlar dışında hemen hemen hiçbir varlık kıpırdamıyordu.

3

Flory kulüp kapısından çıkınca sola dönüp *peepul* ağaçlarının gölgesindeki pazar yoluna çıktı. Yüz yarda ilerde müzikli bir hareketlilik vardı. Yeşil hakiler giymiş uzun boylu Hintlilerden oluşan bir askeri polis mangası, tulum çalarak önlerinden giden *gurkha*'lı bir çocuğun peşinden uygun adım yürüyordu. Flory, Dr. Veraswami'yi görmeye gidiyordu. Doktor'un evi kulübe bitişik, büyük ve bakımsız bir bahçenin ortasında, sütunlar üzerine yerleştirilmiş, gazyağlı tahtadan, uzun bir bungalovdu. Evin arkasından yol geçiyordu. Burası yol ile

nehir arasındaki hastaneye bakıyordu.

Flory bahçeye girerken ürkmüş kadın çığlıkları duyuldu ve eve doğru bir koşuşturma oldu. Belli ki Doktor'un karısıyla karşılaşmaktan kılpayı kurtulmuştu. Dolaşıp evin ön kapısının önüne geldi ve verandaya doğru seslendi.

"Doktor! Meşgul müsün? Yukarı gelebilir miyim?"

Evin içinden, kutusundan fırlayan bir hokkabaz gibi, ufak tefek, siyahlı beyazlı bir figür fırladı. Doktor hızlı adımlarla veranda parmaklığına yürürken coşkuyla sesleniyordu:

"Gelebilir misiniz de ne demek? Gelin elbette, hemen gelin! Ah, Mr. Flory, sizi gördüğüme çok sevindim! Çıkın yukarı, çıkın. Ne içmek istersiniz? Viskim var, biram var, vermutum var, öteki Avrupa içkilerinden de var. Ah, sevgili dostum, biraz kültürlü bir konuşmayı nasıl da özledim."

Doktor kabarık kıvırcık saçlı, saf bakışlı yuvarlak gözlü, küçük, esmer, tombul bir adamdı. Çelik çerçeveli bir gözlüğü vardı ve üzerine pek oturmayan beyaz bir talim giysisi giymişti. Torba gibi olmuş pantolonu hantal siyah botlarını örtüyordu. Hevesli ve coşkulu bir sesle konuşuyor, s harflerini hafifçe tıslayarak söylüyordu. Flory merdivenlerden çıkarken Doktor bu kez de verandanın arka ucunda belirdi. Uzun, ince bir buz kutusundan çeşit çeşit şişeler çıkarmakla uğraşıyordu. Veranda geniş ve karanlıktı, üzerlerine eğreltiotu sepetleri asılı alçak dallar burayı bir şelalenin arkasında kalmış ve üzerine güneş ışığı düşmüş bir mağaraya benzetiyordu. Hapishane işi uzun bambu kanepeler ve bir uçta çoğunluğu Emerson-Carlyle-Stevenson tarzı makaleler içeren kitaplarla dolu pek de iştah kabartmayan küçük bir kitaplık vardı. Okumayı çok seven Doktor kitaplarının 'ahlaksal anlam' dediği şeye sahip olmasından hoşlanıyordu.

"Ee, Doktor," dedi Flory - bu sırada Doktor onu uzun kanepelerden birine oturtmuş, uzanabilsin diye ayak desteğini ileri çekmiş, bira ve sigarayı ulaşabileceği bir yere yerleştirmişti. "Evet Doktor, işler nasıl gidiyor? İngiliz İmparatorluğu'ndan ne haber? Her zamanki gibi hasta ve felçli mi?"

"Yaa, Mr. Flory, çok kötü durumda! Giderek ağırlaşıyor durumu. Kansızlık, karın zarı iltihabı ve sinir felci. Korkarım uzmanlara başvurmak zorunda kalacağız. Yaa!"

Kendi aralarında bir şakaydı bu. İngiliz İmparatorluğu'ndan Doktor'un yaşlı bir

kadın hastasıymış gibi söz ediyorlardı. Doktor iki yıldır bu şakayı büyük bir zevkle,

hiç bıkmadan sürdürüyordu.

"Ah, Doktor," dedi Flory kanepede uzandığı yerden, "şu berbat kulüpten sonra burada olmak ne güzel şey. Senin evine geldiğim zaman kasabalıların ellerinden kurtulup da yanında bir fıstıkla evine dönen reformcu rahip gibi hissediyorum kendimi. *Onlardan* biraz uzak kalmak ne güzel şey," -topuğuyla kulüp yönünü gösteriyordu- "benim sevgili İmparatorluk kurucularım. İngiliz prestiji, beyaz adamın sorumluluğu, *pukka sahip sam peur e sans reproche* (korkusuz ve alınmaksızın), anlarsın işte. Bu pislik çukurundan bir süreliğine uzaklaşmak öyle bir rahatlık ki."

"Dostum, dostum, haydi, lütfen! Bu çok kötü bir şey. Onurlu İngiliz centilmenleri için böyle şeyler söylememelissiniz!"

"Sen bu onurlu centilmenlerin gevezeliklerini dinlemek zorunda olmadığın için anlamazsın Doktor. Bu sabah elimden geldiğince dayanmaya çalıştım. Ellis ve onun 'pis karaları', Westfield'in şakaları, Macgregor'un Latin etiketleri ve 'lütfen taşıyana on beş kırbaç vurur musunuz'ları. Ama şu yaşlı *havildar* öyküsüne geldiklerinde -bilirsin, eğer İngilizler Hindistan'ı bırakırlarsa geride ne bir rupi ne de bir bakire kalmayacak diyen sevgili dostumuz *havildar*- anlıyorsun; işte böyle, daha fazla dayanamadım. Şu yaşlı *havildar'ın* artık emekliye ayrılma zamanı geldi. Seksen yedideki jübileden beri aynı şeyi söyleyip duruyor."

Flory kulüp üyelerini eleştirmeye başlayınca Doktor her zaman olduğu gibi heyecanlanmıştı. Beyazlara bürünmüş tombul kalçasını veranda parmaklığına dayamış duruyor, zaman zaman ellerini kollarını sallıyordu. Bir sözcük bulmaya çalıştığında, sanki bunu havada uçarken yakalayacakmışçasına siyah başparmağını ve işaret-parmağını birbirlerine doğru uzatıyordu.

"Ama gerçekten, gerçekten Mr. Flory, böyle konuşmamanız gerek! Niye her zaman şu *pukka sahip* dediklerinizi aşağılayıp duruyorsunuz? Onlar toprağın tuzudur. Yaptıkları büyük şeyleri düşünün - İngiliz Hindistan'ını bugünkü durumuna getiren büyük yöneticileri düşünün. Clive, Warren Hastings, Dalhousie, Curzon. Onlar öyle insanlardı ki -sizin ölümsüz Shakespeare'inizden alıntı yapacağım- böylelerinin benzerlerini bir daha göremezsiniz!"

"Peki, sen onların benzerlerini bir daha görmek ister misin? Ben istemem."

"Bir İngiliz centilmeninin ne kadar soylu bir insan olduğunu düşünün. Birbirlerine olan *göz* kamaştırıcı bağlılıkları! Devlet okulu ruhu! Biraz tatsız tavırları olanlarda bile -kimi İngilizlerin küstah olduklarını kabul ediyorum- biz Doğuluların yoksun oldukları çok değerli nitelikler var. Kaba dış görünüşlerinin altında altın bir yürek taşıyorlar."

"Yaldızlı mı desek acaba? Bu ülkede yaşayan İngilizler arasında düzmece bir ahbap çavuşluk var. Birbirimizden ölesiye nefret etmemize rağmen birlikte kafayı çekmek, birlikte bir şeyler atıştırmak ve dostmuş gibi davranmak bir gelenek. Buna birlikte takılmak diyoruz. Politik bir gereklilik bu. Makineyi işleten şey içki elbette. Eğer içki olmasaydı bir haftada hepimiz delirip birbirimizi öldürürdük. Bu tam senin şu coşkulu makale yazarlarına göre bir konu, Doktor. İmparatorluğun harcı olarak içki."

Doktor başını salladı. "Gerçekten Mr. Flory. Sizi bu kadar kötümser yapanın ne olduğunu bilmiyorum. Gerçekten hiç yakışmıyor! Sizin gibi değerli yeteneklere ve yüksek bir karaktere sahip bir İngiliz centilmeni ancak *Burmalı Vatansever'e* yaraşacak kışkırtıcı görüşler dile getirsin!"

"Kışkırtıcı mı?" dedi Flory. "Kışkırtıcı olan ben değilim ki. Ben Burmalilarm bizi bu ülkeden atmalarını istemiyorum. Tanrı korusun! Herkes gibi ben de para kazanmak için buradayım. Benim tek karşı çıktığım şey şu beyaz adamın sorumluluğu palavrası. *Pukka sahip* rol yapıyor. Bu çok can sıkıcı bir şey. Eğer hepimiz sürekli olarak bir yalanla yaşamıyor olsaydık şu kulüpteki lanet olası aptallar bile daha eğlenceli olurlardı."

"Ama sevgili dostum, hangi yalanla yaşıyorsunuz?"

"Zavallı siyah kardeşlerimizi soymak için değil de onları kalkındırmak için burada olduğumuz yalanıyla elbette. Sanırım bu oldukça doğal bir yalan aslında. Ama bizi çürütüyor, bizi öyle bakımlardan çürütüyor ki hayal bile edemezsin. Sürekli olarak bir üçkâğıtçı ve yalancı olduğumuz duygusuyla yaşıyoruz, bu bize işkence ediyor ve gece gündüz kendimizi aklamaya zorluyor. Yerlilere karşı hayvanca davranışlarımızın yarısının altında bu yatıyor. Yalnızca hırsız olduğumuzu itiraf etsek ve sonra da palavralarla uğraşmadan hırsızlığımıza devam etsek biz Anglo-Hintliler neredeyse dayanılabilir insanlar bile olabilirdik."

Tartışmada bir şey yakaladığı için çok mutlu olan Doktor parmaklarını şaklattı.

"Bu düşüncenizin tek zayıf yanı, değerli dostum," dedi, söyleyeceği sözdeki ince alaydan gözleri ışıldayarak, "tek zayıf yanı sizin hırsız olmamanız."

"Şimdi bakın benim sevgili Doktoram..."

Flory kanepede doğruldu. Bunun bir nedeni huysuzluğundan sırtına binlerce iğne batıyor gibi hissetmesi, öteki nedeni de DoktorTa olan tartışmalarının en sevdiği bölümünün başlamak üzere olmasıydı. İki adamın her karşılaşmasında konuşmaları bu noktaya gelir dayanırdı. Tepetaklak bir durumdu bu, çünkü İngiliz sert bir şekilde İngiliz karşıtıydı, Hintli de fanatik ölçüde İngilizlere bağlıydı. Dr. Veraswami İngilizlere karşı, binlerce İngiliz tarafından küçümsenmenin bile sarsamadığı tutkulu bir hayranlık duyuyordu. Büyük bir hevesle kendisinin bir Hintli olarak yozlaşmış ve aşağılık bir ırka ait olduğunu savunurdu. İngiliz adaletine duyduğu güven öylesine büyüktü ki hapishanede bir kırbaçlama ya da idamda hazır bulunduktan sonra kara yüzü solmuş bir şekilde eve gelip de kendini ancak viski ile toparlayabildiği zaman bile inancının gücünde bir azalma olmuyordu. Flory'nin kışkırtıcı görüşleri onu çok şaşırtıyor, ama aynı zamanda da sofu bir dindarın Tanrı'nın duasının tersten okunuşunu duyunca aldığı hazza benzer ürpertici bir haz veriyordu.

"Benim sevgili Doktorum," dedi Flory, "bizim bu ülkede bulunmamızın hırsızlık yapmaktan başka bir amacının olmadığını nasıl anlayabilirsiniz? Çok basit. Memurlar Burmalıları ezerken işadamları da onların ceplerine dalıyorlar. Eğer bu ülke İngilizlerin elinde olmasaydı, diyelim benim firmamın şimdiki gibi kereste sözleşmeleri yapabileceğini mı sanıyorsunuz? Ya da başka kereste firmalarının veya petrol şirketlerinin, madencilerin, çiftçi ve tüccarların? Arkasında hükümet olmasa pirinç çemberi talihsiz çiftçiyi soyup soğana çevirmeye nasıl devam edebilirdi? İngiliz İmparatorluğu yalnızca ticaret tekellerini İngilizlere vermek için bir araç - ya da daha doğrusu Yahudi ve İskoç çetelerine."

"Dostum, sizin böyle konuştuğunuzu duymak benim için çok acıklı bir şey. Gerçekten de çok acıklı. Ticaret için burada olduğunuzu söylüyorsunuz. Elbette öylesiniz. Burmalılar kendi başlarına ticaret yapabilirler miydi? Makineler, gemiler, tren yolları yapabilirler miydi? Siz olmazsanız umutsuz bir dürümdalar. Eğer İngilizler orada olmasaydı Burma ormanları ne olurdu? Dosdoğru Japonlara satılırdı, onlar da kesip yok ederlerdi. Sizin elinizde yok olmadıkları gibi gerçekten gelişiyorlar da. İşadamlarınız ülkemizin kaynaklarını geliştirirken memurlarınız da bizi uygarlaştırıyorlar, yalnızca kamu sevgileri yüzünden bizi

kendi düzeylerine yükseltmeye çalışıyorlar. Bu göz kamaştırıcı bir özveri rekoru."

"Zırva bunlar sevgili Doktor. Kabul ediyorum, genç delikanlılara viski içmeyi ve futbol oynamayı öğretiyoruz, ama bundan başka pek bir şey öğrettiğimiz yok.

Okullarımıza bak - ucuz kâtipler yetiştiren fabrikalar. Hintlilere işe yarar tek bir el sanatı öğretmedik. Buna cesaret edemeyiz; endüstride rekabetten korkarız. Hatta çeşitli endüstrileri ezip yok ettik. Hint muslinleri nereye gitti şimdi? Kırklarda ya da daha öncesinde Hindistan'da denize açılan gemiler yapılıyordu ve bunlar için adam da yetiştiriliyordu. Şimdi burada denize açılabilecek bir balıkçı teknesi bile yapamıyorsunuz. On sekizinci yüzyılda Avrupa standartlarıyla en azından boy ölçüşebilecek toplar dökülebiliyordu. Şimdi, biz yüz elli yıl Hindistan'da kaldıktan sonra bütün kıtada pirinç bir fişek kartuşu bile yapamaz duruma geldiniz. Hızlı gelişebilen Doğu ırkları yalnızca bağımsız kalanlar oldu. Japonları örnek vermeyeceğim ama Siyam'ın durumuna bak..."

Doktor heyecanla elini salladı. Tartışmayı her zaman bu noktada keserdi (çünkü kural olarak neredeyse sözcüğü sözcüğüne aynı yolu izlerlerdi), çünkü Siyam konusunun ona zorluk çıkaracağını hissederdi.

"Dostum, dostum, Doğulu karakteri unutuyorsunuz. Bütün tembelliğimiz ve boş inançlarımızla bizi geliştirmek nasıl olanaklı olabilir? En azından bize yasa ve düzen getirdiniz. Hiç sapmayan İngiliz adaleti ve Pax Britannica (İngiliz Barışı)."

"Pox Britannica (İngiliz Çiçek Hastalığı) Doktor. Onun asıl adı İngiliz Hastalığı. Hem sonra barış kimler için? Tefecilerve avukatlar için. Elbette Hindistan'ın barış içinde yaşaması bizim çıkarımıza uyuyor ama bütün bu yasa ve düzen zırvalarının sonu nereye götürüyor? Daha fazla banka ve daha fazla hapishane - tek anlamı bu."

"Ne kadar korkunç bir çarpıtma bu!" diye haykırdı Doktor. "Hapisshaneler gerekli değil mi yani? Buraya yalnızca hapishaneleri mi getirdiniz? Thibaw günlerinin pislik, cehalet ve işkencelerini düşünün, sonra da çevrenize bir bakın. Yalnızca bu verandadan dışarı bakmanız yeter. Hastaneye bakın, onun sağındaki okula ve polis karakoluna. Modern ilerlemenin ne büyük bir hızla yayıldığına bakın!"

"Elbette, bunu reddetmiyorum," dedi Flory, "ülkeyi belli bakımlardan

modernleştirdik. Bunu yapmak zorundaydık. Aslına bakarsan işimizi bitirdiğimizde Burma' nın bütün ulusal kültürünü yerle bir etmiş olacağız. Ama kimseyi uygarlaştırdığımız yok, yalnızca kendi pisliğimizi başkalarına sıvıyoruz. Şu hızla yayılan modern ilerleme dediğin şey nereye götürüyor? O çok sevgili eski domuz ahırımızda şimdi yalnızca bir de gramofonlarımız ve fötr şapkalarımız oldu. Zaman zaman iki yüz yıl sonra bütün bunların..." ayağını ufka doğru salladı, "ormanların, köylerin, manastırların, pagodaların hepsinin yok olacağını düşünüyorum. Bunun yerine elli yarda aralıklı pembe villalar olacak; şu tepelerin hepsi göz alabildiğine villalarla kaplanacak ve hepsinin gramofonlarında aynı melodi çalacak. Bütün ormanlar dümdüz tıraşlanmış ve *Dünya Haberleri* gazetesi için kâğıt hamuruna dönüştürülmüş ya da gramofon kasası yapmak için doğranmış olacaklar. Ama ağaçlar öçlerini alacaklar, tıpkı *Yaban Ördeği'ndeki yaşlı adamın dediği gibi. Ibsen okumuşsundur elbette?"*

"Yok, hayır Mr. Flory, maalesef! Sizin parlak dehanız Bernard Shaw'un onun için güçlü bir usta dediğini biliyorum. Bu zevki henüz yaşamadım. Ama dostum, sizin görmediğiniz şey şu; uygarlığınızın en kötü yanları bile bizim için ilerleme anlamına geliyor. Gramofonlar, fötr şapkalar, *Dünya Haberleri* - bütün bunlar korkunç Doğulu misskinlikten daha iyi. İngilizlerin en heyecandan yoksun olanları bile benim gözümde şeyler, şeyler..." Doktor uygun sözcükleri arıyordu, sonunda büyük olasılıkla Stevenson'dan bir alıntı yaptı, "ilerleme yolunun meşale taşıyıcıları onlar."

"Benim gözümde değil. Ben onları temizlenmiş, karnı tok, günümüze uyarlanmış bir uyuz türü olarak görüyorum. Dünyayı dolaşıp hapishaneler kuruyorlar. Bir hapishane inşa edip bunun adına da ilerleme diyorlar," diye ekledi biraz umutsuzca - çünkü Doktor benzetmesini anlamayacaktı.

"Dostum, gerçekten şu hapisshaneler konusunda çok diretiyorsunuz! Yurttaşlarınızın başka başarıları da olduğunu unutmayın. Yollar yapıyorlar, çöllerde sulama sistemleri kuruyorlar, kıtlığı yeniyorlar, okullar açıyorlar, hastaneler kuruyorlar, vebaya, koleraya, cüzama, çiçek hastalığına, zührevi hastalıklara karşı savaşıyorlar..."

"Bunları zaten kendileri getirmişlerdi," diye sözünü kesti Flory.

Bu ayrıcalığı kendi yurttaşlarından başkasına kaptırmama heyecanıyla "Hayır efendim!" diye hevesle söze atladı Doktor. "Hayır efendim, bu ülkeye zührevi hastalıkları sokanlar Hintlilerdi. Hintliler hastalığı soktular, İngilizler de bunu

tedavi ettiler. İşte sizin bütün o karamssar ve kışkırtıcı düşüncelerinize cevabım bu olur."

"Pekâlâ Doktor, seninle hiç anlaşamayacağız. İşin aslı şu; sen bütün bu modern ilerleme işinden hoşlanıyorsun, bense olaya biraz kuşkuyla yaklaşmayı yeğliyorum. Thibaw günlerindeki Burma bana daha uygun bir yer olurdu sanırım. Ve daha önce söylediğim gibi, eğer biz uygarlaştırıcı bir etkiysek bunun tek nedeni daha büyük parçalar koparmak istememiz. Eğer buna değmediğini görürsek her şeyi bir anda çöpe atabiliriz."

"Dostum, eminim böyle düşünmüyorsunuzdur. Eğer gerçekten İngiliz İmparatorluğu'nu beğenmiyor olsaydınız burada bunu özel bir konuşmada söylüyor olmazdınız. Ev çatılarından herkese sesleniyor olurdunuz. Sizi tanıyorum Mr. Flory, sizin kendinizi tanıdığınızdan daha iyi tanıyorum."

"Üzgünüm Doktor; ev çatılarına çıkıp seslenen biri değilim ben. Buna cesaretim yok. Yaşlı Belial'in *Yitik Cennet*'te söylediği gibi ben 'kolayca şerefsiz olabilirim'. Böylesi daha güvenli. Bu ülkede ya bir *pukka sahip* olacaksın ya da öleceksin. On beş yıldır senden başka hiç kimseyle dürüstçe konuşmadım. Burada yaptığım konuşmalar benim emniyet supabım; kimseye sezdirmeden birazcık kara ayin, senin anlayacağın."

Tam bu anda dışarıda acı bir çığlık duyuldu. Yaşlı Mattu, Avrupa kilisesine bakan Hindu *durman* aşağıda, güneşin altında duruyordu. Yaşlı, kavruk bir yaratıktı. Bir insandan çok bir çekirgeye benzerdi ve üzerinde birkaç parça soluk paçavradan başka bir şey yoktu. Kilisenin yakınında, ezilmiş gazyağı tenekelerinden yapılmış bir kulübede yaşardı. Zaman zaman Avrupalıları gördüğünde kulübesinden dışarı fırlar, yerlere kadar eğilerek selam verir ve ayda on sekiz rupi olan talab'ından yakınırdı. Şimdi acıklı gözlerle verandaya bakarken bir eliyle göbeğinin toprak rengi derisini ovuyor, ötekiyle ağzına yemek götürürmüş gibi bir işaret yapıyordu. Doktor ceplerini karıştırıp bulduğu bozuk parayı veranda parmaklığından aşağı attı. Ne kadar yumuşak yürekli olduğunu herkes bildiğinden Kyauktada'daki dilencilerin hepsinin başlıca hedefiydi.

"İşte Doğu'nun yozlaşması bu," dedi Doktor bir tırtıl gibi ikiye katlanmış, minnettar mırıltılar çıkaran Mattu'yu göstererek. "Şu kollarının, bacaklarının haline bakın. Baldırları bir İngiliz'in el bileklerinden bile daha ince. Şu perişanlığına, sefilliğine bakın. Görüyorsunuz, ne kadar cahil - böylesi cehalet

Avrupa'da ancak akıl hastanelerinde görülebilir. Bir keresinde Mattu'ya yaşını sordum. 'Sahip,' dedi, 'galiba on yaşındayım.' Böyle yaratıklar karşısında doğal olarak üstün olduğunuzu nasıl olur da göremezsiniz Mr. Flory?"

"Zavallı ihtiyar Mattu, modern ilerlemenin hızlı yayılışı nasıl olduysa onu atlamış anlaşılan," dedi Flory parmaklıktan aşağı metal bir para atarken. "Git bakalım Mattu, bunlarla kendine içki al. Yozlaşabildiğin kadar yozlaş. Bunların hepsi ütopyayı erteleyen şeyler."

"İşte böyle, Mr. Flory. Zaman zaman bütün söylediklerinizi -nasıl söylüyordunuz- bana biraz takılmak için söylediğinizi düşünüyorum. İngiliz mizahı işte. Biz Doğululara da mizah duygusu bulunmadığını herkess bilir."

"Şanslı şeytanlarsınız. Şu lanet olası mizah duygumuz yıkıyor zaten bizi." Ellerini başının arkasına koyup esnedi. Mattu biraz daha minnet sesi çıkardıktan sonra ayaklarını sürüyerek gitmişti. "Sanırım şu kahrolası güneş çok yükseğe çıkmadan gitsem iyi olacak. Bu yıl cehennem gibi bir sıcak olacak, kemiklerimde hissediyorum. Evet Doktor, o kadar çok tartıştık ki şendeki haberleri soramadım daha. Cangıldan dün geldim. Öbürsü gün geri dönmem gerekiyor - ama döner miyim bilmiyorum. Kyauktada'da neler olup bitiyor? Yeni bir skandal var mı?"

Doktor birden ciddileşti. Gözlüğünü çıkartınca koyu, ıslak gözleriyle yüzü siyah bir retriever köpeğini hatırlatıyordu. Uzaklara baktı, sonra öncekinden biraz daha kararsız bir sesle konuşmaya başladı:

"Olay şu ki dostum, çok tatsız bir durum var. Belki güleceksiniz -çok önemsiz gibi geliyor- ama ciddi bir sorunum var. Ya da daha doğrusu ciddi bir sorun tehlikesi karşısındayım. Bu bir yeraltı işi. Bu siz Avrupalıların kulağına hiç ulaşmayacak. Bu yerde" -elini pazar yönüne doğru salladı- "sürekli olarak sizin hiç duymadığınız tezgâhlar döner, komplolar kurulur. Bizim için bunların anlamı çok büyüktür."

"Peki şimdi neler oluyor?"

"Şu: Bana karşı bir entrika kaynatılıyor. Karakterimi karalamayı ve resmi kariyerimi yıkmayı amaçlayan çok ciddi bir entrika. Bir İngiliz olarak ssiz böyle şeyleri anlamazsınız. Belki de hiç tanımadığınız bir adamın düşmanlığını üzerime çektim. Bölge Sulh Yargıcı U Po Kyin. Çok tehlikeli bir adamdır. Bana ölçülemeyecek kadar çok zarar verebilir."

"U Po Kyin mi? Hangisi bu?"

"Çok dişli, iri, şişman adam. Evi yolun aşağısında, buradan yüz yarda uzakta."

"Ha, şu şişko düzenbaz mı? Onu iyi tanıyorum."

"Yok yok dostum, hayır!" diye haykırdı Doktor büyük bir içtenlikle. "Onu tanıyor olamazsınız. Onu ancak bir Doğulu tanıyabilir. Siz, bir İngiliz centilmeni olarak U Po Kyin'in bulunduğu yere inemezsiniz. O bir düzenbazdan çok daha fazlası, o... nasıl söyleyeyim? Sözcükler yetmiyor. Bana insan kılığına girmiş bir timsahmış gibi geliyor. Bir timsah kadar kurnaz, acımasız ve zalim. Bu adamın yaptıklarını bir bilseydiniz! Yaptığı yüz kızartıcı şeyleri! Gasp, rüşvet! Irzına geçtiği kızlar... Onlara annelerinin gözü önünde tecavüz ediyormuş! Ah, bir İngiliz böyle bir karakteri düşünemez bile. Ve şimdi bu adam benim hesabımı görmeyi kafasına koymuş."

"Çeşitli kaynaklardan U Po Kyin'le ilgili birçok şey duydum," dedi Flory. "Tam bir Burmalı sulh yargıcı işte. Bir Burmalı, savaş sırasında U Po Kyin'in asker toplarken kendi yasadışı oğullarından bir tabur oluşturduğunu anlatmıştı. Doğru mu?"

"Doğru olması zor," dedi Doktor. "Çünkü o zaman yaşları o kadar büyümüş olamaz. Ama tam bir haydut olduğu kuşkusuz. Ve şimdi beni yıkmayı kafasına koymuş. Benden nefret etmesinin ilk nedeni onun hakkında çok fazla şey bilmem; ayrıca aklı başında, dürüst herkese düşmandır o. Önce iftira atarak işe başlayacak - böyle adamlar hep bu yoldan giderler. Benimle ilgili haberler yayacak - çok sarsıcı ve gerçek dışı haberler olacak bunlar. Şimdiden bunları yaymaya başladı."

"İyi ama böyle bir adamın senin için söylediği şeylere kim inanır ki? O yalnızca düşük rütbeli bir sulh yargıcı. Sen yüksek rütbeli bir memursun."

"Ah, Mr. Flory, Doğulu kurnazlığından hiçbir şey anlamıyorsunuz. U Po Kyin benden çok daha yüksek rütbeli memurları batırmıştır. Kendini inandırmanın yolunu bulacaktır. Ve bu yüzden - işte işin zor yanı burası!"

Doktor verandada bir-iki adım ileri geri yürüdü, mendiliyle gözlüğünü parlattı. İnceliği yüzünden söyleyemediği başka bir şeylerin daha olduğu açıkça görülebiliyordu. Bir an için öyle dertli göründü ki, Flory ona yardımcı olup olamayacağını sormak istedi, ama sormadı. Çünkü Doğuluların kavgalarına

burnunu sokmanın ne kadar işe yaramaz olduğunu biliyordu. Hiçbir Avrupalı bu kavgaların altında neyin yattığını anlayamazdı; her zaman Avrupalı kafasının içine işleyemediği bir şeyler, birbiri arkasına kurulan tezgâhlar, iç içe geçmiş komplolar olurdu. Üstelik *pukka sahip'in* 'On Emir'inden biri 'yerli' tartışmalardan uzak durmaktı.

"Neymiş işin zor yanı?"

"Sorun şu, eğer yalnızca - ah dostum, bana güleceksiniz korkarım. Ama sorun şu: Eğer sizin Avrupalılar kulübünüzün üyesi olmuş olsaydım! Yalnızca bu olsaydı! Konumum ne kadar farklı olurdu o zaman!"

"Kulüp mü? Niye? Bunun sana ne yararı olacak?"

"Dostum, bu konularda her şeyden önemlisi prestijdir. U Po Kyin bana açıkça bir saldırı yapmayacak; buna asla cesaret edemez; o yalnızca beni karalayıp arkadan vuracak. Söylediklerine inanılıp inanılmaması bütünüyle benim Avrupalılar arasındaki konumuma bağlı. Hindistan'da işler böyle yürür. Eğer prestijimiz iyiyse yükseliriz; kötüyse batarız. Bir selam, bir göz kırpma binlerce resmi rapordan daha fazla şey getirir. Ve Avrupalılar kulübüne üye olmanın bir Hintliye nasıl bir prestij sağlayacağını bilmiyorsunuz. Hiç kimse ona iftira atamaz. Bir kulüp üyesi kutssaldır."

Flory gözlerini kaçırıp veranda parmaklığına baktı. Sanki gidecekmiş gibi ayağa kalkmıştı. Kendi aralarında Doktor'un kara derisi yüzünden kulübe alınmadığından söz etmek onu her zaman utandırır ve rahatsız ederdi. Birinin yakın dostunun toplumsal olarak kendi eşiti olmaması hiç de hoş bir şey değildi; ama bu, Hindistan'ın havası kadar doğal bir yanıydı.

"Bir sonraki genel toplantıda seni seçebilirler," dedi. "Seçeceklerini söylemiyorum, ama olanaksız da değil."

"Umarım Mr. Flory, sizden beni kulübe önermenizi istediğimi düşünmüyorsunuzdur. Tanrı korusun! Bunun sizin için imkânsız olduğunu biliyorum. Yalnızca eğer kulüp üyesi olmuş olsaydım kimsenin bana zarar veremeyeceğini söylemek istedim."

Flory Terai şapkasını gevşek bir şekilde başına takıp bir sopayla Flo'yu itti. Köpek kanepenin altında uyuyakalmıştı. Flory kendini çok rahatsız hissediyordu. Eğer Ellis'le birkaç kavgayı göze alacak kadar cesareti olsaydı Veraswami'nin

kulübe seçilmesinin sağlamasının çok olanaklı olduğunu biliyordu. Ve önünde sonunda Doktor onun dostuydu, aslında Burma'daki tek dostuydu. Yüzlerce kez oturup konuşmuşlar, Doktor ona yemeğe gitmiş, hatta karısıyla tanıştırmayı bile teklif etmişti - ama çok dindar bir Hindu olan karısı bu teklifi dehşet içinde reddetmişti. Birlikte atış turlarına çıkmışlardı. Fişekliklerini ve av bıçaklarını yüklenen Doktor bambu kamışları yüzünden kayganlaşmış yamaçlardan soluk soluğa inip çıkmış, silahını boşa ateşleyip durmuştu. Sıradan terbiye kuralları bile Doktor'u desteklemenin onun görevi olduğunu söylüyordu. Ama aynı zamanda Doktor'un asla ondan destek istemeyeceğini ve bir Doğulu kulübe girmeden önce çirkin bir kavga çıkacağını da biliyordu. Hayır, bu kavgayı göze alamazdı! Değmezdi.

"Gerçeği söylemek gerekirse şimdiden bu konuda konuşmalar oldu. Daha bu sabah bunu tartışıyorlardı. O küçük hayvan Ellis her zamanki 'pis karalar' vaazını verdi. Macgregor bir yerli üye seçmeyi önermişti. Sanırım böyle yapması yolunda emir almış," dedi Flory.

"Evet, bunu duymuştum. Bütün bunları duyarız biz. Bu düşünceyi aklıma getiren de bu oldu zaten."

"Haziran ayındaki genel toplantıda ele alınacak. Neler olacağını bilmiyorum - sanırım her şey Macgregor'a bağlı. Ben oyumu sana vereceğim ama bundan fazlasını yapamam. Üzgünüm ama elimden gelmez. Orada çıkacak olan kavgayı bilmiyorsun. Büyük olasılıkla seni seçecekler ama bunu tatsız bir görev olarak, bir yığın karşı çıkıştan sonra yapacaklar. Kulübü kendi deyişleriyle beyazlara-özgü tutmak onlar için tam bir fetiş oldu."

"Elbette, elbette dostum! Bütünüyle anlıyorum. Tanrı korusun, benim yüzümden Avrupalı dostlarınla aranızda sorun çıkmasın sakın. Lütfen, lütfen asla bu konuya karışmayın! Yalnızca benim dostum olduğunuzun bilinmesi bile bana düşünemeyeceğiniz ölçüde yararlı oluyor. Prestij, Mr. Flory, tıpkı bir barometre gibidir. Evime geldiğinizi her gördüklerinde cıva yarım derece yükseliyor."

"Pekâlâ, bu işin 'adilce' yapılması ve yürütülmesi için elimizden geleni yapmalıyız. Benim yapabileceğim de yalnızca bu kadarı korkarım."

"Bu bile çok fazla dostum. Bir de bu konuda sizi uyarmam gereken başka bir şey daha var. Ama korkarım güleceksiniz. Siz de U Po Kyin'den sakının dostum. Timsahtan sakının kendinizi! Çünkü benimle dostluk ettiğinizi öğrenir öğrenmez

size de vuracağı kesin."

"Tamam Doktor, timsahtan kendimi sakınırım. Gerçi bana pek zarar verebileceğini düşünemiyorum ama olsun."

"En azından zarar vermeye çalışacaktır. Onu tanıyorum. Dostlarımı benden koparma politikası uyguluyor. Belki sizin hakkınızda da kötü söylentiler yaymaya bile cesaret eder."

"Benim hakkımda mı? Haydi canım, bana karşı söylenecek şeylere kimse inanmaz. *Civis Romanus sum.* Ben bir İngilizim - kuşkunun çok yukarısındayım ben."

"Yine de onun iftiraları konusunda dikkatli olun dostum. Onu hafife almayın. Sizi nereden vuracağını bulur. O bir timssah. Ve timsah gibi" -Doktor başparmağını ve işaret parmağını anlamlı bir şekilde şaklattı; zaman zaman imgeleri biraz karışıyordu- "timsah gibi, her zaman en zayıf noktadan vurur!"

"Timsahlar her zaman en zayıf noktadan mı vururlar Doktor?"

İki adam da güldüler. Doktor'un zaman zaman bozulan İngilizcesine birlikte gülebilecek kadar yakındılar birbirlerine. Belki de yüreğinin derinliklerinde Doktor Flory'nin onu kulübe önermeyi teklif etmemesine biraz kırılmıştı ama bunu söylemektense ölmeyi yeğlerdi. Flory de aslında hiç açılmamış olmasını yeğleyeceği bu rahatsız edici konunun kapanmasına sevinmişti.

"Evet, gerçekten artık gitmeliyim Doktor. Seni bir daha göremezsem şimdilik hoşçakal. Umarım genel toplantıda işler iyi gider. Macgregor o kadar çürük bir tahta değildir. Seni seçmekte direteceğini söyleyebilirim şimdiden."

"Öyle olacağını umalım dostum. Bu olursa yüz tane UPo Kyin'in üstesinden gelebilirim. Hatta bin tane! Hoşçakal dostum, hoşçakal."

Flory Terai şapkasını başına yerleştirdi, güneş altında kaynayan meydandan geçip evine, kahvaltısına gitti. İçki, sigara ve konuşmayla geçen uzun sabahtan sonra aslında hiç iştahı kalmamıştı.

4

Flory terden ıslanmış yatağında siyah Shan pantolonu dışında çıplak yatmış

uyuyordu. Bütün gün aylaklık yapmıştı. Her ay yaklaşık üç hafta kampta kalır, sonra birkaç günlüğüne Kyauktada'ya gelir ve zamanının çoğunu aylaklıkla geçirirdi, çünkü çok az büro işi vardı.

Yatak odası beyaz alçı duvarlı, kapısız ve tavansız büyük, kare biçiminde bir odaydı. Çatının kirişleri serçelerin toplanma yeriydi. Tente gibi bir cibinlikle sarılı büyük, dört direkli yatak, hasır bir masa ile sandalye ve küçük bir ayna dışında içeride hiçbir mobilya yoktu; bir de yüzlerce kitabın durduğu kaba yapımlı kitap rafları vardı; bunların hepsi uzun yağmur mevsimlerinde küflenmiş ve tahtakuruları tarafından delik deşik edilmişti. Duvara müjdeci bir ejderhaya benzeyen yassı bir *tuktoo* yapıştırılmıştı. Verandanın saçaklarının ilerisinde ışıklı beyaz bir yağ tabakası gibi hafif bir yağmur yağıyordu. Bambu çalılarının arasındaki güvercinler sıcağa çok uygun düşen sıkıcı, uyuşturucu bir ses çıkarıyorlardı - uyutan bir sesti bu, ama bir ninni gibi değil de eter gibi uyutan.

Aşağıda, iki yüz yarda uzakta, Mr. Macgregor'un bungalovunda bir *durwan* canlı bir saat gibi demir parmaklıklara dört kere vurdu. Flory'nin uşağı Ko S'la bu sesle uyandı, mutfağa gitti, ateşin korlarını üfledi ve çay için su kaynatmaya girişti. Sonra pembe *gaungbaung'u*-nu ve muslin *ingyi*'sini giyip çay tepsisini efendisinin yatağının yanına götürdü.

Ko S'la (asıl adı Maung San Hla'ydı; Ko S'la bir kısaltmaydı) kısa boylu, geniş omuzlu, köylü görünüşlü, çok esmer tenli ve bıkkın yüzlü bir Burmalıydı. Siyah bıyığı dudaklarının çevresinden aşağı kıvrılıyordu ama Burmalıların çoğu gibi hiç sakalı yoktu. Flory'nin Burmaya ilk geldiği günden beri onun uşağıydı. Yaşları aynıydı, aralarında yalnızca bir ay fark vardı. Çocuklukları birlikte geçmiş, beraberce bataklık ördeklerinin peşinde koşmuş, *machan'da* yan yana oturup hiç gelmeyen kaplanları beklemiş, binlerce kampın ve yürüyüşün bütün rahatsızlıklarını paylaşmışlardı; sonraları Ko S'la Flory' ye kızlar bulmuş, onun için Çinli tefecilerden para almış, sarhoş olduğunda yatağına taşımış, ateş nöbetlerinde ona bakmıştı. Ko S'la'nın gözünde Flory bekâr olduğu için hâlâ büyümemişti; oysa Ko S'la evlenmiş, beş çocuk sahibi olmuş, yeniden evlenmiş ve iki karılı yaşamın o anlaşılmaz kurbanlarından biri olmuştu. Bekârlara hizmet eden bütün uşaklar gibi Ko S'la da tembel ve pisti, ama Flory'ye çok bağlıydı. Masada kendisinden başka hiç kimsenin Flory'ye hizmet etmesine, kimsenin onun silahını taşımasına ya da binerken midillisinin başını tutmasına izin vermezdi. Yürüyüşlerde eğer bir ırmakla karşılaşırlarsa Flory'yi sırtında taşıyıp karşıya geçirirdi. Flory'ye acımaya eğilimliydi, kısmen onun çocuksu olduğunu ve kolayca kandırılabildiğini düşündüğünden, kısmen de korkunç bir şey olarak

gördüğü doğum lekesi yüzünden.

Ko S'la çay tepsisini usulca masanın üzerine koydu, yatağın çevresini dolaşıp Flory'nin ayak parmaklarını gıdıkladı. Flory'yi huysuzlaştırmadan uyandırmanın tek yolunun bu olduğunu tecrübeyle öğrenmişti. Flory yatakta döndü, sövdü, alnını yastığa gömdü.

"Saat dördü çaldı, kutsal efendim," dedi Ko S'la. "İki çay bardağı getirdim çünkü *kadın* geleceğini söyledi."

Kadın Ma Hla May'di, Flory'nin metresi. Ko S'la onaylamadığını göstermek için ondan hep *kadın* diye söz ederdi - Flory'nin bir metresinin olmasına itirazı yoktu ama Ma Hla May'in evdeki nüfuzunu kıskanıyordu.

"Kutsal efendi bu akşam *tinis* oynayacak mı?" diye sordu Ko S'la.

"Hayır, çok sıcak," dedi Flory İngilizce. "Hiçbir şey yemek istemiyorum. Şu pisliği götür de bana viski getir."

Ko S'la konuşamasa da İngilizce'yi çok iyi anlardı. Bir şişe viskiyle birlikte Flory'nin tenis raketini de getirdi ve anlamlı bir tavırla yatağın karşısındaki duvara dayadı. Onun düşüncesine göre tenis bütün İngilizler için gizemli, ayin gibi bir görevdi ve efendisinin akşamlarını aylaklık yaparak geçirdiğini görmekten hoşlanmıyordu.

Flory yüzünü buruşturup Ko S'la'nın getirdiği kızarmış ekmek ve yağı kenara itti, ama çay bardağına biraz viski katıp içtikten sonra kendini daha iyi hissetti. Öğlenden beri uyuyordu, başı ve bütün kemikleri ağrıyordu, ağzında yanık kâğıt gibi bir tat vardı. Bir yemeği zevkle yemeyeli yıllar olmuştu. Burma'daki bütün Avrupa yemekleri mide bulandırıcıydı - palmiye özüyle mayalanmış ekmek sünger gibi bir şeydi ve kıvamı tutmamış çörek gibi bir tadı vardı, tereyağ tenekeyle geliyordu, süt de öyle, eğer *dull-wallah'tan* gelme o gri sulu sıvı değilse. Ko S'la odadan çıktığı sırada dışarıda sandalların gıcırtısı ve Burmalı bir kızın ince sesi duyuldu: "Efendim uyandı mı?"

"Gel içeri," dedi Flory biraz keyifsizce.

Ma Hla May kırmızı cilalı sandaletlerini kapının ağzında çıkarıp içeri girdi. Özel bir ayrıcalık olarak çaya gelmesine izin verilmişti ama öteki yemeklere değil, ayrıca efendisinin karşısında sandaletlerini de giyemezdi.

Ma Hla May yirmi iki-yirmi üç yaşlarında, yaklaşık bir elli boyunda bir kadındı. Açık mavi işlemeli Çin sateninden bir *longyi* ve üzerine çok sayıda altın madalyonlar asılı, kolalı beyaz muslin bir *ingyi* giymişti. Arkasında sımsıkı topladığı abanoz gibi saçlarını yaseminlerle süslemişti. Küçük, düz ve narin bedeni bir ağaç kabartma kadar girintisiz çıkıntısızdı. Taze bakır rengi oval, sakin yüzü ve çekik gözleriyle bir oyuncak bebeğe benziyordu; yabancı ülkelerden gelme, tuhaf bir güzelliği olan bir oyuncak bebek. Odaya onunla birlikte sandal ağacı ve hindistan cevizi yağı kokusu doldu.

Ma Hla May yatağın yanına geldi, kenara oturdu ve biraz beklenmedik bir şekilde kollarını Flory'ye doladı. Burmalılara özgü bir tavırla yassı burnuyla onun yanağını kokladı.

"Bugün öğleden sonra Efendim beni niye çağırtmadı?" dedi.

"Uyuyordum. Bu tür şeyler için hava fazla sıcak."

"Demek Ma Hla May'le değil de yalnız başına uyumak istiyorsun, öyle mi? O zaman benim çok çirkin olduğumu düşünüyor olmalısın! Ben çirkin miyim Efendim?"

"Git başımdan," dedi Flory onu sırtından iterek. "Günün bu saatinde seni istemiyorum."

"Öyleyse en azından dudaklarınla dokun bana. (Burmaca'da öpme anlamına gelen bir sözcük yoktu.) Bütün beyaz adamlar kadınlarına böyle yapıyorlar."

"Al işte. Şimdi beni yalnız bırak. Biraz sigara getir.'

"Niçin bu günlerde benimle sevişmek istemiyorsun? Ah. iki yıl önce her şey ne kadar farklıydı! O günlerde beni severdin. Mandalay'dan bana altın bilezikler ve ipek *longyi'ler* alırdın. Bir de şimdi bak" -Ma Hla May ince, muslin giysili bir kol uzattı- "tek bir bilezik yok. Geçen ay otuz bileziğim vardı, şimdi hepsi rehine verildi. Bileziklerim olmadan, hep aynı *longyi*'yi giyerek nasıl pazara giderim ben? Öteki kadınların karşısında utanıyorum."

"Onları rehine vermen benim suçum mu?"

"İki yıl önce olsaydı benim için geri alırdın. Ah, artık Ma Hla May'i sevmiyorsun!"

Kollarını dolayıp Flory'yi öptü, bu Avrupa alışkanlığını ondan öğrenmişti. Saçlarından sandal ağacı, sarımsak, hindistan cevizi yağı ve yasemin karışımı bir koku yükseldi. Bu koku her zaman Flory'nin dişlerini kamaştırırdı. Biraz dalgın bir tavırla Ma Hla May'in başını yastığa yatırıp tuhaf, gençlik dolu yüzüne, çıkık elmacık kemiklerine, gergin gözkapaklarına, kısa, biçimli dudaklarına baktı. Güzel dişleri vardı, bir kedi yavrusunun dişleri gibi. Onu iki yıl önce ailesine üç yüz rupi ödeyerek satın almıştı. Yakasız *ingyi*'den pürüzsüz, narin bir çiçek sapı gibi uzanan kahverengi boynunu okşamaya başladı.

"Benden yalnızca beyaz bir adam olduğum ve param olduğu için hoşlanıyorsun," dedi.

"Efendim, ben seni seviyorum, seni dünyada her şeyden daha çok seviyorum. Niye böyle söylüyorsun? Her zaman sana sadık olmadım mı?"

"Burmalı bir sevgilin var."

"Öööh!" Ma Hla May bu düşünceyle ürpermiş gibi yaptı. "Onların korkunç kahverengi ellerinin bana dokunduğunu düşünmek bile istemem! Eğer bir Burmalı bana dokunursa ölürüm daha iyi!"

"Yalancı."

Elini onun göğsüne koydu. Aslında Ma Hla May bunu yapmasından hoşlanmıyordu, çünkü bu hareket ona göğüslerinin olduğunu hatırlatıyordu - Burmalı kadının ideali hiç göğüssüz olmaktı. Uzandı ve Flory'yi istediğini yapmaya bıraktı. Çok pasifti ama yine de hoşlanıyor ve hafifçe gülümsüyordu, tıpkı birinin kendisini okşamasına izin veren bir kedi gibi davranıyordu. Flory'nin kucaklamalarının onun için hiç anlamı yoktu (Ko S'la'nın küçük kardeşi Ba Pe onun gizli sevgilisiydi), yine de Flory onu ihmal ettiğinde derinden yaralanıyordu. Zaman zaman yemeklerinin içine aşk-büyüleri bile katmıştı. Onun sevdiği şey aylak metres yaşamı, takıp takıştırıp köyünü ziyaret etmek, oraya gittiğinde 'bo-kadaw' -beyaz adamın karısı- olmakla böbürlenmekti; kendisi de dahil herkesi Flory'nin yasal eşi olduğuna inandırmıştı.

Flory onunla işini bitirdikten sonra bitkin ve utanmış bir şekilde arkasını döndü, sol eliyle doğum lekesini kapatarak sessizce yattı. Utanılacak bir şey yaptığında hep aklına doğum lekesi gelirdi. Yüzünü tiksintiyle nemli, hindistan cevizi yağı kokan yastığa gömdü. Korkunç sıcaktı, dışarıdaki güvercinler hâlâ

kuğurduyorlardı. Ma Hla May, Flory'nin yanında çıplak yatıyor, masadan aldığı hasır bir yelpazeyi hafifçe onun üzerinde sallıyordu.

Sonra yerinden kalktı, elbiselerini giydi ve bir sigara yakıp yatağın yanına döndü. Kenara oturup Flory'nin çıplak omzunu okşamaya başladı. Flory'nin teninin beyazlığı onun için büyüleyici bir şeydi, çünkü hem çok garipti hem de onda bir güç duygusu uyandırıyordu. Böyle anlarda Flory'ye mide bulandırıcı ve korkunç görünüyordu. Tek istediği Ma Hla May'in bir an önce gözünün önünden uzaklaşmasıydı.

"Çık dışarı," dedi.

Ma Hla May ağzından sigarasını çıkarıp Flory'ye vermeyi denedi. "Niçin efendim benimle seviştikten sonra hep kızgın oluyor?" dedi.

"Çık dışarı," diye yineledi adam.

Ma Hla May, Flory'nin omzunu okşamayı sürdürdü.

Böyle anlarda onu kendi başına bırakmanın ne kadar akıllıca olduğunu bir türlü öğrenememişti. Seks düşkünlüğünün bir kadına bir erkek üzerinde büyülü güçler sağlayan bir tür cadı sanatı olduğuna inanıyordu, öyle ki sonunda erkeği yarı budala bir köleye dönüştürebilirdi. Her kucaklama Flory'nin iradesini zayıflatıyor, büyüyü daha da güçlendiriyordu - onun inancı buydu. Yeniden başlatabilmek için ona eziyet etmeye girişti. Sigarasını bıraktı, kollarını ona doladı, kendine döndürmeye çalıştı, yana çevirdiği yüzünü öptü. Bir yandan da soğukluğu yüzünden onu azarlıyordu.

"Git buradan, git buradan!" dedi Flory sıkıntıyla. "Şortumun cebine bak. Orada para olacak. Beş rupi al ve git."

Ma Hla May beş rupiyi buldu, ingyi'sinin göğsüne tıkıştırdı ama yine de gitmiyordu. Yatağın üzerine eğilip Flory'nin canını sıkmayı sürdürdü. Sonunda Flory kızdı, yataktan fırladı.

"Çık şu odadan dışarı! Sanagitmeni söyledim. Seninle işimi bitirdikten sonra burada olmanı istemiyorum."

"Benimle ne güzel konuşuyorsun! Sanki bir fahişeymişim gibi davranıyorsun bana."

"Öylesin zaten. Çıkıp gidiyorsun şimdi," dedi adam omuzlarından tutup odadan dışarı iterken. Sandaletlerini arkasından fırlattı. Karşılaşmaları sık sık bu şekilde sonlanıyordu.

Flory esneyerek odanın ortasında durdu. Acabayine de tenis oynamak için kulübe gitse miydi? Hayır, bu tıraş olmak demekti ve biraz bir şeyler içmeden tıraş olmayı göze alabilecek durumda değildi. Çenesindeki uzamış sakallara dokundu, onları incelemek için aynaya doğru yürüdü ama sonra arkasını döndü. Aynadan ona bakacak olan sarı, çökmüş yüzü görmek istemiyordu. Uzun dakikalar boyunca kolları sarkmış bir şekilde durdu, kitap raflarının hemen üzerindeki *tuktoo* sapına baktı. Ma Hla May'in düşürdüğü sigara yakıcı bir koku çıkararak yanmış, kâğıdı kahverengiye dönmüştü. Flory raftan bir kitap aldı, açtı, sonra beğenmeyip bir yana attı. Okumaya bile gücü yoktu. Oh Tanrım, Tanrım, şu lanet olası akşamın geri kalanını geçirmek için ne yapmalıydı?

Flo paytak yürüyüşüyle odaya girdi. Kuyruğunu sallıyor, dışarıya çıkarılmak istediğini anlatmaya çalışıyordu. Flory asık suratla yatak odasına açılan taş zeminli banyoya girdi, ılık suyla yıkandı, gömleğini ve şortunu giydi. Güneş batmadan önce biraz spor yapması gerekiyordu. Hindistan'da en azından bir kere kan ter içinde kalmadan bütün bir gün geçirmek çok kötü bir şey gibi gelir insana. Binlerce düşkün sevişmeden daha derin bir suçluluk ve utanç duygusu verir bu. Bomboş geçen bir günün ardından akşam karanlığının çökmesiyle can sıkıntısı çıldırtıcı, intihara özendirici bir ölçüye varır. İş, dua, kitaplar, içki, konuşma - bunların hepsi bu duygunun karşısında güçsüz kalır; ancak derinin bütün gözeneklerinden ter fışkırmasıyla boşaltılabilir bu duygu.

Flory dışarı çıktı, yoldan yukarı, cangıl yönüne yürümeye başladı. İlk önce fundalıklar, yoğun ve bodur çalılarla karşılaştı. Ağaç olarak yalnızca üzerlerinde erik büyüklüğünde, yağlı görünüşlü meyveleriyle yarı yabani mango ağaçları vardı. Sonra yol daha yüksek ağaçların arasına dalıyordu. Yılın bu mevsiminde cangıl kurumuş ve ölgün olurdu. Yolun kenarındaki soluk zeytin yeşili yapraklı ağaçlar sık ve tozlu sıralar oluşturuyorlardı. Çalıların altında hantal bir şekilde sıçrayan ve kılıksız ardıç kuşlarını andıran kahverengi, partal görünüşlü birkaç yaratık dışında görünürde tek bir kuş yoktu; uzaklarda başka bir kuş *"Ah* ha ha! *Ah* ha ha!" dermiş gibi bir çığlık attı - boğuk bir kahkaha yankısı gibi yalnız bir sesti bu. Ezilen yapraklardan zehirli, sarmaşığı andırır bir koku yükseldi. Güneşin kızgınlığının biraz azalmasına ve eğik gelen ışıkların renginin sarıya dönmesine karşın hava hâlâ sıcaktı.

İki mil sonra yol sığ bir ırmak geçidinde son buldu.

Su sayesinde burada cangıl daha yeşil, ağaçlar daha yüksekti. Irmağın kıyısında örümcek ağı gibi orkidelerle sarılmış dev bir ölü *pyinkado* ağacı yatıyordu ve çevresinde mumdan yapılmış gibi görünen beyaz çiçekleriyle vahşi ıhlamurları andıran çalılar vardı. Bunlar bergamot gibi keskin bir koku saçıyorlardı. Flory hızlı yürüyordu, gömleği terden sırılsıklam olmuştu, alnından aşağı süzülen ter gözlerini yakıyordu. Terleyince keyfi biraz yerine gelmişti. Üstelik bu ırmağı görmek onu her zaman neşelendirirdi; su son derece berraktı ve bataklık bir bölgede kolay görülebilecek bir şey değildi bu. Taşların üzerinden sıçraya sıçraya ırmağı geçti, Flo da sular sıçratarak peşinden gitti. Çalıların arasından geçen dar bir patikaya girdi, burayı tanıyordu. Burası su içmek için ırmağa gelen sığırların açtığı bir yoldu ve neredeyse hiçbir insan geçmemişti. Yol ırmağın elli yarda yukarısındaki bir gölcüğe gidiyordu. Burada bir *peepul* ağacı büyümüştü. Neredeyse iki metre çapında, sayısız dalları bir dev tarafından bükülmüş tahta bir kablo gibi birbirine örülmüş, sağlam, kocaman bir şeydi bu. Ağacın köklerinin oluşturduğu doğal kovuğun altından berrak, yeşil suyun fokurtusu duyuluyordu. Yapraklar öyle yoğundu ki ne yukarıdan ne de yanlardan aşağıya ışık sızmıyor, burayı duvarları yaprak kaplı yeşil bir mağaraya benzetiyordu.

Flory giysilerini çıkarıp suya girdi. Su havadan birazcık daha serindi ve oturduğunda boynuna kadar geliyordu. Sardalyeden daha büyük olmayan gümüşsü *mahşer sürüleri* yanından sürtünerek geçiyorlardı. Flo da suya atlamış perdeli ayaklarıyla bir susamuru gibi sessizce yüzüyordu. Bu gölcüğü iyi tanırdı, çünkü Flory Kyauktada'da olduğunda buraya sık sık gelirlerdi.

Peepul ağacının tepelerinde bir kıpırtı oldu. Bir grup yeşil güvercin toplanmış, ağacın meyvelerini yiyorlardı. Flory tepesindeki büyük, yeşil çatıya baktı, kuşları görmeye çalıştı ama görünmüyorlardı çünkü renkleri yaprakların rengiyle aynıydı, yine de bütün ağaç onlar yüzünden canlanmış gibi görünüyor, sanki hayalet kuşlar onu sarsıyorlarmış gibi titreşiyordu. Flo köklere dayanıp görünmez yaratıklara doğru havladı. Ardından tek bir yeşil güvercin aşağıya doğru kanat çırpıp alçak dallardan birine kondu. Evcil bir güvercinden daha küçük, narin bir şeydi. Zümrüt yeşili sırtı kadife gibi pürüzsüzdü, boynu ve göğsü yanardöner renkteydi. Bacakları dişçilerin kullandıkları pembe balmumuna benziyordu.

Güvercin dalın üzerinde ileri geri sallanıyor, göğüs tüylerini kabartıyor, mercan gibi gagasıyla onları çekiştiriyordu. Flory'nin içine bir acı saplandı. Yalnızdı,

yalnızdı, yalnızlık çok acı bir şeydi! Sık sık ormanda burası gibi ıssız yerlere gelir sözcüklerle anlatılamayacak kadar güzel bir şey-kuş, çiçek, ağaç- görürdü. Bunları paylaşabileceği tek bir ruh olsaydı yanında. Güzellik paylaşamadıkça anlamsızdır. Yalnızlığını paylaşabileceği tek bir kişi olsaydı! Birden güvercin aşağıdaki adamı ve köpeği gördü, havaya fırladı, kanat sesleri arasında bir mermi gibi uzaklaştı. Yeşil güvercinleri yaşarken bu kadar yakından görmek pek olanaklı değildir. Onlara ateş edildiğinde, eğer hemen ölmedilerse ölünceye kadar tutundukları dala asılı kalırlar ve aşağıda bekleyen artık vazgeçip gittikten çok sonra yere düşerler.

Flory sudan çıktı, giyindi, ırmağı geçti. Eve dönmek için yoldan gitmek yerine güneye, cangılın içine dalan bir patikaya girdi. Amacı yolu biraz uzatıp cangılın hemen kıyısında, evinin oldukça yakınındaki bir köyden geçmekti. Flo çalılara dalıp çıkıyor, uzun kulakları dikenlere takıldıkça havlıyordu. Bir keresinde buraya yakın bir yerde bir tavşan yakalamıştı. Flory yavaş yürüyordu. Piposundan çıkan duman hareketsiz bulutçuklar halinde ağır ağır yükseliyordu. Yürüyüş ve berrak sudan sonra mutlu olmuş, huzur bulmuştu. Kalın gövdeli ağaçların altında öbek öbek asılı kalmış sıcaklığın dışında hava daha serindi ve ışık da yumuşamıştı. Uzaktan katır arabalarının tekerlek gıcırtıları duyuluyordu.

Çok geçmeden cangılda yollarını yitirdiler ve kendilerini ölü ağaçlarla karmakarışık çalılardan oluşan bir labirentin içinde buldular. Yapraklarının uçları dikenli uzun kırbaçlarla çevrelenmiş, dev bir kuşkonmaza benzeyen, çirkin bir bitki yollarını kapatınca daha fazla ilerleyemez duruma geldiler. Çalının dibinden bir ateş böceğinin yeşil ışıltısı görünüyordu; bitki örtüsünün sıklaştığı yerlere alacakaranlık çökmeye başlamıştı. Katır arabası tekerleklerinin sesi daha yakından duyuluyordu, onlara paralel bir yola girmiş olmalıydılar.

"Hey, saya gyi, saya gyi!" diye haykırdı Flory. Bir yandan da kaçmasını engellemek için Flo'nun tasmasını yakalamıştı.

"Ba le-de?" diye bağırdı Burmalı. Toynak sesleri ve katırların homurtuları duyuldu.

"Buraya gelir misiniz lütfen! Ah değerli ve bilgili adam! Yolumuzu kaybettik. Ah, pagodalar kurucusu."

Burmalı arabasının yanından ayrılıp cangılın içine daldı. Elindeki dah'ıyla sarmaşıkları iki yana itiyordu. Tek gözlü, bodur bir adamdı. Yola çıkana kadar önlerinden yürüdü. Flory düz, rahatsız katır arabasının üzerine tırmandı. Burmalı koşumları eline aldı, katırlara seslendi, kısa çubuğuyla kuyruklarının dibini dürtükledi, araba sarsıldı, tekerleklerinden çığlıklar yükselerek hareket etti. Burmalı katır arabası sürücüleri dingillerini pek yağlamazlar. Belki de bunun nedeni gıcırtıların kötü ruhları uzak tutacağına inanmalarıdır. Yine de sorulduğunda yağ alacak kadar zengin olmadıklarını söylerler.

Bir insan boyundan daha yüksek olmayan ve çevresini saran bitkilerin arasında yarı yarıya gizlenmiş kireç boyalı, tahta bir pagodanın önünden geçtiler. Sonra yol köye kıvrıldı. Köy çatıları çalı kaplı yirmi kadar döküntü ahşap kulübeden ve birkaç çıplak hurma ağacının dibindeki bir kuyudan oluşuyordu. Palmiyelerin tepesine tünemiş balıkçıllar ağaçların üzerinden beyaz oklar gibi ev yönünde uçuştular. *Longyi*'sini koltuk altlarına sıkıştırmış şişman, sarı derili bir kadın, kulübesinin çevresinde dönerek bir köpeği kovalıyor, elindeki bambuyla ona vuruyor ve gülüyordu, köpek de kendi tarzında gülerek yanıt veriyordu. Bu köyün adı Nyaunglebin'di - 'dört *pee-pul* ağacı'; şimdi ortalıkta tek bir *peepul* ağacı yoktu, belki de yüz yıl önce kesilmiş ve unutulmuşlardı. Köylüler kasaba ve cangıl arasındaki dar toprağı ekip biçiyorlardı. Aynı zamanda katır arabaları yapıp Kyauktada'da satıyorlardı. Evlerin çevresinde her yana katır arabası tekerlekleri saçılmıştı; çubukları kaba ama sağlam bir şekilde yontulmuş, bir buçuk metre çapında koca şeylerdi bunlar.

Flory arabadan atladı ve sürücüsüne dört *anna* verdi. Birkaç sokak köpeği Flo'yu koklamak için evlerin altlarından dışarı fırladı, beyaz adamı görünce meraklanan bir yığın şiş göbekli, çıplak, saçları tepelerinde topuz yapılmış çocuk ortaya çıktı, ama uzaktan bakmakla yetindiler. Köyün muhtarı olan bilge görünüşlü, yaprak kahverengisi yaşlı bir adam da evinden dışarı çıktı, selâmlaştılar. Flory

muhtarın evinin merdivenlerine oturup piposunu yeniden yaktı. Susamıştı.

"Kuyunuzun suyu içilecek kadar iyi mi, *thugyi-min?"*

Muhtar biraz düşündü, sağ ayak parmağının iri tırnağıyla sol baldırını kaşıdı. "İçenler içiyor, *thakin.* İçmeyenler içmiyor."

"Ah, işte bilgelik bu."

Biraz önce köpeği kovalayan şişman kadın kararmış, toprak bir çaydanlık ve sapsız bir kâse getirdi, Flory'ye odun isi kokan açık yeşil bir çay verdi.

"Gitmem gerekiyor, *thugyi-min.* Çay için sağ ol."

"Tanrı seninle olsun, *thakin."*

Flory eve dönerken meydandan geçen bir yoldan gitti. Şimdi hava kararmıştı. Ko S'la temiz bir *ingyi* giymiş, yatak odasında bekliyordu. İki gazyağı tenekesi dolusu banyo suyu kaynatmış, petrol lambalarını yakmış, Flory için temiz bir gömlek ve takım çıkarmıştı. Temiz elbiselerini ortaya çıkarmakla Flory'ye tıraş olması, giyinmesi ve yemekten sonra kulübe gitmesi gerektiğini anlatmaya çalışıyordu. Zaman zaman bütün akşamı Shan pantolonuyla, elinde bir kitap, koltuğuna gömülmüş geçirdiği olurdu ve Ko S'la bu alışkanlığını doğru bulmuyordu. Efendisinin öteki beyaz adamlardan farklı davrandığını görmekten nefret ediyordu. Flory'nin kulüpten sık sık sarhoş dönmesi, oysa evde kaldığında içki içmiyor olması Ko STa'nın görüşünü değiştirmiyordu çünkü beyaz adam için sarhoş olmak normal ve bağışlanabilir bir şeydi.

"Kadın pazara gitti," diye haber verdi. Her zamanki gibi Ma Hla May evden ayrıldığı için memnun olmuştu. "Ba Pe eve döndüğünde onu bulmak için bir fenerle dışarı çıktı."

"İyi," dedi Flory.

Beş rupiyi harcamaya gitmişti. Kuşkusuz kumar oynayacaktı.

"Kutsal efendimin banyo suyu hazır."

"Dur, önce köpeğin işini bitirelim. Tarağı getir," dedi Flory.

İki adam birlikte yere çömeldiler, Flo'nun ipek gibi kürkünü taradılar, parmak aralarını yoklayıp buldukları kıymıkları çıkardılar, keneleri ayıkladılar. Bunun her akşam yapılması gerekiyordu. Gün boyunca çok sayıda kene yapışıyordu üzerine. Bu korkunç gri yaratıklar köpeğin üzerine geldiklerinde topluiğne başı kadar küçük oluyorlardı ama bırakıldıklarında bezelye kadar büyüyebiliyorlardı. Her buldukları keneyi Ko S'la yere koyuyor ve ayak başparmağıyla dikkatle eziyordu.

Sonra Flory tıraş oldu, banyo yaptı, giyindi ve yemeğe oturdu. Ko S'la sandalyesinin arkasında durmuş ona yemekleri uzatıyor ve hasır yelpazeyle onu serinletiyordu. Küçük masanın ortasına bir kâsenin içinde kızıl yaban gülleri yerleştirmişti. Yemek gösterişli ve pisti. Yüzyıllar önce Hindistan'daki Fransızlar tarafından yetiştirilen aşçıların torunları olan bu usta 'Haydut' aşçıları yemeklik malzemeyle, onu yenilebilir kılmaktan başka her şeyi yapabilirler. Yemekten sonra Flory briç oynamak ve Kyauktada'da neredeyse her akşam yaptığı gibi üç kadehlik sarhoş olmak için kulübe gitti.

5

Kulüpte içtiği viskiye rağmen Flory o gece pek uyuyamadı. Parya köpekleri aya karşı uluyorlardı - henüz ay ilk çeyreğindeydi ve gece yarısı geldiğinde neredeyse batmıştı ama bütün gün sıcaktan uyuyan köpekler ay korolarına şimdiden başlamışlardı. Köpeklerden biri nedense Flory'nin evinden hoşlanmamış olmalı ki düzenli olarak buraya karşı ulumaya karar vermişti. Kapıdan elli yarda uzakta, arka ayaklarının üzerine oturmuş saat kadar düzenli bir biçimde yarım ile bir dakika süreyle keskin, öfkeli bir sesle havlıyordu. Horozlar ötmeye başlayıncaya kadar iki-üç saat sürdürürdü bunu.

Flory yatağında sağa sola dönüp duruyordu, başı ağrıyordu. İnsanların hayvanlardan nefret edemeyeceğini söyleyen o aptal, köpeklerin aya karşı ulumaya başladıkları zamanlarda Hindistan'da birkaç gece geçirmeyi denemeliydi. Sonunda Flory daha fazla dayanamadı. Kalktı, yatağının altındaki tenekeden yapılmış üniforma çantasını karıştırdı, bir tüfek ve bir çift fişek buldu, verandaya çıktı.

Çeyrek ay olmasına karşın gece oldukça aydınlıktı. Köpeği görebiliyordu, tahmininde yanılmadığını anlamıştı. Verandanın tahta direğine yaslanıp dikkatle nişan aldı; ebonit dipçiğin çıplak omzuna sert bir şekilde çarpmasıyla irkildi. Tüfek çok fazla geri tepmiş ve ateş ettiğinde omzunu çürütmüştü. Omzunun

yumuşak eti titriyordu. Tüfeği indirdi. Soğukkanlı bir şekilde yeniden ateş edecek gücü kalmamıştı.

Uyumaya çalışmanın bir yararı yoktu. Flory ceketini ve birkaç sigarayı alıp bahçe yolunda, hayaletimsi çiçeklerin arasında aşağı yukarı yürümeye başladı. Sıcaktı, onu fark eden sivrisinekler akın akın üzerine geliyorlardı. Meydanda köpek hayaletleri birbirini kovalıyordu. Solda İngiliz mezarlığının mezar taşları beyaz ve biraz uğursuz bir parıltı saçıyorlardı. Yakındaki tümseğin eski Çin mezarlarının kalıntısı olduğu görülebiliyordu. Yamacın perili olduğu söylenirdi ve kulüpte çalışan *chokra'lar* gece bu yola gönderildiklerinde ağlarlardı.

"İt, korkak it seni," diye söylendi Flory kendi kendine; ama yine de çok kızgın sayılmazdı, çünkü bu düşünceye alışmıştı artık. "Sinsi, tembel, ayyaş, ahlaksız, ruhuyla bozmuş, kendine acıyan bir itsin işte. Kulüpteki bütün o aptallar, kendini onlardan üstün sanmayı pek sevdiğin bütün o can sıkıcı salaklar, onların bile her biri senden daha iyi bir insan. En azından kendilerine özgü ayılıklarıyla erkek onlar. Korkak değiller, yalancı değiller. Yarı ölü, çürümeye yüz tutmuş değiller. Ya sen..."

Kendine hakaretler yağdırmasının nedenleri vardı. O akşam kulüpte tatsız, pis bir olay olmuştu. Son derece sıradan, her zaman rastlanan türden bir olay; yine de pis, korkakça ve onursuz bir şeydi.

Flory kulübe gittiğinde içeride yalnızca Ellis ve Maxwell vardı. Lackersteen'ler Mr. Macgregor'un arabasını ödünç alıp gece treniyle gelecek olan yeğenlerini karşılamak için istasyona gitmişlerdi. Solgun yüzü öfkeden pespembe olmuş olan Westfield elinde *Burmalı Vatansever* gazetesini sallayarak içeri girdiğinde üç adam dostça bir hava içinde üçlü briç oynuyorlardı. Gazetede onur kırıcı bir makale vardı, Mr. Macgregor'a saldırıyordu. Ellis ve Westfield'in öfkeleri korkunçtu. Öyle kızmışlardı ki,

Flory onları gerçekten de kızdığına ikna edecek kadar rol yapmakta epey zorluk çekti. Ellis beş dakika boyunca sövdü saydı, sonra olağanüstü bir düşünce süreciyle bu yazıdan Dr. Veraswami'nin sorumlu olacağı sonucuna vardı. Şimdiden karşı vuruşu da düşünmüştü. İlan tahtasına bir ilan asacaklardı - Mr. Macgregor'un bir gün önce astığı ilana yanıt veren ve ona karşı çıkan bir not. Ellis hemen küçük ve okunaklı elyazısıyla yazmaya girişti

"Komisyon vekilimize yakınlarda yapılan korkakça hakaret göz önüne

alındığında biz aşağıda imzaları bulunanlar karaların kulübe seçilmesi konusunu tartışmak için şimdi durumun çok uygunsuz olduğunu düşündüğümüzü bildirmek istiyoruz, vb. vb..."

Westfield 'karalar' sözüne karşı çıktı. Bunu üzerine ince bir çizgi çekildi ve yerine 'yerliler' yazıldı. Yazıyı imzalayanlar 'R. Westfield, P.W. Ellis, C.W. Maxwell, J. Flory.'

Ellis bu düşüncesinden öylesine hoşnuttu ki kızgınlığının yarısı uçup gitmişti. Yazdıkları şey kendi başına hiçbir işe yaramazdı, ama haberi kasabaya hemen yayılacak ve yarın Dr. Veraswami'nin kulağına ulaşacaktı. Bunun sonucunda Doktor Avrupa topluluğu tarafından halkın önünde bir kara olarak adlandırılmış olacaktı. Bu Ellis'i çok mutlu ediyordu. Akşamın geri kalanında gözünü ilan tahtasından ayıramadı ve birkaç dakikada bir sevinçle bağırıp durdu: "Bu o küçük şiş göbeği biraz düşündürecek şimdi, ha? Sinir bozucu herif böylece onun hakkında ne düşündüğümüzü öğrenecek. İşte onları ait oldukları yere koymanın yolu bu, öyle değil mi, vb. vb..."

Bu sırada Flory dostuna yönelik toplu bir hakaretin altına imzasını atmıştı. Bunu yapmasının nedeni yaşamında binlerce başka şeyi yapmasının nedeniyle aynıydı; reddetmek için gereken o küçücük cesaret kıvılcımından yoksundu. Çünkü elbette eğer isteseydi imza atmayı reddedebilirdi; ve yine elbette, reddetmesi Ellis ve Westfield ile bir kavga anlamına geliyordu. Ve ah, bir kavga onun gözünde ne kadar aşağılık bir şeydi! O alaylar, birbirinin başının etini yemeler! Bunun yalnızca düşüncesiyle bile ürperdi; yanağındaki doğum lekesini eliyle hissedebilir olacaktı. Boğazında yine bir şeyler olacak, sesi donuk ve suçlu çıkmaya başlayacaktı. Bunu yapamazdı! Dostununbunu duyacağını bile bile onu aşağılamak daha kolaydı.

Flory on beş yıldır Burma'daydı ve Burma'da insan kamunun yargısına karşı çıkmamayı öğrenir. Ama onun sorunu daha eskiye gidiyordu. Daha annesinin karnındayken, şans onun yanağına mavi bir doğum lekesi koyduğunda başlamıştı. Doğum lekesinin ilk etkilerini düşündü. Dokuz yaşında ilk kez okula gidişini; gözlerini dikip bakanlar ve birkaç gün sonra öteki oğlanların bağırmaları; bir okul şairi (şimdi *Nation*'da oldukça iyi makaleler yazan bir eleştirmeni hatırladı Flory) onun için bir dize yazıncaya kadar takma adı Mavisurat olmuştu.

Yeni yetme Flory kaçacağa benzer

Yüzü de bir maymun kıçına benzer

Bunun üzerine takma adını değiştirip Maymunkıçı demeye başladılar. Sonraki yıllarda cumartesi geceleri daha büyük oğlanlar İspanyol Engizisyonu dedikleri bir şey yapıyorlardı. En sevdikleri işkence, içlerinden biri sizi yalnızca az sayıda 'aydın'ın bildiği ve adına Özel Togo dedikleri çok acılı bir biçimde yakalamışken, başka birinin ipe bağlı bir atkestanesi ile dövmesiydi. Ama zamanla Flory Maymunkıçı dönemini atlatmayı başardı. Yalancıydı ve iyi futbol oynuyordu. Okulda başarılı olmak için en gerekli şeyler de bu ikisiydi. Son senesine geldiğinde o ve başka bir çocuk okulun şairini Özel Togo biçiminde tuttular, on birlerin kaptanı da bir sone yazarken yakalanan şaire çivili bir futbol ayakkabısıyla altı darbe indirdi.

Bu okuldan sonra ucuz, üçüncü sınıf bir devlet okuluna gitti. Burası yoksul ve taklitçi bir yerdi. Büyük devlet okullarındaki Yüksek Anglikanizm geleneğini, kriket oyunlarını ve Latince şiirleri taklit etmeye çalışıyordu. Okulun bir de şarkısı vardı. Büyük Hakem rolünün Tanrı'ya verildiği bu şarkının adı 'Yaşam Karşılaşması'ydı. Ama büyük devlet okullarının en önemli erdemi olan edebi bilimsellik havasından yoksundu. Oğlanlar neredeyse hiçbir şey öğrenmiyorlardı. Müfredat programının sıkıcı çerçöpünü yutmalarına yardımcı olacak tatlandırıcılar çok yetersizdi, düşük ücretli, sefil öğretmenler öyle fark ettirmeden bilgelik aşılayan türden insanlar değillerdi. Flory okuldan ayrıldığında barbar bir serseri gençti. Yine de, o zaman bile içinde belli yetenekler yattığını biliyordu; onun başına sorun çıkarmaları çok olası özelliklerdi bunlar. Ama elbette bunları bastırıyordu. Kariyerine Maymunkıçı diye bir takma adla başlamak bir oğlana mutlaka bir şeyler öğretmiştir.

Burma'ya geldiğinde henüz yirmi yaşında bile değildi. Oğullarına çok bağlı ve iyi insanlar olan anne ve babası ona bir kereste firmasında iş bulmuşlardı. Bu işi alabilmesi için büyük zorluklara katlanmış, güçlerinin ötesinde bir giriş ödemesi yapmışlardı. Daha sonra bu davranışlarının armağanı, birkaç ayda bir özensizce karalanmış mektuplar oldu. Flory, Burma'daki ilk altı ayını Rangoon'da geçirdi. Burada işin büro kısmını öğreneceği varsayılıyordu. Bütün enerjilerini âlemler düzenlemeye harcayan dört gençle birlikte kalıyordu. Hem de ne âlemler! Aslında nefret etmelerine karşın domuzlar gibi viski içiyor, inanılmaz pislikte ve aptallıkta şarkılar söyleyerek piyanoyu yumrukluyor, timsah suratlı yaşlı Yahudi fahişelerin üzerine yüzlerce rupi fırlatıyorlardı. Bu da Flory'yi şekillendiren dönemlerden biri oldu.

Rangoon'dan sonra, tik ağacı kesmek için Mandalay'ın kuzeyinde, cangılda bir kampa gitti. Cangıl yaşamı, rahatsızlığına, yalnızlığına ve Burma'nın en kötü yanı olan pis, tekdüze yemeklerine rağmen kötü bir yaşam değildi. O sıralar çok gençti, kahramanlara tapacak kadar gençti ve çalıştığı firmada dostları vardı. Aynı zamanda avcılık, balıkçılık, yılda bir dişçiyi ziyaret etme bahanesiyle Rangoon'a küçük bir gezi gibi şeyler de vardı. Ah, o Rangoon gezileri ne zevkliydi! İngiltere'den gelen yeni romanlar için Smart ve Mookerdrum'ın kitapçısına koşmak, sekiz bin mili buz içinde gelmiş bonfile ve tereyağla kahvaltı etmek için Anderson'a gitmek, muhteşem içki sefası! Bu yaşamın onu neye hazırladığını anlayamayacak kadar gençti. Önünde uzanan yalnız, olaysız, çürütücü yılları görmüyordu.

Kendini Burma iklimine uyarladı. Bedeni tropik iklimlerin garip ritimlerine ayarlandı. Her yıl şubat ayından mart ayına kadar güneş gökyüzünde kızgın bir tanrı gibi alev alev yanar, sonra birden batıdan muson gelirdi. Önce keskin rüzgârlar, ardından elbiselere, yataklara, hatta yiyeceklere varıncaya dek her şeyi sırılsıklam eden bitmez tükenmez şiddetli bir sağanak. Havayine sıcaktı, bu kez boğucu, nemli bir sıcak. Cangılın aşağı bölgelerindeki yollar bataklığa dönüşür, çeltik tarlaları bayat, fare gibi kokan durgun bir suyla dolu uçsuz bucaksız su birikintileri olurdu.

Palmiye yaprağından yapılmış bir yarda genişliğindeki şapkalarıyla çıplak Burmalılar çeltik tarlalarında çalışır, buffalolarını diz boyu suyun içinde sürerlerdi. Daha sonra kadınlar ve çocuklar yeşil çeltik çekirdeklerini eker, üç çatallı tırmıklarıyla her bu bitkiyi çamurun içine bastırırlardı. Temmuz ve ağustos ayı boyunca yağmur neredeyse hiç durmazdı. Sonra bir gece, çok yükseklerde, görünmez kuşların sesi duyulurdu. Bataklık çulluğu Orta Asya'dan güneye doğru uçuyor olurdu. Yağmur giderek hafifler, ekim ayında kesilirdi. Çeltik tarlaları kurur, pirinç olgunlaşır, Burmalı çocuklar *gonyin* çekirdekleriyle beş taş oynar, serin rüzgârda birkaç uçurtma uçardı. Bu kısa kış aylarının başıydı. Tam bu aylarda Burma' ya İngiltere'nin hayaleti yerleşmiş gibi olurdu. Heryerde vahşi çiçekler açardı. Bunlar İngiliz çiçeklerinin aynısı değildi ama çok benziyorlardı - sık çalılarda hanımelleri, armut kokulu yaban gülleri, hatta ormanın karanlık bölgelerinde menekşeler. Güneş gökyüzünde aşağı inmiş olurdu. Gece ve sabahın erken saatinde havanın keskin soğuğuyla vadilerden aşağı, dev çaydanlıkların buharları gibi beyaz bir sis inerdi. Ördek ve bataklık çulluğu avına gidilirdi. Sayılamayacak kadar çok çulluk sürüsü vardı. Yabankazı sürüleri uçmaya başladıklarında demir bir köprüyü geçen bir yük treni kadar uğultu çıkarırlardı. Burmalılar başları örtülü, elleri göğüslerinin üzerinde kenetli

bir şekilde işlerine giderlerken soğuktan acıyan yüzleri sapsarı olurdu. Sabah sisli, garip vahşi doğanın içinden geçilir, neredeyse İngiliz çayırlarını andıran sırılsıklam açıklıklardan, güneşi bekleyen maymunların en üst dallarına tünediği çıplak ağaçların arasından yürünürdü. Geceleri soğuk yollardan kampa geri dönerken, sisin içinde hilal gibi yükselen dev borazanlarını üfleyerek buffalo sürülerini evlerine götüren çocuklar olurdu çevrede. Yatakların üzerinde üç battaniye olur, bitmez tükenmez tavuk yerine turtalar yenirdi. Yemekten sonra kocaman kamp ateşinin yanındaki bir kütüğün üzerine oturulur, bira içilir ve avdan söz edilirdi. Alevler kırmızı bir çobanpüskülü gibi dans eder, beyaz adamları rahatsız etmeye utanan ama aynı zamanda köpekler gibi ateşe sokulan hizmetkârların ve *kuli*'lerin çömeldikleri yerin kıyısına bir aydınlık halkası düşerdi. Yatağa yatınca ağaçlardan düşen tek tük damlalar kulağa iri parçalı, uysal bir yağmur sesi gibi gelirdi. İnsan gençken, ne geçmişi ne de geleceği düşünmesi gerekmiyorken güzel bir yaşamdı bu.

Savaş çıktığında Flory yirmi dört yaşındaydı ve memleket izni almak üzereydi. Askerden kaçmayı başarmıştı. O zamanlar bunu yapmak kolaydı ve çok doğal bir şey gibi görünüyordu. Burma'daki sivillerin vicdanlarını rahatlatıcı bir kuramları vardı; gerçek vatanseverlik kendi işini adam gibi yapmaktır, diyorlardı. Hatta orduya katılmak için işlerini bir yana bırakan adamlara karşı örtülü bir düşmanlık bile besliyorlardı. Aslında Flory savaştan kaçmıştı çünkü Doğu onu şimdiden çürütmüştü. Viskisini, hizmetçilerini ve Burmalı kızlarını kışlaların sıkıntısına ve acımasız yürüyüşlerin yıpratıcılığına değişmek istemiyordu. Savaş, ufukta belirip yiten bir fırtına gibi yuvarlandı gitti. Tehlikeden uzak, sıcak, rüzgârlı ülkeyi bir yalnızlık, terk edilmişlik duygusu kapladı. Flory deliler gibi okumaya başladı ve yaşam yorucu olmaya başladığında kitaplarla yaşamayı öğrendi. Çocukça hazlardan bıkmış, kendi başına düşünmeyi öğrenmiş, neredeyse istemeden artık yetişkin biri olmaya başlamıştı.

Yirmi yedinci yaş gününü hastanede, tepeden tırnağa, bataklık yaraları denen ama büyük olasılıkla viski ve kötü yemek yüzünden çıkan çirkin yaralarla kaplı olarak geçirdi. Bunlar teninde iki yıl boyunca kaybolmayan küçük izler bıraktılar. Birden çok daha yaşlı görünmeye ve kendini böyle hissetmeye başladı. Gençliği bitmişti. Doğu yaşamı, ateş, yalnızlık, aralıklı içki dönemleriyle geçen sekiz yıl kendi damgalarını vurmuşlardı.

O günden sonra her yıl bir öncekinden daha yalnız, daha acılı oldu. Şimdi düşüncelerinin odağında duran ve hepsini zehirleyen şey, içinde yaşadığı

emperyalizm havasının her gün daha da acılaşan nefretiydi. Çünkü beyni geliştikçe -beyninizin gelişmesini durduramazsınız ve yarı eğitimlilerin en büyük trajedilerinden biri geç gelişmeleridir, çünkü o zamana kadar yaşamda bir yığın yanlış yapmışlardır- İngilizler ve İmparatorluk ile ilgili gerçekleri kavradı. Hindistan İmparatorluğu bir despotluktu - hoşgörülü olduğu kuşkusuzdu ama yine de asıl hedefi hırsızlık olan bir despotluktu, Doğu'daki İngilizlere, *sahiplog'a* gelince; Flory onların toplumunda yaşaya yaşaya onlardan öyle çok nefret eder olmuştu ki, artık adilce düşünemiyordu. Çünkü, önünde sonunda bu zavallı şeytanlar başkalarından daha kötü insanlar değillerdi. Hiç de özenilmeyecek yaşamlar sürüyorlardı; otuz yılı düşük bir ücretle yabancı bir ülkede geçirmenin karşılığı olarak harap olmuş bir karaciğer ve bambu koltuklarda oturmaktan ananasa dönmüş bir arka ile eve dönüp ikinci sımfbir kulübün başına bela olmak kötü bir pazarlıktı. Öte yandan *sahiplog'un* yüceltilecek bir yanı da yoktu. 'İmparatorluğun ileri karakollarında çalışan adamların en azından yetenekli ve çalışkan oldukları konusunda yaygın bir görüş vardır. Bu bir yanılgıdır. Bilimsel hizmet verenler dışında -Orman Şubesi, Kamu İşleri Şubesi ve benzerleri- Hindistan'daki İngiliz memurun işini ustaca yapması için özel bir neden yoktur. İçlerinden çok azı İngiltere'de bir taşra kasabasının posta memurunun gösterdiği çalışkanlığı ya da zekâyı gösterir. Asıl yönetim işi daha çok yerli astlar tarafından yapılır; despotizmin belkemiği memurlar değil ordudur. Arkalarında ordu oldukça memurlar ve işadamları aptal bile olsalar güven içinde işlerini yürütebilirler. Ve çoğu gerçekten de aptaldır. Zekâ yoksunu ama kendilerine saygılı bu insanlar aptallıklarını çeyrek milyon merminin arkasında geliştirip güçlendirirler.

Yaşamak için boğucu ve bunaltıcı bir dünyaydı bu. Her sözcüğün ve her düşüncenin sansürlendiği bir dünya. İngiltere'de böyle bir atmosferi hayal etmek bile zor. İngiltere'de herkes özgürdür; toplum içinde ruhlarımızı satışa çıkarırız, sonra dostlar arasındayken onları gerisin geri satın alırız. Ama her beyaz adamın despotizm çarkında bir dişli olduğu bir yerde dostluğa bile pek yer kalmaz. Özgür konuşma düşünülemez bile. Başka her tür özgürlüğe izin vardır. Bir ayyaş, serseri, korkak, kalleş, düşük ahlaklı biri olmakta özgürsünüz; ama kendiniz için düşünmekte özgür değilsiniz. En küçük bir önem taşıyan her konuda görüşünüz *pukka sahip'in* kuralları tarafından size dayatılmıştır.

Sonunda gizli isyanınız sizi gizli bir hastalık gibi zehirler. Bütün yaşamınız bir yalanlar yaşamıdır. Yıllar boyu Kipling'in hayaletinin dolaştığı kulüplerde, solunuzda *Pink'un*, sağınızda viskinizle oturur, Albay Bodger, bütün o kahrolası Ulusalcıların kızgın yağa atılmasıyla ilgili kuramını geliştirirken onu dinler ve

hevesle onaylarsınız. Doğulu dostlarınıza 'yağlı küçük maymunlar' dendiğini duyarsınız ve görevinize bağlı bir insan olarak onların gerçekten yağlı küçük maymunlar olduklarını itiraf edersiniz. Daha okulunu yeni bitirmiş kaba gençlerin ak saçlı hizmetkârları tekmelediklerini görürsünüz. Kendi vatandaşlarınıza duyduğunuz nefretle yanıp tutuştuğunuz, bütün İmparatorluğu kana boğacak bir yerli ayaklanmasını özlediğiniz anlar gelir. Ve bunda onurlu bir yan yoktur, pek içtenlik bile yoktur. Çünkü, *au fond,* Hindistan İmparatorluğu bir despotluksa, Hintliler sömürülüyorsa, onlara zorbalık yapılıyorsa bu sizin umurunuzda mı? Sizin tek aldırdığınız şey, özgür konuşma hakkinizin elinizden alınması. Siz despotizmin yarattığı bir ürünsünüz, bir *pukka sahip,* kırılmaz bir tabular sistemi tarafından bir yerliden ya da bir keşişten daha sımsıkı bağlanmış bir insansınız.

Zaman geçiyordu. Her yıl Flory kendini sahip'ler dünyasında daha da yabancı hisseder olmuştu. Hangi konu üzerinde olursa olsun birazcık ciddi konuştuğunda başını derde sokma tehlikesi her gün artıyordu. Kitaplarıyla ve söze dökülemeyen gizli düşünceleriyle içedönük, gizli bir yaşam sürmeyi öğrendi. Doktor'la olan konuşmaları bile bir tür kendi kendine konuşmaydı; çünkü Doktor iyi bir adamdı, ona söylenenlerden çok az şey anlıyordu. Ama yaşamı gizlilik içinde sürdürmek insanı çürütür. Yaşamın akışı yönünde yaşamak gerekir, ona karşı değil. Sessiz, yalnız, gizli, kısır sözcüklerle kendini avutarak yaşamaktansa hiç durmadan 'kırk yıldır' diye bir şeyler anlatan en kalın kafalı *pukka sahip* gibi yaşamak bile daha iyidir.

Flory hiç İngiltere'ye gitmemişti. Niçin gitmediğini çok iyi bilmesine karşın açıklayamıyordu. Başlangıçta olaylar gitmesine engel olmuştu. İlk önce savaş vardı, Savaştan sonra çalıştığı firmada tecrübeli yardımcıların sayısı yetersiz olduğu için iki yıl gitmesine izin vermemişlerdi. Sonunda serbest kalmıştı. İngiltere'yi çok özlüyor, ama onunla yüz yüze gelmekten çekiniyordu. Tıpkı yakalıksız ve tıraşsızken güzel bir kızla karşılaşmaktan çekinen bir genç gibi. Evinden ayrıldığında bir delikanlıydı, umut vericiydi ve doğum lekesine karşın yakışıklı bir çocuktu; şimdi yalnızca on yıl içinde sararmış, zayıflamış, içkiye bağlanmış, alışkanlıkları ve görünüşüyle neredeyse orta yaşlı biri olmuştu. Yine de İngiltere için yanıp tutuşuyordu. Gemi kış rüzgârlarını arkasına almış, dövülmüş gümüşe benzeyen engin denizin üzerinde ilerliyordu. İyi yemekler ve deniz kokusu Flory'yi canlandırmıştı. Aklına bir şey geldi -Burma'nın durgun havasında unutup gittiği bir şey-, hâlâ yeniden başlayabilecek kadar gençti. Uygar bir toplumda bir yıl yaşayabilir, bir *pukka memsahip* değil ama onun doğum lekesine aldırmayacak uygar bir kız bulabilir, onunla evlenebilir, sonra

Burma'da on-on beş yıl daha geçirmeye katlanabilirdi. Sonra emekli olurlardı - emekliliğinde cebinde on iki bin, belki de on beş bin sterlini olurdu. Şehir dışında kendilerine bir kulübe satın alır, dostlarının, kitaplarının, çocuklarının, hayvanların ortasında yaşarlardı. *Pukka sahip* olmanın kokusundan sonsuza dek kurtulmuş olurlardı. Burma'yı unutacaktı, bu korkunç ülke neredeyse yıkımına neden oluyordu.

Kolombo'ya vardığında kendisini bir telgrafın beklediğini öğrendi. Firmasından üç adam karasu hummasına yakalanıp ölmüştü. Firma özür diliyor ama hemen Rangoon'a dönmesini rica ediyordu. En yakın zamanda ona izin vereceklerdi.

Flory şansına sövüp sayarak Rangoon'a geri dönmek için bir sonraki tekneye bindi. Trene binip şirket merkezine gitti. O sıralar Kyauktada'da değil başka bir Yukarı Burma kasabasındaydı. Bütün hizmetkârlar platformda onu bekliyorlardı. Ölen selefinden *en bloc* (hep birden) ona devredilmişlerdi. Tanıdık yüzlerini yeniden görmek öyle garipti ki! Daha on gün önce İngiltere'ye yol alıyor, kendini şimdiden İngiltere'ye varmış gibi hissediyordu; şimdi o eski, bayatlamış sahneye geri dönmüştü. Çıplak, esmer *kuli*'Ier bagajının çevresine itişip kakışıyor, yolda bir Burmalı katırlarına bağırıyordu.

Hizmetkârlar çevresine toplandılar, yumuşak, kahverengi yüzlerden bir halka oluşturdular ve ona hediyeler sundular. Ko S'la bir samur derisi getirmişti, Hintliler tatlı meyveler ve kadifeçiçeğinden bir çelenk verdiler, sonra genç bir oğlan olan Ba Pe hasır kafeste bir sincap uzattı. Katır arabaları bagaj için bekliyorlardı. Flory, boynundan sallanan kocaman çelenkle eve doğru yürüdü. Serin akşam havasında yumuşak, sarı bir ışık vardı. Kapıda toprak rengi, yaşlı bir Hintli ince bir orakla çim biçiyordu. Aşçının ve *mali*'nin karıları hizmetçilerin bölmesinin önünde diz çökmüş kalın bir taşın üzerinde köri öğütüyorlardı.

Flory'nin içinde bir şeyler kıpırdadı. İnsanın yaşamında durumunun ne kadar kötüye gittiğini anladığı anlardan biriydi bu. Çünkü birden yüreğinin derinlerinde geri döndüğü için sevindiğini bulmuştu. Nefret ettiği bu ülke şimdi onun vatanıydı, onun eviydi. Burada on yıl yaşamıştı, bedeninin her parçacığına Burma toprağı bulaşmıştı. Buna benzer sahneler -soluk akşam ışığı, çim biçen yaşlı Hintli, tekerlek gıcırtıları, sıra sıra uçan balıkçıllar-ona İngiltere'den daha tanıdık geliyordu. Yabancıbir ülkeye derin kökler salmıştı, belki de en derin köklerini.

O günden sonra bir daha asla memleket izni için başvurmadı. Babası öldü, sonra

annesi. Hiçbir zaman hoşlanmadığı at suratlı kadınlar olan kız kardeşleri evlenmişlerdi. Onlarla bağlantısını neredeyse tümüyle yitirdi. Şimdi Avrupa'yla kitaplar dışında hiçbir bağı yoktu. Çünkü İngiltere'ye geri dönmenin yalnızlığına ilaç olmayacağını anlamıştı; yalnızca Anglo-Hintliler için ayrılmış cehennem parçasının özel yapısını kavrıyordu artık. Ah, Bath ve Cheltenham'da poz yapan zavallı ihtiyar sefiller! Çürümenin her aşamasındaki Anglo-Hintlilerin sabahtan akşama kadar 88'de *Boggleywallah'*a olanları birbirlerine anlatıp durdukları o mezara benzer pansiyonlar! Zavallı şeytanlar, onlar birinin kalbini yabancı ve nefret edilen bir ülkede bırakmasının ne demek olduğunu bilirler. Tek bir çıkış yolu olduğunu görebiliyordu. Burma'daki yaşamını paylaşacak birini bulmak - ama gerçekten paylaşacak. Onun gizli iç yaşamını paylaşacak. Burma' dan onun taşıdıklarıyla aynı anıları taşıyacak. Burma'yı onun sevdiği gibi sevecek ve onun nefret ettiği gibi nefret edecek. Gizli, söze dökülmemiş hiçbir şey kalmadan yaşamasına yardım edecek biri. Onu anlayacak biri: Bir dost, bütün bunları ancak bir dost yapabilirdi.

Bir arkadaş. Ya da bir eş? Şu hiç bulunamayacak kız. Örneğin Mrs. Lackersteen gibi biri? Sıska, sarı suratlı, kokteyllerde dedikodu yayan, hizmetçilerle kit-kit yapan, dillerinden tek bir sözcük öğrenmeden ülkede yirmi yıl yaşayan şu lanet *memsahip*'lerden biri. Lütfen Tanrım, onlardan biri olmasın.

Flory kapıya yaslandı. Ay cangılın karanlık duvarının arkasında gözden kayboluyordu, ama köpekler hâlâ uluyorlardı. Gilbert'ten birkaç dize geldi aklına, kaba, aptalca bir tekerlemeydi, ama duruma çok uyuyordu -'karışık kafalar üzerine bir söyleşi' hakkında bir şeyler. Gilbert yetenekli küçük bir kokarcaydı. Öyleyse bütün dertleri sonunda tek bir şeye mi varıyordu? Karmakarışık, bir erkeğe yakışmaz sızlanmalar; zavallı, küçük, zengin kız edebiyatı? Kendine hayali hüzünler yaratmak için aylaklığını malzeme yapan işsiz güçsüzün teki miydi o? Mrs. Wititterly gibi bir şey? Şiiri olmayan bir Hamlet? Belki de. Eğer böyleyse, bu durumu daha dayanılabilir kılıyor muydu? Böyle düşünmesi kendi suçu olsa bile kendini onursuz, korkunç bir boşluk içinde savruluyor ve çürüyor olarak düşünmek ve bu arada bir yerlerde saygın bir insan olma olanağının yattığını bilmek de acısını azaltmıyordu.

Ah, peki, Tanrı bizi kendimize acımaktan korusun! Floryverandaya geri döndü, tüfeğini aldı, hafifçe yüzünü buruşturup parya köpeğe ateş etti. Silah sesi havada yankılandı, mermi meydana gömülüp orada bir iz bıraktı. Flory'nin omzunda böğürtlen rengi bir çürük belirdi. Köpek korkuyla havladı, tabanları yağladı ve sonra elli yarda kadar uzakta oturup bir kez daha düzenli bir şekilde ulumaya

girişti.

6

Meydana düşen eğik sabah güneşi sarı bir altın yaprağı gibi bungalovun beyaz yüzüne çarpıyordu. Dört morumsu siyah karga aşağı inip verandanın parmaklığına kondular, Ko S'la'nın Flory'nin yatağının kenarına bıraktığı ekmek ve tereyağı çalmak için pusuya yattılar. Flory cibinliğin arasından sürünerek çıktı, Ko S'la'ya kendisine cin getirmesi için bağırdı, sonra banyoya girip soğuk olması gereken suyla dolu çinko küvette bir süre oturdu. Cini içtikten sonra kendini daha iyi hissetmeye başladığından tıraş oldu. Genelde tıraş olmayı öğleden sonraya bırakırdı çünkü sakalı siyahtı ve çabuk uzuyordu.

Flory suratını asmış küvetinde otururken Mr. Macgregor üzerinde şortu ve atletiyle, yatağına bu amaç için serilmiş bambu kilimin üzerinde Nordenflycht'in 'Çok oturanlar içinjimnastik'inden 5, 6, 7, 8 ve 9'la boğuşuyordu. Mr. Macgregor sabah jimnastiğini neredeyse hiç atlamazdı. 8 numara (sırtüstü yatıp dizleri bükmeden bacakları havaya kaldırmak) kırk üç yaşında bir adam için gerçekten de can acıtıcıydı; 9 numara (sırtüstü yattıktan sonra doğrulup oturmak ve parmak uçlarıyla ayak parmaklarına dokunmak) daha da beterdi. Ne olursa olsun insan bedenini sağlam tutmalıydı! Mr. Macgregor acı içinde ayak parmaklarına uzanırken boynundan kiremit kırmızısı bir gölge yükseldi ve yüzü birazdan inme inecek bir adamın yüzü gibi kızardı. İri, yağlı göğüsleri terden parlıyorlardı. Dayan, dayan! Ne pahasına olursa olsun zinde kalmalıydı. Hamal Mohammed Ali, kolunda Mr. Macgregor'un temiz elbiseleriyle yarı açık kapıdan içeri baktı. Dar, sarı renkli Arap yüzünden ne anlayış ne de merak okunuyordu. Beş yıldır her sabah bu kıvranmaları seyrediyordu - gizemli ve sert bir tanrıya yapılan bir dua gibi bir şey olduğuna karar vermişti.

Dışarı erken çıkmış olan Westfield de o anda polis istasyonundaki aşınmış, mürekkep lekeli masaya dayanmış, şişko komiser yardımcısının iki polis memuru gözetimindeki bir sanığı sorguya çekmesini izliyordu. Sanık kırk yaşlarında, solgun, ürkek yüzlü bir adamdı. Üzerinde yalnızca dizine kadar inen paçavra gibi bir *longyi* vardı. Giysinin altından böcek ısırıklarıyla dolu ince, çarpık bacakları görünüyordu.

"Kim bu adam?" dedi Westfield.

"Hırsız, efendim. Onu üzerinde çok değerli iki zümrüt olan bir yüzükle

yakaladık. Hiçbir açıklaması yok. Onun gibi yoksul bir *kuli* zümrüt yüzüğü nereden bulur? Çalmıştır."

Westfield haşince sanığa döndü, yüzünü erkek kedilerin yaptığı gibi karşısındakinin yüzüne değdirecekmişçesine yaklaştırdı ve korkunç bir sesle gürledi:

"Yüzüğü çaldın!"

"Hayır."

"Sabıkalı mısın?"

"Hayır."

"Hiç hapis yattın mı?"

"Hayır."

"Arkanı dön!" diye hırladı komiser yardımcısı bir şey görüp. "Öne eğil!"

Sanık soluk yüzünü acıyla Westfield'e çevirdi. Westfield başka tarafa baktı. İki polis memuru adamı yakalayıp döndürdüler ve öne eğdiler; komiser yardımcısı adamın *longyi*'sini yırtıp kalçalarını ortaya çıkardı.

"Şuna bakın efendim!" dedi yara izlerini göstererek.

"Bambu çubuklarla dövülmüş, Eski bir suçlu o. Bu *yüzden* yüzüğü o çalmıştır!"

"Tamam, onu kodese atın," dedi Westfield ters bir sesle. Elleri ceplerinde masanın yanından uzaklaştı. Yüreğinin derinlerinde bu gariban, küçük hırsızları içeri atmaktan nefret ediyordu. Dakoitler, isyancılar - evet; ama bu zavallı, sefil sıçanlar değil! "Kodeste kaç kişi var şimdi Maung Ba?" dedi.

"Üç, efendim."

Kodes üst katta, on beş santim enindeki kalaslarla çevrili bir kafesti. Başında silahlı bir polis memuru nöbet tutuyordu. Çok karanlık, boğucu sıcak ve havayı leş gibi kokutan toprak helası dışında çırılçıplaktı. İki tutuklu, bir zırh gibi tepeden tırnağa solucanlarla kaplanmış Hintli bir *kuli* olan üçüncü tutukludan

uzak durmak için parmaklığın dibine çömelmişlerdi. Polis memurlarından birinin karısı olan güçlü kuvvetli bir Burmalı kadın kafesin dışına çömelmiş, teneke kaplara pirinç ve sulu bir *dahi* dolduruyordu.

"Yemek iyi mi?" dedi Westfield.

"İyi, kutsal efendimiz," dedi tutuklular koro halinde.

Hükümet tutukluların yemekleri için her öğünde tutuklu başına iki buçuk *anna* ödeme yapıyordu. Bunun bir anna'sı polis memurunun karısının cebine iniyordu.

Flory dışarı çıktı, evin çevresini dolaştı, sopasıyla zararlı otları ayıkladı. O saatte her şey, suluboya tablolar gibi tatlı, yumuşak bir renge -yaprakların narin yeşili, toprağın ve ağaç gövdelerinin pembemsi kahverengisine-bürünür ama bu renkler biraz sonra yakıcı aydınlıkta ortadan kaybolurlardı. Meydanda alçaktan uçan küçük güvercin sürüleri ileri geri birbirlerini kovalıyor, zümrüt yeşili arı yiyiciler, yavaş hareket eden kırlangıçlar gibi dönerek uçuyorlardı. Yükleri giysilerinin altında yarı yarıya gizlenmiş bir çöpçü kafilesi cangılın kenarındaki korkunç görünüşlü çöp çukurlarından birine doğru yürüyordu. Sopa gibi bacakları, dik duramayacak kadar mecalsiz dizleriyle, toprak rengi paçavralar içindeki bu aç ve sefil adamlar yürüyen iskeletlere benziyorlardı.

Mali kapının yakınında duran güvercinliğin dibinde yeni bir çiçek tarhı açmak için toprağı kazıyordu. Miskin, yarım akıllı Hintli bir gençti. Yaşamını neredeyse hiç konuşmadan geçiriyordu, çünkü konuştuğu Manipur lehçesini hiç kimse, bir Zerbadi olan karısı bile anlamıyordu. Dili sanki ağzına bir beden büyük geliyormuş gibiydi. Eliyle yüzünü kapatıp eğilerek Flory'ye selam verdi, sonra yeniden *mammootie*'sini havaya kaldırdı, ağır, hantal vuruşlarla kuru toprağı eşelemeye girişti. Narin sırt kasları titriyordu.

Hizmetçilerin bölmesinden "Kwaa!" gibi anlaşılan, sert, kulak tırmalayıcı bir çığlık duyuldu. Ko S'la'nın karıları sabah kavgalarına başlamışlardı. Nero adındaki evcil dövüş horozu Flo'dan ürküp zikzaklar çizerek yoldan aşağı koştu. Ba Pe bir kâse pirinçle dışarı çıktı, Nero'yu ve güvercinleri besledi. Hizmetçilerin bölmesinde çığlıklar kesilmemişti. Araya kavgayı durdurmaya çalışan erkeklerin daha kalın sesleri karışıyordu. Ko S'la karılarından çok çekiyordu. İlk karısı Ma Pu sıska, sert yüzlü bir kadındı, çok çocuk doğurmaktan çöpe dönmüştü. 'Küçük karı' Ma Yi ondan birkaç yaş daha küçük, şişko ve tembel bir kediydi. Flory kasabaya indiği zaman bir araya gelen bu iki kadın

durmadan kavga ederlerdi. Bir keresinde Ma Pu, Ko S'la'yı bir bambuyla kovalarken adam kendisini koruması için Flory'nin arkasına gizlenmiş, Flory bacağına kötü bir darbe yemişti.

Mr. Macgregor hızlı adımlarla, elindeki kalın yürüyüş bastonunu sallayarak yoldan yukarı çıkıyordu. Haki, *pagri* kumaşından bir gömlek ve askeri şort giymişti, başında *topi* şapkası vardı. Jimnastiğinin yanı sıra her fırsat bulduğunda sabahları iki millik hızlı bir yürüyüş yapardı.

"Ne güzel bir sabah değil mi?" diye seslendi Flory'ye içten ve taze bir sesle. İrlanda aksanıyla konuşmuştu. Sabahın bu saatinde onu dinçleştiren çarçabuk bir soğuk banyo yapmayı alışkanlık edinmişti. Üstelik *Burmalı Vatansever'de* dün gece okuduğu onur kırıcı makale onu incittiğinden bunu gizlemek için özellikle çok neşeliymiş gibi davranıyordu.

Seni pis domuzyağı fıçısı, diye düşündü Flory Macgregor'un yoldan yukarı çıkışını izlerken. O sıkı haki şortu iri kalçalarını iyice ortaya çıkarmıştı. Şu resimli dergilerde fotoğraflarını gördüğünüz, neredeyse hepsi eşcinsel olan orta yaşlı, rezil oymak beylerine benziyordu. Tombul, gamzeli dizlerini sergileyen bu gülünç giysileri giymişti çünkü *pukka sahipler* kahvaltıdan önce jimnastik yaparlardı - iğrenç!

Tepeye doğru gelen bir Burmalı mor beyaz bir leke gibi görünüyordu. Bu Flory'nin kâtibiydi, kilisenin yakınındaki küçük bürodan geliyordu. Kapıya ulaştığında eğilip selam verdi ve Burma tarzında ucundan mühürlenmiş kötü görünüşlü bir zarf uzattı.

"Günaydın, efendim."

"Günaydın, nedir bu şey?"

"Yerel mektup efendim. Bu sabah postadan çıktı. İmzasız bir mektup sanırım efendim."

"Of, bir bu eksikti. Tamam, saat on bir gibi büroda olurum."

Flory zarfı açtı. Büyük bir dosya kâğıdına yazılmış olan mektupta şunlar yazıyordu:

MR JOHN FLORY,

EFENDİM, mektubun altında imzası olan ben siz onurlu efendime çok yararlı olacak belli birtakım bilgiler vererek zatıâlinizi UYARMAMA izin vermenizi rica ediyorum, efendim.

Efendim, Kyauktada'da zatıâlinizin sivil hekim Dr. Veraswami ile yakın bir dostluk kurduğunuz, onu ziyaret ettiğiniz, evinize davet ettiğiniz fark edilmektedir. Efendim, Dr. Veraswami'nin İYİ BİR ADAM OLMADIĞINI ve hiçbir bakımdan Avrupalı bir centilmenin dostu olmayı hak etmediğini bildirmeme izin verin lütfen. Doktor son derece namussuz, sadakatsiz ve sahtekâr bir kamu görevlisidir. Rüşvet ve haraç almasının yanı sıra hastanede hastalara boyalı su vermekte, ilaç satışlarından para almaktadır. İki tutukluyu bambu çubuklarla kırbaçladıktan sonra yaralarına acı biber sürerek akrabalarından para istemiştir. Ayrıca Ulusal Parti'yi desteklemektedir ve yakınlarda *Burmalı Vatansever'de* saygıdeğer Komisyon Vekili Mr. Macgregor'a karşı yazılmış olan çirkin makaleye de bizzat katkıda bulunmuştur.

Aynı zamanda hastanedeki kadın hastaları kendisiyle yatmaya zorlamaktadır.

Bu yüzden umuyoruz ki zatıâliniz adı geçen Dr. Veraswami'den uzak duracak ve onurunuzu lekeleyebilecek bu tür insanlarla birlikte olmak istemeyecektir.

Efendimizin sağlıklı ve refah içinde yaşaması için sonsuza kadar duacıyız.

(İmza) BİR DOST

Mektup pazardaki mektup yazıcıların titrek, iri harfleriyle yazılmıştı. Bir sarhoşun yazdığı bir ev ödevine benziyordu. Bununla birlikte pazardaki mektup yazıcılar zatıâliniz gibi bir sözcüğü kendi başlarına bulamazlardı. Mektubu kâtiplerden biri dikte etmiş olmalıydı. Kuşkusuz işin başında U Po Kyin vardı. 'Timsah!' diye düşündü Flory.

Mektubun tonundan hoşlanmamıştı. Kölece üslubun altında örtülü bir tehdit yatıyordu. 'Doktor'u terk et yoksa başın derde girecek,' deniyordu aslında. Bunu çok da ciddiye almıyordu; hiçbir Avrupalı bir Doğulu karşısında kendini tehlikede hissetmez.

Flory elinde mektupla duraksadı. İmzasız mektuplarla yapılabilecek iki şey vardı. Biri bu konuda hiçbir şey söylememek, öteki de mektubu ilgilendiren kişiye göstermekti. Doğrusunun mektubu Dr. Veraswami'ye göstermek ve uygun bulduğu biçimde önlem almasını olanak vermek olduğu kesindi.

Ama yine de - bütün bu işten uzak durmak daha güvenliydi. 'Yerel' kavgalara bulaşmamak çok önemliydi (belki de *pukka sahip'in* On Emir'inden en önemlisi buydu). Hintliler karşısında sadakat, gerçek dostluk söz konusu değildi. Hoşlanma, hatta sevgi - evet. İngilizler sık sık Hintlilere sevgi gösterirlerdi-yerli memurlar, orman görevlileri, avcılar, kâtipler, hizmetkârlar. Albayları emekli olduğunda Hintli askerler ağlarlardı. Doğru anlarda yakın ilişkilere bile izin vardı. Ama dayanışma, ortaklık, asla! Bir 'yerel' kavgada kimin haklı kimin haksız olduğunu bilmek bile prestij kaybettiren bir şeydi.

Eğer bu mektubu ortaya çıkarırsa bir gürültü kopacak, resmi bir soruşturma başlayacak ve bunun sonunda U Po Kyin'e karşı Doktor'un yanında yer almış olacaktı. U Po Kyin sorun değildi ama Avrupalılar vardı; eğer Flory kuşku uyandıracak kadar Doktor'un yandaşı görülürse bunu ona kötü ödetirlerdi. Mektup hiç eline geçmemiş gibi yapmak çok daha iyiydi. Doktor iyi bir adamdı, ama iş *pukka sahipleri'nin* kabaran öfkesi karşısında onu savunmaya gelince - ah, hayır, hayır! Bir adamın kendi ruhunu kurtarırken bütün dünyasını yitirmesinin ne yararı vardı ki? Flory mektubu yırtmaya başladı. Bunu başkalarının bilmesiyle doğabilecek tehlikeler çok bulanıktı. Ama Hindistan'da bulanık tehlikelere karşı dikkatli olmak gerekirdi. Prestijin, yani yaşam soluğunun kendisi de bulanık bir şeydi. Mektubu dikkatle yırtıp küçük parçalara ayırdı ve kapıdan dışarı savurdu.

Tam o anda korkunç bir çığlık duyuldu. Bu Ko S'la' nın karılarının haykırışlarından çok farklıydı. *Mali, mammootie* 'sini indirip ağzı açık sesin geldiği yöne baktı. Sesi duyan Ko S'la başı açık, koşarak hizmetçilerin bölmesinden dışarı çıktı. Flo ayaklarının üzerinde doğrulup keskin bir sesle havladı. Çığlık yineledi. Evin arkasındaki cangıldan geliyordu ve dehşet içinde bağıran bir İngiliz kadının sesiydi.

Bahçenin arkasından çıkış yoktu. Flory duvardan atladı ve kıymık battığı için kanayan diziyle koşmaya başladı. Bahçe duvarını dolaşıp ormana daldı, Flo da peşindeydi. Tam evin arkasında, ilk çalı yığınlarının ötesinde, içi durgun suyla dolu bir hendek vardı. Nyaunglebin'den buffalolar gelirdi buraya. Flory çalılar arasından kendine yol açarak ilerledi. Hendeğin içinde yüzü kireç gibi beyazlamış bir İngiliz kız bir çalının arkasına saklanmaya çalışıyor, dev bir buffalo yarımay biçimindeki boynuzlarıyla onu tehdit ediyordu. Sorunun nedeni kuşkusuz hemen arkasında duran tüylü buzağısıydı. Boynuna kadar bataklığın içine gömülmüş başka bir buffalo yumuşak, tarihöncesinden kalma yüzüyle onlara bakıyor, sorunun ne olduğunu anlamaya çalışıyordu.

Flory'yi görünce kız acı içindeki yüzünü ona çevirdi. "Ah, çabuk olun!" diye bağırdı korkmuş insanların kızgın ve aceleci sesiyle. "Lütfen bana yardım edin, yardım edin!"

Flory bir soru soramayacak kadar şaşırmıştı. Aceleyle kızın yanına gitti, bir çubukla buffalonun burnuna sertçe vurdu. İri hayvan ürkek ve hantal bir hareketle arkasını döndü, peşinde buzağısıyla uzaklaştı. Öteki buffa

lo da bataklıktan çıkmış ve ağır adımlarla uzaklaşmıştı. Korkudan ne yaptığının farkında olmayan kız kendini Flory'nin kollarının arasına attı.

"Ah, teşekkür ederim, teşekkür ederim! Of, korkunç yaratıklar. Nedir bunlar? Beni öldüreceklerini sandım. Ne kadar dehşet verici yaratıklardı! Ne bunlar?"

"Yalnızca su buffaloları. Yukarıdaki köyden geliyorlar."

"Buffalo mu?"

"Yabani buffalo değil - biz onlara bizon diyoruz. Bunlar yalnızca Burmalilarm besledikleri büyükbaş hayvanlar. Sizi çok kötü korkutmuşa benziyorlar, üzüldüm."

Kız hâlâ Flory'nin kolunu sımsıkı tutuyordu. Flory onun titrediğini hissedebiliyordu. Eğilip baktı, ama yüzünü göremedi. Yalnızca şapkasız başındaki bir oğlan gibi kısacık san saçları görebiliyordu. Bir de kolunu tutan elini. Bu okullu bir kızın, bileği çilli, uzun, narin, genç eliydi. Böyle bir el görmeyeli uzun yıllar geçmişti. Kendisine yaslanan yumuşak, genç bedeni ve ondan yükselen sıcak soluğu fark etti; bunun üzerine içinde bir şeyler eriyip ısınmış gibi oldu.

"Tamam, gittiler artık," dedi. "Korkacak hiçbir şey yok."

Kız korkusunu üzerinden atıyordu, ondan biraz uzaklaştı ama bir eli hâlâ kolunun üzerindeydi. "Bir şeyim yok," dedi. "Yok bir şey. Yaralanmadım. Bana dokunmadılar bile. Yalnızca çok korkunç görünüyorlardı."

"Aslında çok zararsızdırlar. Boynuzları o kadar geridedir ki size boynuz vuramazlar. Çok aptal hayvanlardır. Yalnızca yanlarında yavruları olduğu zaman sanki dövüşecekmiş gibi yaparlar."

Şimdi birbirlerinden ayrılmışlardı. İkisinin de üzerine bir anda hafif bir utangaçlık çöktü. Flory hemen doğum lekeli yanağını ondan uzak tutmak için yan dönmüştü. Konuşan o oldu:

"Biraz tuhaf bir tanışma olduğunu söyleyebilirim! Buraya nasıl geldiğinizi sormadım henüz. Eğer kabalık olmayacaksa nereden geldiğinizi sorabilir miyim?"

"Amcamın bahçesinden dışarı çıkmıştım. Öyle güzel bir sabahtı ki biraz yürüyüş yapmayı düşündüm. Sonra o korkunç şeyler peşimden geldiler. Görüyorsunuz, buralarla çok yeniyim daha."

"Amcanız? Ah, elbette! Siz Mr. Lackersteen'in yeğenisiniz. Geleceğinizi duymuştuk. Ne dersiniz, meydana gidelim mi? Buralarda bir yol olacak. Kyauktada'da ilk sabah için ne ilginç bir başlangıç! Korkarım bu sizde Burma ile ilgili hayli kötü bir izlenim yaratmıştır."

"Yok, hayır; yalnızca bütün bunlar biraz garip. Bu çalılar ne kadar sık! Hepsi birbirinin içine karışmış ve çok yabancı görünüşlüler. Burada ânında kaybolabilir insan. Cangıl dedikleri bu mu?"

"Çalılık cangılı. Burma'nın çoğu cangıldır - yeşil ama güzel olmayan bir toprak bence. Sizin yerinizde olsaydım o çimenlerin arasından yürümezdim. Çoraplarınıza takılan tohumlar bacaklarınıza batar."

Kız yüzünü görmediğinde kendini daha rahat hissettiği için onu öne geçirdi. Bir kız için uzun boyluydu. Leylak rengi keten giysileri içinde ince bir kızdı. Kollarını bacaklarını hareket ettirişine bakarak yirmisini çok geçmiş olamayacağına karar verdi. Henüz yüzünü görememişti, tek görebildiği şey mika çerçeveli gözlüğü ve neredeyse kendisininki kadar kısa saçlarıydı. Resimli dergiler dışında henüz kesik saçlı bir kadın görmemişti hiç.

Meydana çıktıklarında kızın yanında yürümeye başladı. Kız da yüzünü ona dönmüştü. Düzgün hatlı, narin, oval bir yüzü vardı; belki güzel değildi ama bütün İngiliz kadınların sarı ve sıska oldukları Burma'da güzelmiş gibi görünüyordu. Doğum lekesinin öteki tarafta olmasına rağmen Flory başını sertçe yana çevirdi. Kızın onun hırpalanmış yüzünü çok yakından görmesine dayanamamıştı. Gözlerinin çevresindeki yıpranmış deri şimdi ona bir yaraymış gibi geliyordu. Ama sabah tıraş olduğunu hatırlayınca bu ona cesaret verdi.

"Bu olanlardan sonra biraz sarsılmış olmalısınız," dedi. "Eve dönmeden önce benim yerime gelip birkaç dakika dinlenmek ister miydiniz? Ayrıca şapkasız dışarıda dolaşmak için de biraz geç oldu."

"Ah, teşekkür ederim, isterim elbette," dedi kız. Flory kızın Hindistan'daki görgü kurallarından hiç haberinin olmadığını düşündü. "Şu sizin eviniz mi?"

"Evet. Ön tarafa gitmek için çevresini dolaşmamız gerekiyor. Hizmetçilere sizin için bir gölgelik hazırlattırırım. Kısa saçlarınızla bu güneş sizin için tehlikeli olabilir."

Bahçe yolundan yukarı yürüdüler. Flo çevrelerinde koşup oynuyor, dikkati kendi üzerine çekmeye çalışıyordu. Yabancı Doğululara her zaman havlardı ama Avrupalı kokusunu seviyordu. Güneşin yakıcılığı giderek artmaya başlamıştı. Patikanın yanındaki petunyalardan frenk üzümünü andıran bir koku dalgası yükseldi, güvercinlerden biri kanat çırparak havalandı, Flo onu yakalamaya davranınca bir anda yükseldi. Flory ve kız hiç konuşmadan anlaşmış gibi çiçeklere bakmak için durdular. İkisinin de içine nedensiz bir mutluluk doldu bir an için.

"Gerçekten, bu güneşin altında şapkasız dolaşmamalısınız," diye yinelerken Flory böyle söyleyerek nedense kıza daha yakınlaştığını hissetti. Bir şekilde sözü kısa saçlarına dokundurmadan edemiyordu, bunlar ona çok güzel görünüyorlardı. Yalnızca sözlerini etmek bile eliyle dokunmak gibi bir şeydi.

"Bakın, diziniz kanıyor," dedi kız. "Bana yardım etmeye gelirken mi oldu bu?"

Haki çorabında kurumuş, rengi morarmaya başlamış hafif bir kan lekesi vardı. "Önemli değil," dedi, ama ikisi de o anda bunun önemsiz olduğunu düşünmüyorlardı. Büyük bir hevesle çiçeklerden konuşmaya başladılar. Kız çiçeklere 'taptığını' söyledi. Flory bitkileri uzun uzun anlatarak onu bahçe yolunda gezdirmeye başladı.

"Şu floksların nasıl büyüdüklerine bakın. Bu ülkede altı ay çiçek açıyorlar. Ne kadar güneş alırlarsa o kadar büyüyor bunlar. Sanırım şu sarı olanlar neredeyse yaban gülü renginde. On beş yıldır bir yaban gülü görmedim, sarmaşıkgülü de. Şuradaki zinyalar ne güzel değil mi - o harika, solgun renkleriyle boyanmış çiçeklere benziyorlar. Şunlar da Afrika kadife çiçekleri. Bunlar kaba şeyler, neredeyse yaban otu gibi, ama öylesine canlı ve güçlüler ki beğenmemek elde değil. Hintliler onlara çok düşkün oluyorlar; nerede Hintli varsa orada

kadifeçiçeklerinin büyüdüğünü görürsünüz, hatta cangıl onlardan kalan bütün izleri gömdükten yıllarca sonra bile kadife-çiçekleri kalır. Ama asıl verandaya gelip orkideleri görmenizi istiyorum. Göstermem gereken birkaç tane var ki tıpkı altın çanlara benziyorlar - gerçekten de altın gibiler. Bir de her şeyi bastıran balımsı bir kokuları var. Bu yabani ülkenin neredeyse tek iyi yanı bu, çiçeklere yarıyor. Umarım bahçıvanlığı seviyorsunuzdur. Burada bizim en büyük avuntumuz bu."

"Ah, ben bahçıvanlığa taparım," dedi kız.

Verandaya çıktılar. Ko S'la alelacele *ingyi*'sini ve en iyi pembe ipekten *gaungbaung'unu* giymişti. Üzerinde bir sürahi cin, bardaklar ve bir kutu sigara olan bir tepsiyi taşıyarak yanlarına geldi. Yan gözle kızı inceleyerek tepsiyi masanın üzerine koydu, ellerini düz bir şekilde birleştirip eğilerek selam verdi.

"Sanırım sabahın bu saatinde size bir içki ikram etmenin bir anlamı yok," dedi Flory. "Bazı insanların kahvaltıdan önce cin içmeden de yaşayabildiklerini hizmetkârlarımın kafasına sokmayı başaramadım."

Ko S'la'nın sunduğu içkiyi istemediğini eliyle işaret ederek kendini de bu insanlar arasına koydu. Kız, Ko S'la'nın onun için verandanın ucuna koyduğu hasır koltuğa oturmuştu. Koyu yapraklı orkideler başının arkasından sallanıyor, altın çiçekleri havaya sıcak bir bal kokusu üflüyordu. Flory veranda parmaklığına dayanmış, doğum lekeli yanağını göstermeyecek bir şekilde kıza hafif yan dönmüştü.

"Buradan ne kadar da muhteşem bir manzaranız var," dedi kız yamaçtan aşağı bakarken.

"Evet, öyle değil mi? Bu altın ışıkta, güneş daha yükselmeye başlamamışken harika oluyor. Meydanın loş sarılığını seviyorum. Şu altın mohur ağaçları kırmızı boya damlacıklarına benziyorlar. Ufuktaki tepeler neredeyse kapkara. Kampım bu tepelerin öteki tarafında," diye ekledi Flory.

Yakını iyi göremeyen kız uzaklara bakmak için gözlüğünü çıkardı. Flory gözlerinin çok açık mavi olduklarını fark etli, mine çiçeklerinden daha açık maviydi. Ayrıca gözlerinin çevresinde teninin ne kadar pürüzsüz olduğunu da gördü, neredeyse bir çiçek yaprağı gibiydi. Bu ona kendi yaşını ve yıpranmış yüzünü anımsattı yeniden, bu yüzden başını kızdan uzağa çevirdi. Ama birden içinden bir şey söylemek geldi.

"Bana sorarsanız Kyauktada'ya gelmeniz bizim için çok büyük bir şans. Böyle yerlerde yeni yüzler görmenin bizim için ne demek olduğunu hayal bile edemezsiniz. Aylar aylar boyu kendi sefil topluluğumuz dışında yalnızca teftiş gezilerini yapan bir-iki memur ve ellerinde kameralarıyla dünyayı gezmeye çıkmış Amerikalılardan başka kimseyi gördüğümüz olmuyor. Sanırım doğru İngiltere'den geliyorsunuz."

"Şey, tam olarak İngiltere değil. Buraya gelmeden önce Paris'te yaşıyordum. Annem bir sanatçıdır, o yüzden."

"Paris! Gerçekten de Paris'te yaşadınız mı? Vay canına, Paris'ten Kyauktada'ya gelmek nasıl bir şey olmalı! Biliyor musunuz, burası öyle bir bataklık ki, insan burada yaşarken Paris gibi yerlerin gerçekten var olduğuna bile inanamaz oluyor."

"Paris'i sever misiniz?" diye sordu kız.

"Hiç görmedim. Ama Tanrım, öyle çok hayalini kurdum ki - kafamda yalnızca bir resimler karmaşası var; kafeler ve bulvarlar, sanatçıların stüdyoları, Villon, Baudelaire, Mauppassant, bunların hepsi birbirine karışıyor. Bu Avrupa şehirlerinin adlarının burada bizim üzerimizde ne tür bir etki yaptığını bilmiyorsunuz. Gerçekten de Paris'te yaşadınız mı? Yabancı sanat öğrencileriyle kafelerde oturup beyaz şarap içerken Marcel Proust'u konuştunuz mu?"

"Ah, sanırım buna benzer şeyler yaptım," dedi kız gülerek.

"Burada ne kadar farklı şeyler bulacaksınız. Beyaz şarap ve Marcel Proust yerine viski ve büyük olasılıkla Edgar Wallace. Ama eğer kitap isterseniz benimkilerin arasından hoşunuza gidecek bir şeyler bulabilirsiniz. Kulüp kütüphanesinde yalnızca saçma sapan şeyler var. Ama ben de yeni kitapları çok yakından izleyemedim. Sanırım siz bende ne var ne yoksa hepsini okumuşsunuzdur."

"Yok, hayır. Ama elbette okumaya bayılırım ben," dedi kız.

"Kitapları seven biriyle karşılaşmak ne güzel! Yani okumaya değer kitaplar demek istiyorum. Kulüp kütüphanesindeki çerçöp değil. Eğer gevezeliğimle sizi sıkıyorsam umarım beni bağışlarsınız. Dünyada kitapların bulunduğundan haberi olan biriyle karşılaşınca korkarım bir şişe sıcak bira gibi kabıma sığmıyorum. Böyle yerlerde bu tür bir yanlışı bağışlamanız gerekiyor."

"Ah, ama ben kitaplardan konuşmayı severim. Bence okumak çok harika bir şey. Kitaplar olmasaydı yaşam neye benzerdi. Bu öyle... öyle..."

"Bu öyle kişisel bir cennet ki. Evet..."

Hevesle müthiş bir sohbete daldılar. Önce kitaplardan konuştular, sonra avcılıktan. Kız avcılıkla ilgileniyora benziyordu, Flory'yi anlatması için ikna etti. Flory birkaç yıl önce yakaladığı bir fili nasıl öldürdüğünü anlatırken çok heyecanlandı. Konuşanın hemen hemen yalnızca kendisi olduğunu Flory pek fark etmemişti, belki kız da bunun farkına varmamıştı. Gevezelik etmek onu öyle neşelendirmişti ki susmak elinden gelmiyordu. Kız da onu dinlemeye hazırdı. Ne de olsa onu buffalolardan kurtarmıştı ve kız bu korkunç canavarların zararsız olduklarına inanmıyordu; bir an için Flory gözünde neredeyse bir kahraman olmuştu. Bu yaşamda insanlar genellikle yapmadıkları şeylerden dolayı itibar görürler zaten. Konuşmanın kolayca, doğal bir şekilde aktığı o ender zamanlardan birini yaşıyorlardı, böyle sonsuza dek konuşabilirlerdi. Ama birden keyifleri kaçtı, irkildiler ve sustular. Artık yalnız olmadıklarını fark etmişlerdi.

Verandanın öteki ucunda, parmaklıkların arasından kömür karası bıyıklı bir yüz büyük bir merakla onlara bakıyordu. Bu 'Haydut' aşçı yaşlı Sammy'nin yüzüydü. Arkasında Ma Pu, MaYi, Ko S'la'nın çocuklarından dördü, kimin olduğu belirsiz çıplak bir çocuk ve bir 'İngaleikma'nın geldiği haberini duyunca köylerinden gelmiş iki yaşlı kadın vardı. Tahta yüzlerine uzun purolar takılmış tik ağacından yapılı heykeller gibi curan iki ihtiyar yaratık tıpkı İngiliz hödüklerinin tepeden tırnağa donanımlı bir Zulu savaşçısını seyretmesi gibi 'İngaleikma'yı seyrediyorlardı.

"Şu insanlar..." dedi kız onlara doğru bakarken rahatsız bir sesle.

Fark edildiğini gören Sammy utanmıştı, *pagri*'sini düzeltiyormuş gibi yaptı. Geri kalan izleyiciler biraz şaşırmışlardı, yalnızca tahta suratlı iki yaşlı kadın dışında.

"Bu ne yüzsüzlük!" dedi Flory. İçinde soğuk bir hayal kırıklığı dalgası dolaştı. Ne de olsa kızın onun verandasında daha fazla oturması uygun olmazdı. İkisi de aynı anda aslında birbirlerini hiç tanımadıklarını hatırlamışlardı. Kızın yüzü biraz pembeleşti. Gözlüğünü takmaya girişti.

Flory, "Korkarım bu insanlar için bir İngiliz kız alışılmadık bir yenilik," dedi. "Kötü niyetleri yok. Gidin buradan!" diye ekledi kızgın bir sesle elini izleyicilere

doğru sallayarak. Bunun üzerine hepsi birden gözden kayboldular.

"Biliyor musunuz, aslında benim gitmem gerekiyor sanırım," dedi kız. Ayağa kalktı. "Çok uzun zamandır dışarıdayım. Nereye gittiğimi merak etmiş olabilirler."

"Gerçekten gerekiyor mu? Daha çok erken. Bu güneşin altında eve başınız açık dönmemeniz için bir şeyler bulayım."

"Gerçekten gitmeliyim..." diye kız söze başladı.

Sustu ve kapıya baktı. Ma Hla May verandaya çıkmak üzereydi.

Ma Hla May elini kalçasına dayayıp ileri yürüdü. Evin içinden, burada olmaya hakkı olduğunu gösteren sakin bir havayla dışarı çıkmıştı. Aralarında neredeyse bir metre uzaklık olan iki kız karşı karşıya durdular.

Bundan daha garip bir zıtlık olamazdı; biri bir elma çiçeği gibi soluk renkliydi, öteki esmer teni, topuz yaptığı abanoz saçlarının neredeyse metalik ışıltısı ve *longyi'* sinin pembe ipeği ile parıltılar saçıyordu. Flory, Ma Hla May'in ne kadar esmer olduğunu ve kalçalarındaki vazoyu andıran kıvrım dışında bir asker kadar düz, ince ve sert bedeniyle ne kadar yabancı göründüğünü daha önce hiç fark etmemiş olduğunu düşündü. Veranda parmaklığına dayandı ve pek önemsemeden iki kızı seyretti. Neredeyse bir dakika boyunca ikisi de gözlerini birbirlerinden ayırmadılar; ama hangisinin karşısındakini daha acayip, daha inanılmaz bulduğunu söylemek biraz zor.

Ma Hla May yüzünü Flory'ye çevirdi. Kalem gibi ince kaşları çatılmıştı. "Bu kadın kim?" diye sordu somurtkan bir sesle.

Flory bir hizmetçisine emir verir gibi önemsemez bir sesle konuştu:

"Hemen git buradan. Eğer bir sorun çıkartırsan sonradan bir bambu sopayla seni öyle bir döverim ki kırılmadık tek kaburgan kalmaz."

Ma Hla May duraksadı, ince omuzlarını silkti ve gözden kayboldu. Öteki kız, onun arkasından bakarken merakla sordu:

"Bir kadın mıydı, yoksa bir erkek mi?"

"Bir kadın," dedi Flory. "Sanırım hizmetçilerden birinin karısı. Çamaşırları sormaya gelmiş, hepsi bu."

"Oo, Burmalı kadınlar böyle mi oluyorlar? Garip küçük yaratıklar! Trenle buraya gelirken onlardan bir yığın gördüm, ama biliyor musunuz ben hepsini oğlan çocuklar sanmıştım. Tıpkı Hollanda bebeklerine benziyorlar, öyle değil mi?"

Kız veranda merdivenlerine doğru yürümeye başladı. Ma Hla May ortalıktan kaybolunca ona duyduğu ilgi de bitmişti. Flory onu durdurmadı, çünkü Ma Hla May'in gelip ortalığı birbirine katabileceğini çok iyi biliyordu. Aslında bu sorun değildi çünkü kızların ikisi de birbirlerinin dilinden tek kelime anlamıyorlardı. Ko S'la'yı çağırdı. Ko S'la bambu çubuklara gerili yağlı ipekten yapılma büyük bir şemsiyeyle koşarak geldi. Merdivenlerin başında şemsiyeyi saygılı bir şekilde açtı, aşağıya inen kızın başının üzerine tuttu. Flory onlarla kapıya kadar yürüdü. Durup el sıkıştılar. Sert güneş ışığı altında Flory doğum lekesini saklayarak hafifçe yan döndü.

"Adamım sizi evinize götürecek. Buraya gelmekle büyük bir incelik gösterdiniz. Sizinle karşılaştığım için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Kyauktada'da bulunmanız bizim için büyük bir değişiklik olacak."

"Hoşçakalın Mr.... Ah, ne gülünç! Adınızı bile bilmiyorum."

"Flory, John Flory. Peki sizinki... Miss Lackersteen, öyle değil mi?"

"Evet, Elizabeth. Hoşçakalın Mr. Flory. Çok ama çok teşekkür ederim. O korkunç buffalo. Hayatımı kurtardınız.

"Önemli bir şey değildi. Umarım bu akşam sizi kulüpte görürüm? Amcanız ve yengeniz de kulübe inerler sanırım. Öyleyse şimdilik hoşçakalın."

Kapıda durup arkalarından baktı. Elizabeth - güzel bir isim, bu günlerde pek kullanılmıyor. Adını Z ile yazıyor olmalıydı. Ko S'la kızın arkasından garip ve rahatsız bir biçimde yürüyordu. Bir yandan şemsiyeyi başının üzerine uzatıyor, bir yandan da elinden geldiğince ondan açıkta yürümeye çalışıyordu. Tepeden serin bir esinti geldi. Burma'da soğuk havalarda zaman zaman belirip kaybolan, nereden geldiği belirsiz rüzgârlardan biriydi bu. İnsana serin deniz kıyılarını, denizkızlarının kucaklamalarını, şelaleleri, buzdan mağaraları özleten bir rüzgârdı. Altın mohur ağaçlarının tepelerindeki yaprakları hışırdattı ve Flory'nin yarım saat önce kapıdan dışarı fırlattığı imzasız mektup parçalarını sağa sola

uçuşturdu.

7

Elizabeth, Lackersteen'lerin oturma odasındaki kanepeye uzanmış, ayaklarını toplamış, başının altına bir yastık koymuş, Michael Arlen'in *O Sevimli İnsanlar'*ını okuyordu. Genelde en sevdiği yazar Michael Arlen'di ama ciddi bir şeyler okumak istediğinde William J. Locke'u yeğlerdi.

Oturma odası kireç boyalı kalın duvarlarıyla serin, aydınlık renkli bir odaydı; büyüktü, ama olduğundan daha küçük görünüyordu, çünkü her yanda masalar ve pirinçten yapılmış Benares süsleri vardı. İçerisi basma kumaş ve ölü çiçek kokuyordu. Mrs. Lackersteen yukarıda uyuyordu. Dışarıda hizmetçiler kendi bölmelerinde kafalarını tahta yastıklarına dayamış derin bir öğlen uykusuna dalmışlardı. Mr. Lackersteen de yolun aşağısındaki küçük, ahşap bürosunda uyuyor olmalıydı. Elizabeth dışında hiç kimse kıpırdamıyordu. Bir de Mrs. Lackersteen'in yatak odasının önünde sırtüstü uzanmış, bir ayağına geçirdiği halatla *punkah'ı* çalıştıran *chokra* vardı.

Elizabeth yirmi iki yaşına yeni basmıştı. Öksüzdü. Babası, ağabeyi, yani Elizabeth'in amcası Tom kadar ayyaş değildi ama aynı türden bir adamdı. Çay tüccarlığı yapıyordu. Serveti büyük dalgalanmalar gösteriyordu, ama o kötü günler için bir yana para ayırmayacak kadar iyimser bir adamdı. Elizabeth'in annesi yeteneksiz, olgunlaşmamış, sulugözlü, mızmız bir kadındı. Hiç de öyle olmamasına karşın çok duyarlı olduğunu öne sürerek yaşamın bütün sıradan işlerinden kaytarırdı. Yıllar boyu kadınlara oy hakkı ve yüksek düşünce gibi şeylerle uğraşıp beceriksiz edebiyat denemeleri yaptıktan sonra sonunda ressamlığa kalkışmıştı. Ressamlık yetenek ya da sıkı çalışma gerektirmeyen tek sanat dalıydı. Mrs. Lackersteen anlayışsız insanların -bunların arasında kocasının da olduğunu söylemeye gerek yok- arasında kalmış bir sanatçı pozu takınmış ve bu poz sayesinde insanların canını sıkma konusunda neredeyse sınırsız olanaklar kazanmıştı.

Askere gitmemeyi başarmış olan Mr. Lackersteen savaşın son yılında epey para kazandı ve ateşkesten hemen sonra Highgate'de seraları, sebze bahçeleri, ahırları ve tenis kortları olan kocaman, yeni, oldukça sevimsiz bir eve taşındı. Mr. Lackersteen öyle iyimser bir adamdı ki, bir yığın hizmetçinin yanı sıra bir de kâhya tuttu kendine. Elizabeth iki sömestr çok pahalı bir yatılı okula gönderildi. Ah, o unutulmaz iki sömestr boyunca ne kadar güzel günler geçirmişti! Okuldaki

kızlardan dördü 'soylu'ydu; neredeyse hepsinin kendi midillileri vardı ve cumartesi günleri öğleden sonra bunlarla dolaşmalarına izin veriliyordu. Herkesin yaşamında karakterini sonsuza dek belirleyen kısa bir dönem vardır; Elizabeth için de bu dönem, zenginlerle omuz omuza yaşadığı o iki sömestr oldu. Bu dönemin ardından onun için bütün yaşam kuralları tek bir inançta özetlenebilir duruma geldi, hem de çok yalın bir inançta. İyi (Elizabeth buna 'güzel' diyordu) ile pahalı, kibar ve aristokratik aynı anlama geliyordu; Kötü ('berbat') ise ucuz, aşağılık, döküntü ve çalışma gerektirendi. Belki de pahalı yatılı kız okullarının var olma nedeni bunu öğretmekti. Elizabeth büyüdükçe bu duygu içinde iyice kök saldı, bütün öteki düşüncelerinin içine işledi. Bir çift çoraptan bir insan ruhuna kadar her şey 'güzel' ya da 'berbat' olarak sınıflanabilir duruma geldi. Ve ne yazık ki -çünkü Mr. Lackersteen'in zenginliği çok sürmedi- Elizabeth'in yaşamında ağır basan 'berbat' şeyler oldu.

Kaçınılmaz yıkım 1919'da oldu. Elizabeth eğitimine bir dizi ucuz, berbat okulda devam etmek üzere yatılı okuldan alındı. Babasının para ödeyemediği zamanlar bir-iki sömestr ara vermesi gerekiyordu. Yirmi yaşına geldiğinde babası soğuk algınlığından öldü. Mrs. Lackersteen yaşadığı sürece yılda 150 poundluk bir gelirle ortada kaldı. Mrs. Lackersteen'in para idaresiyle iki kadın İngiltere'de haftada üç sterlinle yaşayamazlardı. Paris'e taşındılar. Orada yaşam daha ucuzdu. Mrs. Lackersteen burada kendini bütünüyle sanata adamaya karar verdi.

Paris! Paris'te yaşamak! Flory yeşil çınar ağaçlarının altında sakallı sanatçılarla yapılan bitmez tükenmez sohbetlerden söz ederken gerçeğin biraz dışına düşmüştü. Elizabeth'in Paris'teki yaşamı bundan birazcık farklıydı.

Annesi Montparnasse'ta bir stüdyo kiralar kiralamaz kendini pis, dağınık, tembel bir yaşantıya bırakmıştı. Para konusunda öyle aptaldı ki geliri harcamalarına yetmekten çok uzaktı. Elizabeth aylarca yeterince yiyecek bile bulamadı. Sonra Fransız bir banka müdürünün ailesinin yanında İngilizce öğretmenliği yapmaya başladı. Ona *'notre mees Anglaise'* diyorlardı. Banker Montparnasse'den çok uzak bir yerde yaşadığı için Elizabeth kendine onların evinin yakınlarında bir pansiyon buldu. Bir ara sokakta dar, sarı yüzlü bir evde kalıyordu. Pencereleri, genelde yaban domuzu leşleriyle dekore edilen bir tavukçu dükkânına bakıyordu. Düşkün satirlere benzeyen yaşlı beyler her sabah gelip buradaki kokuyu özlemle içlerine çekerlerdi. Tavukçunun hemen yanında çardaklı bir kafe vardı. Üzerinde 'Cafe de l'Amitie. Bock Formidable' yazıyordu. Elizabeth bu pansiyondan nasıl da nefret ediyordu! Pansiyonu siyahlara bürünmüş, sinsi bir kadın işletiyordu. Kadın bütün yaşamını kiracıları lavaboda çoraplarını yıkarken

yakalama umuduyla ayaklarının ucuna basarak merdivenlerden inip çıkmakla geçiriyordu. Sivri dilli, solgun dullar olan kiracılar ekmek kırıntısı kovalayan kırlangıçlar gibi pansiyondaki tek erkek olan yumuşak başlı, kel adamın peşinden ayrılmıyorlardı. Yemeklerde kime en çok yemek verildiğini görmek için hepsi birbirlerinin tabaklarını gözlüyordu. Banyo cüzam izlerini andıran kırık dökük duvarlarıyla karanlık bir in gibiydi. Yamru yumru olmuş bir duştan banyoya ılık bir su fışkırır, sonra birden akmaz olurdu. Elizabeth'in çocuklarına öğretmenlik yaptığı banka müdürü elli yaşlarında, şişman, yorgun yüzlü, devekuşu yumurtasına benzeyen kel kafasının çevresi koyu sarı saçlarla çevrili bir adamdı. Gelişinin ertesi günü çocukların ders yaptığı odaya girdi, Elizabeth'in yanına oturdu ve oturur oturmaz dirseğine bir çimdik attı. Üçüncü gün baldırını, dördüncü gün dizinin arkasını, beşinci gün dizinin üstünü çimdikledi. Bundan sonra her akşam aralarında sessiz bir savaş sürdü gitti. Elizabeth'in eli masanın altında adamın yaban otuna benzeyen elini kendinden uzak tutmak için mücadele ediyordu.

Aşağılık, hayvanlara yaraşır bir yaşamdı bu. Elizabeth şimdiye dek böylesine düşük bir yaşamın var olduğunu bile bilmiyordu. Ama onu en çok karamsarlığa iten, korkunç, aşağılık bir dünyaya gömüldüğü duygusunu veren şey annesinin stüdyosuydu. Mrs. Lackersteen hizmetçisiz kaldığı zaman ne yapacağını bilemeyen insanlardandı. Ressamlık ve ev işleri arasında huzursuz bir kâbus içinde yaşıyor, ikisini de yapmıyordu. Düzensiz aralarla bir 'okul'a gidiyor, burada bütün tekniğini kirli fırça kullanmak üzerine kurmuş bir ustanın gözetiminde grimsi ölü doğa tabloları üretiyordu; geri kalan zamanlarda evinde çaydanlıklar ve tavalarla sefil bir uğraşı içindeydi. Stüdyonun durumu Elizabeth için üzücü olmaktan çok daha öteydi; kötüydü, bu durum ancak şeytana yaraşırdı. Yerlere saçılmış kitap ve kâğıt yığınları, paslı bir gazocağının üzerinde bekleyen yağları kurumuş tencereler, hiçbir zaman düzeltilmeyen bir yatak, ayağını bastığı her yerde boya tüpleri, pis kokulu terebentin ve yarısına kadar soğuk siyah çay dolu çaydanlıkla burası soğuk, tozlu bir domuz ahırıydı. Bir koltuğun üzerinde duran yastığı kaldırdığınızda altından içinde yumurta artıkları kalmış bir tabak çıkıyordu. Elizabeth kapıdan girer girmez bağırmaya başlardı:

"Ah, anne, anneciğim, nasıl yapabiliyorsun bunu? Şu odanın haline bak! Böyle yaşamak çok korkunç bir şey!"

"Oda mı canım? Sorun nedir! Dağınık mı?"

"Dağınık ha! Anne, o yulaflapası tabağını yatağının ortasında bırakman

gerekiyor mu? Peki ya şu tencereler? Çok korkunç görünüyor burası. Bir düşün, ya içeri biri gelirse!"

Mrs. Lackersteen, kendisinden bir iş yapmasının beklendiğini hissettiği zamanlarca gözlerinde beliren o dalgın, başka dünyalara ait bakışlarla bakmaya başlardı.

"Benim dostlarımdan hiçbiri bunu önemsemez canım. Biz bohemiz, sanatçıyız biz. Resim yaparken gözümüzün başka hiçbir şey görmediğini anlamıyorsun. Sende sanatçı ruhu yok, anlatabiliyor muyum canım."

"Şutencerelerden birkaçını temizlemem gerek. Senin böyle yaşadığını düşünmeye dayanamıyorum. Temizlik fırçasını nereye koydun?"

"Temizlik fırçası mı? Dur bir düşüneyim. Onu bir yerlerde görmüştüm, eminim. Ah, evet! Dün paletimi temizlemek için kullandım. Ama eğer terebentinle güzelce yıkarsan bir sorun olmaz."

Elizabeth çalışırken Mrs. Lackersteen oturup bir kâğıdın üzerine Conte boyaları sıvamayı sürdürürdü.

"Ne kadar harika bir kızsın canım. Çok beceriklisin! Bu özelliğini benden almış olduğunu düşünemiyorum. Benim için sanat *her şey.* İçimde kabaran engin bir denizin varlığını hisseder gibiyim. Dün tabak yıkamakla zaman harcamamak için yemeğimi *Nash's Magazine'in* üstünde yedim. Çok iyi bir fikir değil mi! Temiz bir tabak istediğinde tek yapacağın şey sayfayı koparmak." Bu böyle sürer giderdi.

Elizabeth'in Paris'te hiç arkadaşı yoktu. Annesinin arkadaşları ya kendisi gibi kadınlar ya da düşük gelirleriyle yaşamaya çalışırken tahta oymacılığı ya da porselen boyama gibi yarı sanatsal işlerle uğraşan işe yaramaz yaşlı bekârlardı. Bunun dışında Elizabeth yalnızca yabancıları görüyordu ve ayrım gözetmeden bütün yabancılardan nefret ediyordu; en azından ucuz görünüşlü giysileri ve korkunç görgüsüzlükleriyle bütün yabancı erkeklerden. O sıralar tek bir avuntusu vardı, o da Rue de l'Elysee'deki Amerikan kütüphanesine gidip resimli dergilere bakmaktı. Zaman zaman pazar günleri ya da izinli olduğu öğleden sonralarda büyük, cilalı masanın başında saatlerce oturur. *Sketch, Tatler, Graphic* ve *Sporting and Dramatic'e* bakarak hayallere dalardı.

Ah, o resimlerde ne eğlenceli şeyler vardı! Av köpekleri, Lord Burrowdean'ın

Varwickshire'daki güzel konağı Charlton Hall'un çayırlarında toplandılar.' 'Saygıdeğer Mrs. Tyke-Bowlby bu yaz Cruft'da ikincilik ödülü alan Kublai Khan adındaki muhteşem Alsas kurduyla Parkta dolaşıyor.' 'Cannes'da güneş banyosu. Soldan sağa: Miss Barbara Pilbrick, Sir Edward Tuke, Lady Pamela Westrope, Kaptan 'Tuppy' Benacre.'

Güzel, harika, altın bir dünya! İki kere sayfalarda eski okul arkadaşlarının kendisine bakan yüzleriyle karşılaşmıştı. Bunu görmek onu derinden yaralıyordu. Eski okul arkadaşlarının hepsi atları, arabaları, süvari kocalarıyla birlikte oradaydılar; o ise burada korkunç bir işe, korkunç bir pansiyona ve korkunç bir anneye takılıp kalmıştı! Gerçekten hiç kaçışı yok muydu? Bir daha saygıdeğer bir dünyaya geri dönme umutları tükenmiş bir şekilde bu pis ve aşağılık yaşamda sonsuza dek yaşamaya yazgılanmış olabilir miydi?

Karşısında annesini göre göre Elizabeth'in sanata karşı sağlıklı bir küçümseme geliştirmiş olması son derece doğaldı. Aslında onun gözünde her türden zekâ fazlalığı-'kafalı olmak' diyordu buna-'berbat' dünyaya aitti. Gerçek insanların, saygıdeğer insanların -ördek avına çıkan, Ascot'a giden, Cowes'da tekneleri olan insanların-kafalı olmadıklarını hissediyordu. Kitaplar yazmak ve boya fırçalarıyla zaman öldürmek gibi saçmalıklarla uğraşmıyordu onlar; ya da o aydınlara özgü fikirlerle - sosyalizm ve buna benzer şeyler. 'Aydın' onun sözlüğünde acı bir sözcüktü. Bir-iki kere kendini bir banka ya da sigorta şirketine satmak yerine, ömür boyu meteliksiz çalışmayı yeğleyen değerli sanatçılarla karşılaşmıştı. Bunları annesinin çevresindeki dalgacılardan daha fazla küçümsüyordu. Bir insanın bile bile bütün o güzel ve hoş şeylere arkasını dönüp sonunda hiçbir yere ulaşamayacak bir şey için kendini boşuna kurban etmesi onun gözünde utanç verici, aşağılık ve kötü bir şeydi. Evde kalmış bir kız olmaktan korkuyordu, ama böyle bir adamla evlenmektense buna bin kere katlanabilirdi.

Paris'e gelmelerinden iki yıl sonra annesi boya zehirlenmesinden aniden öldü. Aslında daha önce ölmemiş olması şaşılacak bir şeydi. Elizabeth yüz sterlinden az bir parayla ortada kalmıştı. Amcası ve yengesi hemen Burma'dan telgraf çektiler. Yanlarına gelip onlarla kalmasını istiyor ve arkadan birde mektup göndereceklerini söylüyorlardı.

Mrs. Lackersteen kalemini dudaklarının arasına almış, düşünceli bir yılanı andıran narin, üçgen yüzüyle kâğıda bakarak bir süre ne yazacağını düşündü.

"Sanırım en azından bir yıl onu burada tutmamız gerekir. *Ne kadar* sıkıcı bir durum! Neyse, birazcık olsun yüzüne bakılır bir kızsa bir yıl içinde evlenir. Kıza ne yazayım Tom?"

"Yazmak? Ah, yalnızca burada evde olduğundan çok daha kolay kendine koca bulabileceğini yaz. Yani buna benzer bir şeyler işte."

"Sevgili Tom! Böyle şeyler söylenmez ki!"

Mrs. Lackersteen şöyle yazdı:

Biliyorsun burası küçük bir yer ve zamanımızın büyük bir kısmı cangılda geçiyor. Korkarım Paris'in güzelliklerinden sonra burayı çok sıkıcı bulacaksın. Ama böyle küçük yerlerin genç bir kız için iyi yanları da vardır gerçekten. Bir anda yerli topluluğunun gözünde bir kraliçe olduğunu göreceksin. Evli olmayan erkekler öylesine yalnızlar ki topluluğun içine bir genç kızın girmesi onları inanılmaz biçimde mutlu eder vb. vb...

Elizabeth yazlık elbiseleri için otuz sterlin harcadı ve hemen gemiye atladı. Sıçrayan yunus balıklarının eşliğinde yola çıkan gemi Akdeniz'i ve kanalı geçip yıldızlı, mine mavisi sulara girdi; yaklaşan gemiyi görünce korkuya kapılan uçan balık sürüleriyle dolu Hint Okyanusu'nun engin yeşil sularında yol aldı. Geceleri sular fosforlanıyor, geminin burnuna çarpan dalgalar uçlarında yeşil alevler yanan oklara benziyorlardı. Elizabeth gemi yaşamını sevmişti. Geceleri güvertedeki dansları, gemideki erkeklerin her birinin ona ısmarlamak için birbiriyle yarıştığı kokteylleri, kendi yaşındaki öteki yolcularla aynı anda bıktıkları güverte oyunlarını seviyordu. Annesinin ölümünün üzerinden daha ancak iki ay geçmiş olması onu hiç etkilemiyordu. Annesine hiçbir zaman çok düşkün olmamıştı, üstelik buradaki insanlar onunla ilgili hiçbir şey bilmiyorlardı. İki yıl sürüdükten sonra zenginlik havasını solumak öyle güzeldi ki. Aslında buradakilerin çoğu zengin değildi, ama gemide herkes zenginmiş gibi davranıyordu. Hindistan'ı seveceğini anlamıştı. Başka insanların konuşmalarından kafasında tam bir Hindistan tablosu oluşturmuştu; hatta '*idher ao*,', 'j*aldi*', 's*ahiplog*' gibi Hindistan'a özgü birkaç gerekli söz de öğrenmişti. Punkah'ların döndüğü, çıplak ayaklı, beyaz türbanlı çocukların saygıyla selam verdiği kulüplerin hoş havasını, kısa bıyıklı, bronz yüzlü İngilizlerin polo toplarına vurarak at koşturdukları meydanları bir an önce görmek istiyordu. Hindistan'da insanların yaşam tarzı neredeyse gerçekten zengin olmak kadar güzeldi.

İçinde kaplumbağaların ve karayılanların yüzdüğü yeşil, cam gibi sulardan geçip Kolombo'ya vardılar. Bir kayık filosu gemiyi karşılamak için yarışıyordu. İçlerinde dudakları *betel* suyundan kan kırmızı olmuş, kömür karası adamlar vardı. Yolcular inerken iskelenin çevresinde bağırıyor, itişip kakışıyorlardı. Elizabeth ve arkadaşları aşağı indiklerinde *sampan-wallah* denilen kayıkçılardan ikisi kayıklarının burnunu iskeleye dayamış, çığlıklarla onlara sesleniyorlardı.

"Onunla gitmeyin, *missie!* Onunla değil! Kötü, hain adam o. *Missie'yi* almaya uygun değil!"

"Onun yalanlarını dinlemeyin, *missie*! Kötü, aşağılık adam! Aşağılık oyunlar oynuyor. Aşağılık yerli hileleri!"

"Ha, ha! Sanki kendisi yerli değil! Yok, hayır! O Avrupalı bir adam, derisi de beyaz zaten, değil mi *missie,* ha ha!"

"Siz ikiniz kavga etmeyi kesin artık, yoksa tekmeyi yiyeceksiniz," dedi Elizabeth'in arkadaşının kocası - bir çiftlik sahibiydi. Kayıklardan birine bindiler. Onları kayığına alan adam güneşli rıhtıma doğru kürek çekerken dönüp rakibine bir ağız dolusu sövgü sıraladı. Belli ki bu sözleri uzun zamandır içinde biriktirmişti.

İşte Doğu burasıydı. Hindistancevizi yağı, sandal ağacı ve kimyon kokuları sıcak havanın içinde dalga dalga suyun üzerine yayılıyordu. Elizabeth'in arkadaşları onu Lavinia Dağı'na götürdüler, burada Coca Cola gibi köpüren ılık denize girdiler. Akşam gemiye geri döndü ve bir hafta sonra Rangoon'a vardılar.

Mandalay'ın kuzeyinde, odunla çalışan tren saatte on iki millik bir hızla uzaklarda mavi tepelerin çevrelediği engin, kurak bir ovada emeklercesine yavaş ilerliyordu. Beyaz balıkçıllar heykel gibi kımıldamadan duruyor kurutulmak için asılmış biberler güneş altında kızıl bir parıltı saçıyorlardı. Zaman zaman ormanın ortasında, bir pagodanın, sırtüstü yatmış bir devanasının göğsünü andıran beyaz kubbesi yükseliyordu. Tropik bölgelerin erken gecesi çöktüğünde tren ağır ağır ilerlemeyi sürdürdü. Karanlığın içinden barbarca çığlıkların duyulduğu küçük istasyonlarda durdu. Uzun saçları başlarının arkasında toplanmış, yarı çıplak adamlar meşale ışıkları altında ileri geri gidip gelirlerken Elizabeth'in gözüne korkunç şeytanlar gibi görünüyorlardı. Tren ormana daldı, görünmeyen dallar camlara çarptılar. Kyauktada'ya vardıklarında saat dokuz olmuştu. Elizabeth'in amcası ve yengesi Mr. Macgregor'un arabasında bekliyorlardı. Yanlarında

meşaleler taşıyan hizmetçiler vardı. Yengesi ona doğru yürüdü, narin elleriyle Elizabeth'in omuzlarını tuttu.

"Sanırım sen bizim yeğenimiz Elizabeth'sin. Seni gördüğümüze çok ama çok sevindik," deyip Elizabeth'i öptü.

Mr. Lackersteen meşalenin ışığında karısının omzunun üzerinden baktı. Hafifbir ıslık çalıp haykırdı: "Vay canına, bu ne böyle!" ve Elizabeth'i yakalayıp kızın düşüncesine göre gerekenden biraz daha sıcak bir öpücük kondurdu. İkisini de daha önce hiç görmemişti Elizabeth.

Yemekten sonra oturma odasındaki *punkah'ın* altında Elizabeth ve yengesi oturup konuşmaya başladılar. Mr. Lackersteen çiçekleri koklama bahanesiyle bahçede dolaşmaya çıkmıştı, aslında hizmetçilerden birinin kimseye göstermeden evin arka kapısından getirdiği içkisini içiyordu.

"Ne kadar sevimlisin canım! Dur sana bir daha bakayım." Mrs. Lackersteen kızı omuzlarından tuttu. "Bu Eton kesimi saçlar sana gerçekten çok yakışmış bence. Paris'te mi yaptırdın?"

"Evet. Paris'te herkes saçlarını böyle kestiriyor. Biraz küçük kafası olanlara güzel gidiyor."

"Çok sevimli! Bir de şu bağa çerçeveli gözlükler -çok şık bir moda! Bana demişlerdi ki bütün... şey... Güney Amerika'da bütün şık bayanlar bunlardan takıyormuş. Böylesine *büyüleyici* güzellikte bir yeğenim olduğunu bilmiyordum. Kaç yaşındayım demiştin canım?"

"Yirmi iki."

"Yirmi iki! Yarın seni kulübe götürdüğümüz zaman bütün erkekler ne kadar mutlu olacaklar! Zavallıcıklar burada çok yalnız kalıyorlar, hiç yeni yüz görmüyorlar. Paris'te tam iki yıl kaldın öyle mi? Nasıl oldu da seni ellerinden kaçırdı oradaki erkekler."

"Korkarım çok fazla erkekle karşılaşmadım, yenge. Yalnızca yabancılar. Çok sakin bir yaşam geçirmek zorunda kaldık. Üstelik ben çalışıyordum," diye eklerken Elizabeth bunun kendisini biraz küçültücü bir itiraf olduğunu düşünüyordu.

"Elbette, elbette," diye içini çekti Mrs. Lackersteen. "Her yerde aynı şeyi duyuyor insan. Güzel kızlar hayatlarını kazanmak için çalışmak zorunda kalıyorlar. Ne kadar utanç verici bir durum! Bana kalırsa bu korkunç bencilce bir şey, sence de öyle değil mi? Bu kadar çok yoksul kız kendine eş ararken şu erkeklerin bekâr dolaşmaları demek istiyorum." Elizabeth yanıt vermeyince Mrs. Lackersteen bir daha içini çekti. "Eğer genç bir kız olsaydım eminim karşıma kim çıksa evlenirdim, gerçekten kim çıkarsa çıksın!"

İki kadının gözleri karşılaştı. Mrs. Lackersteen çok daha fazla şey söylemek istiyordu, ama bunları yalnızca üstü örtülü bir şekilde ima etmekten ileri geçmeye hiç niyeti yoktu. Konuşmasının büyük bir bölümü böyle üstü örtülü sözlerden oluşurdu; bununla birlikte söylemek istediği her şeyi oldukça açık bir biçimde anlatmayı başarırdı. Sanki genel bir konudan söz edermiş gibi kişisellikten uzak, yumuşak bir sesle konuşuyordu.

"Elbette söylemem gerek ki kızların evlenmeyi başaramamaları bazen de onların kendi suçu olabiliyor. Hatta burada bile böyle şeyler olabiliyor. Daha çok yakınlarda böyle bir durum olmuştu - bir kız gelip bütün bir yıl boyunca ağabeyinin yanında kaldı ve her çeşit erkekten evlenme teklifleri yağdı - polisler, orman görevlileri, kereste işinde çalışan geleceği çok parlak erkekler. Kız bunların hepsini reddetti; yüksek rütbeli bir memurla evlenmek istediğini duymuştum. Böyle bir durumda ne bekleyebilirsin ki. Elbette ağabeyi onu sonsuza kadar yanında tutamazdı. Şimdi duyduğuma göre zavallıcık İngiltere'de bir hanımın yanında çalışıyormuş, neredeyse *hizmetçilik* yapıyormuş yani. Haftadaeline on beş şilin geçiyormuş! Böyle şeyleri duymak ne kadar korkunç, öyle değil mi?"

"Korkunç!" diye yankı gibi yineledi Elizabeth.

Bu konu üzerine başka bir şey söylenmedi. Sabah, Flory'nin evinden döndüğünde Elizabeth maceralarını amcasına ve yengesine anlattı. Tepesinde *punkah'ın* dönüp durduğu, çiçek dolu kahvaltı masasında oturuyorlardı. Mrs. Lackersteen'in sandalyesinin arkasında beyaz giysileri ve pagri'siyle uzun boylu bir leyleğe benzeyen Müslüman kâhya elinde tepsisiyle bekliyordu.

"Ve, ah yenge, öyle ilginç bir şeydi ki! Verandaya Burmalı bir kız geldi. Daha önce hiç Burmalı bir kız görmemiştim, en azından kız olduklarını düşünerek bakmamıştım onlara. Çok garip, küçücük bir şeydi - yuvarlak, sarı yüzü, tepesine toplanmış siyah saçlarıyla neredeyse oyuncak bir bebek gibiydi. Ancak

on yedi yaşında gibi görünüyordu. Mr. Flory onun çamaşırcı kadın olduğunu söyledi."

Hintli kâhyanın uzun bedeni dikleşti. Kara yüzünde beyazları kocaman görünen gözleri kıza döndü. İyi İngilizce biliyordu. Mr. Lackersteen tabağından aldığı balık lokmasını ağzına götürürken yüzünde alık bir ifadeyle ağzı yarı aralık durakladı.

"Çamaşırcı kadın mı?" dedi. "Çamaşırcı kadın öyle mi! Burada bir yanlışlık var bence! Bu ülkede çamaşırcı kadın diye bir şey olamaz ki canım. Çamaşır işlerinin hepsini erkekler yapıyorlar. Eğer bana sorarsan..."

Sonra sanki masanın altından biri ayağına basmış gibi birden susuverdi.

8

O akşam Flory, Ko S'la'dan berberi çağırmasını istedi - kasabanın tek berberi bir Hintliydi ve ayda sekiz *anna'*ya her iki günde bir Hintli *kuli'*lerin başlarını kazımakla geçiniyordu. Adam yokluğundan Avrupalılar da saçlarını ona kestiriyorlardı. Flory tenisten döndüğünde berber verandada bekliyordu. Flory makasları kaynar su ve alkolle sterilize ettikten sonra saçlarını kestirdi.

"Benim en iyi Palm Beach giysilerimi çıkar," dedi Ko S'la'ya, "bir de ipek gömleğimle samur derisi ayakkabılarımı. Rangoon'dan geçen hafta gelen şu yeni kravatı da getir."

"Öyle yaptım, *thakin,"* dedi Ko S'la, aslında yapacağını söylemek istiyordu. Flory yatak odasına geldiğinde Ko S'la'nın, yatağın üzerine serdiği elbiselerin yanında somurtkan bir yüzle onu beklediğini gördü. Ko S'la'nın, Flory'nin niye süslendiğini bildiği (Elizabeth'le karşılaşmayı umduğu için) ve bunu doğru bulmadığı çok açıktı.

"Ne bekliyorsun?" dedi Flory.

"Giyinmene yardım etmeyi, *thakin."*

"Bu akşam kendim giyineceğim. Sen gidebilirsin."

Tıraş olacaktı -o gün ikinci kez- ve Ko S'la'nın tıraş takımlarını banyoya götürdüğünü görmesini istemiyordu. En son aynı gün içinde iki kez tıraş

olduğundan bu yana yıllar geçmişti. Ne iyi olmuş da daha geçen hafta kendime yeni bir kravat getirtmişim, diye düşündü. Büyük bir dikkatle giyindi, kesildikten sonra sertleşen ve bir türlü yatmak bilmeyen saçlarını düzeltebilmek için neredeyse yarım saat uğraştı.

Ona neredeyse bir an kadar kısa gözüken bir süre sonra Elizabeth'le birlikte pazar yolunda yürüyordu. Kızı kulübün 'kütüphane'sinde yalnız bulmuş ve birden cesaretlenip birlikte dolaşmalarını teklif etmişti; kızın davetini bu kadar kolayca, amcasına ve yengesine bile haber vermeden kabul etmesi onu biraz şaşırttı. Burma'da o kadar uzun süre yaşamıştı ki İngiliz âdetlerini unutmuştu. *Peepul* ağaçlarının altından geçen pazar yolu çok karanlıktı, çeyrek ay yaprakların arkasına gizlenmişti, ama şurada burada yıldızlar görünmez dallara asılı lambalar gibi alçak, beyaz bir ışık saçıyorlardı. Birbiri ardına koku dalgaları geliyordu, *önce frangipani*lerin iç bayıltıcı, tatlı kokuları, ardından Veraswami'nin bungalovunun karşısındaki kulübelerden yükselen soğuk ve keskin gübre ya da çürük kokuları. Biraz uzakta davullar çalıyordu.

Davulları duyan Flory, yolun biraz aşağısında, U Po Kyin'in evinin karşısında bir*pwe* sahnelendiğini hatırladı. Aslında bu pwe'yi düzenleyen U Po Kyin'di ama parasını başka biri ödemişti. Flory'nin aklına cesurca bir düşünce geldi. Elizabeth'i *pwe'ye* götürecekti! Kız buna bayılacaktı - kesinlikle çok beğenecekti: Kafasında bir çift göz taşıyan hiç kimse *pwe* dansının güzelliğine direnemezdi. Belki o kadar uzun süre dışarıda kaldıkları için kulübe geri döndüklerinde küçük bir skandal olurdu; ama canı cehenneme! Kimin umurundaydı ki! Elizabeth kulüpteki o aptallar sürüsünden farklıydı. Üstelik *pwe*'ye birlikte gitmek çok eğlenceli olacaktı! O anda müzik dehşet verici bir gümbürtüye dönüştü - boruların tiz seslerine kastanyeti andıran bir tıngırtı karıştı, davulların boğuk uğultularının arasından metalik bir erkek sesinin çığlıklar attığı duyuldu.

"Bu gürültü de ne böyle?" dedi Elizabeth duraklayıp. "Bir caz grubu gibi duyuluyor!"

"Yerel müzik. Bir*pwe* yapıyorlar - bir tür Burma tiyatrosu; tarihi dramla revü arası garip bir gösteri. Sanırım ilginizi çeker. Şu yolun kıvrıldığı yerin hemen aşağısında."

"Ya," dedi kız oldukça kuşkulu bir sesle.

Yolun kıvrımını döndüklerinde ışıkların parıltısı gözlerini aldı. Otuz yarda boyunca bütün yol *pwe*yi görmeye gelen izleyiciler tarafından kapatılmıştı. Arkada, fokurdayan petrol lambalarının arkasında yüksek bir sahne ve onun önünde çığlıklar ve patırtılar koparan bir orkestra vardı; sahnede Elizabeth'e Çin pagodalarını andıran giysiler giymiş iki adam ellerindeki kıvrık kılıçlarla poz veriyorlardı. Yol göz alabildiğine omuzlarına pembe şallar atmış, siyah saçlarını arkalarına toplamış beyaz muslin giysili kadın sırtlarından oluşmuş bir deniz gibiydi. Birkaçı hasırlarının üzerine uzanmış, uykuya dalmışlardı. Elinde bir fıstık tepsisiyle yaşlı bir Çinli kalabalığın arasından kendine yol açarken acıklı bir sesle *'Myay-pe! Myaypel'* diye bağırıyordu.

"İsterseniz birkaç dakika durup izleriz," dedi Flory.

Göz kamaştıran ışıklar ve orkestranın sağır edici uğultusu Elizabeth'in kafasını karıştırmıştı, ama onu en çok şaşırtan şey yolun kenarlarında tiyatrodaymış gibi oturan insan kalabalığını görmek olmuştu.

"Oyunlarını her zaman yolun ortasında mı oynarlar?" diye sordu.

"Bir kural olarak evet. Kaba bir sahne kurar, sabah olunca kaldırırlar. Gösteri bütün gece sürer."

"İyi ama bütün yolu tıkamalarına *izin* var mı?"

"Var elbet. Burada trafik düzenlemeleri yoktur. Zaten görüyorsunuz ya düzenlenecek bir trafik de yok."

Kız bunun çok garip olduğunu düşündü. Bu arada neredeyse bütün izleyiciler gelen 'İnglaeikma'ya bakmak için kilimlerinin üzerinde onlardan yana dönmüşlerdi. Kalabalığın ortasında yarım düzine kadar sandalye vardı. Burada memurlar ve birkaç kâtip oturuyordu, U Po Kyin de onların arasındaydı. Fil gibi gövdesini döndürüp Avrupalıları selamlamak için çaba harcıyordu. Müzik durduğunda çiçek bozuğu yüzlü Ba Taik kalabalığın arasından hızla yanlarına geldi, Flory'nin önünde her zamanki ürkek tavırlarıyla eğilerek selam verdi.

"Saygılarımı sunarım, Efendim U Po Kyin genç beyaz hanımla birlikte birkaç dakika *pwe* izlemek ister miydiniz, diye soruyor. Sizin için sandalye ayırdı."

"Gidip oturmamızı istiyorlar," dedi Flory Elizabeth'e. "İster miydiniz? Oldukça eğlencelidir. Şu iki adam birkaç dakikaya kadar gidecekler, sonra danslar başlar.

Birkaç dakika izlemek canınızı sıkmaz öyle değil mi?"

Elizabeth pek emin değildi. Nedense bu pis kokulu, yerli kalabalığın arasında oturmak gözüne doğru görünmüyordu, hatta güvenli de görünmüyordu. Bununla birlikte Flory'nin neyin doğru olduğunu bildiğine güvenmeyi seçti ve sandalyelerin durduğu yere gitmeyi kabul etti. Burmalılar kilimlerinde yana çekilip onlara yer açtılar. Elizabeth'in arkasından bakıyor ve aralarında konuşuyorlardı. Kızın bacakları sıcak, muslin giysili bedenlere dokunuyordu, havada ağır bir ter kokusu vardı. U Po Kyin ona doğru döndü, elinden geldiğince eğilip burnundan gelen bir sesle konuştu.

"Lütfen buyrun oturun madam! Sizinle tanışmak benim için büyük bir onur. İyi akşamlar Mr. Flory, efendim! Hiç beklenmedik bir mutluluk bu benim için. Yanınızdaki hanımla birlikte bizi onurlandıracağınızı önceden bilseydik viski ve başka Avrupa içecekleri de getirtirdik. Ha ha!"

Gülerken *betel* suyuyla kızarmış dişleri lambaların ışığında yaldız kâğıtları gibi parlıyordu. Öyle iri ve çirkin görünüşlüydü ki, Elizabeth onun karşısında büzülmekten kendini alamamıştı. Mor *longyi*li ince bir genç önünde eğilmiş, buzlu sarı şerbet dolu iki bardağın durduğu bir tepsiyi ona uzatıyordu. U Po Kyin sertçe ellerini çırptı. *"Hey haung galay!"* diye yanındaki oğlana seslendi. Burmaca birtakım emirler verdi, çocuk sahnenin kenarına doğru hızla uzaklaştı.

"Bizim onurumuza en iyi dansçılarını çağırmalarını istedi onlardan," dedi Flory. "Bakın, işte geliyor."

Sahnenin arkasında bağdaş kurmuş sigara içen bir kız ayağa kalkıp ışıklara doğru yürüdü. Çok genç, narin omuzlu, göğüssüz bir kızdı. Ayaklarına kadar inen açık mavi satenden bir *longyi* giymişti. *İngyi'sinin* eteklerini eski Burma tarzında dışarı doğru kıvırıp kalçalarının üzerinde küçük torbacıklara benzetmişti. Başı aşağı eğik bir çiçeğin yapraklarına benziyordu bunlar. Uyuşuk bir hareketle sigarasını orkestradaki adamlardan birine fırlattı, sonra narin kollarından birini ileri doğru uzatıp sanki kaslarını gevşetmek istermişçesine salladı.

Orkestra birden gürültülü bir yaygaraya başladı. İskoç tulumlarına benzeyen flütler, bir adamın küçük bir çekiç vurarak çaldığı ince bambu şeritlerden oluşan garip bir çalgı ve ortada farklı boylarda on iki değişik davulla çevrili bir adam vardı. Ortadaki adam hızla bir birine bir ötekine uzanıp elinin ayasını vurarak

çalıyordu bu davulları. Bir anda kız dans etmeye başladı. Ama başlangıçta bu tam olarak bir dans değildi, ritmik bir şekilde başını sallıyor, değişik pozlar takınıyor ve dirseklerini sağa sola büküyordu. Eski moda bir atlıkarıncanın eklemli tahta figürlerinin hareketlerini andırıyordu. Boynunun ve dirseklerinin dönüşleri tıpkı eklemli bir oyuncak bebeğinkiler gibiydi ama yine de inanılmaz bir akıcılığı vardı. Parmakları bitişik elleri yılan başları gibi kıvrılıp bükülüyor, neredeyse koluna değinceye kadar geri kıvrılabiliyorlardı. Hareketleri yavaş yavaş hızlanmaya başlamıştı. Ayaklarını tutsak eden *longyi'sine* aldırmadan iki yana sıçrıyor, selam verir gibi öne eğilip olağanüstü bir esneklikle zıplayarak doğruluyordu. Sonra oturuyormuş gibi garip bir pozda dans etmeye başladı. Dizleri bükük, bedeni öne eğilmiş, ileri uzanan kolları titreyerek başını davulların temposuna uygun bir şekilde sallıyordu. Müzik hızlanarak doruğa yükseldi. Kız ayağa kalktı. Topaç gibi hızla dönerken *ingyi*'sinin beline sıkıştırdığı kıvrımlar bir çiğdemin yaprakları gibi uçuştular. Sonra müzik başladığı gibi aniden kesildi, kız yeniden yere kapanıp selam verdi. İzleyiciler coşkuyla bağırışıyorlardı.

Elizabeth dansı şaşkınlık, can sıkıntısı ve biraz dehşeti andıran bir duyguyla izlemişti. İçkisinden bir yudum almış ve tadının saç yağına benzediğini bulmuştu. Ayağının altındaki kilimde üç Burmalı kız başlarını aynı yastığa dayamış, küçük oval yüzleriyle, kafa kafaya vermiş kedi yavruları gibi derin bir uykuya dalmışlardı. Müzik sürerken Flory alçak bir sesle Elizabeth'in kulağına dansla ilgili açıklamalar yapıyordu:

"Bunun sizin ilginizi çekeceğini biliyordum; sizi onun için buraya getirdim. Siz kitaplar okumuşsunuz, uygar yerlerde bulunmuşsunuz, biz sefil vahşilerden farklısınız. Kendi tuhaf tarzıyla sizce de izlemeye değer bir gösteri değil mi? Şu kukla gibi garip bir şekilde öne eğilişine bakın. Kolları tıpkı saldırmak üzere olan bir kobra yılanı gibi kıvrılıyor. Acayip, hatta çirkin, ama isteyerek yapılan bir çirkinlik bu. Aynı zamanda içinde ürkütücü bir şeyler var. Bütün Moğollarda şeytandan bir parça gizli sanki. Yine de yakından baktığınızda arkasında sanatı, yüzyılların kültürünü görebiliyorsunuz! Şu kızın yaptığı her hareket sayısız kuşaklar boyunca işlenmiş, elden ele aktarılmış. Bu Doğu halklarının sanatına ne zaman biraz yakından baksanız bunu görebiliyorsunuz - geriye, çok gerilere, belki de bizim hayvan postlarına sarınarak dolaştığımız zamanlara kadar uzanan bir uygarlık. Şimdi size anlatamayacağım bir duygu, bana şu kızın kollarını kıvırışında Burma'nın bütün yaşamının ve ruhunun yattığını söylüyor. Onu gördüğünüzde pirinç tarlalarını, tik ağaçlarının altındaki köyleri, pagodaları, sarı cüppeli rahipleri, sabah erken saatlerde nehirlerde yüzen buffaloları

görebiliyorsunuz. Thibaw Sarayı..."

Müzik durunca Flory'nin sesi de birden kesildi. Onu uzun uzun ve ne söylediğine pek dikkat etmeden konuşmaya götüren belli şeyler vardı ve *pwe* dansı da bunlardan biriydi; ama şimdi bir roman kahramanı, hem de uyduruk bir roman kahramanı gibi konuşmaya başladığını fark etmişti. Başını çevirdi. Elizabeth soğuk bir huzursuzlukla dinlemişti onu. Bu adam nelerden söz ediyor böyle, olmuştu ilk düşüncesi. Üstelik birden çok kez o nefret ettiği sanat sözcüğünün geçtiğini duymuştu. İlk kez Flory'nin aslında onun için bütünüyle yabancı biri olduğunu ve yanlarında başkası olmadan onunla gezmenin çok akıllıca olmayabileceğini hatırladı. Çevresini saran esmer yüzler denizine ve lambaların parlak ışıklarına baktı; sahnenin yabancılığından korkar gibi oldu. Burada ne işi vardı? Kara insanların arasında, neredeyse onlara dokunacak kadar yakınlarında, sarımsak ve ter kokuları arasında oturuyor olmasının doğru bir şey olmadığı kesindi. Niçin öteki beyaz insanlarla birlikte kulüpte değildi şimdi? Niçin Flory onu bu garip ve vahşi gösteriyi izlemesi için yerli yığınlarının ortasına getirmişti?

Müzik yeniden başlar başlamaz *pwe* kızı da yeniden dans etmeye başladı. Yüzü o kadar pudralanmıştı ki lambaların ışığında arkasında gerçek gözler olan alçı bir maske gibi görünüyordu. Ölü beyazlığındaki oval yüzü ve tahta kukla hareketleriyle bir şeytan kadar çirkin görünüyordu. Müziğin temposu değişince kız metalik bir sesle şarkı söylemeye başladı. Şarkının hızlı ve kesik kesik bir ritmi vardı, neşeliydi ama aynı zamanda sertti. Kalabalık ona eşlik ediyordu. Yüzlerce insan hep bir ağızdan o aynı sert hecelerin tekrarlıyorlardı. Kız hâlâ bedenini garip bir şekilde bükmüş olarak kalabalığa arkasını döndü ve kalçalarını izleyicilere doğru çıkararak dans etmeye başladı. İpek *longyi*'si metal gibi parlıyordu. Ellerini ve kollarını kıvırıp bükmeyi sürdürürken vücudunu sağa sola doğru çeviriyordu. Sonra -şaşırtıcı bir şekilde /oftgyi'sinin içinden olduğu gibi görünen- kalçalarını müziğe uygun bir şekilde sallamaya başladı.

İzleyicilerden bir alkış yükseldi. Kilimin üstünde uyuyan üç kız aynı anda uyandılar ve ellerini vahşice çırpmaya başladılar. Bir kâtip burundan gelme bir sesle Avrupalıların duyması için İngilizce 'Bravo! Bravo!' diye bağırdı. Ama U Po Kyin kaşlarını çatıp elini salladı. Avrupalı kadınları iyi tanırdı. Zaten Elizabeth çoktan ayağa kalkmıştı bile.

"Ben gidiyorum. Geri dönme zamanımız geldi," dedi birden. Başı yana dönüktü ama Flory yüzünün pembeleştiğini görebiliyordu.

Endişeli bir şekilde ayağa kalktı. "Ama, diyecektim ki... yani bir-iki dakika daha kalamaz mısınız? Biliyorum, geç oldu, ama... ama bu kızı bizim onurumuza iki saat önceden sahneye çıkardılar. Yalnızca birkaç dakika?"

"Yapabileceğim bir şey yok, çoktan geri dönmüş olmalıydım. Amcam ve yengem ne düşünecekler bilemiyorum."

Kız kalabalığın arasından yürümeye başladı, Flory de peşinden gitti. *Pwe* ekibine teşekkür etmeye bile zaman bulamamıştı. Burmalılar somurtkan yüzlerle onlara yol açtılar. Tam İngilizlere göre bir şeydi. Önce en iyi dansçıyı erkenden çağırtmış, sonra da daha dans doğru dürüst başlamadan çekip giderek her şeyi altüst etmişlerdi! Flory ve Elizabeth ayrılır ayrılmaz korkunç bir kargaşa oldu. *Pwe* kızı dansını sürdürmeyi reddediyor, izleyiciler devam etmesini istiyorlardı. Ama sahneye alelacele çıkan iki palyaçonun sakarlıkları ve açık saçık şakalarıyla ortalık yeniden yatıştı.

Flory çökmüş bir ruhla yolda kızın peşinden gidiyordu. Elizabeth çok hızlı yürüyordu, başı yana dönüktü ve bir süre hiç konuşmadı. Birlikte her şey çok iyi giderken nereden çıkmıştı bütün bunlar! Flory özür dilemeye çalışıyordu:

"Özür dilerim. Sizin bundan rahatsız olacağınızı düşünemedim..."

"Önemi yok. Niye özür diliyorsunuz ki? Ben yalnızca geri dönme zamanının geldiğini söyledim, hepsi bu."

"Düşünmem gerekirdi. Bu ülkede insan bu tür şeylere dikkat etmeyi unutuyor. Bu insanların terbiye anlayışları bizimkiyle aynı değil - belli bakımlardan daha sıkı -ama..."

"Hayır, ondan değil! Kesinlikle ondan değil!" diye bağırdı kız öfkeyle.

Flory battıkça battığını anlıyordu. Kız önde, o arkada konuşmadan yürüdüler. Sefil bir durumdaydı. Lanet olası bir aptal gibi davranmıştı! Yine de bütün bu süre boyunca kızın bu kadar kızmasının gerçek nedeni konusunda hiçbir şey anlamamıştı. Kızı rahatsız eden şey *pwe* dansçısının davranışları değildi aslında; bunlar yalnızca kızgınlığını açığa vurmasına neden olmuştu. Ama gezintinin tamamı -o pis kokulu yerlilerle omuz omuza oturmasını beklemesi- Elizabeth'in üzerinde kötü bir etki yapmıştı. Bu yaptığının beyaz erkeklerden beklenebilecek bir davranış olmadığından hiç kuşkusu yoktu. Bir de o upuzun sözcüklerle dolu saçma sapan konuşmaya girişmişti üstelik - neredeyse, diye düşündü acıyla,

neredeyse şiirlerden alıntı yapıyormuş gibiydi! Paris'te zaman zaman karşılaştığı o sefil sanatçılar konuşurlardı böyle. Bu akşama kadar onun erkek gibi bir erkek olduğunu düşünmüştü. Sonra düşünceleri sabahki maceraya, Flory'nin çıplak elleriyle buffaloyu kovalayışına kayınca öfkesi biraz dindi. Kulübün kapısına ulaştıklarında onu bağışlamaya niyetli gibiydi. Bu sırada Flory de yeniden konuşacak cesareti bulmuştu. Patikanın üzerinde, dalların arasından görülen yıldızların ışıklarıyla aydınlanan bir açıklıkta durdu, kız da durdu. Kızın yüzünü ancak seçebiliyordu.

"Diyecektim ki. Diyecektim ki... Umarım bu konuda bana gerçekten kızgın değilsinizdir,"

"Yok, değilim elbette. Söyledim size kızmadığımı."

"Sizi oraya götürmemeliydim. Lütfen beni bağışlayın. Biliyor musunuz, ötekilere nerede olduğunuzu söylemeyeceğim. Belki de yalnızca bahçede dolaşmaya çıktığınızı söylemek daha iyi olur ya da buna benzer bir şey. Beyaz bir kızın pwe'ye gitmesini garip bulabilirler. Bunu

onlara söyleyeceğimi sanmıyorum."

"Ah, elbette, ben de söylemeyeceğim!" diye onayladı Elizabeth. Flory'yi şaşırtan bir sıcaklık vardı sesinde. Bunun üzerine bağışlandığını anlamıştı. Ama ne için bağışlandığını henüz kavrayamamıştı.

Sessiz bir anlaşmayla kulübe ayrı ayrı girdiler. Gezinti kesinlikle başarısız olmuştu. Kulüp lobisinde o gece bir gala havası vardı. Bütün Avrupalı topluluğu Elizabeth'i karşılamak üzere bekliyordu. En iyi kolalı beyaz giysilerini giymiş olan kâhya ve altı *ckokra* kapının iki yanına dizilmiş gülümseyerek selam veriyorlardı. Avrupalılar selamlaşmalarını bitirince kâhya elinde hizmetçilerin 'missiesahip' için hazırladıkları kocaman bir çelenkle öne çıktı. Mr. Macgregor esprili bir hoş geldin konuşması yapıp herkesi birer birer tanıttı. Maxwell'i 'yerel ağaç uzmanımız', Westfield'i 'yasa ve düzenin koruyucusu ve - ah - yerel haydutların dehşeti' olarak tanıttı ve böyle sürdü gitti. Herkes gülüyordu. Güzel bir kız yüzü görmek herkesi o kadar neşelendirmişti ki Mr. Macgregor'un konuşması bile onlara eğlenceli gelmişti - gerçeği söylemek gerekirse Macgregor akşamının büyük bir kısmını bu konuşmayı hazırlamakla geçirmişti.

Ellis eline geçen ilk fırsatta muzip bir tavırla Flory ve Westfield'in koluna girip onları oyun odasına çekti. Her zamankinden çok daha keyifliydi. Küçük ve sert

parmaklarıyla Flory'nin koluna can yakıcı ama dostça bir çimdik attı.

"Söyle bakalım evlat, herkes seni arıyordu? Neredeydin bu kadar zaman?"

"Of, yalnızca yürüyüşe çıkmıştım."

"Yalnızca yürüyüşe öyle mi? Peki kiminle?"

"Miss Lackersteen'le."

"Biliyordum bunu! Demek tuzağa düşen aptal *sen* oldun öyle mi? Daha hiç kimse bakmaya bile zaman bulamadan yemi *sen* yuttun yani. Böyle şeyler için çok ihtiyarlamış olduğunu düşünüyordum. Neyse ki ben öyleyim."

"Ne demek istiyorsun?"

"Ne demek istiyormuşum! Şuna bakın, ne demek istediğimi bilmiyormuş gibi davranıyor! Demek istiyorum ki Lackersteen ana sevgili damat adayı olarak şimdiden seni seçmiş durumda. Yani eğer dikkatli olmazsan. Ee, Westfield?"

"Çok haklısın eski dostum. Damat adayında aranılan niteliklere sahip bekâr delikanlı. Evlilik, dizginler, daha ne ararsan. Gözlerine seni kestirmişler belli ki."

"Bunu da nereden çıkardınız bilmiyorum. Kız buraya geleli daha yirmi dört saat olmadı."

"Yine de onu bahçede dolaştıracak kadar zaman bulabildin ama. Adımlarına dikkat et. Tom Lackersteen ayyaş sersemin teki olabilir, ama yaşamının geri kalanında sırtında bir yeğen taşımayı isteyecek kadar da budala değildir. Ve elbette *kız* da ekmeğinin hangi tarafına yağ sürüldüğünün farkında. Onun için dikkatli ol da kafanı giyotine sokma."

"Lanet olsun, insanlar hakkında böyle konuşmaya hakkınız yok sizin. Üstelik kız daha çocuk sayılır..."

"Benim değerli aptal dostum..." Ellis şimdi eline olay yaratacak yeni bir konu geçirdiği için çok sevecen davranıyordu. Flory'nin ceketinin yakasını tuttu "benim çok sevgili aptal dostum, ay ışığında aptal aptal dolaşmayı bırak. Kızın kolay lokma olduğunu sanıyorsun ama öyle değil. Memleketten gelen bu kızların hepsi aynıdır. 'Pantolon giyen herkes olur, ama ancak nikâh masasına oturduktan

sonra.' İşte onların sloganı bu. Hepsinin. Kızın buraya niye geldiğini sanıyorsun?"

"Niye mi? Bilmiyorum. Herhalde canı gelmek istemiştir."

"Benim güzel salağım. Pençelerini bir kocaya geçirmek için geldi buraya elbette. Hiç kimse bilmiyor sanki! Bir kız başka hiçbir yerde koca bulamazsa Hindistan'ı dener, çünkü burada bütün erkekler bir beyaz kadın için ölüp biterler. Buraya Hindistan evlilik pazarı diyorlar. Bana sorarsan et pazarı demeleri gerekirdi. Heryıl gemiler dolusu kız dondurulmuş koyun etleri gibi kendilerini sana benzer pis, yaşlı bekârların pençelerine atıyor. Soğuk depo. Buzdanyeni çıkarılmış körpe etler."

"Bazen gerçekten iğrenç şeyler söylüyorsun."

"En güzel çayırlarda beslenmiş İngiliz eti," dedi Ellis keyifli bir sesle. "Taze mal. Garantili."

Keçi gibi burnunu çekerek bir et parçasını yokluyormuş gibi hareketler yaptı. Ellis bu şakayı uzun bir süre sürdüreceğe benziyordu; genelde şakalarını uzattıkça uzatırdı; ayrıca bir kadına çamur atmak kadar onu mutlu eden başka bir şey daha yoktu.

Flory o akşam Elizabeth'i çok fazla göremedi. Lobide hepsi bir aradaydılar ve böyle durumlarda hep olduğu gibi aptal, kulak tırmalayıcı boş gevezelikler yapılıyordu. Flory bu tür konuşmalara uzun süre dayanamazdı. Ama Elizabeth için, çevresindeki bütün beyaz yüzlerle kulübün uygar havası, resimli dergilerin dostça manzarası, pwe'deki biraz kuşku uyandırıcı başlangıçtan sonra çok rahatlatıcı gelmişti.

Lackersteen'ler saat dokuzda kulüpten ayrıldıklarında onlara eve kadar eşlik eden Flory değil Mr. Macgregor oldu. Altın mahur saplarının silik, kıvrım kıvrım gölgeleri arasında Elizabeth'in yanında dostça sürünerek ilerleyen dev bir kertenkele gibi görünüyordu. Prome anıları ve onunla birlikte başka pek çok anı daha kendilerine yeni bir ev bulmuşlardı. Kyauktada'ya yeni gelen herkes Mr. Macgregor'un konuşmalarından oldukça büyük bir pay almaya hazır olmak zorundaydı, çünkü ötekiler onu dayanılmaz sıkıcı bulduklarından anlattığı öyküleri kesmek kulüpte bir gelenek olmuştu. Ama Elizabeth'in doğasında iyi bir dinleyici olmak vardı. Mr. Macgregor bu kadar zeki bir kızla hiç karşılaşmadığını düşünüyordu.

Flory diğerleriyle birlikte içki içerek kulüpte biraz daha kaldı. Elizabeth'le ilgili açık saçık konuşmalar yapıldı. Dr. Veraswami'nin seçilmesiyle ilgili kavga şimdilik rafa kaldırılmıştı. Aynı zamanda Ellis'in bir önceki akşam astığı ilan da indirilmişti. Mr. Macgregor kulübe sabah geldiğinde bunu görmüş ve adil bir davranış olarak görmediği için hemen indirilmesinde diretmişti. Böylece ilan örtbas edilmişti; ama hedefine ulaşmıştı yine de.

9

Sonraki on beş gün içerisinde çok fazla olay oldu.

U Po Kyin ve Dr. Veraswami arasındaki düşmanlık şimdi tam olarak ortaya çıkmıştı. Bütün kasaba iki kampa bölünmüştü. Yargıçlardan pazar çöpçülerine kadar her bir yerli, ya bir yanı ya da ötekini destekliyordu ve hepsi de zamanı geldiğinde yalancı tanıklık yapmaya hazırdı. Ama Doktor'un yandaşlarının sayısı çok daha azdı ve bunlar yeteri kadar yaralayıcı olamıyorlardı. *Burmalı Vatansever*'in editörü bölücülük ve isyan suçlarından mahkemeye verilmiş, kefalet reddedilmişti. Tutuklanması Rangoon'da küçük bir ayaklanmaya neden oldu. Polis ayaklananlardan yalnızca bir kişiyi öldürerek ayaklanmayı bastırdı. Hapishanede editör açlık grevine başladı, ama altı saat sonra direnci kırıldı.

Kyauktada'da da olaylar oluyordu. Nga Shwe O adında bir Dakoit gizemli bir şekilde hapishaneden kaçtı. Bölgede bir yerli ayaklanmasıyla ilgili söylentiler alıp yürüdü - henüz çok bulanık söylentilerdi bunlar. Ayaklanmanın merkezi olarak MaxwelTin tik ağacı kestiği kamptan çok uzak olmayan Thongwa adında bir köyden söz ediliyordu. Birdenbire ortaya bir *weiksa,* yani büyücünün çıktığı, İngiliz gücünün yıkılacağını haber verdiği ve kurşun geçirmez yelekler dağıttığı söyleniyordu. Mr. Macgregor söylentileri pek ciddiye almıyordu, ama askeri polisten destek güç istedi. Yakında bir İngiliz subay komutasında Hintli bir piyade birliğinin gönderileceği söylendi. Westfield sorun çıkabileceği umuduyla tehlikeyi duyar duymaz hemen Thongwa'ya yola çıktı elbette.

"Tanrım, bir kerecik cesaretlerini toplayıp adam gibi isyan etseler!" diyordu Ellis'e yola çıkmadan önce. "Ama her zamanki gibi berbat bitecek. Bu isyancılarla hep aynı hikâye - neredeyse daha başlamadan tükeniyorlar. İnanır mısın, şimdiye kadar tek bir kişiye ateş etmedim, bir Dakoit'e bile. Savaşı da sayarsan on bir yıl oldu ve ben tek bir kişi bile öldürmedim. Ne kadar sıkıcı bir durum değil mi?"

"Ya, öyle," dedi Ellis, "ama inlerinden çıkmasalar bile sen onların çete reislerini yakalayıp merkezde bir temiz sopalayabilirsin yine de. Artık çocuk yuvasına benzeyen hapishanelerde onları şımartmaktan daha iyi böylesi."

"Hımm, belki. Ama bu günlerde artık böyle şeyler yapılamıyor. Bütün şu yumuşak yasalar var ya, onlara uymak zorundayım sanırım. Eğer bunları çıkaracak kadar salak olduysak şimdi de..."

"Of, yasaların canı cehenneme. Burmalıları etkilemenin tek yolu bambularla bir temiz sopalamak. Kırbaçlandıktan sonra ne hale geldiklerini gördün mü? Ben gördüm. Katır arabalarında hapishaneden dışarı taşınırken avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı; kadınlar sırtlarına ezilmiş muzlar yapıştırıyordu. İşte bu onların anladığı bir şey. Bana kalsaydı Türkler gibi ayak tabanlarına basardım sopayı."

"Ah. neyse. Umalım da bir kerecik olsun biraz dövüşecek kadar cesaret göstersinler. O zaman tüfeklerini alıp gelmeleri için askeri polise haber veririz. Birkaç düzinesini zımbalamak havayı temizler."

Ama beklenen fırsat çıkmadı. Westfield ve Thongwa'ya giderken yanına aldığı bir düzine polis memuru -*kukri*Terini birinin üzerinde kullanmak için can atan neşeli, yuvarlak yüzlü *gurkha* gençleri- bölgeyi üzüntü verici ölçüde barış içinde buldular. Hiçbir yerde isyanın hayaleti bile yoktu; yalnızca köylülerin vergilerini ödememek için muson rüzgârları kadar düzenli bir şekilde yaptıkları yıllık direniş girişimiyle karşılaşmışlardı.

Hava giderek daha da ısınıyordu. Elizabeth sıcaklardan ilk kez isilik oldu. Kulüpte neredeyse hiç tenis oynanmaz olmuştu; uyuşuk bir el oynadıktan sonra insanlar koltuklara yığılıp ılık limonata bardaklarını tepeye dikiyorlardı - ılıktı, çünkü buz Mandalay'dan haftada iki kere geliyor ve geldikten yirmi dört saat sonra erimiş oluyordu. Orman yangınları doruğa ulaşmıştı. Burmalı kadınlar çocuklarını güneşten korumak için yüzlerine sarı bir krem sürdüklerinden bütün çocuklar küçük Afrikalı büyücülere benzemişlerdi. Yeşil güvercin sürüleri ve ördek kadar kocaman güvercinler pazar yolundaki peepul ağaçlarının meyvelerini yemeye geliyorlardı.

Bu arada Flory, Ma Hla May'i evinden atmıştı.

Çok pis, belalı bir işti bu! Uygun bir gerekçesi vardı - kız onun altın sigaralığını çalmış, pazarda bakkallık ve rehinecilikyapan Çinli La Yeik'e verip borç para almıştı -ama yine de bu yalnızca bir bahaneydi. Aslında Flory'nin Elizabeth

yüzünden ondan kurtulmaya çalıştığını Ma Hla May de, hizmetçiler de çok iyi biliyorlardı. Ma Hla May'in deyişiyle 'boyalı saçlı Ingaleikma' yüzünden.

Ma Hla May başlangıçta olay yaratmadı. Flory ona yüz rupilik bir çek yazdığında -Li Yeik ya da pazardaki Hintli *chetty* çeki bozardı- ve evden çıkarıldığını söylediğinde asık bir suratla söylenenleri dinledi. Flory ondan daha çok utanıyordu; kızın yüzüne bakamıyordu, sesi kısık ve suçluydu. Katır arabası kızın eşyalarını almaya geldiğinde odasına kapandı, her şey bitene kadar ortalıktan kaybolacaktı.

Yoldan araba tekerleklerinin gıcırtısı ve adamların bağırışları duyuldu; sonra birden kulak tırmalayıcı korkunç çığlıklar geldi. Flory dışarı çıktı. Hepsi güneşli kapının önünde itişip kakışıyorlardı. Ma Hla May kapıyı sımsıkı yakalamıştı, Ko S'la onu dışarı atmaya çalışıyordu. Kız öfke ve umutsuzluk dolu yüzünü Flory'den yana çevirmiş "*Thakin! Thakin!"* diye bağırıyordu. Kızı evinden attktan sonra bile kendisine *thakin* dediğini duymak Flory'yi çok yaraladı.

"Ne oluyor?" diye sordu.

Ma Hla Mayve Ma Yi bir takma saç tokası yüzünden birbirlerine girmişlerdi. Flory tokayı Ma Yi'ye verdi, Ma Hla May'e de tokanın yerine iki rupi uzattı. Sonra araba sallanarak yola çıktı. Ma Hla May iki hasır bavulunun yanında dimdik ve somurtkan bir şekilde oturmuş, dizlerinde yatan kedi yavrusunu okşuyordu. Flory ona bu kedi yavrusunu hediye edeli daha iki ay olmuştu.

Uzun zamandır Ma Hla May'in gitmesini isteyen Ko S'la olanlardan çok da memnun olmuşa benzemiyordu. Efendisinin kiliseye -ya da onun deyişiyle 'İngiliz pagodası'na- gideceğini öğrenince daha da az memnun oldu. Pederin geleceği pazar günü Flory hâlâ Kyauktada'daydı ve ötekilerle birlikte kiliseye gitti. Mr. Francis, Mr. Samuel ve altı yerli Hıristiyan'la birlikte on iki kişilik bir cemaat toplanmıştı. Mrs. Lackersteen tek pedallı küçük bir orgda 'Bana Katıl' ilahisini çaldı. Flory cenaze törenleri dışında on yıldır ilk kez kiliseye gidiyordu. Ko S'la'nın İngiliz pagodasında yapılanlar konusundaki düşünceleri aşırı bulanıktı; ama kiliseye gitmenin saygınlığı belirttiğini biliyordu - bekârların yanında çalışan bütün hizmetkârlar gibi o da saygınlıktan iliklerine kadar nefret ederdi.

"Bela geliyor," dedi öteki hizmetkârlara umutsuzca. "Son on gündür onu (Flory'yi demek istiyordu) izliyorum. Sigaralarını günde on beşe indirdi,

kahvaltıdan önce cin içmeyi bıraktı, her akşam tıraş oluyor - bir de benim anlamadığımı sanıyor, aptal. Yarım düzine yeni ipek gömlek ısmarladı! Onları zamanında bitirtebilmek için dirzi'nin ona *bahincut* demesini dinlemek zorunda kaldım. Kötü işaretler bunlar! Üç ay daha veriyorum, sonra evin huzuruna güle güle diyeceğiz!"

"Ne, evleniyor mu yoksa?" diye sordu Ba Pe.

"Kesinlikle. Ne zaman bir beyaz adam İngiliz pagodasına gitmeye başlasa bu sonun başlangıcıdır diyebilirsin."

"Benim hayatımda çok fazla efendim oldu," dedi yaşlı Sammy. "En kötüsü *Sahip* Albay Wimpole'dü. Çok fazla muz kızartması yaptığımı düşündüğünde emir erine beni masaya yatırtır, arkamdan koşarak gelip kocaman botlarıyla tekmelerdi. Başka zamanlar, sarhoş olduğunda tüfeğiyle hizmetçilerin bölmesine ateş ederdi; kurşunlar kafalarımızın üstünden geçerdi. Ama kit-kit meraklısı bir *memsahipb'e* hizmet etmektense *Sahip* Albay Wimpole'ün yanında on yıl bile çalışırım. Eğer efendimiz evlenirse o gün buradan ayrılırım."

"Ben ayrılmam, çünkü on beş yıldır ona hizmet ediyorum. Ama o kadın geldiğinde bizi nelerin beklediğini biliyorum. Mobilyaların üzerindeki lekeler için bize bağıracak, öğleden sonraları ona çay taşımamız için bizi uykumuzdan uyandıracak, günün her saatinde mutfağa gelip işlere burnunu sokacak, pis tencerelerden ve un çuvalındaki hamamböceklerinden dert yanacak. Banakalırsa bu kadınlar geceleri uyumayıp hizmetçilerine işkence yapmak için yeni yollar düşünüyorlar."

"Küçük kırmızı bir defter tutuyorlar," dedi Sammy, "içine pazarda harcanan paraları yazıyorlar. Şuna iki *arına*, buna dört *anna*. Böyle yapıyorlar ki insan bir lokmacık da kendine ayıramasın. Bir soğanın fiyatı için bir sahibin beş rupi için yapacağından daha fazla kit-kit yapıyorlar."

"Ah, bilmez miyim! Ma Hla May'den bile daha kötü olacak. Kadınlar!" diye ekledi Ko S'la anlamlı bir şekilde içini çekerek.

Aralarında Ma Pu ve Ma Yi de olmak üzere ötekilerin hepsi onunla birlikte içlerini çektiler. Hiç kimse Ko Şia'nın sözlerini kendi üzerine almamıştı. İngiliz kadınları ayrı bir ırk olarak görüyorlardı, hatta insan olarak gördükleri bile kuşkuluydu. Ve gözlerine öyle korkunç görünüyordu ki bir İngiliz erkeğin evlenmesi genelde evdeki bütün hizmetçilerin, hatta yıllardır onunla birlikte olanların bile kaçması için bir işaret anlamına geliyordu.

10

Ama aslında Ko S'la dereyi görmeden paçaları sıvıyordu. Elizabeth'i tanıdığı on gün içerisinde Flory ona ilk karşılaştığı günkünden daha fazla yaklaşamamıştı.

Rastlantı sonucu Avrupalıların çoğu cangılda olduğu için o on gün boyunca Elizabeth neredeyse bütünüyle Flory'ye kalmıştı. Aslında Flory'nin de merkezde dalga geçmeye hakkı yoktu, çünkü yılın bu zamanında kereste kesimi son hızla

ilerlerdi ve onun yokluğunda beceriksiz Avrasyalı gözetmenin denetiminde bütün işler birbirine karışmıştı. Ama gözetmenin hemen her gün gönderdiği acıklı mektuplarda anlatılan bütün felaketlere rağmen biraz ateşlendiğini bahane ederek kasabada kaldı. Fillerden biri hastalanmış, tik kütüklerini nehire taşımada kullandıkları hafif trenin motoru bozulmuş, on beş *kuli* kaçmıştı. Ama Elizabeth orada olduğu sürece kendini Kyauktada'dan koparamayan Flory bir yere gitmiyor, o ilk karşılaşmalarındaki rahat ve tatlı dostluğu -henüz özel bir amacı olmasa bile- yeniden yakalamaya çalışıyordu.

Her gün sabah akşam buluştukları doğruydu. Her akşam kulüpte kendi başlarına tenis oynadıktan sonra -Mrs. Lackersteen yılın bu zamanında tenis oynayamayacak kadar bitkin, Mr. Lackersteen de rahatsız olurdu-dördü birlikte lobide oturup briç oynuyor ve sohbet ediyorlardı. Ama Flory, Elizabeth'in yanında uzun saatler geçirmesine ve sık sık yalnız kalmalarına karşın onunla birlikteyken bir an bile rahat değildi. Sonuna kadar özgürce konuşuyorlardı - önemsiz şeylerden konuştukları sürece- ama yabancılar kadar uzaktılar birbirlerine. Kızın yanında kendini kaskatı hissediyor, doğum lekesini aklından çıkaramıyordu; günde iki kere tıraşlanan çenesi acıyor, bedeni viski ve tütün için ona işkence ediyordu - çünkü kızla birlikteyken içki ve sigara kullanmamaya çalışıyordu. On günün sonunda istediği dostluğa bir adım bile yaklaşmış gibi görünmüyorlardı.

Nedense kızla hiçbir zaman o özlediği konuşmayı yapamıyordu. Konuşmak, yalnızca konuşmak! Ne kadar küçük bir şey gibi görünüyordu ve ne kadar önemliydi! Eğer dünyadaki herhangi bir konu üzerine düşüncelerinizi dürüstçe söylemenizi ayıplanacak bir şey olarak gören insanlar arasında acı bir yalnızlık çekerek yaşamınızı sürdürmüş ve orta yaşlarınıza merdiven dayamışsanız, konuşma ihtiyacı bütün ihtiyaçlardan daha büyüktür. Sanki konuşmalarının üzerine garip bir büyü yapılmış gibi bütün sohbetler sıradan konulara dönüyordu; gramofon plakları, köpekler, tenis raketleri - bütün o boş kulüp gevezelikleri. Kız bunlardan başka hiçbir şey konuşmak istemiyormuş gibi görünüyordu. Flory ne zaman birazcık olsun ilgi çekici olabilecek bir konuya girerse kızın sesinde hemen kaçamak bir 'oynamıyorum' tonu beliriyordu. Kızın kitap zevkini öğrendiğinde çok sarsıldı. Yine de kendi kendine henüz genç olduğunu hatırlattı. Önünde sonunda Paris'te çınar ağaçlarının altında oturup beyaz şarap içmiş ve Marcel Proust konuşmuş bir kızdı o, öyle değil mi? Kuşkusuz ileride onu anlayacak ve istediği gibi bir dost olacaktı. Belki de henüz güvenini kazanamadığı için böyle davranıyordu.

Kıza karşı olabildiğince ince davranmaya çalışıyordu. Yine de, yaşamlarının çoğunu yalnız yaşamış bütün erkekler gibi düşüncelere uyum sağlaması, insanlara uyum sağlamasından daha kolaydı. Bu yüzden bütün konuşmalarının yüzeysel olmasına karşın zaman zaman kızı sinirlendirmeye başlamıştı; söylediği şeyler yüzünden değil, söylemediği şeyler yüzünden. Aralarında söze dökülemeyen ama kavgaya çok yakın, huzursuz bir hava doğmuştu. Biri ülkeye yeni gelmiş, öteki orada uzun süre yaşamış iki insan bir araya geldiklerinde İkincinin birinciye rehberlik yapmaya başlaması kaçınılmazdır. O günlerde Elizabeth de Burma ile yeni tanışıyordu; doğal olarak onun rehberi de Flory oldu, gördüklerini kendince açıklayıp anlattı ona. Söylediği şeyler ya da bunları söyleme tarzı kızın içinde derinlerde bir onaylamama duygusu uyandırıyordu. Flory ne zaman yerlilerden konuşsa hep onları kayırırmış gibi konuştuğunu düşünüyordu. Hiç durmadan Burma geleneklerini ve Burmakların karakterini övüp duruyordu; hatta onları İngilizlerle karşılaştıracak kadar ileri gittiği oluyordu. Bunlar kızı rahatsız ediyordu. Altı üstü yerliler yerlilerdi işte - kuşkusuz ilginç insanlardı ama onlar yalnızca 'köle' bir halktı, kara yüzlü, aşağı sınıftan insanlardı. Flory'nin davranışı biraz *aşırı* hoşgörülüydü. Flory ise hangi davranışının kızı rahatsız ettiğini bir türlü anlayamıyordu. Yalnızca Burma'yı kendi sevdiği gibi sevmesini, oraya bir *memsahip*'in donuk, meraksız gözleriyle bakmamasını istiyordu! İnsanların çoğunun yabancı bir ülkede ancak orada yaşayanları hor görerek rahat edebildiklerini unutmuştu.

Elizabeth'in ilgisini Doğu'ya özgü şeylere çekme girişimlerinde aşırı hevesli davranıyordu. Örneğin onu Burma dilini öğrenmeye ikna etmeyi denedi, ama bir sonuç alamadı. (Yengesi kıza yalnızca misyoner kadınların Burma dilini öğrendiklerini anlatmıştı; iyi kadınların tek ihtiyacı mutfak Urducasıydı.) Aralarında buna benzer sayısız anlaşmazlık çıkıyordu. Kız yavaş yavaş Flory'nin görüşlerinin bir İngiliz erkeğin taşımaması gereken görüşler olduğunu kavramaya başlamıştı. Daha da açıkça kavradığı şey, kendisinden Burmalıları sevmesini, hatta onlara hayran olmasını beklediğiydi; neredeyse vahşilere benzeyen yüzleriyle hâlâ tüylerini ürperten bu kara suratlı insanlara hayran olmak!.

Bu konu yüzlerce biçimde karşılarına çıkıyordu. Bir gün yolda yanlarından bir grup Burmalı geçtiğinde Elizabeth hâlâ onlara alışmamış gözlerle biraz merakından, biraz da rahatsız olarak arkalarından bakıp başka herkese söyleyebileceği bir şey söylemişti Flory'ye:

"Şu insanların çirkinlikleri ne kadar rahatsız edici, öyle değil mi?"

"Çirkinlikleri mi? Ben Burmalıları oldukça sevimli bulmuşumdur hep. Harika vücutları var. Şu adamın omuzlarına bakın - bronz bir heykel gibi. Bir düşünün, İngiltere'de insanlar onların yaptığı gibi yarı çıplak dolaşmaya başlasaydı neler görürdünüz!"

"Ama kafa biçimleri öyle korkunç ki! Kafatasları arkada iri bir kedininki gibi bombe yapıyor. Alınları da çıkık - bu onları çok *kötü niyetli* gösteriyor. Bir dergide insanların kafa biçimleriyle ilgili bir şeyler okuduğumu hatırlıyorum: Çıkık alınlı insanların yasadışı tipler olmaya yatkın olduklarını yazıyordu."

"Haydi ama, bu kadarı da biraz fazla. Dünyada yaşayan insanların neredeyse yarısının alınları böyledir."

"Tabii, yani eğer *koyu tenli* insanları da sayarsanız!.."

Bir keresinde de yanlarından kuyuya giden kadınlar geçmişti: Testilerini taşıyan güçlü kuvvetli, bakır tenli, dimdik köylü kızları çıkık kalçalarıyla kısraklar gibi yürüyorlardı. Burmalı kadınlar Elizabeth'e erkeklerden daha itici geliyordu; onlarla akraba olduğunu hissediyor, böyle kara yüzlü yaratıklarla akraba olduğu için onlardan nefret ediyordu.

"Gerçekten de çok korkunç görünmüyorlar mı? Öyle kaba görünüşlüler ki; bir tür hayvana benziyorlar. Sizce bu kadınları *çekici* bulabilecek erkek var mıdır?"

"Kendi erkekleri öyle buluyordur sanırım."

"Bence de öyle buluyor olmalılar. Ama şu siyah derileri... Bir insanın buna nasıl dayanabildiğini anlamıyorum!"

"Ama göreceksiniz, insan zaman içinde kahverengi tene alışıyor. Aslında diyorlar ki -ve sanırım bu doğru-bu ülkelerde birkaç yıl geçirdikten sonra kahverengi ten beyazdan daha doğal görünmeye başlıyormuş. Gerçekten de daha doğal. Dünyayı bir bütün olarak aldığınızda beyaz olmak biraz ayrıksı bir durum."

"Gerçekten de çok gülünç düşünceleriniz var!"

Bu böyle sürüp gidiyordu. Elizabeth onun söylediği şeylerde hep yetersiz bir yan, bir saçmalık olduğunu hissediyordu. Hele beyazların yüzlerine bakmadığı iki Avrasyalı olan Mr. Francis ve Mr. Samuel, Flory'yi kulübün kapısında

yakaladıkları bir akşam, onlarla sohbete girişmesi bunu Elizabeth'e daha da açıkça hissettirdi.

O gün Elizabeth kulübe Flory'den birkaç dakika sonra varmıştı. Kapıdan girerken Flory'nin sesini duyunca onunla karşılaşabilmek için tenis kortunun yanından yürüdü. İki Avrasyalı Flory'yi iki köpek gibi köşeye sıkıştırmış, onlarla tenis oynamasını istiyorlardı. Asıl konuşmayı yürüten Francis'di. Zayıf, heyecanlı bir adamdı ve Güney Hindistanlı bir kadının oğlu olduğu için bir puro yaprağı kadar kahverengiydi; annesi bir Karen olan Samuel sarı, solgun tenliydi, donuk kırmızı saçları vardı. İkisi de dökünti spor giysiler giymişlerdi. Kafalarındaki kocaman *topi* şapkaları ve ince bedenleriyle uzun saplı mantarlara benziyorlardı.

Elizabeth yoldan aşağı yürürken kulağına korkunç uzun ve karmaşık bir yaşam öyküsünden parçalar çalınıyordu. Beyaz adamlarla konuşmak -özellikle kendisi hakkında konuşmak- Francis'in yaşamının en büyük sevinciydi. Birkaç aylık aralarla onu ve yaşam öyküsünü dinleyecek bir Avrupalı bulduğu zaman karşısındakini bir söz seline boğardı. Burundan gelme, şarkı söyler gibi bir sesle, inanılmaz hızlı konuşuyordu:

"Babama gelince efendim, çok az şey hatırlıyorum. Çok sinirli bir adamdı, beni, küçük üvey kardeşimi ve iki anneyi bambu sopalarla döverdi. Bir keresinde piskopos üvey kardeşimi ziyaret etmişti. Beni kimse tanımasın diye *longyi* giydirip Burmalı çocukların arasına oturttular. Babam piskopos olamadı efendim. Yirmi sekiz yılda yalnızca dört kişiyi Hıristiyan yapabildi, ayrıca Çinlilerin pirinç rakısına çok düşkündü. *Alkol Belası* adındaki kitapçığı o yazdı. Rangoon Baptist Yayınları tarafından basıldı, bir rupi sekiz anna'ya satılıyor, çok ünlü oldu. Üvey kardeşim hep öksürüyordu, öksürüyordu, sıcak bir günde öldü vb. vb..."

İki Avrasyalı Elizabeth'in yanlarına geldiğini görünce topi'leriyle yerlere kadar eğilip parlak dişlerini göstererek selam verdiler. İkisinden birinin bir İngiliz kadınla konuşma şansı bulmasından bu yana belki yedi yıl geçmişti. Francis iyice coşmuştu şimdi. Sözü kesilecek ve sohbet bitecek diye büyük bir korku içinde hızla konuşuyordu:

"İyi akşamlar, madam, iyi akşamlar, iyi akşamlar! Sizinle tanışmak benim için bir onurdur, madam! Hava bu günlerde cehennem gibi sıcak, öyle değil mi? Ama nisan ayı böyle olur hep. Umarım sıcaktan çok fazla pişik olmamışsınızdır.

Pişiklere tamarin ezip sürerseniz çok iyi gelir. Ben de her gece çok sıkıntı çekiyorum. Biz Avrupalılar arasında çok yaygın bir rahatsızlık bu."

Avrupalılar derken 'u'yu '0' gibi söylüyordu. Elizabeth yanıt vermedi. Avrasyalılara biraz soğuk bir bakışla bakıyordu. Onların kim ya da ne oldukları konusunda yalnızca bulanık bir fikri vardı ve onlarla konuşmasının yakışıksız bir davranış olacağını hissediyordu.

"Teşekkürler, tamarini unutmayacağım," dedi Flory.

"Ünlü bir Çinli doktorun özel ilacıdır, efendim. Aynı zamanda efendim, madam, nisan ayında yalnızca Terai şapka takarak dolaşmak yeterli değil efendim. Yerliler için sorun değil, onları kafatasları sağlamdır. Ama bizleri güneş çarpıyor. Ama, galiba sizi oyalıyorum madam?"

Bunu hayal kırıklığına uğramış bir sesle söyledi. Elizabeth gerçekten de bu Avrasyalıları görmezden gelmeye karar vermişti. Flory'nin onların kendisiyle sohbet etmelerine niçin izin verdiğini anlamıyordu. Tenis kortuna gitmek için geri dönerken raketiyle havada kısa bir vuruş yaparak Flory'ye oyuna başlama zamanının geldiğini hatırlattı. Flory bunu görünce biraz kararsız bir yüzle onun peşinden gitti. Aslında sefil Francis ne kadar can sıkıcı biri olursa olsun ona kötü davranmak istemiyordu.

"Gitmem gerekiyor," dedi. "İyi akşamlar Francis. İyi akşamlar Samuel."

"İyi akşamlar efendim! İyi akşamlar madam! İyi akşamlar, iyi akşamlar!" Şapkalarıyla selam vere vere geri çekildiler.

"Kim bu ikisi?" dedi Elizabeth, Flory yanına geldiğinde. "Ne kadar olağanüstü yaratıklar! Pazar günü kiliseye gelmişlerdi. Biri neredeyse beyaz gibi görünüyor. İngiliz değiller ama, öyle değil mi?"

"Hayır, Avrasyalılar - babaları beyaz, anneleri yerli. Bizimkiler aralarında onlara sarı-göbekler derler."

"İyi ama burada ne yapıyorlar? Nerede yaşıyorlar? İşleri var mı?"

"Bir şekilde pazarda kendilerine iş buluyorlar. Sanırım Francis Hintli bir tefeciye kâtiplik yapıyor, Samuel de dilekçe yazacaklara yardım ediyor. Ama eğer yerlilerin hayırseverliği olmasaydı büyük olasılıkla bugüne kadar açlıktan ölmüş

olurlardı."

"Yerliler mi? Yani onlar yerlilerden bir tür *sadaka* mı alıyorlar demek istiyorsunuz?"

"Sanırım öyle. İsteyen için bunu yapmak hiç de zor bir iş değil. Burmalılar kimsenin açlıktan ölmesine izin vermezler."

Elizabeth daha önce hiç böyle bir şey duymamıştı. En azından yarı yarıya beyaz denebilecek erkeklerin yerliler arasında yoksul bir yaşam sürmeleri düşüncesi onu öyle sarstı ki, yolun ortasında kalakaldı ve tenis oyunu birkaç dakika ertelendi.

"Ama bu çok korkunç bir şey! Yani çok kötü bir örnek demek istiyorum. Neredeyse bizlerden birinin bu duruma düşmesi gibi bir şey. Bu ikisi için hiçbir şey yapılamaz mı? Aramızda para toplayıp onları buradan gönderelim ya da buna benzer bir şey yapalım."

"Korkarım bu pek işe yaramaz. Nereye giderlerse gitsinler aynı durumda olacaklar"

"İyi ama doğru dürüst bir iş bulamazlar mı kendilerine?"

"Sanmam. Anlayın, bu tür Avrasyalıların -pazarda yetiştirilmiş, hiç eğitim almamış olanların- daha en başından işleri bitik demektir. Avrupalılar onlara bir değnekle bile dokunmazlar, alt kademedeki hükümet işlerinde çalışmalarına izin verilmez. Avrupalı olduklarına dair bütün düşüncelerini bir kenara atmadıkları sürece insanların sırtından geçinmekten başka bir şey yapamazlar. Zavallıcıkların Avrupalı olmaktan vazgeçmelerini de bekleyemezsiniz herhalde. İçlerindeki bir damla beyaz kanı sahip oldukları tek şey. Zavallı Francis, daha önce onunla hiç karşılaşmamıştım, ama o bana sıcak pişikleri olduğunu anlatmaya başladı. Anlıyorsunuz ya, yerliler sıcaktan pişik olmazlar - saçma elbette, ama insanlar buna inanıyorlar. Güneş çarpması da öyle. O kocaman *topi* şapkaları takmalarının nedeni kafataslarının Avrupalı olduğunu hatırlatmak. Bir tür şövalye arması gibi. Kötü bir kalıba dökülmüşler diyebilirsiniz."

Bu anlattıkları Elizabeth'e yetmemişti. Flory'nin her zamanki gibi Avrasyalılardan duygudaşlıkla söz ettiğini düşünüyordu. O iki Avrasyalının görünüşleri hiç hoşuna gitmemişti. Şimdi onların nasıl tipler olduğunu anlayabiliyordu. Dago'lara benziyorlardı. Birçok filmde kötü karakterleri

oynayan şu Meksikalı ve İtalyan dago'lar gibiydiler.

"Korkunç yozlaşmış insanlara benziyorlardı, öyle değil mi? Ne kadar sıska ve yamru yumrular; üstelik yüzleri de hiç dürüst görünmüyordu. Sanırım bu Avrasyalılar çok yozlaşmış tipler. Melezlerin her zaman iki ırkın da en kötü yanlarını aldıklarını duymuştum. Doğru mu bu?"

"Bunun doğru olup olmadığını bilmiyorum. Avrasyalıların çoğu pek de iyi örnekler değiller ve nasıl yetiştirildiklerine bakılırsa böyle olmalarını beklemek de biraz zor. Ama onlara karşı bizim davranışımız da oldukça hayvanca. Sanki mantarlar gibi yerden fırlamışlar, bütün hatalarıyla birlikte doğmuşlar gibi söz ediyoruz onlardan. Ama ne dersek diyelim, ne yaparsak yapalım onların var olmalarının sorumlusu biziz."

"Var olmalarının sorumlusu mu?"

"Şey, anlıyorsunuz ya. hepsinin de birer babası var."

"Ha... Elbette bu var... Ama eninde sonunda siz sorumlu değilsiniz. Yani demek istiyorum ki ancak çok düşük bir erkek bir yerli kadınla... e... birlikte olur, öyle değil mi?"

"Öyle olmalı. Ama bu ikisinin de babaları sanırım din adamları."

Aklına 1913'te Mandalay'da baştan çıkardığı Avrasyalı bir kız olan Rosa McFee geldi. Eve kimseye görünmeden girebilmek için kepenkleri çekili bir *gharry* arabasıyla gelirdi. Rosa'nın bukle bukle saçları vardı; çökmüş, yaşlı bir Burmalı kadın olan annesi eğreltiotu saksıları ve hasır bir divanın durduğu karanlık oturma odasında ona çay verirdi. Rosa'yı bıraktıktan sonra parfümlü kâğıda yazılmış o korkunç yakarı mektuplarını açmadan atmıştı.

Elizabeth tenisten sonra konuyu yeniden Francis ve Samuel'e getirdi.

"Şu iki Avrasyalı - burada hiç kimsenin onlarla bir ilişkisi var mı? Onları evlerine davet etmek ya da buna benzer şeyler demek istiyorum."

"Haydi canım, yok elbette. Onlar tümüyle toplum dışı yaratıklar. Aslında onlarla konuşmaya bile pek iyi gözle bakılmaz. Çoğumuz onlara yalnızca günaydın deriz -Ellis bunu bile yapmaz."

"Ama *siz* onlarla konuştunuz."

"Ah, ben kurallara karşı gelirim bazen. Demek istediğim hiçbir *pukka sahip'i* onlarla konuşurken göremeyeceğinizdi. Ama anlıyorsunuz ya ben -arada sırada, cesaret bulduğum zamanlar- bir *pukka sahip* olmamaya çalışıyorum."

Bu pek akıllıca bir söz değildi. Elizabeth 'pukka sahip' sözünün anlamını ve neleri içerdiğini şimdiye kadar çok iyi öğrenmişti. Flory'nin sözü aralarındaki ayrımı daha da açıkça ortaya sermişti. Flory'ye bakarken gözlerinde neredeyse düşmanca ve tuhaf ölçüde sert bir bakış vardı; gençliğine ve çiçek gibi tenine rağmen Elizabeth'in yüzü zaman zaman sert görünebiliyordu. Son moda bağa çerçeveli gözlüğü ona çok ciddi bir hava veriyordu. Gözlük çok pahalı bir şeydi - gerçekten de neredeyse gözlerden daha pahalıydı.

Flory henüz ne kızı anlamayı ne de onun güvenini kazanmayı başarabilmişti. Yine de en azından yüzeyde işler çok da kötü gidiyor gibi görünmüyordu. Zaman zaman Elizabeth'i kızdırıyordu ama ilk sabah üzerinde yarattığı iyi izlenimin etkileri henüz silinmemişti. O sabah doğum lekesini neredeyse fark etmemiş olması ilginçti. Belli konularda Flory'nin konuşmasını dinlemeyi seviyordu. Örneğin avcılık - bir kızdan pek beklenmeyecek bir ilgi gösteriyordu avcılığa. Bir de atlar; ama Flory atlar konusunda o kadar bilgili değildi. Gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra bir gün Elizabeth'i ava götürecekti. İkisi de bu geziyi belli bir heyecanla bekliyorlardı, ama ikisinin heyecanlarının nedeni farklıydı.

11

Flory ve Elizabeth, pazar yolundan aşağı yürüyorlardı. Henüz sabahtı ama hava öyle sıcaktı ki sanki dalgalı bir denizde kulaç atıyor gibiydiler. Önlerinden sandallarını sürüye sürüye pazardan dönen Burmalılar geçiyordu. Parlak saçları güneşte alev alev yanan kızlar dörtlü-beşli gruplar halinde yan yana, kısa, hızlı adımlarıyla yürüyorlardı. Yolun kenarında, hapishaneye gelmeden hemen önce bir *peepul* ağacının güçlü kökleri taştan yapılmış eski bir pagodanın parçalarını kırmış, sağa sola saçmıştı. Taşlara oyulmuş kızgın şeytan yüzleri çimenlerin arasında düştükleri yerden yoldan geçenlere bakıyorlardı. Yakınlarda başka bir *peepul* ağacı bir palmiyeye sarılmış, on yıl süren bir güreş sonunda onu kökünden söküp yana devirmişti.

Yürümeyi sürdürüp hapishaneye ulaştılar. Burası kenarları iki yüz yarda uzunlukta, büyük, kare biçiminde bir yapıydı. Parlak çimento duvarları yaklaşık

on metre yükseklikteydi. Hapishanedekilerin beslediği bir tavuskuşu parke taşın üzerinde güvercin gibi sıçrayarak yürüyordu. Yanlarından başları yere eğik, arkalarında toprak yüklü iki arabayı çekerek altı tutuklu geçti. Başlarında Hintli gardiyanlar vardı. Bunlar uzun ceza almış mahkûmlardı. Üzerlerinde kaba beyaz kumaştan yapılmış üniformalar vardı, tıraşlı başlarına küçük kepler takmışlardı. Yüzleri grileşmiş, yılgın ve tuhaf bir şekilde duygusuzdu. Ayaklarındaki demirler tangırdıyordu. Yanlarından başında bir sepet balık taşıyan bir kadın geçti. Tepede iki karga dönüp duruyor, balıklara dalış yapıyorlardı. Kadın onları uzakta tutmak için elini umursamaz bir şekilde havaya savuruyordu.

Biraz uzaktan uğultular duyuluyordu. "Pazar hemen köşeyi dönünce," dedi Flory. "Sanırım bu sabah yeni pazar kuruluyor. Bunu izlemek oldukça eğlencelidir."

Elizabeth'ten onunla birlikte pazara gelmesini istemiş, bunu görmenin onu eğlendireceğini söylemişti. Köşeyi döndüler. Pazar çok büyük bir sığır ahırına benzeyen yuvarlak bir yapıydı, alçak tavanının çoğunu palmiye yaprakları örtüyordu. İçeride bir yığın insan kaynıyor, bağırıyor ve itişip kakışıyordu; rengârenk giysileri öyle bir karmaşa yaratıyordu ki yüzlercesi, binlercesi bir kavanozdan taşıyormuş gibi görünüyordu. Pazarın ötesinde dev, çamurlu bir nehir akıyordu. Ağaç dalları ve uzun çamur yığınları saatte yedi millik bir hızla üzerinden geçiyordu. Kıyıda keskin, gaga gibi burunlarının üzerine gözler çizilmiş birkaç küçük yerli teknesi palamar sopalarının çevresinde suyun üzerinde inip çıkıyorlardı.

Flory ve Elizabeth bir an durup seyrettiler. Önlerinden başlarında sebze sepetleriyle kadınlar, gözlerini iri iri açarak Avrupalılarabakan küçük çocuklar geçti. Rengi gök mavisine dönmüş işçi tulumuyla yaşlı bir Çinli elinde bir domuzun tanınmaz duruma gelmiş, kanlı bağırsaklarıyla hızla yürüdü.

"Gelin gidelim de şu tezgâhlara biraz göz atalım, ne dersiniz?" dedi Flory.

"Bu kalabalığın arasına dalmak doğru olur mu? Her şey korkunç kirli görünüyor."

Elizabeth oldukça kuşkulu ve hatta isteksiz bir şekilde onun peşinden gitti. Niçin onu her zaman böyle yerlere getiriyordu? Niçin sürekli olarak onu yerlilerin arasına çekiyor, onlarla ilgilenmesi, onların pis, mide bulandırıcı alışkanlıklarını izlemesi için çabalayıp duruyordu? Bütün bunlar gözüne yanlış görünüyordu.

Yine de niçin isteksiz olduğunu anlatmayı başaramadığı için peşinden gidiyordu. Onları boğucu bir hava karşıladı; buram buram sarmısak, kurutulmuş balık, ter, toz, anason, karanfil ve zerdeçal kokuyordu. Kalabalık onların çevresine doluştu. Puro kahverengisi yüzleriyle tıknaz köylüler, kır saçlarını arkadan toplamış çökük ihtiyarlar, çıplak bebeklerini kalçalarının yanına asmış genç anneler. Üzerine basılan Flo havladı, Beyaz bir kadına bakamayacak kadar kendi pazarlıklarına dalmış köylüler tezgâhların çevresinde itişip kakışırken güçlü omuzlar Elizabeth'e çarpıyordu.

"Bakın," dedi Flory sopasıyla bir tezgâhı işaret ederek. Bir şeyler söylüyordu ama sesi bir sepet ananas yüzünden birbirlerine yumruklarını sallayarak bağıran kadınların sesleri arasında boğuldu. Elizabeth pis koku ve gürültülerden irkilmişti ama Flory bunu fark etmeksizin bir o tezgâhı bir bu tezgâhı göstererek onu pazarın içlerine götürüyordu. Mallar yabancı görünüşlü, garip ve yoksuldu. İplere asılı yeşil aylar gibi dev pomelo'lar, kırmızı muzlar, sepetler dolusu ıstakoz büyüklüğünde morumsu kırmızı karidesler, demetler halinde bağlanmış gevrek kurutulmuş balıklar, kıpkırmızı biberler, ortadan kesilip jambona benzetilmiş ördekler, yeşil hindistan cevizleri, gergedan böceği larvaları, şeker kamışları, boya, cilalı sandaletler, ipek *longyi'*ler, uzun, sabuna benzer haplar biçiminde afrodizyaklar; bir metre boyunda seramik vazolar, sarmısak ve şekerden yapılma Çin tatlıları, yeşil ve beyaz sigaralar, mor *prirıjaf*ler, *persimon* çekirdeği kolyeler, hasır kafeslerde bıcırdayan civcivler, pirinçten yapılma Buddha heykelleri, yürek biçimli *betel* yaprakları, Kruschen tuzu şişeleri, saç tokaları, kızıl kilden tencereler, katırlar için çelik nallar, kâğıt hamurundan kuklalar, büyülü özellikleri olan timsah derisi şeritleri... Elizabeth'in başı dönmeye başlamıştı. Pazarın öteki ucunda güneş, bir rahibin taşıdığı, kırmızı bir devin kulağına benzeyen şemsiyenin arasından kan kırmızı ışıklar saçıyordu. Bir tezgâhın önünde dört Dravidian kadın büyük, tahta bir havanda, ağır tokmaklarla *turmerik* dövüyorlardı. Uçuşan sıcak kokulu sarı tozlar Elizabeth'in burnunu gıdıklayıp onu hapşırttı. Buraya bir an daha dayanamayacağını hissetti. Flory'nin koluna dokundu.

"Bütün bu kalabalık - sıcak çok korkunç. Gölge bir yer bulabilir miyiz dersiniz?"

Flory ona döndü. Gerçeği söylemek gerekirse konuşmaya öyle dalmıştı ki - aslında gürültü patırtı içinde söyledikleri neredeyse hiç duyulmuyordu- sıcağın ve kokuların kızı nasıl etkilediğini fark etmemişti.

"Of, özür dilerim, gerçekten. Hemen çıkalım buradan. Bakın ne diyeceğim, yaşlı

Li Yeik'in dükkânına gidelim -Çinli bir bakkal- o bize içecek bir şeyler verir. Burası oldukça boğucu bir yer."

"Bütün bu baharatlar - insanın soluğunu kesiyor biraz. Peki şu balığa benzer korkunç koku ne?"

"O mu, yalnızca karidesten yaptıkları bir tür sos. Karidesleri gömüyorlar, haftalar sonra kazıp çıkarıyorlar."

"Müthiş bir şey bu!"

"Sanırım çıkardıklarından karidesler hiç parçalanmamış oluyorlar üstelik. Gel bakayım buraya!" diye ekledi Flo'ya seslenerek. Köpek, solungaçlarında dikenler olan küçük balıklarla dolu bir sepeti kokluyordu.

Li Yeik'in dükkânı pazarın uzak ucuna bakıyordu. Elizabeth'in asıl istediği şey dosdoğru kulübe dönmekti, ama Li Yeik'in dükkânının Avrupalı tarzı vitrini - Lancashire yapımı pamuklu gömlekler ve inanılmaz ucuz Alman saatleriyle doluydu- pazarın barbarca manzarasından sonra onu birazcık olsun rahatlatmıştı. Tam merdivenleri çıkmak üzereydiler ki şık *longyi'*si, mavi kriket ceketi, parlak sarı ayakkabıları, 'İngaleik modasına göre' yandan ayrılmış saçlanyla iki dirhem bir çekirdek giyinmiş yirmi yaşlarında, ince yapılı bir genç kalabalığın arasından sıyrılıp yanlarına geldi. Flory'ye küçük, garip bir selam verdi; sanki yere eğilecekmiş de vazgeçmiş gibiydi.

"Ne var?" dedi Flory.

"Mektup, efendim." Buruşuk bir zarf çıkardı.

"Bana biraz izin verir misiniz?" dedi Flory zarfı açarken. Mektup Ma Hla May'dendi -ya da daha doğrusu birine yazdırmış altına bir çarpı çizerek imzalamıştı- ve biraz örtülü bir tehdit havasıyla elli rupi istiyordu.

Flory genci yana çekti. "İngilizce biliyorsun değil mi? Ma Hla May'e söyle, bu konuyla sonra ilgileneceğim. Bir de ona söyle, eğer bana şantaj yapmaya kalkarsa hiçbir şey alamaz. Anladın mı?"

"Evet efendim."

"Şimdi git buradan. Peşimden gelme, yoksa başın

derde girer."

"Evet efendim."

"Bir kâtip iş istiyordu," diye açıkladı Flory, Elizabeth'le birlikte merdivenleri çıkarlarken. "İnsanı günün hiçbir saatinde rahat bırakmıyorlar." Mektubun tonunun ilginç olduğunu düşündü, çünkü Ma Hla May'in bu kadar çabuk ona şantaj yapmaya kalkmasını beklemiyordu; ama o anda bunun ne anlama gelebileceğini düşünecek zamanı yoktu.

Dışarının aydınlığından sonra karanlık gibi görünen dükkâna girdiler. Mallarıyla dolu sepetlerin arasında oturmuş sigara içen Li Yeik -içeride tezgâh yoktu- içeri kimin geldiğini görünce hevesle yerinde doğruldu. Flory onun dostuydu. Maviler giymiş, yaşlı, dizleri bükülmüş bir adamdı. Çıkık elmacık kemikli, çenesiz, sarı yüzü ve atkuyruğuyla iyiliksever bir görünüşü vardı. Flory'yi Burmaca olduğunu düşündüğü burundan gelme birtakım homurtularla selamladı ve içecek bir şeyler getirtmek için telaşla dükkânın arkasına koştu. Havada tatlı bir afyon kokusu vardı. Duvarlara üzerinde siyah harfler olan uzun kırmızı kâğıt şeritler yapıştırılmıştı. Kenarda küçük bir sunağın üzerinde işlemeli giysiler giymiş, ciddi görünüşlü iki kişinin büyük portreleri ve önlerinde de dumanlar çıkaran iki tütsü vardı. Biri yaşlı, biri genç iki kadın bir kilimin üzerine oturmuş, mısır püskülü ve ufalanmış at kuyruğuna benzer bir tütünden sigara sarıyorlardı. Üzerlerinde siyah ipek pantolonlar vardı, tombul, çıkık tabanlı ayaklarında oyuncak bir bebeğinkinden daha büyük olmayan kırmızı topuklu tahta terlikler vardı. Yerde çıplak bir bebek sarı bir kurbağa gibi yavaş yavaş emekliyordu.

"Şu kadınların ayaklarına bakın!" diye fısıldadı Elizabeth, Li Yeik arkasını döner dönmez. "Gerçekten de korkunç değil mi? Onları nasıl bu şekle sokuyorlar acaba? Doğal olamaz kesinlikle."

"Hayır, yapay olarak biçimlerini bozuyorlar. Sanırım

Çin'de artık bunu bırakmaya başladılar, ama burada yaşayanlar zamanın gerisinde kalmışlar. Yaşlı Li Yeik'in atkuyruğu da öyle artık terk edilmiş bir gelenek. Çinli düşüncesine göre ayakların böyle küçük olması güzel bir şeymiş."

"Güzel mi! Öyle korkunç ki bakamıyorum neredeyse. Bu insanlar çok yabani olmalılar."

"Yok, hayır! Son derece uygarlar; bence bizden daha uygarlar. Güzellik bir

beğeni meselesi. Bu ülkede Palaunglar diye bir halk kadınlarda uzun boyunlara hayran. Kızlar boyunlarını uzatmak için geniş pirinç halkalar takıyorlar ve sonunda boyunları bir zürafanınki gibi oluncaya kadar yeni halkalar ekliyorlar. Korselerden ve jüponlardan daha garip bir şey değil bu."

O anda Li Yeik iki tombul, yuvarlak yüzlü Burmalı kızla içeri girdi. Kardeş oldukları belli olan kızlar kocaman bir Çin çaydanlığını ve iki sandalyeyi içeri taşırlarken kıkırdıyorlardı. Bu kızlar Li Yeik'in kapatmalarıydı, ya da bir zamanlar kapatmaları olmuşlardı. Yaşlı adam bir çikolata kutusu çıkardı, uzun, tütünden kararmış dişlerini gösteren babacan bir gülümsemeyle kutunun üzerindeki fiyat etiketini söktü. Elizabeth'in kafası o kadar karışmıştı ki huzursuz olmuştu. Bu insanların konukseverliğini kabul etmenin doğru bir şey olmadığından emindi. Burmalı kızlardan biri hemen sandalyelerin arkasına geçip Flory ve Elizabeth'i yelpazelemeye başladı. Öteki kız da ayaklarının dibine diz çökmüş onlara çay dolduruyordu. Arkasında ensesini yelpazeleyen kız ve önünde sırıtan Çinliyle Elizabeth kendini çok aptal bir durumda hissediyordu. Flory onu hep böyle rahatsız edici durumlara sokuyormuş gibi geliyordu ona. Li Yeik'in ikram ettiği kutudan bir çikolata aldı ama 'teşekkür ederim' demeyi başaramadı.

"Bu *doğru* mu?" diye fısıldadı Flory'ye.

"Ne doğru mu?"

"Yani bizim bu insanların evinde oturuyor olmamız demek istiyorum. Bu bir tür *alçalma* olmuyor mu bizim için?"

"Çinlilerle sorun olmaz. Bu ülkede onlar gözde bir ırktır. Ayrıca düşünceleri de çok demokrattır. En iyisi onlara az çok eşitimiz olarak davranmak."

"Bu çay berbat görünüyor. Rengi yemyeşil. İçine biraz süt koymayı akıl edeceklerini beklerdim."

"O kadar kötü değil. İhtiyar Li Yeik'in Çin'den getirttiği özel bir çay bu. Sanırım içinde portakal çiçekleri var."

"lığ! Toprak gibi bir tadı var," dedi kız çayın tadına baktıktan sonra.

Li Yeik otuz santim uzunluğunda, elinde ucunda palamut büyüklüğünde bir topağı olan piposuyla ayakta durmuş Avrupalıların çayı beğenip

beğenmediklerine bakıyordu. Sandalyenin arkasındaki kız Burmaca bir şeyler söyleyince iki kız da yeniden kıkırdamaya başladılar. Yerde diz çökmüş olan, başını kaldırmış, saf bir hayranlıkla Elizabeth'i inceliyordu. Sonra Flory'ye İngiliz hanımın korse giyip giymediğini sordu.

"Şş!" diyen Li Yeik utanmış bir tavırla kızı susturmak için ayak parmağıyla onu dürttü.

"Bunu ona sormayı istediğimi hiç sanmıyorum," dedi Flory.

"Oh, lütfen *thakin,* lütfen sorsana! Gerçekten bilmek istiyoruz!"

Bir tartışma başladı. Sandalyenin arkasındaki kız yelpazelemeyi unutup tartışmaya katıldı. Görünüşe bakılırsa ikisi de bütün yaşamları boyunca şöyle gerçek bir korse görmek istemişlerdi. Korselerle ilgili bir yığın şey duymuşlardı; duyduklarına göre bunlar dar bir yelek biçimine sokulmuş çelikten bir kafesten yapılıyor ve kadınların bedenlerini öyle bir sıkıştırıyordu ki geriye hiç ama hiç göğüs kalmıyordu. Kızlar göstermek için ellerini şişman göğüslerine bastırıyorlardı. Acaba Flory bunu İngiliz hanıma soramaz mıydı? Dükkânın arkasında onlarla birlikte gidip soyunabileceği bir oda vardı. Bir korse görmeyi öyle istiyorlardı ki.

Sonra konuşma birden kesildi. Elizabeth dimdik oturmuş, bir daha ağzına götürmeyi başaramadığı küçük çay fincanı elinde, biraz sert bir şekilde gülümsüyordu. Doğulular birden ürperdiler; konuşmalara katılamayan İngiliz kızın rahat olmadığını anlamışlardı. Bir dakika önce onları büyüleyen zarafeti, yabancı güzelliği şimdi onları biraz ürkütür olmuştu. Flory bile aynı duyguya kapılmıştı. Doğulularla birlikte olan herkesin yaşadığı o korkunç anlardan biri oldu. Herkes gözlerini birbirinden kaçırıyor, boşuna söyleyecek bir şeyler bulmaya çalışıyordu. Sonra dükkânın arkasındaki sepetleri karıştırmakla uğraşan çıplak bebek emekleyerek Avrupalıların oturduğu yere geldi. Büyük bir merakla onların ayakkabılarını ve çoraplarını inceledi, ama başını kaldırıp da beyaz yüzlerini görünce birden dehşete kapıldı. Acıklı bir ağlama tutturdu ve yere çişini yapmaya başladı.

Yaşlı Çinli kadın başını kaldırıp baktı, diliyle cık-cık yaptı ve sigara sarmayı sürdürdü. Başka hiç kimse bir şey fark etmemişti. Yerde küçük bir gölcük oluşmaya başladı. Elizabeth öylesine dehşete kapılmıştı ki fincanını aceleyle bırakırken çayını döktü. Flory'nin kolunu çekiştirdi.

"Şu çocuk! Baksanıza şuna, ne yapıyor? Gerçekten birisi bir şey yapamaz mı... bu çok iğrenç bir şey!"

Bir an için herkes şaşkınlıkla ona baktı, sonra hepsi sorunun ne olduğunu anladılar. Bir telaş oldu, herkes cık-cık-cık diye dilini şaklattı. Hiç kimse çocuğa dikkat bile etmemişti -bu olay fark edilmeyecek kadar normal bir şeydi- ve şimdi hepsi de korkunç utanmışlardı. Herkes suçu çocuğun üzerine atmaya başladı. "Ne kötü çocuk! Ne terbiyesiz çocuk!" çığlıkları duyuldu. Yaşlı Çinli kadın hâlâ bağırıp duran çocuğu kucağına alıp kapının dışına çıkardı ve bir banyo süngerini sıkar gibi merdivenlere doğru havaya kaldırdı. Neredeyse aynı anda

Flory ve Elizabeth de dükkândan çıkmışlardı. Li Yeik ve ötekiler umutsuz gözlerle arkalarından bakarken Flory Elizabeth'in peşinden yola doğru yürüyordu.

"Eğer bunlara uygar insanlar diyorsanız!.." diye bağırıyordu kız.

"Üzgünüm." dedi Flory zayıf bir sesle. "Hiç beklemezdim..."

"Gerçekten de çok iğrenç insanlar!"

Kız çok öfkelenmişti. Yüzü gününden önce açılmış bir gelincik tomurcuğu gibi tatlı bir pembeliğe bürünmüştü. Teninin alabileceği en koyu renk de buydu zaten. Kız önde, Flory peşinde, pazarı geçip anayola çıktılar. Ancak elli yarda gittikten sonra Flory yeniden konuşmaya cesaret edebildi.

"Böyle bir olay olduğu için üzgünüm! Li Yeik öyle terbiyeli bir ihtiyardır ki. Sizi gücendirdiğini düşünmek onu çok üzecek. Gerçekten de birkaç dakika daha kalsaydık iyi olacaktı. Yalnızca çay için ona bir teşekkür etseydik."

"Teşekkür etmek mi! Bu olandan sonra mı!"

"Ama açık konuşmak gerekirse bu tür şeyleri bu kadar önemsememeniz gerekir. Yani bu ülkede demek istiyorum. Bu insanların yaşama bakışları bizimkinden çok farklı. İnsanın onlara ayak uydurması gerekiyor. Bir düşünün, örneğin Ortaçağlara geri dönmüş olsaydınız..."

"Sanırım bu konuyu daha fazla tartışmak istemiyorum."

Bu, aralarında geçen ilk gerçek tartışmaydı. Flory kızı niçin gücendirdiğini

kendine bile soramayacak kadar perişan durumdaydı. Sürekli olarak onun ilgisini Doğulu şeylere çekmeye çabalamakla kızın gözünde sapık, centilmenlikten uzak, pis ve 'hayvanca' şeyler peşinde koşup duran biri gibi göründüğünü anlamıyordu. Şimdi bile 'yerlilere' hangi gözlerle baktığını anlamamıştı. Tek anladığı şey yaşamını, düşüncelerini, güzellik duygusunu onunla paylaşmak için gösterdiği her çabanın kızı

ürkmüş bir at gibi ondan uzaklaştırdığıydı.

Yoldan yukarı çıkarlarken Flory kızın solunda, biraz geriden yürüyordu. Onun yandan görünen yanağına, ensesinde Terai şapkasının altından çıkan ince altın gibi saçlarına bakıyordu. Onu öyle çok seviyordu ki! Sanki kızı ancak gözden düşmüş bir şekilde, yüzünü bile göstermeye cesaret edemeden arkasında yürürken gerçekten sevmeye başlamış gibiydi. Birçok kez konuşacakmış gibi yaptı ama kendini durdurdu. Sesi yeterince güçlü çıkmayacaktı, ayrıca kızı bir şekilde yeniden rahatsız etme riski almadan ne söyleyebileceğini de bilmiyordu. Sonunda düz bir sesle, sanki hiçbir şey olmamış gibi davranarak konuşmayı başardı:

"Korkunç bir sıcak bastırdı, değil mi?"

Sıcaklığın gölgede 30 dereceye çıktığı bir anda çok parlak bir gözlem sayılmazdı bu. Kız bu sözleri oldukça hevesli bir şekilde yanıtlayarak Flory'yi şaşırttı. Yüzünü ona dönmüş, yeniden gülümsüyordu.

"Sıcaktan pişiyor insan!"

Bu sözlerle aralarındaki tartışma son bulmuştu. Aptalca, sıradan sözler kulüp gevezeliklerinin güven verici havasını geri getirerek kızı sanki bir büyü gibi yatıştırmıştı. Arkalarında kalmış olan Flo, ağzından salyalar akıtarak onlara yetişti; bir anda her zamanki gibi köpeklerden konuşmaya başlamışlardı. Yolun geri kalanında neredeyse hiç durmadan köpeklerden konuştular. Köpekler bitmez tükenmez bir konuydu. Köpekler, köpekler, diye düşündü Flory sıcak yamacı tırmanırlarken. Yükselen güneş ince giysilerinin arasından derilerini bir alev soluğu gibi yakıyordu. Köpeklerden başka bir şeyden konuşmayacaklar mıydı hiç? Ya da köpekler olmazsa gramofon plakları ve tenis raketlerinden? Ama yine de böyle ıvır zıvır şeyler konusunda ne kadar rahat, ne kadar dostça konuşabiliyorlardı.

Mezarlığın parıltılar saçan beyaz duvarının önünden geçip Lackersteen'lerin

kapısının önüne geldiler. Kapının çevresinde altın mahur ağaçları ve rüzgârlı kız yüzleri gibi yuvarlak kırmızı çiçekleriyle iki metre yüksekliğinde çobanpüskülü yığını vardı. Gölgeye geldiklerinde Flory şapkasını çıkartıp yüzünü yelpazeledi.

"Neyse, en korkunç sıcak bastırmadan geri dönebildik. Korkarım pazar gezimiz pek başarılı olmadı."

"Yok, kesinlikle değil. Çok hoşuma gitti, gerçekten."

"Hayır... Bilmiyorum, her zaman bir şeyler şanssız gidiyormuş gibi görünüyor. Aa bu arada, yarından sonra atış yapmaya gideceğimizi unutmadınız değil mi? Umarım güzel bir gün olur sizin için."

"Evet. Amcam da bana tüfeğini ödünç verecek. Ne müthiş eğlenceli olacak! Bana atıcılıkla ilgili her şeyi öğretmelisiniz. Bunu nasıl hevesle bekliyorum bilemezsiniz."

"Ben de öyle. Av için yılın çok kötü bir dönemindeyiz, ama elimizden geleni yapacağız. Şimdilik hoşçakalın öyleyse."

"Güle güle Mr. Flory."

Artık ona Elizabeth demeye başlamış olmasına karşın kız hâlâ ona Mr. Flory diyordu. Ayrılıp kendi yollarına giderlerken ikisi de atış yapmaya çıkacakları günü düşünüyorlardı. İkisi de bunun aralarındaki ilişkiyi bir şekilde yoluna koyacağını hissediyordu.

12

Boncuklu perde yüzünden iyice karanlık olan oturma odasının yapışkan, uykulu sıcağında U Po Kyin böbürlenerek ileri geri yürüyordu. Arada sırada elini fanilasının içine sokup yağlı, bir kadınınkiler kadar büyük, terli göğüslerini kaşıyordu. Ma Kin kiliminin üzerinde oturmuş ince beyaz sigarasını içiyordu. Yatak odasının aralık kapısından U Po Kyin'in oymalı tik ağacı sütunlarıyla bir katafalkı andıran dev, kare biçimi yatağı görünüyordu. Bu yatağın üzerinde kimbilir kaç kızın ırzına geçmişti.

Ma Kin, U Po Kyin'in Dr. Veraswami'ye düzenlediği saldırının altında yatan 'öteki meseleyi' şimdi ilk kez duyuyordu. U Po Kyin kadının zekâsını ne kadar küçümserse küçümsesin önünde sonunda bütün sırlarını ona açardı. Yakınındaki

insanlar arasında ondan korkmayan tek kişi Ma Kin'di, bu yüzden onu etkilemek hoşuna gidiyordu.

"Böyle işte Kin Kin," dedi. "Görüyorsun her şey nasıl plana uygun gelişiyor! Şimdiden on sekiz imzasız mektup gönderildi ve her biri tam bir ustalık eseri. Eğer anlayabileceğini düşünseydim birkaçını sana okurdum."

"İyi ama ya Avrupalılar senin imzasız mektuplarına hiç aldırmazlarsa? O zaman ne olacak?"

"Aldırmamak mı? Oo, bundan yana endişen olmasın! Sanırım Avrupalıların kafalarının nasıl çalıştığı konusunda bir şeyler biliyorum. Sana şunu söyleyeyim Kin Kin, eğer iyi yapabildiğim bir şey varsa o da imzasız mektup yazmak."

Bu doğruydu. U Po Kyin'in mektupları şimdiden etkilerini gösteriyorlardı, özellikle de baş hedefleri olan Mr. Macgregor üzerinde.

Bundan daha iki gün önce, Mr. Macgregor gerçekten Veraswami'nin hükümete ihanet edip etmediğine karar vermeye uğraşarak çok sıkıntılı bir akşam geçirmişti. Elbette söz konusu olan şey açık bir ihanet eylemi değildi - bunun konuyla bir ilgisi yoktu. Önemli nokta Doktorun bölücü düşünceler taşıyabilecek bir adam olup olmadığıydı. Hindistan'da ne yaptığınızla değil, ne olduğunuzla yargılanırsınız. Sadakatsizlik konusunda en küçük bir kuşku bir Doğulu memurun yıkımına neden olabilir. Mr. Macgregor da üzerinde kontrolünü yitirdiği tek bir Doğulunun bile olmasını istemezdi. Önündeki gizli mektup yığınıyla gece yarısına kadar kafası karışık bir şekilde oturdu. Bu mektupların arasında kendisine gönderilen beş imzasız mektubun yanı sıra Westfield'in bir kaktüs dikeniyle iğnelenmiş olarak ona aktardığı iki imzasız mektup daha vardı.

Yalnızca mektuplar da değildi. Heryandan Doktor'la ilgili söylentiler yağıyordu. U Po Kyin yalnızca Doktor'un bir hain olduğunu söylemenin yetmeyeceğini çok iyi biliyordu; ününe olanaklı her açıdan saldırmak gerekiyordu. Doktor yalnızca bölücülükler değil ama aynı zamanda gasp, ırza geçme, işkence, yasadışı ameliyatlar yapma, körkütük sarhoşken hastalarını ameliyat etme, zehirleyerek öldürme, büyülerle adam öldürme, pagodada ayakkabılarını çıkarmama, et yeme, katillere ölüm raporu satma ve askeri polisin davulcu çocuğuna eşcinsel tekliflerde bulunma eylemleriyle de suçlanıyordu. Onun hakkında söylenenleri duyan herkes Doktor'un Machiavelli, Sweeny Todd ve Marquis de Sade karışımı bir insan olduğunu düşünürdü. Macgregor bu tür şeylere son derece alışkındı.

Ama U Po Kyin'in son hazırlattığı imzasız mektuplar onun için bile çok ustaca yazılmışlardı.

Bu mektuplar Kyauktada Hapishanesi'nden kaçan Dakoit ile ilgiliydi. Nga Shwe O, son derece haklı olarak verilmiş yedi yıllık cezasının ortalarına gelmişti, kaçışını aylar önceden beri planlıyordu ve dostları başlangıç olarak Hintli gardiyanlardan birine rüşvet vermişlerdi. Yüz rupisini önden alan gardiyan ölüm döşeğinde yatan bir akrabasını ziyaret etmek için izin almış ve Mandalay genelevlerinde uzun ve dolu günler geçirmişti. Zaman geçti, kaçış günü birçok kez ertelendi - bu sırada gardiyan yeniden genelevleri özlemeye başlamıştı. Sonunda U Po Kyin'e ispiyonculuk yaparak biraz daha ödül kazanmaya karar verdi. Ama U Po Kyin her zamanki gibi fırsatı önceden görmüştü. Gardiyana eğer çenesini tutmazsa ağır cezalar vereceğini söyledikten sonra tam kaçış gecesi, artık bir şey yapmak için zaman kalmadığında Macgregor'a başka bir imzasız mektup göndererek hapishaneden birinin kaçmaya çalıştığını bildirdi. Mektupta hapishane sorumlusu Dr. Veraswami'nin de işbirliği yapmak için rüşvet aldığının yazdığını söylemeye gerek yok.

Sabah bir patırtı koptu, gardiyanlar ve polisler hapishanede ileri geri koşuşturmaya başladılar, çünkü Nga Shwe O kaçmıştı. (U Po Kyin tarafından sağlanan bir *sampan* salıyla nehirde uzaklara doğru gidiyordu.) Bu kez Mr. Macgregorbiraz irkildi. Bu mektupları yazan her kimse bu olayı önceden biliyor olmalıydı ve belki de Doktor'un işbirliği yaptığı konusundaki sözleri doğruydu. Bu çok ciddi bir meseleydi. Tutuklulardan kaçmaları için rüşvet alabilen bir hapishane sorumlusu her şeyi yapabilirdi. Ve bu yüzden -mantıksal sıralama çok net olmayabilir, ama en azından Mr. Macgregor'un gözünde öyleydi- Doktor'a yöneltilen asıl suçlama olan bölücülük suçlaması daha inanılır olmuştu.

U Po Kyin aynı zamanda öteki Avrupalılara da saldırıyordu. Doktor'un arkadaşı ve asıl prestij kaynağı olan Flory'yi korkutup Doktor'dan uzaklaştırmak kolaydı. Westfield biraz daha zordu. Bir polis olarak Westfield, U Po Kyin'le ilgili oldukça çok şey bildiğinden bütün planlarını allak bullak edebilirdi. Polisler ve yargıçlar U Po Kyin'in doğal düşmanlarıydılar. Ama U Po Kyin bunu bile kendi yararına kullanmayı biliyordu. İmzasız mektuplarında Doktor'u ünlü dolandırıcı ve rüşvet yiyici U Po Kyin'le işbirliği yapmakla suçladı. Bu Westfield'i yatıştırmıştı. Ellis'e gelince; onun durumunda imzasız mektuplara gerek bile yoktu; hiçbir şey Doktor konusunda ona şimdi düşündüğünden daha kötü şeyler düşündüremezdi zaten.

U Po Kyin imzasız mektuplarından birini de Mrs. Lackersteen'e gönderdi, çünkü Avrupalı kadınların gücünü biliyordu. Mektupta Dr. Veraswami'nin yerlileri Avrupalı kadınları kaçırıp ırzlarına geçmeye kışkırttığı yazıyordu - hiçbir ayrıntı verilmemişti ve gerekmiyordu da. U Po Kyin, Mrs. Lackersteen'in zayıf noktasına dokunmuştu. Onun kafasında 'bölücülük', 'isyan', 'kendini yönetme' tek ama tek bir şey anlamına geliyordu: gözlerinin akı ortaya çıkmış, kömür siyahı *kuli*'lerin onun ırzına geçmeleri. Bu bazen geceleri uykusunu kaçıran bir düşünceydi. Avrupalılar bir zamanlar Doktor için ne kadar iyi şeyler düşünmüş olurlarsa olsunlar şimdi hızla gözlerinden düşüyordu.

"İşte görüyorsun," dedi U Po Kyin kendinden hoşnut bir havayla, "görüyorsun onu nasıl çökertiyorum. Dibinden testereyle kesilen bir ağaç gibi. Bir vuruş daha yedi mi devrilecek. En fazla üç hafta içinde bu vuruşu da yapacağım."

"Nasıl?"

"Şimdi tam ona geliyorum. Sanırım senin de bunları duyma zamanın. Bu meselelerden hiç anlamazsın ama çeneni tutmayı biliyorsun. Thongwa Köyü yakınlarında isyan hazırlıklarından söz edildiğini duymuşsundur."

"Evet. Çok büyük aptallık ediyor o köylüler. Hintli askerlerin karşısında ellerindeki *dah*'Iar ve kargılarla ne yapabilirler ki? Vahşi hayvanlar gibi vurulacaklar."

"Elbette. Eğer bir dövüş olursa bu katliama dönecek. Ama onlar yalnızca bir avuç boş inançlı köylü. Bütün inançlarını onlara dağıtılan şu saçma kurşun geçirmez yeleklere bağlamışlar. Böylesi bir cahillikten nefret ediyorum."

"Zavallı adamlar! Niçin onları durdurmuyorsun Ko Po Kyin? Hiç kimseyi tutuklamaya gerek yok. Tek yapacağın şey köye gidip planlarını bildiğini söylemek. O zaman bunu sürdürmeye cesaret edemezler."

"Oh, elbette, eğer istersem onları durdurabilirim. Ama ben öyle yapmak istemiyorum. Bunun için nedenlerim var. Anlıyor musun Kin Kin -lütfen bu konuda çeneni tut-, buna benim kendi isyanım diyebilirim. Zaten bütün hepsini ben düzenledim."

"Ne!"

Ma Kin sigarasını düşürdü. Gözleri öyle kocaman açılmıştı ki göz bebeklerinin

çevresindeki soluk mavimsi akları olduğu gibi görünüyordu. Dehşete kapılmıştı. Bağırmaya başladı:

"Ko Po Kyin, ne diyorsun sen? Gerçekten böyle demiyorsun değil mi? Sen! Bir ayaklanma başlatıyorsun -bu doğru olamaz!"

"Kesinlikle doğru. Üstelik çok da iyi iş çıkarıyoruz. Rangoon'dan getirttiğim büyücü çok akıllı bir adam. Sirklerde hokkabazlık yaparak bütün Hindistan'ı dolaşmış. Kurşun geçirmez yelekler Whiteaway & Laidlaw dükkânından getirtildiler. Tanesi bir rupi sekiz *arma*. Bana çok fazla paraya patladığını söyleyebilirim."

"Ama, Ko Po Kyin! Bir ayaklanma! Korkunç bir savaş olacak, o zavallı adamların hepsi öldürülecek! Aklını kaçırmadığına emin misin sen? Kendin de vurulmaktan korkmuyor musun?"

U Po Kyin yürüyüşünü kesti. Şaşırmıştı. "Neler söylüyorsun sen kadın? Neler geçiyor aklından? Benim hükümete karşı isyan edeceğimi düşünmüyorsun herhalde. Ben -otuz yıldır hükümete hizmet etmiş biri. Daha neler. Yok öyle bir şey! Ben sana isyanı başlattığımı söyledim, ona katılacağımı değil. Kellelerini tehlikeye atanlar o aptal köylüler, ben değilim. Ba Sein ve daha bir-iki kişiden başka hiç kimsenin benim bu ayaklanmayla bir ilgim olduğu ya da olacağı aklına bile gelmez."

"Ama onları ayaklanmaya ikna edenin kendin olduğunu söylemedin mi?"

"Elbette. Veraswami'yi hükümete karşı bir ayaklanma başlatmakla suçladım. Öyleyse bunu göstermek için bir ayaklanmaya ihtiyacım vardı, öyle değil mi?"

"Ha, şimdi anlıyorum. Ayaklanma çıktığında da bundan Dr. Veraswami'nin suçlu olduğunu söyleyeceksin, öyle mi?"

"Kafan ne kadar da yavaş çalışıyor! Bir aptalın bile bu ayaklanmayı yalnızca bastırmak için çıkardığımı görebileceğini sanırdım. Ben-neydi şu Mr. Macgregor'un söylediği şey? *Ajan provokatör* - Latince bu, sen anlamazsın. Ben bir *ajan provokatör'üm.* Önce şu Thongwa'-daki aptalları isyan çıkarmaları için kandırırım, sonra da isyancıları tutuklarım. Tam başlayacağı sırada ayaklanma önderlerini yakalayıp birer birer hapse tıkacağım. Bundan sonra korkarım biraz dövüş olacak. Birkaç adam öldürülebilir, daha fazlası da Andamanlara gönderilecek. Ama bu sırada ortaya çıkan ilk adam ben olacağım. U Po Kyin,

son zamanların en tehlikeli ayaklanmasını tam zamanında bastıran adam! Bölgenin kahramanı olacağım."

Planlarından dolayı haklı olarak gurur duyan U Po Kyin yeniden ellerini arkasına kavuşturdu, gülümseyerek odada aşağı yukarı yürümeye başladı. Ma Kin bir süre sessizce bu planı düşündü. Sonra konuştu:

"Hâlâ bunu niye yaptığını anlamıyorum, Ko Po Kyin. Bütün bunlar seni nereye götürüyor? Ve bunun Dr. Veraswami ile ne ilgisi var?"

"Sana hiçbir zaman kafanı kullanmayı öğretemeyeceğim Kin Kin. En başında Dr. Veraswami'nin bana engel olduğunu söylememiş miydim? Bu isyan ondan kurtulmak için. Elbette hiçbir zaman isyandan onun sorumlu olduğunu kanıtlayamayacağız; ama ne önemi var ki? Bütün Avrupalılar onun bir şekilde bu işe karıştığına inanmış olacaklar bir kere. Onların kafaları böyle çalışır. Artık yaşamı boyunca belini doğrultamayacak. Onu ne kadar karaya boyarsam benim yaptıklarım o kadar parlak görünecek. Şimdi anlıyor musun?"

"Evet, gerçekten anlıyorum. Bence bu çok kötü ve aşağılık bir plan. Merak ediyorum, bunu bana anlatmaya utanmıyor musun?"

"Haydi Kin Kin! Yeniden bütün o saçmalıklara başlamayacaksın, öyle değil mi?"

"Ko Po Kyin, niçin yalnızca kötülük yaptığın zaman mutlu oluyorsun? Niçin yaptığın her şey başkalarına kötülük getirmek zorunda? Görevinden atılacak olan o zavallı Doktor'u düşün; vurulacak, bambularla dövülecek, yaşam boyu hapse atılacak köylüleri düşün. Böyle şeyler yapman gerekiyor mu? Zaten bu kadar zenginken daha fazla parayla ne yapmak isteyebilirsin?"

"Para mı! Paradan söz eden kim? Bir gün dünyada paradan başka şeyler de olduğunu anlayacaksın kadın. Örneğin ün. Büyüklük. Bu olaylarda onlara gösterdiğim sadakat yüzünden büyük olasılıkla Burma yöneticisi göğsüme bir nişan takacak. Böyle bir anda sen bile gurur duymayacak mısın?"

Ma Kin söylenenlerden etkilenmediğini göstermek istercesine başını salladı. "Daha bin yıl yaşamayacağını ne zaman hatırlayacaksın Ko Po Kyin? Kötü bir yaşam sürenlerin başlarına neler geldiğini bir düşün. Örneğin bir fareye ya da bir kurbağaya dönüştürülebilirler. Hatta cehennem bile var. Bir rahibin bir keresinde cehennemle ilgili olarak bana neler söylediğini hatırlıyorum. Pali el yazmalarından çevirdiği bir yazıydı ve korkunçtu. 'Bin yılda bir yüreğinde akkor

olmuş iki mızrak birleşir ve kendine şöyle dersin,' demişti. 'Acılarımın bin yılı daha son buldu ve önümde daha fazlası beni bekliyor.' Böyle şeyler düşünmek çok korkunç değil mi Ko Po Kyin?"

U Po Kyin gülerek önemsemez bir havayla elini salladı. Bu 'pagodalar' demekti.

"Umarım son geldiğinde de gülmeyi sürdürürsün. Ama bana sorarsan arkamda böyle bir yaşam görmek hiç de hoşuma gitmezdi."

Beğenmediğini gösteren bir tavırla ince omzunu, odada ileri geri yürüyen U Po Kyin'den uzağa çevirerek yeniden sigarasını yaktı. U Po Kyin konuşmaya başladığında biraz öncekine göre çok daha ciddiydi, hatta sesinde hafif bir çekingenlik vardı:

"Biliyorsun Kin Kin, bütün bunların arkasında yatan başka bir mesele daha var. Ne sana ne de başka hiç kimseye söylemediğim bir şey. Ba Sein bile bilmiyor bunu. Ama sanırım şimdi sana anlatacağım."

"Eğer daha da çok kötülük demekse duymak istemiyorum."

"Hayır, hayır. Bu olayda benim gerçek amacımın ne olduğunu soruyordun. Sanırım Veraswami'yi yalnızca ondan hoşlanmadığım ve rüşvet konusundaki görüşlerinden rahatsız olduğum için devirdiğimi düşünüyorsun. Böyle değil. Bunlardan çok daha önemli bir şey var ve bu benim kadar seni de ilgilendiriyor."

"Neymiş bu?"

"Sen hiç içinde daha yüksek şeyler için bir istek duydun mu Kin Kin? Bu kadar başarı kazandıktan sonra -tüm bunların benim başarılarım olduğunu söylemem gerekir-neredeyse başladığımız andakiyle aynı konumda olduğumuz hiç dikkatini çekti mi? Tonlarca param var ama nasıl yaşadığımıza bir bak. Şu odaya bak! Bir köylününkinden daha iyi değil. Ellerimle yemek yemekten, yalnızca Burmaklarla -zavallı, aşağılık insanlarla-görüşmekten ve senin deyişinle sefil bir kasaba memuru olarak yaşamaktan bıktım. Para yeterli değil; bu dünyada bir yerlere geldiğimi de hissetmek istiyorum. Sen de zaman zaman biraz daha -nasıl desem- yüksek bir yaşam sürmek istemiyor musun?"

"Şimdi elimizde olanlardan fazla ne isteyebileceğimizi bilmiyorum. Köyde yaşayan küçük bir kızken böyle bir evde yaşayacağım hiç aklıma gelmezdi. Şu İngiliz sandalyelerine bak - hayatım boyunca bunlara hiç oturmadım. Ama

onlara bakmak ve onların sahibi olduğumu düşünmek bana çok gurur veriyor."

"Of, sen niye şu köyünden ayrıldın ki Kin Kin? Sana ancak kafanda toprak bir testiyle kuyu başında dedikodu yapmak yaraşır. Ama ben daha hırslıyım. Tanrı'ya şükür. Ve şimdi Veraswami'ye karşı yaptığım entrikaların gerçek nedenini söyleyeceğim sana. Kafamda gerçekten de göz kamaştırıcı bir şey yapmak var. Soylu, görkemli bir şey! Bir Doğulunun ulaşabileceği en onurlu nokta. Ne demek istediğimi anlıyorsun elbette?"

"Hayır, ne demek istiyorsun?"

"Haydi ama! Yaşamımın en büyük başarısı olacak bu! Eminim ne olduğunu tahmin edebilirsin."

"Ha, biliyorum! Motorlu bir araba satın alacaksın. Ama, of Ko Po Kyin, lütfen benim de bu arabaya binmemi bekleme."

U Po Kyin canı sıkkın bir şekilde ellerini havaya kaldırdı. "Motorlu bir araba mı? Senin kafan pazardaki fıstık satıcıları gibi çalışıyor! Eğer istersem yirmi motorlu araba satın alabilirim. Üstelik bu yerde bir motorlu araba ne işe yarar? Hayır, bundan çok daha büyük bir şeyden söz ediyorum."

"Peki neymiş?"

"Mesele şu: Bir ay içinde Avrupalıların kulüplerine yerli bir üye seçeceklerini öğrenmiş bulunuyorum. Bunu yapmak istemiyorlar, ama emir komisyondan geldiği için boyun eğecekler. Doğal olarak bölgenin en yüksek düzeyli yerli memuru olduğu için Veraswami'yi seçecekler. Ama ben Veraswami'yi gözden düşürdüm. Ve böylece..."

"Ne?"

U Po Kyin bir an için yanıt vermedi. Ma Kin'e baktı, geniş çeneli, kocaman sarı yüzü öyle yumuşamıştı ki neredeyse bir çocuğun yüzüne benziyordu. Gözlerinde yaşlar bile belirmiş olabilirdi. Sanki söylediği şeyin büyüklüğü karşısında yenik düşmüş gibi kısık, neredeyse ürkmüş bir sesle konuştu:

"Görmüyor musun kadın? Eğer Veraswami gözden düşerse kulübe benim seçileceğimi anlamıyor musun?"

Yarattığı etki eziciydi. Ma Kin'den bir daha itiraz gelmedi. U Po Kyin'in projesinin büyüklüğü karşısında dili tutulmuştu.

Bu nedensiz değildi, çünkü bunun yanında U Po Kyin'in yaşamı boyunca gösterdiği bütün başarılar önemsiz kalıyordu. Başlangıçta çok alçak bir yerde duran bir memurun Avrupalılar kulübüne kadar yükselmesi gerçek bir zaferdi - Kyauktada'da bu iki kat böyleydi. Avrupalılar kulübüne, o uzak, gizemli tapınağa, o kutsalların kutsalı yere girmek Nirvana'ya girmekten daha zordu! U Po Kyin, Mandalaylı küçük çıplak çocuk, hırsız yazman, üçkâğıtçı memur o kutsal yere girecek, Avrupalılara 'eski dostum' diyecek, viski soda içecek ve yeşil masanın üzerinde beyaz topları ileri geri itecekti! Ma Kin, dünyaya gözlerini çatısı palmiye yapraklarından yapılmış bir bambu kulübede açan köylü kadın, ayaklarını saran ipek çorapları ve yüksek ökçeli ayakkabılarıyla (evet, o yerde gerçekten ayakkabı giyecekti) yüksek bir koltukta oturacak ve İngiliz hanımlarla Hindistan İngilizcesiyle bebek çamaşırları üzerine konuşacaktı! Bu tabloyu gören kim olsa gözleri kamaşırdı.

Ma Kin uzun bir süre sessiz kaldı. Dudakları aralanmıştı. Avrupalılar kulübünü ve içeride kimbilir ne göz kamaştırıcı şeyler olduğunu düşünüyordu. Yaşamı boyunca ilk kez U Po Kyin'in entrikalarını dinlerken beğenmeden edemiyordu. Belki de kulübün Ma Kin'in yumuşak yüreğine bile bir hırs tohumu ekmeyi başarmış olması bütün istilalardan daha büyük bir başarıydı.

13

Flory hastane kapısından içeri girerken yanından paçavralar içinde dört temizlikçi geçti. Çuvallara sarılı ölü bir *kuli'*yi cangılda otuz santim derinliğinde bir mezara taşıyorlardı. Flory hastane yapıları arasındaki avlunun tuğla gibi sertleşmiş toprağını geçti. Geniş verandalar boyunca çarşafsız kerevetlerin üzerinde yatan sıra sıra sessiz ve hareketsiz gri yüzlü adamlar vardı. Kesilmiş kol ve bacaklarla beslendikleri söylenen pis görünüşlü birkaç sokak köpeği yapıların arasında uyukluyor ya da sinek kovalıyorlardı. Her yana pis ve döküntü bir hava sinmişti. Dr. Veraswami burayı temiz tutmak için çok çaba gösteriyordu ama bu tozlu ve susuz yerde temizlikçilerin ve yarı eğitimli asistan operatörlerin tembellikleriyle başa çıkması olanaksızdı.

Flory'ye Doktor'un ayakta tedavi gören hastalar bölümünde olduğu söylenmişti. Burası yalnızca bir masa, iki sandalye ve aksi suratlı bir Kraliçe Victoria tablosuyla döşenmiş alçı duvarlı bir odaydı. Solgun paçavralarının altında çarpık

çurpuk kaslarıyla Burmalı köylüler odaya doluyor, masanın önünde sıraya giriyorlardı. Doktor kollarını sıvamış, terden su içinde kalmıştı. Bir sevinç çığlığı atarak yerinden fırladı ve her zamanki telaşlı aceleciliğiyle Flory'yi boş sandalyeye oturtup masanın çekmecesinden çıkardığı sigara tabakasını eline tutuşturdu.

"Ne hoş bir ziyaret bu Mr. Flory! Lütfen rahatınıza bakın - yani böyle bir yerde insan nasıl rahat edebilirse, ha ha! Sonra evime gidip bira ve mezelerimizin başında sohbet ederiz. Lütfen bekleyenlerin işlerini bitirmem için bana birazcık izin verin."

Flory oturur oturmaz her yerinden sıcak ter boşandı, gömleği sırılsıklam oldu. Odanın sıcağı boğucuydu. Köylülerin bütün gözeneklerinden sarmısak kokusu fışkırıyordu. Her hasta masanın yanına geldiğinde Doktor sandalyesinde doğruluyor, gelenin sırtını yokluyor, siyah kulağını onun göğsüne dayıyor, çok kötü bir Burmaca'yla hızlı hızlı bir yığın soru soruyor, sonra da reçete yazmak için yeniden yerine çöküyordu. Hastalar reçeteleri alıp bahçenin öteki yanındaki depoya götürüyorlardı. Buradan onlara su ve çeşitli bitki boyaları dolu şişeler veriliyordu. Depo görevlisinin neredeyse tek gelir kaynağı ilaç satışlarıydı, çünkü hükümet ona yalnızca ayda yirmi beş rupi ödüyordu. Ama Doktor'un bundan hiç haberi yoktu.

Genellikle Doktor'un sabahları ayakta tedavi gören hastalara bakacak zamanı olmaz, onları asistanlardan birine bırakırdı. Asistanın tanı koyma yöntemi çok basitti. Her hastaya "Neren ağrıyor? Başın mı, sırtın mı, yoksa karnın mı?" diye sorar ve aldığı yanıta göre önceden yarı tarafa dizdiği üç reçete yığınından birinden aldığı bir reçeteyi uzatırdı. Hastalar bu yöntemi Doktor'unkine yeğliyorlardı. Doktor hiç de beyefendilere yakışmayan bir şekilde onlara cinsel hastalıklar geçirip geçirmedikleriyle ilgili gereksiz sorular sorar, zaman zaman da ameliyat etmeyi önererek iyice korkuturdu. Bu işe 'karın kesme' adını takmışlardı. Pek çoğu karnının kesilmesindense on kez ölmeyi yeğlerdi.

Son hasta da gözden kaybolunca Doktor elindeki reçete defteriyle yelpazelenerek sandalyesine yığıldı.

"Of şu sıcak! Bazı sabahlar burnuma gelen sarmısak kokusundan hiçbir zaman kurtulamayacağımı düşünüyorum! Şu köylüler - pis, cahil yabaniler bunlar! Elimizden gelenin en fazlası onları hastaneye kadar getirebilmek. Bir bıçakla yüzleşmektense kangrenden ölmeyi ya da kavun büyüklüğünde bir tümörle on

yıl dolaşmayı yeğliyorlar. Sözde doktor dedikleri insanların onlara ne ilaçlar verdiğini görmelisiniz! Dolunayda toplanmış otlar, kaplan bıyıkları, suaygırı boynuzu, idrar, âdet kanı! İnsanların böyle karışımları içtiklerini düşünmek mide bulandırıcı"

"Yine de görmeye değer bir şey. Burma ilaçlarının bir derlemesini yapmalısınız Doktor. Culpeper kadar iyi bir şey olacağına eminim."

"Barbar sığırlar, barbar sığırlar," dedi Doktor beyaz gömleğini üzerine geçirmeye çalışırken. "Evime gidelim mi? Bira var, sanırım biraz da buz kalmış olmalı. Saat onda acil bir ameliyatım var, fıtık ameliyatı. O saate kadar serbestim."

"Peki. Aslında benim de seninle konuşmak istediğimi bir şey vardı."

Yeniden avluyu geçtiler, merdivenlerden Doktor'un verandasına çıktılar. Buz kutusunu karıştırıp bütün buzun eriyip ılık bir suya dönüştüğünü anlayan Doktor bir şişe bira açtı ve telaşla hizmetçilere seslenerek ıslak samanlardan bir beşiğe yerleştirilmiş şişelerden getirmelerini istedi. Flory şapkasını çıkarmadan kenarda durmuş, veranda parmaklığından dışarı bakıyordu. Buraya gelmesinin nedeni özür dilemekti. On beş gündür Doktorla karşılaşmaktan kaçınıyordu - yani kulüpteki aşağılayıcı ilanın altına kendi adını yazdığı günden beri. Ama bizzat özür dilemek zorundaydı. U Po Kyin çok iyi bir insan sarrafıydı, ama Flory'yi dostunu bir daha görmeyecek kadar korkutmak için iki imzasız mektubun yeteceğini düşünmekle yanılmıştı.

"Bak buraya Doktor, ne söylemek istediğimi biliyorsun değil mi?"

"Ben mi? Hayır."

"Evet, biliyorsun. İki hafta önce sana oynadığım hayvanca oyunla ilgili bu. Ellis o ilanı kulübe astığında ben de altını imzaladım. Bunu duymuş olmalısın. Sana açıklamaya çalış..."

"Hayır, hayır dostum, hayır!" Doktor o kadar telaşlanmıştı ki veranda boyunca koşup Flory'nin kolunu yakaladı. "Açıklamayacaksınız! Lütfen bir daha sözünü etmeyin! Çok iyi anlıyorum, gerçekten çok iyi anlıyorum."

"Hayır, anlamıyorsun. Anlayamazsın. Birine böyle şeyler yaptırmak için nasıl bir baskı uygulandığını bilmiyorsun. Hiçbir şey beni bu ilanın altını imzalamaya zorlamıyordu. Eğer reddetmiş olsaydım hiçbir şey olmayacaktı. Hiçbir yasa bize

Doğululara hayvanca davranmamızı söylemiyor - tersine. Ama hiç kimse ötekilere karşı çıkma pahasına Doğululara sadık kalmaya cesaret etmiyor. Böyle bir şey yapamazsın. Eğer ilanın altına imzamı atmaya karşı çıksaydım kulüpte bir-iki hafta boyunca gözden düşerdim. Ben de her zamanki gibi korkakça davrandım."

"Lütfen Mr. Flory, lütfen! Bunu sürdürmeniz beni gerçekten çok rahatsız ediyor. Sanki ben sizin konumuza anlayış gösteremezmişim gibi davranıyorsunuz."

"Bizim düsturumuzu bilirsin: 'Hindistan'da İngilizler ne yapıyorsa onu yap.'"

"Elbette, elbette. Ve bu çok soylu bir yöntem. Sizin deyişinizle birbirinize bağlı kalıyorsunuz. Biz Doğululara üstünlüğünüzün sırrı bu."

"Şey, insanın üzgün olduğunu söylemesi hiçbir zaman çok işe yaramaz. Ama buraya böyle bir şeyin bir daha tekrarlamayacağını söylemeye geldim. Aslında..."

"Haydi Mr. Flory, bu konu üzerine daha fazla konuşmazsanız size minnettar kalırım. Her şey bitti ve unutuldu. Lütfen biranız çay kadar sıcak olmadan için. Aynı zamanda benim de size anlatacağım bir şey var. Henüz bende ne haberler olduğunu sormadınız."

"Ah, senin haberlerin. Peki senin haberlerin neymiş bakalım? Bütün bu zaman boyunca işler nasıl gitti? Britannia Ana nasıl? Hâlâ komada mı?"

"Of, çok düşkün durumda, gerçekten çok kötü. Ama benim kadar kütü değil. Boynuma kadar batmış durumdayım dostum."

"Ne? Yine U Po Kyin mi? Hâlâ sana iftira atmakla mı uğraşıyor?"

"Hem de ne iftiralar! Bu kez yaptıkları gerçekten şeytanca şeyler. Dostum, bölgede patlamak üzere olan isyanla ilgili söylentileri duymuşsunuzdur."

"Bu konuda bir yığın konuşma duydum. Westfield bir katliama çıkmak için sabırsızlanıyor, ama isyancıları bulamadığını duydum. Yalnızca vergilerini ödemek istemeyen Hampden köylülerinin her zamanki itirazları."

"Ah evet. Zavallı aptallar! Çoğunun ödemeyi reddettiği verginin ne kadar olduğunu biliyor musunuz? Beş rupi! Yakında bundan bıkıp vergilerini öderler.

Her yıl aynı sorun. Ama isyana gelince -sözde isyan denilen şey Mr. Flory-; bunun arkasında daha fazla şeyin yattığını bilmenizi isterim."

"Ya; öyle mi?"

Doktor, Flory'yi şaşırtan bir kızgınlık hareketi yapınca birasının çoğu döküldü. Bardağını veranda parmaklığına koyup patladı:

"Yine U Po Kyin. Bu ağza alınmaya bile değmeyen düzenbaz. Doğal duygulardan yoksun bir timsah o! O... O..."

"Devam et hadi. O ahlaksız yalancı, o pislik çuvalı, insanlığın yüzkarası olan o utanmaz yaratık... Söyle daha. Şimdi yine ne yaptı?"

"Eşi görülmemiş bir alçaklık." Doktor uydurma isyan entrikası konusunda U Po Kyin'in Ma Kin'e anlattığına benzer şeyler anlattı. Onun bilmediği tek ayrıntı U Po Kyin'in Avrupalılar kulübüne seçilmeye niyetlendiğiydi. Doktor'un yüzünün kızardığını söylemek doğru olmaz, ama öfkeden rengi birkaç kat daha koyulaşmıştı. Flory öyle şaşırmıştı ki oturmak aklına bile gelmiyordu.

"Hilebaz yaşlı şeytan! Böyle bir şey düşünebileceği kimin aklına gelirdi? İyi ama sen bütün bunları öğrenmeyi nasıl başardın?"

"Ah, hâlâ birkaç arkadaşım kaldı benim de. Ama şimdi görüyorsunuz ya dostum, bana ne büyük bir felaket hazırlıyor. Şimdiden sağda solda adımı lekeledi. Bu saçma isyan patladığında benim adımı buna bulaştırmak için elinden gelen her şeyi yapacak. Ve size söylüyorum, sadakatim konusunda en küçük bir kuşku benim için felaket olur! Bu isyanın sempatizanı olduğum konusunda tek bir sözcük bile benim sonum demektir."

"Lanet olsun, bu çok saçma bir şey! Eminim kendini savunmanın bir yolunu bulabilirsin."

"Hiçbir şey kanıtlayamazken kendimi nasıl savunabilirim? Bütün bunların doğru olduğunu bilmem ne işe yarar? Eğer bir kamu incelemesi istersem getireceğim her tanığa karşı U Po Kyin elli tane yalancı tanık bulabilir. Bu adamın bölgede ne kadar güçlü olduğunu anlamıyorsunuz. Hiç kimse onun aleyhinde konuşmaya cesaret edemez."

"Ama niçin bir şey kanıtlaman gereksin ki? Niçin doğrudan yaşlı Macgregor'a

gidip her şeyi anlatmıyorsun? Kendi tarzında çok adil bir adamdır bizim ihtiyar. Seni dinleyecektir."

"İşe yaramaz bu. Sizde entrikacı kafası yok Mr. Flory.

Qui s'excuse, s'accuse (özür dileyen, suçu kabullenmiş olur), değil mi? Bana karşı bir komplo düzenleniyor diye ağlamanın bir yararı olmaz."

"Peki, öyleyse ne yapacaksın?"

"Yapabileceğim hiçbir şey yok. Tek yapacağım şey beklemek ve prestijimin beni bu içine düştüğüm beladan kurtaracağını ummak. Yerli bir memurun ününe leke düşmesi söz konusu olduğunda mesele kanıtlar değildir. Her şey Avrupalılar arasındaki yerime bağlı. Eğer onların gözünde iyi bir yerde duruyorsam benimle ilgili sözlere inanmazlar; eğer böyle değilse inanırlar. Her şey prestije bağlı."

Bir an için sessiz kaldılar. Flory 'her şey prestije bağlı' sözlerinin ne anlama geldiğini çok iyi biliyordu. Kuşkunun kanıttan daha fazla önem taşıdığı ve insanın ününün bin tanıktan daha fazla önemsendiği bu bulanık çelişkilere alışkındı. Aklına bir şey geldi; rahatsız edici ve ürpertici düşünce üç hafta önce olsaydı aklına bile gelmezdi. Birinin üzerine düşen görevi son derece açık bir şekilde görebildiği, kaytarmak için bütün iradesini kullansa bile yine de yapmak zorunda kalacağını bildiği anlardan biriydi o an.

"Bir an için varsay ki kulübe seçildin," dedi. "Bu senin prestijini yükseltmeye yarar mıydı?"

"Eğer kulübe seçilmiş olsaydım mı! Ah, bu gerçekten işe yarardı! Kulüp! Orası dokunulmazların kalesi. Bir kez oraya girmiş olsaydım hiç kimse benim hakkımda söylenenleri sizin, Mr. Macgregor'un ya da başka bir Avrupalının hakkında söylenenlerden daha fazla ciddiye almazdı. Ama kulüptekilerin beyinleri böylesine zehirlendikten sonra seçilmeyi nasıl umabilirim ki?"

"Peki, şimdi bak buraya Doktor. Sana bir şey söyleyeceğim. Bir dahaki genel toplantıda senin adını önereceğim. O zaman bu konunun gündeme geleceğini biliyorum ve eğer birisi ortaya bir aday adı atarsa sanırım Ellis'den başka hiç kimse ona sesini çıkarmaz. Ve bu arada..."

"Ah dostum, sevgili dostum!" Doktor öyle duygulanmıştı ki neredeyse soluk alamaz olmuştu. Flory'nin ellerine sarıldı. "Ah dostum. Bu çok soylu bir

davranış! Gerçekten çok soylu! Amabu kadarı fazla olur bence. Korkarım Avrupalı dostlarınızla yeniden başınız derde girecek. Örneğin Mr. Ellis - acaba sizin benim adımı önermenize katlanabilecek mi?"

"Of, Ellis'e takma kafanı. Ama seni seçtireceğime söz veremeyeceğimi anlamalısın. Her şey Macgregor'un söyleyeceklerine ve ötekilerin o günkü havalarına bağlı Bütün bunların sonunda hiçbir şey olmayabilir."

Doktor hâlâ Flory'nin elini kendi esmer, tombul ellerinin arasında tutuyordu. Gözlerinden gerçekten yaşlar dökülmeye başlamıştı. Gözlüğün arkasından daha da büyük görünen gözleri bir köpeğin nemli gözleri gibi Flory'ye bakarken parlıyordu.

"Ah dostum! Bir seçilirsem! Bütün dertlerim sona erer! Ama dostum, daha önce de söylediğim gibi bu konuda çok aceleci davranmayın. U Po Kyin'e dikkat edin! Şimdiye kadar sizi düşmanı olarak görmeye başlamıştır bile. Sizin için bile onun düşmanlığı bir tehlike olabilir."

"Of, Tanrım, o adam dokunamaz bana. Şimdiye kadar hiçbir şey yapmadı - yalnızca aptalca birkaç imzasız mektup gönderdi."

"Ben olsam bu kadar emin olmazdım. Vurmak için çok ustacayolları vardır. Benim kulübe seçilmemi engellemek için yeri göğü birbirine katacağı kesin. Eğer zayıf bir noktanız varsa dikkatli olun dostum. Bunu mutlaka bulacaktır. Her zaman en zayıf noktadan vurur."

"Timsah gibi mi?" dedi Flory.

"Timsah gibi," diye onu onayladı Doktor ciddi bir yüzle. "Oh dostum, eğer Avrupalılar kulübünün bir üyesi olursam bu benim için ne kadar onur verici olacak. Avrupalı centilmenlerle bir arada bulunma onuruna sahip olacağım! Ama daha önce sözünü etmek istemediğim başka bir sorun daha var Mr. Flory. Umarım demek istediğimi açıkça anlatabilirim. Kulübü hiçbir biçimde kullanmayı amaçlamıyorum. Tek istediğim şey üyelik. Seçilecek olsam bile hiçbir zaman kulübe gelmeyi düşünmem elbette."

"Kulübe gelmemek mi?"

"Hayır, hayır! Avrupalı centilmenlere kendimi dayatmak mı, Tanrı korusun! Yalnızca üyelik ücretimi öderim o kadar. Bu benim için yeterince büyük bir

ayrıcalık. Beni anladığınızı umuyorum."

"Kesinlikle Doktor, kesinlikle."

Flory tepeden yukarı doğru yürürken gülmeden edemiyordu. Şimdi kesinlikle Doktor'un seçilmesini önerme işini üstlenmişti. Ötekiler bunu duyduklarında ne biçim bir patırtı çıkacaktı - felaket bir patırtı olacaktı gerçekten! Ama işin şaşırtıcı yanı, bunun Flory'yi yalnızca güldürmesiydi. Daha bir ay önce tüylerini ürpertebilecek olan bu durum şimdi onu neredeyse neşelendiriyordu.

Niçin? Üstelik niçin böyle bir söz vermişti? Küçük bir şeydi, küçük bir risk alacaktı -bunda kahramanca bir yan yoktu-, yine de ondan beklenmeyen bir davranıştı. Niçin bunca yıldan sonra -temkinli *pukka sahip* gibi geçirdiği yıllar- birdenbire bütün kurallarını bozuyordu?

Niçin olduğunu biliyordu. Elizabeth yüzündendi. Yaşamına girerek onu öyle değiştirmiş, öyle yenilemişti ki pis ve sefil yıllar bir anda geride kalmıştı. Varlığıyla düşüncelerinin yörüngesini değiştirmişti. Ona İngiltere havasını geri getirmişti - orada düşüncenin özgür olduğu, orada insanların aşağı ırkların eğitimi uğruna sonsuza dek *pukka sahip* dansını yapmak zorunda olmadıkları sevgili İngiltere'nin. Son zamanlarda sürdürdüğüm yaşam nerede şimdi, diye sordu. Elizabeth'in yalnızca varlığı bile, onun saygıdeğer bir davranışta bulunmasını doğal bir şeye dönüştürmüştü.

Son zamanlarda sürdürdüğüm yaşam nerede, diye yeniden sordu, bahçe kapısından içeri girerken. Mutluydu, mutluydu. Çünkü esenlik diye bir şeyin olduğunu ve yaşama yeni bir başlangıç yapılabileceğini söyleyen dindarların haklı olduklarını anlamıştı. Patikada yürürken evi, çiçekleri, hizmetkârları, çok kısa bir zaman önce hüzün ve özleme batmış olan bütün yaşamı gözüne yepyeni, önemli, tükenmez güzellikte şeylermiş gibi görünüyordu. Yalnızca yanınızda bunları paylaşacak biri varsa her şey ne kadar eğlenceli olabilirdi. Eğer yalnız değilseniz bu ülkeyi ne kadar çok sevebilirdiniz! Nero keçilerine yem götüren *mali*'nin patikaya düşürdüğü tohumları toplamak için güneşe çıkmayı göze almıştı. Flo soluk soluğa üzerine atladı, Nero büyük bir telaşla havaya sıçrayıp Flory'nin omzuna kondu. Flory kollarındaki küçük, kırmızı horozun ipek gibi boynunu ve sırtındaki elmas gibi tüyleri okşayarak eve girdi.

Daha verandaya adımını atmadan Ma Hla May'in evde olduğunu anlamıştı. Bunun için felaket habercisi bir yüzle dışarı fırlayan Ko S'la'yı görmesine gerek

yoktu. Kızın saçlarının sandal ağacı, sarmısak, hindistan cevizi yağı ve yasemin karışımı kokusunu almıştı. Nero'yu verandanın parmaklığına bıraktı.

"Kadın geri geldi," dedi Ko S'la.

Flory'nin yüzü birden sarardı. Sarardığında doğum lekesiyle korkunç çirkin görünürdü. İç organlarından buz gibi bir bıçak geçmiş gibi oldu. Ma Hla May yatak odasının kapısında belirmişti. Başı öne eğik duruyor, kaşlarının altından ona bakıyordu.

"Thakin," dedi biraz somurtkan biraz telaşlı alçak bir sesle.

"Git buradan!" diye bağırdı Flory, Ko S'la'ya, korkusunu ve öfkesini ondan çıkarmak istercesine.

"Thakin," dedi kız, "buraya, yatak odasına gel. Sana söyleyecek bir şeyim var."

Kızın peşinden yatak odasına girdi. Bir haftada -daha yalnızca bir hafta olmuştu- kızın görünüşünde inanılmaz bir değişiklik olmuştu. Saçları çok yağlı görünüyordu. Bütün bilezikleri gitmişti, üzerinde iki rupi sekiz *anna*'lık çiçekli pamukludan bir Manchester *longyi* vardı. Yüzüne öyle çok pudra sürmüştü ki palyaço maskesine dönmüştü. Saçlarının diplerinde, pudranın bittiği yerde doğal kahverengi teninden bir şerit vardı. Tam bir fahişe gibi görünüyordu. Flory onun yüzüne bakmıyor, asık bir suratla açık duran veranda kapısının önünde dikiliyordu.

"Böyle çıkıp gelmekle ne demek istiyorsun? Niçin köyüne geri dönmedin?"

"Kyauktada'da, kuzenimin evinde kalıyorum. Olanlardan sonra köyüme nasıl geri dönebilirim?"

"Peki benden para istemesi için adamlar göndermekle ne demek istiyorsun? Daha bir hafta önce sana yüz rupi vermişken nasıl daha fazlasını istersin?"

"Nasıl geri dönebilirim?" diye yineledi kız. Söylediklerini duymazdan gelmişti. Sesi öyle keskin bir şekilde yükselmişti ki Flory dönüp ona baktı. Dimdik, aksi bir yüzle ayakta duruyordu. Kaşları çatılmış, dudakları şişmişti.

"Niçin geri dönemezsin?"

"Olanlardan sonra! Senin bana yaptıklarından sonra!"

Birden öfkeli bir şekilde bağırmaya başladı. Sesi kavga eden pazarcı kadınların kulak tırmalayıcı, isterik çığlıklarına dönüşmüştü.

"Aşağıladığım o aptal köylülerin parmaklarıyla beni gösterip benimle alay edeceklerini bile bile nasıl geri dönebilirim? Bir zamanlar bir *bo-kadaw* olmuş olan ben, beyaz bir adamın karısı olmuş olan ben babamın evine döneceğim ve koca bulamayacak kadar çirkin kadınlar ve kocakarılarla birlikte çeltik tarlasında çalışacağım, öyle mi! Ofbu ne utanç verici bir şey! İki yıl ben senin karındım, beni seviyordun, beni koruyordun, sonra haber bile vermeden, neden bile göstermeden beni bir köpek gibi kapı dışarı ettin. Ve şimdi mücevherlerim, ipekli *longyi*'lerim olmadan parasız pulsuz köyüme dönmek zorundayım. İnsanlar beni gösterip 'Bu kendini herkesten daha zeki sanan Ma Hla May işte. Haline bakın! Onun beyaz adamı da ötekiler gibi davrandı,' diyecekler. Mahvoldum, mahvoldum! Senin evinde iki yıl yaşadıktan sonra benimle kim evlenmek ister? Gençliğimi elimden aldın. Of, bu ne utanç verici bir şey!"

Flory kıza bakamıyordu; çaresiz, solgun, başı öne eğik duruyordu. Söylediği her şeyde haklıydı, ona elinden başka bir şey gelmediğini nasıl anlatabilirdi? Sevgilisiymiş gibi davranmayı sürdürmenin çirkin bir şey olacağını, günah olacağını nasıl anlatacaktı? Neredeyse kızın karşısında ürküyordu, doğum lekesi sararmış yüzünde bir mürekkep lekesi gibi duruyordu. İçgüdüsel olarak konuyu paraya getirdi, çünkü para Ma Hla May'le olan ilişkisinde her zaman işe yaramıştı.

"Sana para vereceğim. İstediğin elli rupiyi daha sonra alacaksın. Gelecek aya kadar daha fazla param yok," dedi donuk bir sesle.

Bu doğruydu. Ona verdiği yüz rupi ve giysilerine harcadıklarıyla elindeki paranın çoğunu tüketmişti. Kız bağıra çağıra onu dehşete düşüren bir ağıt tutturdu. Beyaz maskesi kırışık içinde kalmıştı, gözlerinden fışkıran yaşlar yanaklarından aşağı hızla dökülüyordu. Flory'nin onun durdurmasına fırsat bırakmadan önünde yere diz çöktü, başını öne eğip alnını yere değdirerek tam bir köle gibi secdeye kapandı.

"Kalk ayağa, kalk ayağa!" diye haykırdı Flory. Karşısındakilerin böyle utanç verici bir şekilde başlarını eğip sanki dayağa hazırmış gibi bedenlerini ikiye katlayarak secdeye kapanmaları Flory'yi her zaman dehşete düşürürdü. "Buna

dayanamıyorum. Hemen ayağa kalk."

Kız yeniden ağlayıp sızlayarak Flory'nin ayak bileklerini yakalamaya çalıştı. Flory telaş içinde geri çekildi.

"Şimdi ayağa kalkıp şu korkunç gürültüyü kesiyorsun. Niye bağırıp çağırdığını bilmiyorum."

Ma Hla May ayağa kalkmadı, yalnızca dizlerinin üzerinde doğrulup yeniden sızlanmaya başladı. "Bana niçin para teklif ediyorsun? Yalnızca para için mi geri geldiğimi sanıyorsun? Beni bir köpek gibi dışarı attığında yalnızca parayı mı umursadığımı sanıyorsun?"

"Kalk ayağa," diye yineledi Flory. Yeniden yakalanmamak için iyice gerilemişti. "Para değilse başka ne istiyorsun?"

"Niye benden nefret ediyorsun?" diye sızlandı kız. "Sana ne zarar verdim? Sigara tabakanı çalmıştım ama buna kızmadın. O beyaz kadınla evleneceksin biliyorum, herkes biliyor bunu. Ama bunun ne önemi var, niçin beni dışarı atman gerekti? Niye benden nefret ediyorsun?"

"Senden nefret etmiyorum. Açıklayamam. Ayağa kalk, lütfen ayağa kalk."

Şimdi kız hiçbir şeye aldırmadan ağlıyordu artık. Ne de olsa daha çocuk sayılırdı. Gözyaşları arasından merhamet izleri görebilmek için endişeyle Flory'ye baktı. Sonra korkunç bir şey yaptı, kendini boylu boyunca yere attı.

"Ayağa kalk, ayağa kalk!" diye bağırdı Flory İngilizce. "Buna dayanamıyorum - çok iğrenç bir şey bu."

Kız ayağa kalkmak yerine bir solucan gibi yerde sürünerek ayaklarının dibine geldi. Tozlu zeminde bedeni geniş bir kurdele gibiydi. Yüzünü gizlemiş, ellerini sanki bir tanrının sunağındaymışçasına öne uzatmış olarak önünde yatıyordu.

"Efendim, efendim," diye yalvardı, "beni bağışlamayacak mısın? Yalnızca bir kerecik, bir kerecik! Ma Hla May'i geri al. Senin kölen olurum, kölenden de daha aşağı olurum. Beni geri çevirme, ne istersen yaparım."

Kollarını ayak bileklerine dolamış, gerçekten de ayakkabılarını öpmeye başlamıştı. Flory elleri ceplerinde çaresiz bir yüzle ona bakıyordu. Flo yavaşça

odaya girdi, Ma Hla May'in yattığı yere yürüdü, giysilerini kokladı. Kokuyu tanıyınca hafifçe kuyruk salladı. Flory buna dayanamıyordu. Eğildi, Ma Hla May'i omuzlarından yakalayıp doğrultarak dizlerinin üzerine oturmasını sağladı.

"Şimdi *ayağa* kalk," dedi. "Seni böyle görmek beni çok yaralıyor. Senin için elimden ne gelirse yapacağım. Ağlamak ne işe yarar ki?"

Bunu duyar duymaz kız yenilenmiş bir umutla çığlık attı: "Öyleyse beni geri alacaksın. Ah efendim, Ma Hla May'i geri al! Hiç kimsenin bunu bilmesine gerek yok. Beyaz kadın geldiğinde ben burada kalırım, o da benim hizmetkârlardan birinin karısı olduğumu düşünür. Beni geri alacaksın, değil mi?"

"Yapamam. Bu imkansız," dedi Floryyeniden arkasını dönüp.

Kız sesindeki kararlılığı duyunca kaba ve çirkin bir çığlık attı. Yeniden öne eğilip secdeye kapandı, alnını yere vurmaya başladı. Bu çok korkunç bir şeydi. Hepsinden de korkuncu ve Flory'yi en derinden yaralayan şey bütün bu yaygaraların arkasında yatan incelikten yoksun, aşağılık duyguydu. Çünkü bütün bu yaptıklarında ona yönelik bir damlacık bile sevgi yoktu. Eğer ağlayıp kendini yerden yere vuruyorsa bunun tek nedeni bir zamanlar onun metresi olarak sahip olduğu konum, tembel yaşam, zengin giysiler ve hizmetçilere emirler verebilmesiydi. Bütün bunlarda sözcüklerle anlatılamayacak kadar acıklı bir yan vardı. Eğer kız onu sevmiş olsaydı kapı dışarı ederken çok daha az vicdan azabı duyacaktı. İçinde bir damlacık bile soylu yan bulunmayan acılar en can yakıcı olanlardır. Eğilip kızı kollarının arasına aldı.

"Dinle Ma Hla May," dedi, "senden gerçekten nefret etmiyorum, bana hiçbir kötülük yapmadın. Asıl ben sana karşı yanlış yaptım. Ama şimdi bunun için yapılabilecek bir şey yok. Evine dönmen gerekiyor, sonra sana para göndereceğim. Gençsin. Paran olduğu zaman bütün bunlar sorun olmaz, kendine bir koca bulabilirsin."

"Ben mahvoldum!" diye sızlanmaya başladı kız yeniden. "Kendimi öldüreceğim. Kayalıklardan kendimi nehre atacağım. Böyle bir aşağılanmadan sonra nasıl yaşayabilirim ben?"

Flory kızı kollarının arasında neredeyse okşar gibi tutuyordu. Ma Hla May ona sımsıkı yapışmış, yüzünü gömleğine gizlemişti. Bedeni hıçkırıklarla sarsılıyordu. Flory'nin burun deliklerine sandal ağacı kokusu doldu. Kız belki şimdi bile böyle kollarının arasında, bedenini ona dayamış dururken eski gücünü

yenileyebileceğini düşünüyordu. Flory yavaşça kızdan uzaklaştı ve yeniden dizlerinin üzerine düşmediğini görünce ondan biraz açıkta durdu.

"Bu kadarı yeter. Şimdi gitmen gerek. Bak, sana söz verdiğim elli rupiyi de vereceğim."

Yatağın altındaki teneke bavulu çekip içinden beş tane onluk rupi çıkardı. Kız sessizce bunları *ingyi*'sinin göğsüne soktu. Gözyaşları birdenbire kesilmişti. Hiç konuşmadan banyoya gitti, kısa bir süre sonra yüzü yıkanıp doğal kahverengisine dönmüş, saçları ve giysisi toparlanmış olarak dışarı çıktı. Yüzü asıktı ama artık isterik değildi.

"Son kez soruyorum *thakin:* beni geri almayacak mısın? Bu senin son sözün mü?"

"Evet, başkası elimden gelmiyor."

"Öyleyse ben gidiyorum *thakin.'"*

"Çok iyi. Tanrı seninle olsun."

Verandanın tahta sütununa dayanmış olarak kızın keskin güneş ışığı altında patikadan aşağı yürüyüşünü izledi. Dimdik yürüyordu, sırtının ve başının duruşundan çok kırılmış olduğu belliydi. Söylediği doğruydu, Flory onun gençliğini çalmıştı. Bacakları kontrolsüz bir şekilde titriyordu. Ko S'la sessiz adımlarla arkasına geldi. Flory'nin dikkatini çekmek için öksürür gibi yaptı.

"Şimdi mesele ne?"

"Saygıdeğer efendimin kahvaltısı soğuyor."

"Kahvaltı istemiyorum. Bana içecek bir şey getir. Cin olsun."

Son zamanlarda sürdürdüğüm yaşam nereye gitti?

14

Flory ve Elizabeth'i taşıyan iki kano nakışa girip çıkan ince, kıvrık iğneler gibi Irrawaddy'nin doğu yakasından içerilere doğru giren ırmağın üzerinde ilerliyorlardı. Av gezisi günü gelmişti - kısa bir öğleden sonra gezisi olacaktı

çünkü cangılda baş başa bir gece geçiremezlerdi. Akşamın göreli serinliğinde bir-iki saat avlanacak, sonra da yemek saatinde Kyauktada'ya dönmüş olacaklardı.

Ağaç gövdesinden oyulmuş kanolar koyu kahverengi sularda neredeyse hiçbir kıpırtı yaratmadan hızla süzülüyorlardı. Bol yapraklı, mavi çiçekli susümbülleri ırmağın üzerini öyle bir kaplamışlardı ki su bir metre genişliğinde kıvrımlı bir kurdele gibi görünüyordu. Ağaçların iç içe geçmiş dalları arasından yeşilimsi bir ışık süzülüyordu. Zaman zaman yukarıda papağanların bağırıştıkları duyulabiliyordu ama hızla yüzerek uzaklaşıp su-sümbüllerinin arasında kaybolan bir yılan dışında tek bir yabanı yaratık kendini göstermedi.

"Köye gelmemize ne kadar var?" diye seslendi Elizabeth arkadan gelen Flory'ye. Arkadaki kano daha büyüktü, Flo ve Ko S'la'dan başka bir de kürek çeken paçavralar giymiş, buruşuk bir ihtiyar kadın vardı.

"Ne kadar kaldı nine?" diye sordu Flory.

Yaşlı kadın ağzındaki sigarayı çıkardı, düşünmek için küreği dizinin üzerine koydu. "Seslenemeyecek kadar uzak," dedi bir süre düşündükten sonra.

"Yaklaşık yarım mil," diye çevirdi Flory.

İki mil yol gelmişlerdi. Elizabeth'in sırtı ağrıyordu. Dikkatsiz bir hareketle kanolar devrilebileceğinden dar, arkalıksız taburede dimdik oturmak, ayakları kayığın dibinde toplanan suyun içinde sağa sola savrulan ölü karideslerden uzak tutmak için yukarı kaldırmak gerekiyordu. Elizabeth'in kürekçisi altmış yaşında, yarı çıplak, kuru yaprak rengi ve genç bir delikanlı kadar kusursuz vücutlu bir Burmalıydı. Yıpranmış yüzü yumuşak ve neşeliydi. Burmalıların çoğununkinden daha güzel görünen siyah bulut gibi saçları gevşek bir şekilde toplanmıştı, bir-iki tutam saç yanaklarına düşüyordu. Elizabeth'in dizlerinin üzerinde amcasının tüfeği vardı. Flory tüfeği almayı teklif etmiş ama o bunu reddetmişti: Aslında tüfek ona öyle hoş bir duygu veriyordu ki, elinden bırakmayı canı istememişti. Kalın bir etek, sağlam ayakkabılar ve erkeklerin giydiği türden ipek bir gömlek giymişti. Başındaki Terai şapkasıyla giydiklerinin ona çok yakıştığının farkındaydı. Ağrıyan sırtına, yüzünü gıdıklayan sıcak ter damlalarına, ayak bileklerinin çevresinde vızıldayan kocaman, benekli sivrisineklere rağmen çok mutluydu.

Irmak daraldı, susümbülleri yerlerini parlak, çikolata gibi bir çamurla kaplanmış

dik kıyılara bıraktı. İlerde ırmak boyunca yamru yumru saz kulübeler uzanıyordu. Çıplak bir çocuk kulübelerden ikisinin arasında durmuş bir ipe bağladığı iri, yeşil bir böceği uçurtma gibi uçuruyordu. Avrupalıları görünce bağırmaya başlamasıyla bir anda ortalıkta çok sayıda çocuk belirdi. Yaşlı Burmalı kanoyu çamurlara yatırılmış palmiye gövdesinden yapılmış bir mendireğin arkasına soktu. Her yeri midyelerle kaplı olduğu için sağlam basılabilen palmiyenin üzerine sıçrayıp Elizabeth'in inmesine yardım etti. Ötekiler torbaları ve fişeklikleriyle peşlerinden gittiler. Flo böyle zamanlarda hep yaptığı gibi çamura düşüp omuzlarına kadar gömüldü. Mor bir *paso* giymiş sıska, yanağındaki çıbandan upuzun kırlaşmış tüyler fışkıran yaşlı bir beyefendi eğilip selam vererek yanlarına geldi, mendireğin çevresinde toplaşan çocukların kafalarına birkaç tokat attı.

"Köyün muhtarı," dedi Flory.

Yaşlı adam önlerine geçip onları evine götürdü. Tepetaklak bir L harfi gibi tuhaf, kambur bir yürüyüşü vardı. Romatizmalarının ve küçük bir hükümet görevlisi olduğu için sürekli eğilip selam vermek zorunda olmasının sonucuydu bu. Çocuklardan oluşan bir kalabalık Avrupalıların peşinde koşturuyordu. Onlara giderek daha çok sayıda köpek katıldı. Sürekli havlıyorlardı. Flo sahibinin ayaklarının dibinden ayrılmıyordu şimdi. Her kulübenin kapısında ağızları açık 'Ingaleikma'ya bakan ay yüzlü köylüler yığılmıştı. Geniş yaprakların gölgesindeki köy biraz karanlıktı. Yağmurlarda ırmak taşar, köyün alçak bölümlerini pis, tahtadan yapılmış bir Venedik'e çevirirdi. Burada yaşayan köylüler kanolarına binerek kapılarından dışarı çıkarlardı.

Muhtarın evi ötekilerden biraz daha büyüktü ve oluklu sacdan bir çatısı vardı. Yağmur yağdığında dayanılmaz bir gürültü çıkarmasına rağmen bu çatı muhtarın yaşamının en gurur verici şeyiydi. Bunun parasını ödemek için bir pagoda yaptırmaktan vazgeçmiş ve böylece Nirvana şansını önemli ölçüde azaltmıştı. Hızla merdivenleri tırmandı, verandada yatmış uyuyan bir gencin kaburgalarını yavaşça tekmeledi. Sonra Avrupalılara dönüp yeniden eğilerek selam verdi ve içeri girmelerini istedi.

"İçeri girelim mi?" diye sordu Flory. "Sanırım yarım saat kadar beklemek zorundayız."

"Verandaya sandalye getirmesini söyleyemez miyiz?" dedi Elizabeth. Li Yeik'in yerinde yaşadıklarından sonra elinden geldiğince bir daha asla bir yerli evine

ayak basmamaya karar vermişti.

Evin içinde bir koşuşturma oldu, muhtar, delikanlı ve birkaç kadın kırmızı amber çiçekleri ve tenekelerde büyütülmüş begonyalarla ilginç bir şekilde süslenmiş iki sandalyeyi sürükleyerek dışarı çıkardılar. Belli iki içeride Avrupalılar için bir tür taht hazırlanmıştı. Elizabeth oturduğunda muhtar elinde bir çaydanlık, bir demet yemyeşil muz, altı kömür karası puroyla yanlarına geldi. Ama fincana çay doldurduğunda Elizabeth başını salladı çünkü çay gözüne Li Yeik'inkinden de daha kötü görünmüştü.

Muhtar utanmıştı, burnunu ovuşturuyordu. Flory'ye dönüp genç *thakinma'nın* çayının içine süt isteyip istemediğini sordu. Avrupalıların çaylarını sütle içtiklerini duymuştu. Eğer istenirse köylüler bir inek yakalayıp sütünü sağabilirlerdi. Elizabeth yine de çay içmek istemiyordu; ama susamıştı, Flory'den Ko S'la'nın çantasında getirdiği maden suyu şişelerinden birini getirtmesini istedi. Bunu gören muhtar hazırlıkları yeterli olmadığı için kendini suçlu hissederek geri çekildi ve verandayı Avrupalılara bıraktı.

Elizabeth tüfeği hâlâ dizlerinin üzerinde taşıyordu. Flory veranda parmaklıklarına dayanmış muhtarın getirdiği purolardan birini içiyor gibi yapıyordu. Elizabeth bir an önce atış yapmak istiyordu. Flory'yi soru yağmuruna tuttu.

"Ne zaman başlıyoruz? Sizce yeterince cephanemiz var mı? Yanımıza kaç tane köpek alacağız? Ah, gerçekten şansımızın yolunda gitmesini istiyorum! Sizce bir şeyler avlayabilecek miyiz dersiniz?"

"Öyle muhteşem şeyler olmayacak büyük olasılıkla. Birkaç cangıl güvercini, belki cangıl tavuğu. Cangıl tavuklarının sezonu değil şimdi, ama horozlarını vurmanın sakıncası yok. Yakınlarda bir leopar olduğunu, geçen hafta neredeyse köye kadar gelip bir katır öldürdüğünü söylüyorlar."

"Ah, bir leopar. Eğer onu bulabilseydik ne kadar güzel olurdu!"

"Pek olacak şey değil korkarım. Burma'da ava çıkmanın tek kuralı hiçbir şey ummamaktır. Yoksa kesinlikle hayal kırıklığına uğrarsın. Cangıl av hayvanlarıyla kaynıyor, ama pek çok kereler silahını ateşleme fırsatı bilegeçmezeline."

"Niye öyle?"

"Cangılda bitki örtüsü çok sık. Beş yarda uzakta bir hayvan olabilir ama kendini göstermez. Sık sık köpeklerin yanı başından geçip gitmeyi başarırlar. Onları yalnızca bir an için görebilirsin. Üstelik bir de her yerde su olduğundan hiçbir hayvan özel bir yere bağlı değildir. Örneğin bir kaplan canı isterse yüzlerce mil gidebilir. Üstelik de her yanda avlayabileceği bu kadar çok hayvan olduğundan en ufak bir şeyden kuşkulandıklarında öldürdükleri hayvanın yanına bir daha geri dönmezler. Ben çocukken leş gibi kokan ölü ineklerin başında gecelerce kaplan beklerdim ama onlar bir daha geri gelmezlerdi."

Elizabeth kürekkemiklerini sandalyeye sürterek hafifçe kıpırdadı. Bir şey gerçekten çok hoşuna gittiği zamanlar yapardı bu hareketi. Flory'yi seviyordu, böyle konuştuğu zamanlarda gerçekten seviyordu onu. Avcılık konusundaki en sıradan bilgi kırıntılarından bile büyüleniyordu. Keşke kitaplar, sanat ve şu yapışkan şiirler yerine hep avcılıktan konuşsaydı! Ani bir hayranlık dalgasına kapılıp Flory'nin belli bakımlardan son derece yakışıklı bir erkek olduğuna karar verdi. Üst düğmesi açık *Pagri* kumaşından gömleği, şortu, *putee*'Ieri ve avcı botlarıyla öyle erkekçe bir görünüşü vardı ki! Güneşte yanmış, çizgilerle dolu yüzü bir askerin yüzüne benziyordu. Doğum lekeli yanağı öteki tarafa dönük olarak duruyordu Flory. Elizabeth onu daha fazla konuşmaya zorladı.

"Lütfen bana kaplan avıyla ilgili bir şeyler daha anlatın. Çok müthiş ilgi çekici bir şey bu."

Flory, yıllar önce *kuli*'lerinden birini öldüren yaşlı, uyuz bir insan yiyiciyi nasıl avladıklarını anlattı. Sivrisinek dolu *machan'da* bekleyiş; karanlık cangıldan onlara doğru yaklaşan kaplanın kocaman yeşil fenerler gibi gözleri; aşağıda bir kazığa bağlanmış olan ölü *kuli*'nin bedenini yerken çıkardığı boğuk sesler. Flory bütün bunları çok baştan savma bir şekilde anlatıyordu -Hindistan'dan gelen bütün can sıkıcı İngilizler hep kaplan avı hikâyeleri anlatmaz mı?- ama Elizabeth bir kere daha keyifle omuzlarını kıpırdattı. Flory böyle konuşmaların kızı ne kadar rahatlattığını ve onun canını sıkıp huzurunu kaçırdığı zamanları unutturduğunu fark etmiyordu. Patikadan yukarı doğru omuzlarında *dah'lar* altı kırpık saçlı genç geliyordu. Başlarında kır saçlı, sıska ve çevik bir ihtiyar vardı. Muhtarın evinin önünde durdular, içlerinden biri atları çağırır gibi bağırdığında muhtar dışarı çıktı ve öncülerin geldiğini söyledi. Eğer genç *thakin-ma* sıcaktan rahatsız olmuyorsa başlamaya hazırdılar.

Yola çıktılar. Köyün bir yanı iki metre yüksekliğinde ve dört metre genişliğinde kaktüs bir çitle korunuyordu. İki yanında kaktüslerin uzandığı dar bir yoldan

yukarı çıkıldığında yanlarda bayrak direği yüksekliğinde bambuların yükseldiği tozlu, üzeri tekerlek izleriyle kaplı bir katır arabası yolu geliyordu. Öncüler tek sıra halinde hızla önden yürüyorlardı. Geniş *dah*'larını kollarına takmışlardı. Yaşlı avcı Elizabeth'in önünde yürüyordu. *Longyi*'sini Hintliler gibi yukarı sıvadığından koyu mavi dövmelerle kaplı sıska bacakları açığa çıkmıştı. Dövmelerinin ilginç biçimleri yüzünden mavi dantel çoraplar giymiş gibi görünüyordu. İnsan bileği kalınlığında bir bambu kopup yola düştü. Öndeki öncü *dah'vaı* havaya savurarak bambuyu ikiye biçti; bambunun içinden elmas gibi parlayan bir su fışkırdı. Yarım mil yürüdükten sonra bir tarlaya geldiklerinde hepsi terlemişti, çünkü hızlı yürüyorlardı ve güneş acımasızdı.

"Ateş edeceğimiz yer şu ilerisi," dedi Flory.

Tarlanın ilerisindeki geniş, toz rengi ovayı gösteriyordu. Burası çamurdan yapılmış sınırlarla bir-iki dönümlük arazilere bölünmüştü. Dümdüz bir yerdi ve kar gibi birkaç balıkçıl dışında tek bir yaşam izi yoktu. Karşı tarafta kocaman ağaçlardan oluşmuş cangıl birden yeşil bir dağ gibi yükseliyordu. Öncüler yirmi yarda uzaktaki küçük bir ağacın yanına gitmişlerdi. İçlerinden biri diz çöktü, ağacın önünde yere kapandı ve bir şeyler mırıldandı. Bu sırada yaşlı adam bir şişeden yere bulanık bir sıvı döktü. Ötekiler ayakta durmuş, kilisedeki insanlar gibi ciddi, sıkkın bakışlarla onu izliyorlardı.

"Ne yapıyor bu adamlar?" dedi Elizabeth.

"Yerel tanrılarından birine adak adıyorlar. Bu tanrılara Nat diyorlar, bir tür orman perisi gibi. Onlara şans getirmesi için dua ediyorlar şimdi."

Avcı geri geldi, çatlak bir sesle asıl cangıla girmeden önce sağ taraftaki çalılar arasında küçük bir yer açmaları gerektiğini söyledi. Belli ki Natonlara böyle yapmalarını söylemişti. Avcı *dah*'ıyla Elizabeth ve Flory'ye nerede duracaklarını gösterdi. Altı öncü çalıların arasına daldı; buradan çeltik tarlalarına doğru gidip geri döneceklerdi. Cangılın kıyısından otuz yarda uzakta yabani gül çalıları vardı, Elizabeth ve Flory bunlardan birinin arkasına saklandılar. Ko S'la da biraz uzakta başka bir çalının arkasına çömelmiş, tasmasından tuttuğu Flo'nun kafasını okşayarak onu sakinleştirmeye çalışıyordu. Flory avlanacağı zaman Ko S'la'yı hep kendisinden biraz uzağa yollardı çünkü boşa ateş ettiği zamanlar dilini şaklatması çok sinirini bozuyordu. O sırada uzaklardan yankılı bir ses duyuldu - ayak sesleri ve garip, boğuk çığlıklar. Av başlamıştı. Elizabeth birden öylesine titremeye başladı ki tüfeğini kımıldatmadan tutamaz hale geldi. Gri kanatlı,

parlak kırmızı gövdeli harika bir kuş ağaçların arasından çıkıp kanatlarını çırparak onlara doğru yaklaştı. Ayak sesleri ve çığlıklar da yakına gelmişti. Cangılın kıyısındaki çalılardan birisi hızla dalgalandı - kocaman bir hayvan olmalıydı. Elizabeth silahını doğrultup kımıldatmamaya çalıştı. Ama bu yalnızca elinde *dah'ryla* çıplak, sarı bir öncüydü. Açıklığa çıktığını görünce ötekileri de yanına çağırdı.

Elizabeth tüfeğini indirdi. "Ne oldu?"

"Yokbir şey. Orada işlerini bitirdiler."

"Demek orada hiçbir şey yokmuş!" diye bağırdı kız acı bir hayal kırıklığıyla.

"Aldırma, zaten hiçbir zaman ilk denemede bir şey yakalayamazsın. Bir dahaki sefere daha şanslı olacağız."

Engebeli araziyi geçtiler, tarlaları ayıran çamur yığınlarının üzerine tırmandılar, cangılın yeşil duvarının karşısına geçip yerlerini aldılar. Elizabeth şimdiden tüfeğini nasıl dolduracağını öğrenmişti. Bu kez daha öncüler işlerine yeni başlamışken Ko S'la keskin bir ıslık çaldı.

"Bak!" diye bağırdı Flory. "Çabuk ol, geliyorlar!"

Kırk yarda yukarıda bir yeşil güvercin sürüsü inanılmaz bir hızla onlara doğru geliyordu. Gökyüzünde dönerek ilerleyen bir avuç sapan taşı gibiydiler. Elizabeth heyecandan ne yapacağını şaşırmıştı. Bir an kımıldayamadı, sonra tüfeğini gökyüzüne, kuşların geldiği yöne çevirdi ve tetiği hızla çekti. Hiçbir şey olmamıştı çünkü tetik emniyetini çekmişti. Tam kuşlar başının üzerinden geçerken tetikleri buldu ve ikisini de aynı anda çekti. Kulakları sağır edici bir gürültü oldu ve Elizabeth öyle hızla sırtüstü yuvarlandı ki neredeyse köprücük kemiğini kıracaktı. Kuşların otuz yarda arkalarından ateş etmişti. Aynı anda Flory'nin dönüp tüfeğini doğrulttuğunu gördü. Güvercinlerden ikisi birden uçmaz oldular, havada dönüp ok gibi yere çakıldılar. Ko S'la çığlık attı, Flo'yla birlikte kuşların peşinden koştular.

"Şuraya bak!" dedi Flory, "bu bir imparator güvercin. Gel avlayalım şunu."

Başlarının üzerinde ötekilerden çok daha yavaş uçan büyük ve ağır bir kuş kanat çırpıyordu. Elizabeth biraz önceki başarısızlığından sonra ateş etmek istemedi. Flory'nin mermiyi sürüşünü, tüfeğini kaldırmasını, tüfeğin ağzından beyaz bir

duman bulutunun çıkışını izledi. Flo ve Ko S'la heyecanla koşarak yanlarına geldiler. Flo'nun ağzında kocaman imparator güvercin vardı, Ko S'la da sırıtarak Kachin çantasından iki yeşil güvercin çıkarıyordu.

Flory Elizabeth'e göstermek için küçük yeşil cesetlerden birini aldı. "Şuna bak. Ne kadar güzeller, değil mi? Bunlar Asya'nın en güzel kuşları."

Elizabeth parmak uçlarıyla kuşun parlak tüylerine dokundu. Acı bir kıskançlığa kapıldı, çünkü kuşu avlayan kendisi değildi. Ama yine de ilginç bir duyguydu çünkü Flory'nin nasıl atış yapabildiğini görmek içini ona karşı bir hayranlıkla doldurmuştu.

"Şu göğüs tüylerine bir bak; tıpkı mücevher gibi. Bunları öldürmek cinayet. Burmalılar bu kuşların öldürüldükleri zaman kustuklarını söylerler, sanki 'Bak, sahip olduğum her şey bu işte, üstelik senden de hiçbir şey almamıştım. Niçin öldürdün beni?' demek isterler. Ben böyle yaptıklarını hiç görmediğimi itiraf etmeliyim."

"Tatları güzel midir?"

"Çok güzeldir. Ama yine de onları öldürdüğümde hep utanç duyarım."

"Ben de senin gibi ateş edebilmek isterdim," dedi kız imrenir gibi.

"Çok kolay ustalaşırsın merak etme. Tüfeğini nasıl tutacağını biliyorsun, birçok insan başladıklarında bu kadarını bile beceremezler."

Bununla birlikte sonraki iki seferde Elizabeth hiçbir şey vuramadı. İki tetiği aynı anda çekmemesi gerektiğini öğrenmişti ama heyecandan nişan alamayacak kadar felç oluyordu. Flory çok sayıda güvercin ve bakır pası gibi yeşil sırtlı, bronz kanatlı küçük bir kumru vurdu. Cangıl tavukları kendilerini göstermeyecek kadar akıllıydılar. Çevrede gıdaklayarak dolaştıklarını duyuyorlardı, hatta bir-iki kez horozların boru gibi keskin ötüşlerini de duymuşlardı ama kendilerini göremiyorlardı. Şimdi giderek cangılın içlerine dalıyorlardı. Havada grimsi bir ışık vardı, güneşin düştüğü yerler göz kamaştırıcı bir parlaklıktaydı. Ne yana bakarlarsa baksınlar karşılarında sıra sıra ağaçlar, bir iskelenin ayaklarına çarpan deniz gibi ağaçların çevresini kaplayan çalılar ve sarmaşıklar vardı. Millerce uzanan bir böğürtlen çalısı kadar yoğun bu bitki örtüsü bakanın gözlerini yoruyordu. Sarmaşıklardan kimileri yılan kadar kalındı. Flory ve Elizabeth dar av yollarından geçiyor, kaygan su kenarlarına tırmanıyorlardı. Dikenler

giysilerini yırtıyordu, ikisinin de gömlekleri terden sırılsıklam olmuştu. Boğucu bir sıcak vardı, ezik yaprak kokuyordu. Zaman zaman dakikalar boyunca bir yerlere gizlenmiş ağustosböceklerinin çelik telli bir gitar gibi uzun, metalik çığlıklar attıkları duyuluyordu. Sonra seslerini kestiklerinde ortalığa şaşırtıcı bir sessizlik çöküyordu.

Beşinci av yerine yürüdükleri sırada tepelerinde imparator güvercinlerin ötüştüğü kocaman bir *peepul* ağacının yanına geldiler. Uzaklardan gelen inek seslerine benziyordu sesleri. Kuşlardan biri kanat çırpıp havalandı ve en tepedeki dalın üzerine kondu. Küçük, gri bir kuştu bu.

"Oturarak ateş etmeyi dene," dedi Flory Elizabeth'e. "Ona gözünü dik ve beklemeden tetiği çek. Sol gözünü kapatma."

Elizabeth her zamanki gibi titremeye başlayan tüfeğini doğrulttu. Öncüler izlemek için yürümeyi bırakmışlardı, birkaçı dillerini şaklatmadan duramadı; bir kadının tüfekle ateş etmesi gözlerine tuhafve biraz da sarsıcı bir şey gibi görünüyordu. Büyük bir çabayla Elizabeth tüfeğini bir saniye kımıldatmamayı başardı ve tetiği çekti. Atış sesini duymamıştı, zaten hedefe isabet edince atış duyulmaz. Kuş daldan yukarı sıçrayacakmış gibi göründü, sonra yuvarlana yuvarlana aşağı düştü ve on yarda yukarda bir çatala takıldı. Öncülerden biri sopasını yere bırakıp gözleriyle çatalın yüksekliğini ölçtü; sonra daldan sallanan insan bileği kalınlığında ve arpa şekeri gibi birbirine dolanmış dev sarmaşığa doğru yürüdü. Sarmaşığa bir merdivene tırmanırmış gibi kolayca tırmandı, geniş dalın üzerinde ayağa kalkıp yürüdü ve güvercini alıp aşağı indi. Gevşemiş sıcak gövdesini Elizabeth'in eline verdi.

Elizabeth hayvanı elinden bırakamıyordu. Bu duygu ona korkunç bir zevk vermişti. Kuşu öpebilir, alıp göğsüne bastırabilirdi. Onun ölü kuşu okşadığını gören bütün erkekler, Flory, Ko S'la ve öncüler birbirlerine bakıp gülümsüyorlardı. İstemeye istemeye kuşu çantasına koyması için Ko S'la'ya uzattı. İçinde kollarını Flory'nin boynuna dolayıp onu öpmek için inanılmaz bir istek duyduğunun farkındaydı; ve bir anlamda ona bu duyguları hissettiren şey, güvercini öldürmüş olmasıydı.

Beşinci av yerinden sonra avcı, Flory'ye ananas yetiştirilen bir açıklığı geçip bunun ötesinde yine cangıla gireceklerini söyledi. Cangılın Karanlığından sonra güneş ışığı gözlerini kamaştırdı. Cangılın ortasında çayır biçer gibi açılan bir-iki dönümlük açıklıkta ananaslar, sıra sıra dizilmiş dikeni, kaktüse benzer bitkiler

vardı, bunlar neredeyse tümüyle tohumla kaplanmışlardı. Alçak dikenli çalılardan bir çit tarlayı ortadan ikiye ayırıyordu. Tarlayı geçmişlerdi ki çitin dibinden keskin bir ötüş duyuldu.

"Aa, dinleyin!" dedi Elizabeth durup. "Bu bir cangıl horozu muydu?"

"Evet,bu zamanlarda karınlarını doyurmak için ortaya çıkarlar."

"Gidip onu vuramaz mıyız?"

"İstersen deneyebiliriz. Bunlar çok uyanık hırsızlardır. Bak, onun durduğu yerin öteki tarafına gelene kadar çit boyunca yürüyelim. Hiç ses çıkarmadan ilerlememiz gerek."

Ko S'la'yı ve öncüleri önden gönderdi ve ikisi birlikte tarlaya çıkıp çitin dibinden gizlene gizlene ilerlemeye başladılar. Görünmemek için iki büklüm yürümek zorundaydılar. Elizabeth önden gidiyordu. Sıcak terler yüzünü gıdıklıyor, üst dudağını kaşındırıyordu, yüreği deli gibi çarpıyordu. Arkasından gelen Flory'nin topuğuna dokunduğunu hissetti, ikisi birlikte çitin öteki tarafına baktılar.

On yarda ilerde ispenç tavuğu büyüklüğünde bir horoz telaşla toprağı gagalıyordu. Uzun, ipek gibi ense tüyleri kırmızı ibiği ve defne yeşili kuyruğuyla çok güzel bir hayvandı. Çevresinde altı tavuk vardı. Bunlar daha küçük, kahverengi kuşlardı, sırtlarında yılan pulu gibi altıgen tüyleri vardı. Elizabeth bütün bunları ancak bir saniye görebildi, sonra kanat çırpışlar ve keşmekeş içinde bütün kuşlar havalanıp mermi gibi cangıla uçtular. Tam o anda neredeyse hiç düşünmeden Elizabeth tüfeğini doğrultup ateş etti. Hiç nişan almadan, elindeki tüfeğin farkına bile varmadan yapılan atışlardan biriydi bu. Sanki düşünceler kendiliklerinden avın peşine düşmüş ve ateş etmişlerdi. Elizabeth daha tetiği çekmeden önce kuşun hiç şansının olmadığını biliyordu. Otuz yarda uzakta kuş tüyleri havada uçuşarak yere çakıldı. "İyi atış, gerçekten iyi atış!" diye bağırdı Flory. Heyecandan ikisi de tüfeklerini yere düşürmüş, dikenli çitin öteki yanına geçip yan yana kuşun yattığı yere doğru koşmaya başlamışlardı.

"İyi atış!" diye yineledi en az onun kadar heyecanlanmış olan Flory. "Vay canına, daha ilk gününde uçan bir kuşu vurabilen hiç kimse görmemiştim şimdiye kadar. Şimşek gibi hızlıydın ateş ederken. Bu harika bir şey!"

Aralarında ölü kuşla karşı karşıya yere çömelmişlerdi. Büyük bir şaşkınlıkla kızın sağ eliyle Flory'nin sol elinin sımsıkı birbirlerini yakalamış olduğunu fark

ettiler. Oraya doğru koşarken hiç farkına varmadan el ele tutuşmuşlardı.

İkisi de bir anda sessizleştiler, o anda bir şeyler olması gerektiği duygusuna kapılmışlardı. Flory uzanıp kızın öteki elini de tuttu. Hiç karşı koymadan, istekle gelmişti el. Bir an için dizüstü çökmüş, el ele durdular. Tepelerindeki güneş onları kavuruyor, bedenlerinden sıcak bir hava yükseliyordu; sanki sıcak ve neşeli bulutların üzerinde yüzüyormuş gibiydiler. Flory kızı kollarının arasına alıp kendine çekti.

Sonra birden başını çevirdi, ayağa kalktı, Elizabeth'i de tutup ayağa kaldırdı. Kollarını açıp kızı bıraktı. Doğum lekesini hatırlamıştı. Bunu yapmaya cesareti yoktu. Burada değil, gün ışığında değil! Karşılaşabileceği aşağılama çok korkunç bir şeydi. O ânın saçmalığını örtmek için eğilip cangıl horozunu yerden aldı.

"Harika bir kuş," dedi. "Hiç derse ihtiyacın yok. Şimdiden ateş edebiliyorsun. Bir an önce bir sonraki yere gitsek iyi olacak."

Tam çiti geçip tüfeklerini almışlardı ki cangılın kıyısından bir dizi atış sesi duyuldu. Öncülerden ikisi sıçrayarak onlara doğru koşuyor, kollarını deli gibi sallıyorlardı.

"Nedir bu?" dedi Elizabeth.

"Bilmiyorum. Herhalde bir hayvan görmüş olmalılar. Görünüşe bakılırsa iyi bir şey herhalde."

Koşmaya başladılar, ananasların ve sert dikenli otların arasından hızla koşarak tarlayı geçtiler. Ko S'la ve yol açıcılardan beş tanesi bir araya toplanmış hepsi bir ağızdan konuşuyorlardı, öteki ikisi de telaşla Elizabeth ve Flory'ye bir şey işaret ediyorlardı. Yanlarına gittiklerinde toplananların ortasında bir eliyle yırtık pırtık *longyi*'sini tutan, öteki elindeki kocaman sigarasıyla bir şeyler işaret eden yaşlı bir kadının durduğunu gördüler. Elizabeth kulağa 'char' gibi gelen bir sözcüğün sürekli olarak yinelendiğini duyabiliyordu.

"Ne diyorlar?" diye sordu.

Öncüler Flory'nin çevresine doluştular, cangılı göstererek heyecanla bir şeyler söylüyorlardı. Birkaç soru sorduktan sonra susmaları için elini sallayıp Elizabeth'e döndü.

"Ben buna şans derim işte! Şu yaşlı kadıncağız cangıldan geliyormuş. Biraz önce senin ateş ettiğini duyduğu zaman patikada koşan bir leopar gördüğünü söylüyor. Bu adamlar onun nereye saklanmış olabileceğini biliyorlar. Eğer acele edersek kaçmaya fırsat bulamadan onun çevresini kuşatabilir ve dışarı çıkartabiliriz. Deneyelim mi?"

"Ah, haydi hemen yapalım! Aman ne müthiş eğlenceli bir şey bu! Eğer bu leoparı yakalayabilirsek ne kadar güzel olacak!"

"Bunun tehlikeli olduğunu anlıyorsun değil mi? Birbirimizden uzaklaşmamamız gerekiyor. Büyük olasılıkla bir sorun çıkmaz ama ortalıkta bir leopar dolaşırken hiçbir zaman tam güvende olamazsın. Buna hazır mısın?"

"Oh, elbette, elbette! Korkmuyorum. Haydi hemen başlayalım, çabuk olalım."

"İçinizden biri bizimle gelip yolu göstersin," dedi Flory öncülere. "Ko S'la, Flo'nun tasmasını tak ve ötekilerle birlikte git. Flo bizimle gelirse gürültü yapar. Acele etmemiz gerek," diye ekledi Elizabeth'e dönüp.

Ko S'la ve ötekiler hızla cangılın kenarında yürümeye başladılar. Arkadan dolaşıp leoparı oradan kuşatacaklardı. Biraz önce güvercini indirmek için ağaca tırmanan genç öncü cangıla daldı, Flory ve Elizabeth de peşinden gittiler. Kısa, hızlı adımlarla, neredeyse koşarcasına onları av hayvanlarının izlerinden oluşmuş bir labirentin içinden geçiriyordu. Çalılar o kadar aşağı inmişlerdi ki kimi yerlerde neredeyse emeklemek zorunda kalıyorlardı. Sarmaşıklar bir tel örgü gibi patikanın üzerini kapatıyorlardı. Ayaklarının altındaki toprak tozlu ve sessizdi. Cangılın içindeki bir işarete geldiğinde öncü durdu, bu noktada kalabileceklerini göstermek ister gibi yeri işaret etti ve ses çıkarmamaları için parmağını dudaklarına götürdü. Flory cebinden dört SG mermi çıkardı ve sessizce doldurmak için Elizabeth'in tüfeğini ondan aldı.

Arkalarında hafif bir hışırtı duyunca hepsi irkildiler. Şiş göbekli, yarı çıplak bir çocuk çalıları aralamıştı. Tanrı bilir nereden geliyordu. Öncüye baktı, başını sallayıp patikayı gösterdi. İki delikanlı aralarında işaretlerle konuşuyorlardı, sonunda öncü, çocuğun dediğini kabul etmiş gibiydi. Hiç konuşmadan dördü birlikte patika boyunca kırk yarda yürüdüler, bir dönemeci dönüp yeniden durdular. Tam o anda birkaç yüz yarda uzakta korkunç bir gürültü koptu, çığlıklar ve Flo'nun havlamaları duyuldu.

Elizabeth omzunda öncünün elini hissetti, onu yere doğru itiyordu. Dördü de

yere kapanıp dikenli bir çalının altına gizlendiler. Avrupalılar önde, Burmalılar arkadaydı. Uzaklarda çığlıklar ve ağaç gövdelerine vurulan *dah'*

Iar o kadar gürültü yapıyordu ki bu kadar çok sesin yalnızca altı kişiden çıktığına inanmak güçtü. Öncüler leoparın dönüp kendi üzerlerine gelmemesi için ellerinden geleni yapıyorlardı. Elizabeth çalının dikenleri arasında iri açık sarı karıncaların askerler gibi yürüdüklerini gördü. Bir tanesi elinin üzerine düşüp koluna tırmanmaya başladı. Onu elinden atmak için hareket etmeye cesaret edemiyordu. İçinden sessizce dua ediyordu: "Lütfen

Tanrım, leopar buraya gelsin! Ah, lütfen Tanrım, leoparı buraya gönder."

Yaprakların arasından birden patırtılar duyuldu. Elizabeth tüfeğini doğrulttu ama Flory sert bir şekilde başını sallayıp silahı yeniden yere indirtti. Bir cangıl tavuğu uzun, gürültülü adımlarla patikadan koşarak uzaklaştı.

Öncülerin çığlıkları artık daha fazla yaklaşmıyor gibiydi ve cangılın onların bulunduğu tarafı bir tabut kadar sessizdi. Kolundaki karınca Elizabeth'i canını acıtacak kadar kötü bir şekilde ısırdı ve yere düştü. Yüreğinde korkunç bir umutsuzluk belirmeye başlamıştı; leopar gelmiyordu, bir yerlere kaçmıştı, onu elden kaçırmışlardı. Neredeyse leoparı hiç duymamış olmayı istiyordu. Hayal kırıklığı ona çok acı veriyordu. Sonra öncünün dirseğine bir çimdik attığını hissetti. Boynunu uzatıp yüzünü ona çevirmişti, pürüzsüz, solgun, sarı yanağı Elizabeth'in yüzünden yalnızca birkaç santim uzaktaydı; saçlarının hindistan cevizi yağı kokusunu duyabiliyordu. Kaba dudakları ıslık çalar gibi büzülmüştü; bir şey duymuştu. Sonra bunu Flory ve Elizabeth de duydular. Sanki hava yaratıklarından biri cangılın içerisinde kayıyormuş, ayakları yere yalnızca şöyle bir dokunuyormuş gibi belli belirsiz bir fısıltıydı bu. Aynı anda patikanın on beş yarda aşağısında çalıların arasında leoparın başı ve omuzları belirdi.

Ön ayaklarını patikanın üzerine koyup durdu. Basık, yapışık kulaklı başını, keskin dişlerini ve kalın, korkunç kollarını görebiliyorlardı. Gölgede sarı değil de boz gibi görünüyordu. Büyük bir dikkatle çevresini dinliyordu. Elizabeth, Flory'nin sıçrayıp ayağa kalktığını, tüfeğini doğrultup o anda tetiği çektiğini gördü. Atış sesi cangılda yankılandı ve neredeyse aynı anda hayvanın çalıların arasına yığılmasıyla bir gürültü koptu. "Dikkatli olun!" diye bağırdı Flory. "İşi bitmedi henüz!" Yeniden ateş etti. Mermi yerine ulaşınca çalıların arasında yeniden bir çatırtı duyuldu. Leopar gürültüyle soluk alıp veriyordu. Flory tüfeğini açıp cebinde mermi aramaya başladı, sonra bütün mermileri yola döküp

aceleyle aralarından kendine uyanı bulmaya çalıştı.

"Lanet olasıca!" diye bağırdı. "Bunların arasında tek bir SG mermisi yok. Ne cehenneme koydum ben onları?"

Leopar düştüğü yerde görünmez olmuştu. Çalıların arasında kocaman, yaralı bir yılan gibi sürünüyor, vahşi, acıklı bir şekilde homurdanıyor, inliyordu. Ses daha yakınlardan gelir gibiydi. Flory'nin eline aldığı bütün mermilerin arkalarında 6 ya da 8 yazıyordu. Aslında güçlü mermilerin geri kalanını Ko S'la'ya bırakmıştı. Çatırtılar ve homurtular şimdi neredeyse beş yarda yakınlarına kadar gelmişti ama cangıl çok sık olduğundan hiçbir şey göremiyorlardı.

İki Burmalı "Ateş et! Ateş et! Ateş et!" diye bağırıyordu. "Ateş et!" çığlığı şimdi daha uzaktan geliyordu, en yakınlarındaki ağaçlara tırmanmışlardı. Çalıların arasından yeni bir çatırtı duyuldu. Bu o kadar yakındaydı ki Elizabeth'in durduğu yerdeki çalılar sarsıldılar.

"Aman Tanrım, neredeyse üzerimize gelecek!" dedi Flory. "Onu bir şekilde döndürmeliyiz. Biraz gürültü yapalım."

Elizabeth silahını doğrulttu. Dizleri kastanyetler gibi titriyordu ama eli taş gibi kıpırtısızdı. Hızla iki el ateş etti. Atış sesleri havada dağıldı. Leopar sürünerek kaçıyordu. Sakatlanmıştı ama hızlıydı ve hâlâ görünmüyordu.

"Çok iyi! Onu korkutup kaçırdın," dedi Flory.

"Ama elimizden kaçıyor! Elimizden kaçıyor!" diye bağırdı Elizabeth. Heyecandan dans eder gibi hareketler yapıyordu. Leoparın peşinden gitmeye davranınca Flory sıçrayıp ayağa kalktı ve onu geri çekti.

"Korkma! Sen burada kal. Bekle!"

Kısa menzilli mermilerden iki tanesini tüfeğine doldurup leoparın sesinin arkasından koştu. Bir an için Elizabeth ne adamı ne de hayvanı görebildi, sonra ikisi de otuz yarda uzaktaki açıklıkta ortaya çıktılar. Leopar karnının üzerinde sürünüyor, giderken de inliyordu. Flory tüfeğini doğrulttu ve dört yarda uzaktan ateş etti. Leopar tekme atılan bir yastık gibi havaya fırladı, sonra yuvarlandı, kıvrıldı ve hareketsiz kaldı. Flory tüfeğinin namlusuyla hayvanı dürttü. Kımıldamıyordu.

"Tamam. İşi bitti," diye seslendi. "Gel de bir bak şuna."

İki Burmalı çıktıkları ağaçlardan aşağı atladılar. Elizabeth'le birlikte Flory'nin durduğu yere koştular. Leopar -erkekti- başını ön patilerinin arasına almış, kıvrılmış yatıyordu. Canlıyken olduğundan çok daha küçük görünüyordu; biraz acıklı bir görünüşü vardı, ölü bir kedi yavrusuna benziyordu. Elizabeth'in hâlâ dizleri titriyordu. Flory'yle yan yana durmuş leopara bakıyorlardı ama bu kez el ele tutuşmamışlardı.

Sevinç çığlıkları atan Ko S'la ve ötekilerin gelmesi hiç zaman almadı. Flo ölü hayvanı bir-iki kere kokladıktan sonra kuyruğu düştü, sızlanarak elli yarda uzağa kaçtı. Hiç kimse onu bir daha oraya yaklaştıramadı. Herkes leoparın çevresine doluşmuş onu seyrediyordu. Bir tavşanınki kadar yumuşak, güzel beyaz karnını okşadılar, tırnaklarını açığa çıkarmak için geniş patilerini sıktılar, siyah dudaklarını geri itip dişlerini incelediler. İki öncü uzun bir bambu kesip leoparı patilerinden bağlayarak buna astılar. Uzun kuyruğu arkadan sallanıyordu. Sonra zafer kazanmış gibi köye doğru yürümeye başladılar. Havanın hâlâ aydınlık olmasına karşın hiç kimse daha fazla avlanmaktan söz etmiyordu. Avrupalılar da içlerinde olmak üzere hepsi bir an önce evlerine gidip yaptıkları şeyle övünmek istiyorlardı.

Flory ve Elizabeth tarlada yan yana yürüyorlardı. Ötekiler silahları ve leoparla birlikte otuz yarda önlerindeydi, Flo hepsini çok gerilerden izliyordu. Güneş

Irrawaddy'nin arkasında batıyordu. Işıklar tarlayla aynı düzeye gelmiş, kesik sapları parlatıyor, yüzlere yumuşak, sarı bir aydınlık düşürüyordu. Yürürlerken Elizabeth'in omzu neredeyse Flory'ninkine dokunuyordu. Gömleklerini sırılsıklam etmiş olan terleri kurumuştu. Çok konuşmuyorlardı. Yorgunluk ve başarının getirdiği o olağanüstü mutluluk duygusuyla doluydular. Yaşamdaki hiçbir zevk -ne bedensel ne de düşünsel- bu duygunun yakınına bile gelemez.

"Leoparın postu senin," dedi Flory köye yaklaştıkları sırada.

"Aa, ama onu sen vurdun!"

"Boş ver, sen bu işin peşini bırakmadın. Acaba bu ülkede senin kadar korkusuz kaç kadın vardır merak ediyorum. Onların nasıl çığlıklar atacakları, ayılıp bayılacakları gözümün önüne geliyor. Postu Kyauktada Hapishanesi'nde senin için hazırlatırım. Oradaki tutuklulardan biri postları kadife kadar yumuşak yapabiliyor. Yedi yıllık bir ceza almış, onun için işi iyice öğrenmeye zamanı olmuş."

"Ah çok iyi, çok teşekkürler."

Şimdilik başka bir şey konuşulmadı. Daha sonra, yıkanıp terlerinden ve kirlerinden arındıktan, karınlarını doyurup dinlendikten sonra kulüpte yeniden buluşacaklardı. Bunu konuşmamışlardı, ama aralarında buluşacakları konusunda sessiz bir anlaşma vardı. Aynı zamanda bu konuda da bir şey söylenmemiş olmasına karşın ikisi de Flory'nin Elizabeth'e evlenme teklif edeceğini biliyordu.

Köyde Flory öncülerden her birine sekiz anna verdi, leoparın derisinin yüzülmesini denetledi ve muhtara bir şişe birayla iki imparator güvercin verdi. Post ve kafa paketlenip kanolardan birine yerleştirildi. Ko S'la'nın onları korumak için gösterdiği bütün çabalara karşın leoparın bütün bıyıkları çalınmıştı. Köyün genç adamlarından birkaçı yüreğini ve çeşitli başka organlarını yemek için cesedi götürdüler. Bunları yediklerinde leopar kadar güçlü ve çevik olacaklarına inanıyorlardı.

15

Flory kulübe geldiğinde Lackersteenleri her zamanki keyifsiz havalarında buldu. Mrs. Lackersteen hep yaptığı gibi *punkah*'ın altındaki en iyi yere oturmuş *Burma Haberleri'ni* okuyordu. Mr. Lackersteen kulübe gelir gelmez kendisine büyük bir kadeh getirterek ona kafa tuttuğu, üstelik bir de *Pink'un* okuyacak kadar ileri

gittiği için kocasına kızgındı. Elizabeth boğucu, küçük kütüphanede yalnız başına oturmuş *Blackwood''s* 'un eski bir sayısının sayfalarını çeviriyordu.

Flory'den ayrıldıktan sonra Elizabeth'in başından hiç de hoş olmayan bir macera geçmişti. Banyodan çıkmış, akşam yemeği için giyinmesini yarı yarıya tamamlamışken birden amcası odasına girdi -o günkü avla ilgili bir şeyler dinlemek için geldiğini bahane etmişti-, sonra yanlış anlaşılması olanaksız bir biçimde bacaklarını mıncıklamaya başladı. Elizabeth dehşete kapılmıştı. Bazı insanların yeğenleriyle bile sevişebilecekleri gerçeğiyle ilk kez karşılaşıyordu. İnsan yaşadıkça öğrenir. Mr.

Lackersteen bunu bir şaka gibi gösterip geçiştirmeye çalışmıştı ama bunu başaramayacak kadar sakar ve çok sarhoştu. Karısının onları duyamayacak kadar uzakta olması iyi olmuştu, yoksa birinci sınıf bir skandal kopabilirdi.

Bundan sonra akşam yemeği çok huzursuz geçti. Mr. Lackersteen surat asıyordu. Şu kadınların böyle havalara girip biraz güzel zaman geçirmenize engel olmaları ne kadar berbat bir şeydi. Kız ona *La Vie Parissienne'deki* resimleri anımsatacak kadar güzeldi ve lanet olsun, evinde ona bakıyordu, öyle değil mi? Bu utanç verici bir şeydi. Ama Elizabeth için durum çok ciddiydi. Beş parası yoktu ve amcasının evinden başka gidecek bir yeri de yoktu. Burada kalmak için sekiz bin mil yol gelmişti. Daha on beş gün geçmeden amcasının evi onun için kalınamaz duruma gelirse bu çok korkunç olurdu.

Sonuç olarak bir konu kafasında iyice kesinleşti: Eğer Flory onunla evlenmek isterse (ve isteyeceğinden hiç kuşkusu yoktu) ona evet diyecekti. Başka bir zaman olsaydı belki daha farklı bir karar verebilirdi. O akşam, o muhteşem, heyecanlı, başından sonuna 'güzel' maceranın yarattığı büyünün etkisi altında Flory'yi sevmeye çok yaklaşmıştı; Flory'nin özel durumunda onu sevmeye bundan daha fazla yaklaşamazdı. Yine de bundan sonra bile kuşkuları geri dönebilirdi. Çünkü her zaman Flory'yle ilgili kuşkulu bir yan kalıyordu; yaşı, doğum lekesi, garip, sapık konuşmaları - aynı zamanda hem anlaşılmaz hem de rahatsız edici olabilen o 'aydınlara özgü' konuşmalar. Ondan doğrudan doğruya hoşlanmadığı günler bile olmuştu. Ama şimdi amcasının davranışı terazinin dengesini değiştiriyordu. Her ne olursa olsun amcasının evinden kaçması ve bunu bir an önce yapması gerekiyordu. Evet, Flory'nin yapacağı evlenme teklifini kesinlikle kabul edecekti!

Flory kütüphaneye girdiğinde kızın yanıtını yüzünden okuyabiliyordu. Onu ilk

gördüğü sabah üzerinde olan leylak rengi elbisesini giymişti. Bu tanıdık giysiyi görmek Flory'ye cesaret verdi. Sanki kız bununla kendisine daha fazla yaklaşmış, zaman zaman onu ürküten yabancılığını ve zarafetini bir yana bırakmıştı.

Elizabeth'in okuduğu dergiyi aldı, bir-iki şey söyledi; bir an için o hiç kaçınamadıkları sıradan gevezeliklerden birine giriştiler. Konuşma alışkanlıklarının neredeyse her an kendilerini korumaları garip bir şey. Yine de konuşurlarken farkında olmadan kapıya yürüdüler ve kendilerini dışarıda, tenis kortunun yanındaki büyük *frangipani* ağacının altında buldular. Dolunay vardı. Akkor olmuş bir para gibi ışıklar saçan göz kamaştırıcı ay birkaç sarı bulutun dolaştığı dumanlı mavi gökyüzünde yüzer gibi hızla yükseliyordu. Yıldızlar görünmüyordu. Gündüzleri sararmış defnelere benzeyen biçimsiz kroton çalıları ay ışığında girintili çıkıntılı siyah beyaz desenleriyle ince işlemeli ağaç oymalara benzemişlerdi. Çitin arka tarafında yoldan aşağı yürüyen iki Dravidian *kuli*'nin yırtık pırtık beyaz giysileri ışıktan parlıyordu. Ilık havada *frangipani* ağaçlarından yükselen koku çaydanlıktan yükselen buhar gibi her yanı sarıyordu.

"Aya bak, yalnızca ona bak!" dedi Flory. "Beyaz bir güneş gibi. İngiltere'de bir kış gününden daha aydınlık."

Elizabeth başını kaldırıp *frangipani* ağacının dallarına baktı. Ay bunları gümüşten şeritlere dönüştürmüş gibiydi. Işık ele gelir bir şey gibi her şeyin üzerini kaplamış, toprağı ve ağaçların kaba kabuklarını ışık saçan tuz kristalerine dönüştürmüştü. Her yaprak ışığın ağırlığını taşıyormuş gibi duruyordu, sanki kar yağmıştı üzerlerine. Böyle şeylere çok kayıtsız olan Elizabeth bile etkilenmişti.

"Çok harika! Evde hiç böyle ay ışığı göremezsin. Öyle... öyle..." Aklına 'aydınlık'tan başka bir sıfat gelmeyince sustu. Cümlelerini tamamlamadan bırakmak gibi bir alışkanlık edinmişti, tıpkı Rosa Dartle gibi, ama Elizabeth'in böyle yapmasının nedenleri farklıydı.

"Evet, ihtiyar ay bu ülkede elinden gelenin en iyisini yapıyor. Şu ağaç ne biçim kokuyor, öyle değil mi? Lanet olası tropik şey! Bütün yıl boyunca çiçek açan ağaçlardan nefret ederim, sen de nefret etmez misin?"

Kuli'erin oradan uzaklaşmasını beklerken zaman doldurmak için öylesine konuşuyordu. *Kuli*'ler gözden kaybolunca kolunu Elizabeth'e doladı, kız konuşmayınca onu döndürüp kendine doğru çekti. Kızın başı göğsüne

dayanmıştı, kısa saçları dudaklarını okşuyordu. Elini çenesinin altına koyup kendisine bakması için yüzünü yukarı kaldırdı. Elizabeth gözlüğünü takmamıştı.

"Aldırmıyorsun değil mi?"

"Hayır."

"Demek istiyorum ki şu benim... şey... şu şeyime aldırmazsın değil mi?" Doğum lekesini göstermek için hafifçe başını salladı. Kızı ancak bu soruyu sorduktan sonra öpebileceğine karar vermişti.

"Yok, yok. Elbette aldırmıyorum."

Bir an sonra dudakları birleşti, Flory kızın çıplak kollarının hafifçe ensesine sarıldığını hissetti. *Frangipani* ağacının pürüzsüz gövdesine yaslanmış, bedenleri birbirlerine dayalı, dudakları birleşmiş olarak böyle birkaç dakika kaldılar. Ağacın ağır kokusu Elizabeth'in saçlarının kokusuyla karışıyordu. Bu koku Flory'yi sersemletiyor, Elizabeth'in kollarının arasında olmasına karşın kendini ondan çok uzaklarda hissettiriyordu. Bu yabancı ağaç onun için sürgün yaşamının, sırlarının, harcanmış yıllarının simgesi olmuştu şimdi - aralarında aşılmaz bir uçurum gibiydi. Elizabeth'ten istediği şeyin ne olduğunu ona nasıl anlatabilecekti? Kızın kollarının arasından sıyrıldı ve onu omuzlarından yavaşça ağaca dayayıp yüzüne bakmaya başladı. Ay ışığının arkadan vurmasına rağmen yüzünü çok rahat görebiliyordu.

"Benim için ne anlama geldiğini anlatmaya çalışmanın bir yararı yok," dedi. "Benim için ne demek olduğunu bir bilsen! Ne kadar da saçma sözler bunlar! Seni ne kadar sevdiğimi bilmiyorsun, bilemezsin. Ama sana anlatmaya çalışmak zorundayım. Sana anlatmam gereken öyle çok şey var ki. Kulübe geri dönsek daha iyi olmayacak mı? Bizi aramaya çıkabilirler. Verandada oturup konuşabiliriz."

"Saçlarım çok dağılmış mı?" diye sordu kız.

"Saçların çok güzel."

"İyi ama dağılmışlar mı? Lütfen onları düzeltebilir misin?"

Başını ona doğru eğdi. Flory kısa, serin saç tutamlarını eliyle düzeltti. Başını böyle eğmesi tuhaf bir yakınlık duygusu yaratmıştı içinde, öpücükten çok daha

yakın bir duygu, sanki şimdiden onun kocası olmuş gibiydi. Ah, ona sahip olmak zorundaydı, bu kesindi! Yaşamını ancak onunla evlenmek kurtarabilirdi. Biraz sonra teklifini yapacaktı. Kroton çalılarının arasında ağır ağır yürüyerek kulübe döndüler. Flory'nin kolu hâlâ kızın omzuna sarılıydı.

"Verandada konuşabiliriz," diye yineledi. "Her nasılsa sen ve ben hiç gerçek bir konuşma yapmadık. Ah Tanrım, bütün bu yıllar boyunca konuşabileceğim bir insanı nasıl özledim! Seninle hiç durmadan, hiç susmadan konuşabilirim! Kulağa can sıkıcı geliyor, değil mi? Korkarım can sıkıcı olacak. Ama senden bir süre için buna dayanmanı istemek zorundayım."

'Can sıkıcı' sözünü duyduğunda Elizabeth itiraz eder gibi bir hareket yaptı.

"Hayır, can sıkıcı olduğunu biliyorum. Biz Hindistan İngilizlerine her zaman can sıkıcı insanlar gözüyle bakılır. Ve can sıkıcıyızdır gerçekten. Ama başka türlüsü elimizden gelmez. Anlıyor musun - nasıl söyleyeyim - içimizde bizi konuşmaya iten bir iblis var sanki. Birileriyle paylaşmayı çok istememize karşın her nasılsa hiç kimseyle paylaşamadığımız anılar yığınının altından eziliriz. Bu ülkeye geldiğimiz için ödediğimiz bedeldir bu."

Yan verandada sözlerinin kesilmesi tehlikesi pek yoktu çünkü doğrudan buraya açılan bir kapı yoktu. Elizabeth kollarını küçük hasır masaya dayamış oturuyordu. Flory ise ellerini ceketinin ceplerine sokmuş ileri geri yürürken bir verandanın sol kanadından içeri dolan ay ışığının içine dalıyor, bir gölgeler arasında kayboluyordu.

"Tam şimdi seni sevdiğimi söyledim. Sevgi! Bu sözcük öyle çok kullanıldı ki anlamını yitirdi. Ama dur açıklamaya çalışayım. Bugün öğleden sonra benimle birlikte ava çıktığında aman Tanrım, diye düşündüm, sonunda yaşamımı benimle paylaşabilecek, bunu gerçekten yapabilecek, gerçekten benimle birlikte yaşayabilecek birisi çıktı karşıma. Anlıyorsun değil mi?.."

Elizabeth'e evlenme teklif edecekti - gerçekten de hiç gecikmeden bunu yapmayı amaçlamıştı. Ama sözcükler henüz söylenmemişti; bunun yerine kendini bencil bir şekilde durmadan konuşurken buldu. Böyle yapmamak elinden gelmiyordu. Bu ülkede nasıl bir yaşam geçirdiği konusunda kızın bir şeyler anlaması, kendisinden yok etmesini istediği yalnızlığın doğasını görebilmesi çok ama çok önemliydi. Ama aynı zamanda anlatması da inanılmaz zordu. Bir türlü adını koyamadığı bir acı çekmek en kötüsüydü. Yalnızca sınıflandırılabilir hastalıklara

yakalananlar ne kadar şanslıydı! Yoksullar, hastalar, aşk acısı çekenler ne kadar şanslıydı. Çünkü en azından öteki insanlar bunların sorunlarının ne olduğunu biliyor ve karın ağrılarını anlattıklarında duygudaş bir şekilde onları dinliyorlardı. Ama sürgün acısı çekmeyen birisi bunu nasıl anlayabilirdi? Elizabeth onun ileri geri yürürken ipek gömleğini gümüş rengine boyayan ay ışığına girip çıkışını izliyordu. Öpücükten sonra hâlâ yüreği hızlı hızlı atıyordu, ama Flory konuştukça onun da düşünceleri başka yerlere gitmeye başlamıştı. Evlenme teklif edecek miydi? Bu konuda çok ağır davranıyordu! Elizabeth bulanık bir şekilde onun yalnızlıkla ilgili bir şeyler söylediğinin farkındaydı. Aa, elbette! Ona evlendikleri zaman cangılda katlanması gereken yalnızlığı anlatıyor olmalıydı. Bunu sorun etmesine gerek yoktu. Belki gerçekten de cangılda insan kendini zaman zaman çok yalnız hissederdi. Her yerden millerce uzakta, sinemasız, danssız, birbirlerinden başka konuşacak hiç kimsenin olmadığı, akşamları tek yapılacak şeyin kitap okumak olduğu bir yer sıkıcı olmalıydı herhalde. Yine de yanına bir gramofon alabilirdi. Şu yeni taşınabilir radyolar Burma'ya geldiklerinde bu ne büyük bir değişiklik getirecekti! Elizabeth tam bunu söylemek üzereydi ki Flory ekledi:

"Kendimi sana yeterince açıkça anlatabildim mi? Burada sürdürdüğümüz yaşamın neye benzediği konusunda biraz fikrin oldu mu? Yabancılık, yalnızlık, hüzün! Yabancı ağaçlar, yabancı çiçekler, yabancı manzaralar, yabancı yüzler. Bütün bunlar sanki başka bir gezegendeymişçesine yabancı. Ama görebiliyor musun -senin anlamanı en çok istediğim şey bu işte-, başka bir gezegende yaşamanın o kadar da kötü bir şey olmayabileceğini, hatta eğer yanında bunları paylaşabileceğin tek bir insan varsa hayal edilebilecek en ilginç şey olabileceğini anlıyor musun? Bütün bunları senin gözlerinle görebilen bir insan. Bu ülke benim için tam bir cehennem oldu -pek çoğumuz için böyle bu- ama yine de eğer insan yalnız değilse buranın bir cennet olabileceğini söylüyorum sana. Bütün bunlar sana çok anlamsız mı geliyor?"

Masanın arkasında durdu, Elizabeth'in elini tuttu. Yarı karanlıkta kızın solgun oval yüzü bir çiçek gibi görünüyordu, ama elini tutuşundan söylediklerinden tek bir sözcük bile anlamadığını sezdi. Gerçekten nasıl anlayabilirdi ki? Bu amaçsız konuşmayı boşuna yapmıştı! Hemen ona 'Benimle evlenir misin?' demesi gerekiyordu. Konuşmak için önlerinde bütün bir ömür olmayacak mıydı? Kızın öteki elini de tutup yavaşça ayağa kaldırdı.

"Yaptığım bütün bu gevezelikler için beni bağışla."

"Yok, sorun değil," diye mırıldandı Elizabeth şimdi onu öpmek üzere olduğunu düşünerek.

"Hayır,böyle konuşmak çok saçma. Bazı şeyler sözle anlatılmaz. Üstelik sürekli olarak kendimden söz edip durmam büyük bir saygısızlık. Ama konuşmayı bir yere götürmeye çalışıyordum. Bak, söylemek istediğim şu. Benimle..."

"Eliz-a-beth!"

Bu Mrs. Lackersteen'in tiz, can sıkıcı sesiydi, kulüpten sesleniyordu.

"Elizabeth! Neredesin Elizabeth?"

Ön kapının yakınında olduğu belliydi - biraz sonra verandada olacaktı. Flory Elizabeth'i kendine çekti. Aceleyle öpüştüler. Kızı bıraktı, yalnızca el ele tutuşuyorlardı şimdi.

"Çabuk, az zamanımız kaldı. Şuna cevap ver: Benimle..."

Ama cümlesini tamamlayamadı. Tam o anda ayaklarının altında olağandışı bir şey olmaya başladı - zemin deniz gibi sarsılıp dalgalanıyordu. Flory sendeledi, başı döndü, yere devrildi, zemin ona doğru gelirken kolu bir çıkıntıya çarptı. Yattığı yerde şiddetle ileri geri sarsıldığını fark etti, sanki aşağıda korkunç bir hayvan bütün binayı sırtında sallıyordu.

Sarhoş gibi davranan zemin birden duruldu, Flory sersemlemiş ama pek zarar görmemişti. Ayağa kalktı. Elizabeth yanında yere yığılmıştı, kulübün içinden çığlıklar duyuluyordu. Kapının dışında iki Burmalı uzun saçları arkalarında uçuşarak ay ışığının içinden koşuyor, bir yandan da bütün güçleriyle bağırıyorlardı:

"Nga Yin silkeleniyor! NgaYin silkeleniyor!"

Flory anlamaz gözlerle onları izledi. Kimdi bu Nga Yin? Nga suçlulara verilen bir addı. Nga Yin bir Dakoit olmalıydı. Niye silkeleniyordu acaba? Sonra Nga Yin'in Burmalilarm yer kabuğunun altında yaşadığını düşündükleri bir dev olduğunu hatırladı. Elbette! Bu bir depremdi.

"Deprem!" diye bağırdı, sonra aklına Elizabeth geldi ve onu yerden kaldırmak için uzandı. Ama o şimdiden ayağa kalkmıştı. Yaralı değildi, yalnızca başının

arkasını ovuşturuyordu.

"Bu bir deprem miydi?" diye sordu oldukça korkmuş bir sesle.

Mrs. Lackersteen uzun boyuyla emekleyerek verandanın köşesini dönüyordu. Uzun bir sürüngen gibi duvara yapışmıştı. İsterik çığlıklar atıyordu.

"Of Tanrım, deprem. Ne korkunç bir şey bu! Dayanamıyorum, kalbim buna dayanmayacak! Of Tanrım, of Tanrım! Deprem oluyor!"

Mr. Lackersteen kısmen yer sarsıntısından, kısmen içtiği cinden kaynaklanan garip, tutuk adımlarla onun peşinden geliyordu.

"Lanet olsun, deprem oldu!" dedi.

Flory ve Elizabeth yavaş yavaş kendilerini topladılar. Hepsi içeri girdi. Bir ayağı sallanan bir kayıkta, bir ayağı kıyıda duranların ayaklarının altında hissettikleri garip duyguyu hissediyorlardı. Yaşlı garson hızla hizmetkârların bölümünden çıktı. Gelirken *pagri*'sini kafasına geçiriyordu, arkasından hızlı hızlı konuşan bir yığın *chokra* geliyordu.

"Deprem efendim, deprem oldu!" dedi heyecanla.

"Ben de bunun deprem olduğunu biliyorum pekâlâ," diyen Mr. Lackersteen dikkatle bir sandalyeye oturdu. "Buraya biraz içki getir hemen. Tanrı aşkına, böyle bir olaydan sonra bir yudum bir şeyler içsem iyi olacak."

Hepsi birer yudum bir şeyler aldılar. Kâhya elinde tepsisiyle masanın yanında tek ayağının üzerinde dururken hem utangaç hem de neşeli görünüyordu. "Deprem efendim, büyük bir deprem!" diye yineledi coşkuyla. Konuşmak için yanıp tutuşuyordu; aslında herkes böyleydi. Ayaklarındaki titreme duygusu geçer geçmez hepsi de olağanüstü bir *joie de vivre* duygusuna kapılmışlardı. Deprem bittikten sonra çok eğlenceli bir şeydir. O anda pekâlâ bir yıkıntının altında da olabilecekken sapasağlam kurtulmuş olduğunuzu düşünmek çok sevinç verici bir duygudur. Hepsi bir ağızdan konuşmaya giriştiler: "Of, vay canına, hiç böyle sarsılmamıştım - sırtüstü yere yıkıldım - sanki şu lanet sokak köpeklerinden biri yerin altında kaşınıyormuş gibiydi. Bir yerlerde bir patlama oldu sandım..." ve böyle sürüyordu; şu alışıldık deprem gevezelikleri işte. Kâhya bile konuşmalara dahil edilmişti.

"Sanırım sen bir yığın deprem görmüşsündür öyle değil mi kâhya?" dedi Mrs. Lackersteen ondan beklenmeyecek bir nezaketle.

"Ah evet madam, çok fazla deprem gördüm. 1887, 1899, 1906, 1912... öyle çok gördüm ki hepsini hatırlayamıyorum madam!"

"1912'de olan epey büyüktü," dedi Flory.

"Öyleydi efendim ama 1906'daki daha da büyüktü! Çok kötü bir sarsıntıydı efendim! Tapınaktaki büyük put BudistPiskopos *thathanabaig'ın* tepesine düşmüştü madam. Burmalılar bunun kötü bir kehanet olduğunu, pirinç hasadının kötüye gideceğini ve salgın hastalıklar çıkacağını gösterdiğini söylerler. Bir de 1887'de gördüğüm ilk deprem var. O zamanlar küçük bir *chokrci*ydım. Albay Maclagan *Sahip* masanın altına saklanmış, artık bundan böyle içki içmeyeceğine yemin ediyordu. Bunun bir deprem olduğunu anlamamıştı. Düşen çatıların altında kalan iki inek de ölmüştü, vb. vb."

Avrupalılar gece yarısına kadar kulüpte kaldılar, kâhya defalarca içeri girip çıktı, her seferinde bir başka anısını anlattı. Avrupalılarbu kez onu aşağılamak yerine konuşması için yüreklendiriyorlardı. Bir deprem kadar insanları birbirine yaklaştıran bir şey yoktur. Bir-iki sarsıntı daha olsaydı belki kâhyayı onlarla birlikte masaya oturmaya bile davet edeceklerdi.

Bu sırada Flory'nin teklifi daha ileri gidememişti. İnsan hemen bir depremin ardından evlenme teklif edemez. Hem zaten akşamın geri kalanında Elizabeth'le hiç yalnız kalmadılar. Ama bu sorun değildi, artık Elizabeth'in onun olduğunu biliyordu. Sabahyeteri kadar zaman olacaktı. Bu düşünceyle kafası rahat ve uzun günün sonunda ölü gibi yorulmuş bir şekilde yatağına gitti.

16

Mezarlığın yanındaki büyük *pyinkado* ağaçlarındaki akbabalar kanat çırparak kuş pisliğinden beyazlamış dallardan yukarı uçtular, kanatlarıyla kendilerini dengeledikten sonra geniş spiraller çizerek gökyüzünde yükseldiler. Daha erkendi ama Flory şimdiden dışarı çıkmıştı. Kulübe gidiyordu. Elizabeth gelene kadar bekleyecek ve sonra ona resmen evlenme teklifinde bulunacaktı. Anlayamadığı bir içgüdü bu işi öteki Avrupalılar cangıldan dönmeden önce yapması için onu zorluyordu.

Kulübün kapısına geldiğinde Kyauktada'dan yeni birinin gelmiş olduğunu gördü.

Elinde iğne gibi uzun bir mızrak taşıyan bir delikanlı beyaz bir midillinin üzerinde meydanda dolaşıyordu. Hintli askerlere benzeyen birkaç Sikh biri doru, öteki kestane iki midilliyi dizginlerinden yakalamış delikanlının peşinden koşuyorlardı. Onlarla aynı düzeye gelince Flory yolun üzerinde durup günaydın diye seslendi. Delikanlıyı tanımamıştı ama bu küçük yerlerde yabancılara selam vermek doğal bir davranıştı. Öteki kendisine selam verildiğini görünce kayıtsız bir tavırla midillisini çevirip yolun kenarına yaklaştı. Yaklaşık yirmi beş yaşlarında bir gençti. Zayıfama dimdikti. Süvari subayı olduğu belliydi. Açık mavi gözleri ve dudaklarının arasından görülen üçgen biçimli ön dişleriyle İngiliz askerler arasında sık görülen tavşan suratlardan biriydi; yine de sert, korkusuz, hatta kaba ve umursamaz bir görünüşü vardı - belki bir tavşandı ama sert ve savaşçı bir tavşandı. Atının üzerinde sanki kendisinden bir parçaymış gibi oturuyordu; saldırgan ölçüde genç ve zinde bir görünüşü vardı. Taze yüzü açık renk gözlerine en yakışacak tonda yanmıştı ve beyaz *topi* şapkası, eski bir fabrika bacası gibi parlayan polo çizmeleriyle bir resim kadar şıktı. Flory daha en başından onun karşısında kendini rahatsız hissetti.

"Nasılsınız?" diye sordu. "Yeni mi geldiniz?"

"Dün gece, son trenle geldim." Ekşi, oğlan çocuğunu andıran bir sesi vardı. "Yerel isyancılar sorun çıkarırlarsa destek sağlamak için yanımda bir birlik adamla buraya gönderildim. Adım Verrall - askeri polis," diye ekledi, ama Flory'nin adını sormak zahmetine katlanmamıştı.

"Aa, evet. Birilerini göndereceklerini duymuştuk. Nerede kalıyorsunuz?"

"Şimdilik *dak* bungalovunda. Dün gece geldiğimde orada kara bir dilenci kalıyordu. Depo görevlisi ya da buna benzer bir şeymiş. Onu dışarı attım. Burası rezil bir yer, öyle değil mi?" Elini arkaya doğru sallayarak bütün Kyauktada'yı gösteren bir hareket yaptı.

"Bence bütün öteki küçük idare merkezleri gibi bir yer. Uzun süre kalacak mısınız?"

"Yalnız bir ay kadar, Tanrı'ya şükür. Yağmurlar başlayana kadar. Ne kadar rezalet bir meydanınız var, değil mi? Şu bitkileri kesmemiş olmaları ne yazık," diye ekledi elindeki mızrağın ucuyla yerdeki kurumuş çimenleri dürterek. "Polo ya da başka bir şey oymamak imkânsız burada."

"Korkarım burada hiç polo oynayamayacaksınız," dedi Flory. "Elimizden

gelenin en iyisi tenis. Hepimizi sayarsanız yalnızca sekiz kişiyiz ve çoğumuz zamanımızın üçte birini cangılda geçiriyoruz."

"İsa aşkına. Cehennem çukuru gibi bir yer!"

Bu sözlerden sonra bir sessizlik oldu. Uzun boylu, sakallı Sikhler atlarının başında toplanmış, pek beğenmeyen gözlerle Flory'ye bakıyorlardı. Verrall'in bu konuşmadan sıkıldığı ve kaçmak istediği çok açıktı. Flory yaşamı boyunca kendini hiç bu kadar *de prop*, bu kadar yaşlı ve yıpranmış hissetmemişti. Verrall'in midillisinin gururlu boynu, gösterişli, kuştüyü gibi kuyruğuyla çok güzel bir Arap kısrağı olduğunu fark etmişti; süt beyazı nefis bir hayvandı, binlerce rupi ederdi. Verrall şimdiden geri dönmek için yuları yakalamıştı, belli ki bu sabahlık yeteri kadar konuştuğunu hissediyordu.

"Harika bir midilliniz var," dedi Flory.

"Fena değil, şu bodur Burma atlarından daha iyi. Biraz çadır kazığı çaktırmak için dışarı çıkmıştım. Bu gübre yığını arasında polo oynamaya çalışmanın bir yararı yok. Hey, Hıra Singh!" diye seslenip midillisini geri çevirdi.

Doru midilliyi tutan asker yuları yanındakine verdi, kırk yarda uzaktaki bir noktaya koştu, yere uzun bir kazık çaktı. Verrall, Flory ile daha fazla ilgilenmedi. Mızrağını kaldırmış, kazığa nişan alıyor gibi bir poz takınmıştı. Bu sırada Hintliler atlarını önünden çekip eleştirel gözlerle onu izlemeye başladılar. Zor görülen küçük bir hareketle Verrall dizlerini midillinin sağrılarına bastırdı. Hayvan bir mancınık mermisi gibi ileri fırladı. Sıska, uzun, genç bir kentor kadar rahat bir hareketle eyerden yana doğru eğildi, mızrağını doğrulttu ve dosdoğru kazığın içinden geçirdi. Hintlilerden biri hırçın bir sesle *'Shabashl'* diye mırıldandı. Verrall mızrağını geleneksel tarzda havaya kaldırdı, sonra atını doludizgin sürüp bir dönüş yaptı ve kazığı askerlerden birine verdi.

Verrall kazığa iki kere daha saldırdı ve her seferinde vurmayı başardı. Bunu eşsiz bir zarafet ve olağanüstü bir ciddiyetle yapıyordu. Oradaki adamların hepsi, İngiliz ve Hintliler bu kazık vurma işini sanki dinsel bir ayinmiş gibi büyük bir dikkatle izliyorlardı. Flory'nin orada durup seyretmesine kimse aldırmıyordu - Verrall'in yüzü istenmeyen yabancıları görmezden gelmek üzere özel olarak tasarlanmış yüzlerdendi- ama biraz önce aşağılanmış olması yüzünden Flory oradan bir türlü ayrılamıyordu. Her nasılsa Verrall onda korkunç bir aşağılık duygusu uyandırmıştı. Konuşmayı sürdürmek için bir bahane bulmaya çalışırken

yamaca doğru baktığında açık mavi giysileriyle Elizabeth'in amcasının evinin kapısından dışarı çıktığını gördü. Kazığa yapılan üçüncü vuruşu görmüş olmalıydı. Kalbi acı verecek kadar çarpıyordu. Birden aklına bir düşünce geldi, şu genellikle sonradan insanın başını derde sokan aceleci düşüncelerden biriydi bu. Ondan birkaç yarda uzakta duran Verrall'e seslenip sopasıyla midillileri göstererek sordu:

"Şu öteki ikisi bunu nasıl yapacaklarını biliyorlar mı?"

Verrall ekşi bir havayla omzunun üzerinden baktı. Flory'nin görmezden gelindikten sonra çekip gideceğini ummuştu.

"Ne?"

"Şu ikisi de bunu yapabilir mi?" diye yineledi Flory.

"Kestane fena sayılmaz. Ama serbest bırakılırsa çok aceleci davranıyor."

"Kazığa bir atış da ben yapabilir miyim?"

"Tamam," dedi Verrall hiç de kibar olmayan bir tavırla. "Ama sakın hayvanın ağzını parçalama."

Asker midilliyi getirdi, Flory dizginleri inceliyormuş gibi yaptı. Aslında Elizabeth otuz-kırk yarda yakına gelinceye kadar zaman geçirmeye çalışıyordu. Tam o geçtiği sırada kazığı vurup (düz koştukları takdirde küçük Burma midillileriyle bunu yapmak kolaydı) mızrağının ucunda kazıkla midillisini onun yanına sürmeye karar vermişti. Bunun doğru bir hareket olduğu açıktı. Elizabeth'in, şu al yanaklı gencin at binmeyi bilen tek kişi olduğunu düşünmesini istemiyordu. Şortunu giymişti, böyle at binmek rahat değildi, ama neredeyse herkes gibi kendisinin de atın üzerinde yakışıklı göründüğünü biliyordu.

Elizabeth yaklaşıyordu. Flory eyere atladı, Hintliden mızrağı alıp Elizabeth'i selamlamak için havada salladı. Ama Elizabeth yanıt vermemişti. Belki de Verrall'in önünde bunu yapmaya utanmıştı. Başını çevirmiş mezarlıktan yana bakıyordu, yanakları pembeleşmişti.

"Chalo," dedi Flory Hintliye, sonra dizlerini atın sağrısına bastırdı.

Bir an sonra, at daha iki sıçrayış yapmamışken Flory kendini havada uçarken

buldu. Omzunu neredeyse ekleminden koparan bir çatırtıyla yere çakıldı ve yuvarlanmaya başladı. Neyse ki mızrak elinden düşmüştü. Sırtüstü yattığı yerden bulanık bir şekilde mavi gökyüzünde dönüp duran akbabaları gördü. Sonra gözleri haki*pagri* ve sakalı neredeyse gözlerine kadar çıkan esmer Sikh'in yüzünde odaklandı. Onun üzerine eğilmişti Hintli.

"Ne oldu?" diye sordu İngilizce, sonra acı içinde dirseğinin üzerinde doğruldu. Sikh homurdanarak bir şeyle söyledi ve ileriyi gösterdi. Flory kestane rengi midillinin eyeri karnının altında, meydanda koşturduğunu gördü. Eyer sıkıştırılmadığı için kayınca o da yere düşmüştü.

Flory oturduğunda canının çok acıdığını fark etti. Gömleğinin sağ omzu yırtılmış ve şimdiden kan içinde kalmıştı. Yanağından da kan fışkırdığını hissedebiliyordu. Sert toprak yüzünü sıyırmıştı. Şapkası da düşmüştü. Ölümcül bir acıyla aklına Elizabeth geldi ve kızın ona doğru geldiğini gördü. Böyle rezil bir şekilde yere serildiğini görmüştü. Ah Tanrım, Tanrım, diye düşündü. Of Tanrım, ne kadar salak görünüyor olmalıyım! Yaralanan yanağının öteki olmasına karşın bir elini doğum lekesinin üzerine kapattı.

"Elizabeth! Selam Elizabeth! Günaydın!"

Salak gibi göründüğünün bilincinde olan birinin yapacağı gibi hevesle, yalvarırcasına sesleniyordu. Kız yanıt vermedi ve daha da inanılmaz olanı bir an için bile duraklamadan yürümesini sürdürdü. Sanki onu ne duymuş ne de görmüş gibi davranıyordu.

"Elizabeth!" diye seslendi yeniden şaşkınlık içinde. "Nasıl düştüğümü gördün mü? Eyer gevşekmiş. Şu aptal *sepoy* onu..."

Şimdi onu duyduğu kesindi. Yüzünü bir an için ona çevirdi, sanki o orada değilmişçesine bir bakışla baktı. Sonra gözlerini mezarlığın arkalarına çevirdi. Bu korkunç bir şeydi. Flory umutsuzca kızın arkasından seslendi:

"Elizabeth! Elizabeth diyorum!"

Kız tek bir söz söylemeden, tek bir işaret yapmadan, bakmadan yanından geçti gitti. Sırtı ona dönük, topuklarını vurarak sert adımlarla yoldan aşağı yürüyordu.

Şimdi *sepoy*'lar çevresine toplanmış, Verrall de Flory'nin yattığı yere gelmişti. *Sepoy*'lardan birkaçı Elizabeth'e selam verdi; Verrall onu görmezden geldi, belki

de görmemişti. Flory acı içinde ayağa kalktı. Her tarafı çürümüştü ama kırık kemik yoktu. Hintliler şapkasını ve bastonunu getirdiler ama dikkatsizlikleri için özür dilemediler. Biraz saygısız bir yüzle bakıyorlardı, sanki bunu hak ettiğini düşünüyormuş gibiydiler. Eyeri bilerek gevşetmiş oldukları bile düşünülebilirdi.

"Eyer kaydı," dedi Flory böyle anlarda olduğu gibi zayıf, aptalca bir sesle.

"Lanet olası, binmeden önce bakamaz mıydınız?" dedi Verrall kısaca. "Bu heriflere güvenilmeyeceğini bilmiyor musunuz?"

Bunu söyledikten sonra yuları çekip oradan uzaklaştı. Bu konunun kapandığını düşünüyordu. *Sepoy*Iar Flory'ye selam vermeden onun peşinden gittiler. Flory evinin kapısına geldiğinde dönüp baktı. Kestane midilli yakalanıp eyeri yeniden takılmıştı, Verrall de onun üzerinde kazık avına çıkmıştı.

Düşüş Flory'yi öyle sarsmıştı ki şimdi bile düşüncelerini toplayamıyordu. Elizabeth'in öyle davranmasına neden olan şey ne olabilirdi? Onu kanlar içinde, acı çekerek yerde yatarken görmüş ve sanki ölü bir köpekmiş gibi aldırmadan yanından yürüyüp gitmişti. Böyle bir şey nasıl olabilmişti? Gerçekten olmuş muydu? Bu inanılmaz bir şeydi. Ona kızmış olabilir miydi? Acaba onun canını sıkacak bir şey mi yapmıştı? Bütün hizmetkârlar çitin yanında bekliyorlardı. Kazık avını seyretmeye çıkmışlardı. Bu yüzden nasıl rezil olduğunu da hepsi görmüştü. Ko S'la kaygılı bir yüzle onu karşılamak için yolun yarısına kadar koştu.

"Değerli Efendim yaralandı mı? Değerli Efendim kendisini eve taşımamı ister mi?"

"Hayır," dedi değerli efendi. "Git bana biraz viski, bir de temiz gömlek getir."

Eve döndüklerinde Ko S'la Flory'yi yatağın üzerine oturttu, kan yüzünden üzerine yapışmış olan yırtık gömleğini çıkardı. Bu sırada dilini şaklatıyordu.

"Ah ma lay? Bu kesikler pislik dolmuş. Yabancı midillilerle böyle çocuk oyunları oynamamalısın *thakin.* Senin yaşında yapılmaz bu. Çok tehlikeli."

"Eyer kaydı," dedi Flory.

"Böyle oyunlar," diye sürdürdü Ko S'la, "genç polislere yakışır. Ama sen artık genç değilsin thakin. Senin yaşında düşmek zararlı olabilir. Kendine dikkat

etmelisin."

"Sen beni yaşlı bir adam mı sanıyorsun?" dedi Flory öfkeyle. Omzu dayanılmaz ölçüde ağrıyordu.

"Otuz beş yaşındasın *thakin,"* dedi Ko S'la kibar ama kesin bir sesle.

Bütün bunlar çok aşağılayıcı şeylerdi. Geçici olarak aralarında barış yapmış olan Ma Pu ve Ma Yi kesiklere iyi geleceğini söyledikleri korkunç bir macunla dolu bir tas getirdiler. Flory yalnız kaldıklarında Ko S'la'ya bunu pencereden dışarı atmasını ve yerine boraks merhemi doldurmasını söyledi. Sonra ılık banyoda oturmuş, Ko S'la sıyrıklarından toprakları silerken kafası yavaş yavaş yerine geldikçe olanları düşünüp giderek daha da umutsuzluğa kapıldı ve hiçbir şey anlayamaz oldu. Kıza çok büyük bir saygısızlıkta bulunmuş olduğu açıktı. Ama onu dün geceden beri hiç görmemişken böyle bir şeyi nasıl yapmış olabilirdi? Birazcık olsun akla yatkın tek bir yanıt bile bulamıyordu.

Ko S'la'ya defalarca düşmesinin nedeninin eyerin kayması olduğunu açıkladı. Ama onu anlayışlı bir yüzle dinlemesine karşın Ko S'la'nın bu söylediklerine inanmadığı belliydi. Yaşadığı sürece bu düşüşü at binmeyi bilmemesine yükleyeceğini anlıyordu Flory. Öte yandan on beş gün önce, zararsız bir buffaloyu kovalayarak hiç hak etmediği bir şan kazanmıştı. Yazgı kendi tarzında adil davranıyordu.

17

Flory o akşam yemekten sonra kulübe gidene kadar Elizabeth'i görmedi. Yapması beklenebilecek şeyi yapmadı, onu arayıp bir açıklama yapmasını istemedi. Aynaya baktığında yüzü cesaretini kırmıştı. Bir yanında doğum lekesi, öteki yanında sıyrıkla öyle çirkin ve acıklı bir görünüşü vardı ki gün ışığında kendini göstermeye cesaret edemiyordu. Kulüp salonuna girdiğinde eliyle doğum lekesini kapadı - alnındaki bir sivrisinek ısırığını kaşıma bahanesiyle. Böyle bir anda doğum lekesini kapatmamak onun sinirlerinin kaldırabileceğinden daha fazlasını gerektiriyordu. Ama Elizabeth orada değildi zaten.

Bunun yerine beklenmedik bir tartışmanın ortasına düştü. Ellis ve Westfield cangıldan yeni gelmiş, ekşi bir havayla içki içiyorlardı. Rangoon'dan *Burmalı Vatansever*'in editörünün Mr. Macgregor'a yaptığı karalamalar yüzünde yalnızca dört ay hapis cezası aldığı haberi gelmişti. Ellis bu kadar hafif bir ceza verildiği

için öfkeden köpürüyordu. Flory içeri girer girmez Ellis 'şu küçük, kara Çokyalaka' ile ilgili sözlerle onu iğnelemeye başladı. O anda tartışmanın düşüncesi bile Flory'yi esnetiyordu, ama dikkatsiz yanıtlar vermesi bir tartışma başlattı yine de. Tartışma kızıştı, Ellis, Flory'ye karaların sevgilisi deyince Flory de aynı türden bir yanıt verdi, bunun üzerine Westfield'in de sabrı taştı. İyi huylu bir adamdı ama Flory'nin Bolşevik düşüncelerinden zaman zaman rahatsız oluyordu. Her şey konusunda bir doğru, bir de yanlış görüş varken niçin Flory'nin her zaman yanlış olanı seçmekten hoşlandığını bir türlü anlayamıyordu. Flory'ye 'lanet olası bir Hyde Park kışkırtıcısı gibi konuşmaya başlamamasını' söyledikten sonra kısa bir vaaz verdi. Konusu *pukka sahip'in* beş temel erdemiydi.

Prestijimizi korumak

Sıkı bir yumruk (kadife eldivensizinden)

Biz beyazlar birlik olmalıyız

Onlara elini verirsen kolunu kaptırırsın, ve

Esprit de Corps

Bütün bunlar sırasında Elizabeth'i görme endişesi Flory'nin yüreğini öylesine kemiriyordu ki ona söylenenleri neredeyse duymuyordu. Üstelik bütün bunları o kadar çok, ama o kadar çok duymuştu ki - Rangoon'daki ilk haftasında karşılaştığı *burra sahip* (cin düşkünü yaşlı bir İskoç'tu, yarış midillileri yetiştirmekte çok ustaydı, bir süre sonra aynı atı iki farklı adla yarışa soktuğu için uyarı almıştı) bir yerli cenazesi geçerken *topi* şapkasını çıkardığını görünce onu azarlayarak "Unutma evlat, her zaman şunu hatırla, biz *sahiplog'uz,* onlarsa pislik," dediğinden beri belki yüz kere, belki bin kere. Böyle saçmalıkları dinlemek onun artık midesini bulandırıyordu. Bu yüzden söver gibi bir şekilde konuşarak Westfield'in sözünü kesti:

"Of, kapat çeneni! Bu konudan bıktım artık. Veraswami çok iyi bir adam - tanıdığım kimi beyaz adamlardan çok çok daha iyi üstelik. Zaten bir dahaki genel toplantıda onun kulübe üye alınmasını önereceğim. Belki şu lanet yerin seviyesini yükseltir biraz."

Bu sözler üzerine tartışma ciddileşebilirdi, ama kulüpteki bütün tartışmalar gibi içeride seslerin yükseldiğini duyan kâhyanın kapıda belirmesiyle kesildi.

"Efendim beni mi çağırdı?"

"Hayır, cehennemin dibine git!" dedi Ellis aksi aksi.

Kâhya yerine döndü, ama bu şimdilik tartışmanın sonu olmuştu. O anda dışarıda ayak sesleri ve konuşmalar duyuldu; Lackersteen'ler kulübe gelmişlerdi.

Salona girdiklerinde Flory, Elizabeth'in yüzüne bakacak cesareti bile bulamadı; ama üçünün de her zamankine göre çok daha şık giyinmiş olduklarını fark etmişti. Mr. Lackersteen bir akşam ceketi giymişti -mevsim nedeniyle beyaz bir ceket-ve son derece ayıktı. Beyaz gömleği ve pike yeleği sanki yalnızca bedenini değil, ahlak duygusunu da dik tutan bir korse olmuştu. Üzerindeki kırmızı elbise Mrs. Lackersteen'i çok şık ve ince, uzun gösteriyordu. Önemli bir konuğu bekliyormuş gibi bir izlenim veriyorlardı, ama bu izlenimin neden kaynaklandığını anlatmak güçtü.

İçkiler söylenip Mrs. Lackersteen *punkah'ın* altında her zamanki yerine oturduğunda Flory onlardan uzakta bir sandalye seçti. Henüz Elizabeth'le karşılaşmaya cesareti yoktu. Mrs. Lackersteen son derece aptalca bir tavırla sevgili Galler Prensi'nden söz etmeye başladı. Bir müzikal komedide geçici olarak düşes rolü oynayan bir koro kızı gibi bir aksanla konuşuyordu. Ötekiler içlerinden 'Bu salağın derdi ne?' diye düşünmeye başlamışlardı. Flory Elizabeth'in neredeyse tam arkasına yerleşmişti. Elizabeth o zamanların modasına uygun çok açık yakalı sarı bir elbise giymişti, elbisesine uygun şampanya rengi çorapları ve ayakkabıları vardı ve elinde kocaman, devekuşu tüyünden bir yelpaze tutuyordu. Öyle şık, öyle olgun görünüyordu ki Flory ondan her zamankinden de daha fazla çekiniyordu. Onu öpmüş olduğuna inanamıyordu şimdi. Kız aynı anda herkesle rahat bir sohbete girişmişti. Arada sırada birkaç sözle genel konuşmaya katılmaya cesaret ediyordu Flory; ama Elizabeth ona hiç doğrudan yanıt vermemişti. Bununla onu görmezden geldiğini mi göstermek peşindeydi, anlamıyordu.

"Pekâlâ," dedi Mrs. Lackersteen, "kim bir *rubbah* istiyor?"

Çok açıkça 'rubbah' demişti, aksam giderek daha da aristokratlaşıyordu. Bu açıklanabilir bir şey değildi. Görünüşe bakılırsa Ellis, Westfield ve Mr. Lackersteen de bir 'rubbah' istiyorlardı. Elizabeth'in oynamadığını görür görmez Flory oyuna katılmayı reddetti. Onunla ya şimdi yalnız kalabilirdi ya da asla. Hepsi oyun odasına geçtiklerinde bir korku ve rahatlama duygusuyla

Elizabeth'in en arkadan geldiğini gördü. Kapıda bekleyip yolunu kesti. Ölü gibi sararmıştı. Kız ondan biraz uzaklaştı.

"Özür dilerim," dedi ikisi de aynı anda.

"Bir dakika," dedi Flory titreyen bir sesle. "Seninle konuşabilir miyim? Senin için bir sakıncası yok değil mi? Söylemem gereken bir şey var."

"Lütfen geçmeme izin verir misiniz Mr. Flory?"

"Lütfen, lütfen! Şimdi yalnızız. Yalnızca birkaç şey söylememi reddetmeyeceksin değil mi?"

"Neymiş söyleyeceğiniz şey?"

"Yalnızca şunu söyleyecektim. Seni kıracak her ne yaptıysam lütfen bana bunun ne olduğunu söyle. Söyle bana da kendimi düzelteyim. Seni kırmaktansa bileklerimi keserim daha iyi. Lütfen söyle bana. Böyle ne olduğunu bile bilmeden sürmesine dayanamıyorum."

"Gerçekten neden söz ettiğinizi anlamıyorum. Ne yapıp da beni kırdığınızı mı söylememi istiyorsunuz? Siz beni nasıl kırabilirsiniz ki? Niye kırasınız?"

"Ama bir şey yapmış olmalıyım! Bana böyle davrandığına göre!"

"Size nasıl davrandığıma göre? Ne demek istediğinizi anlamıyorum. Niçin böyle alışılmadık bir biçimde konuştuğunuzu hiç anlamıyorum."

"Ama benimle konuşmuyorsun bile! Bu sabah yokmuşum gibi geçip gittin yanımdan."

"Herhalde davranışlarımın hesabını vermek zorunda değilim."

"Ama lütfen, lütfen! Böyle birdenbire küçümsenmenin benim için ne korkunç bir şey olduğunu görmüyor musun? Hem daha dün gece..."

Kızın yüzü pembeleşti. "Bana kalırsa böyle şeylerin sözünü etmeniz son derece uygunsuz bir davranış!"

"Biliyorum, biliyorum. Bütün bunları biliyorum. Ama başka ne yapabilirim ki?

Bu sabah sanki ben yerde duran bir taşmışım gibi geçip gittin Seni bir şekilde kırmış olduğumu biliyorum. Ne yaptığımı öğrenmek istediğim için beni suçlayabilir misin?"

Herzamanki gibi konuştukça işleri daha da batırıyordu. Yaptığı şey her neyse bunu konuşmaya çalışmanın kızın gözüne o şeyin kendisinden bile kötü göründüğünü anlıyordu. Hiçbir şey açıklamayacaktı. Onu karanlıkta bırakacak, küçümseyecek, sonra da hiçbir şey olmamış gibi davranacaktı; tam kadınlara özgü bir davranış. Yine de onu zorladı:

"Lütfen söyle bana. Aramızdaki her şeyin böyle bitmesine izin veremem."

"Aramızdaki her şeyin bitmesi mi? Bitecek bir şey yok ki!" dedi kız soğuk bir sesle.

Bu sözlerdeki kabalık Flory'yi yaralamıştı, hızla konuştu.

"Sen böyle değildin Elizabeth! Bir insana iyi davrandıktan sonra ona öldürücü bir vuruş vurmak, sonra da nedenini söylemeyi reddetmek adıl bir davranış değil. Benimle açıkça konuşabilirsin. Lütfen söyle, ne yaptım?"

Kız ona yan yan, acı bir bakış attı. Yaptığı şeyden dolayı değil, ona bunu söyletmeye çalıştığı için böyle bakıyordu. Ama belki de bu sahnenin bir an önce bitmesini istiyordu.

"Peki, eğer ille de beni konuşmaya zorluyorsanız..."

"Evet?"

"Bana anlatılanlara göre siz benimle... bana sanki... of, yani siz benimle... birlikteyken, of bu çok çirkin bir şey! Söyleyemiyorum."

"Devam et."

"Bana sizin evinizde Burmalı bir kadın tuttuğunuzu söylediler. Ve *şimdi* lütfen geçmeme izin verir misiniz?"

Bu sözlerden sonra kısa eteğini savurarak önünden süzüldü -bunu anlatabilecek başka bir sözcük olamaz-ve oyun odasına girip gözden kayboldu. Flory kapıda durmuş arkasından bakıyordu, konuşamayacak kadar şaşırmıştı ve çok aptalca

bir görünüşü vardı.

Bu korkunç bir şeydi. Bundan sonra kızın yüzüne bakamazdı. Kulüpten dışarı çıkmak için hızla döndü, sonra vazgeçti. Bırakın kızın karşısına çıkmaya, oyun odasının kapısından geçmeye bile cesareti yoktu. Nasıl kaçacağını düşünerek salona girdi, sonunda veranda parmaklıklarına tırmanıp Irrawaddy'ye kadar uzanan küçük çayırlığa atladı. Alm ter içinde kalmıştı. Öfke ve umutsuzluktan çığlıklar atabilirdi. Lanet olası şanssızlık! Böyle bir şey yüzünden yakalanmak. 'Burmalı bir kadın tutmak' - üstelik bu doğru bile değildi! Ama reddetmek ne işe yarardı! Ah, hangi kahrolası kötü talih bunu kızın kulaklarına kadar ulaştırmıştı?

Ama aslında bu talihsizlik değildi. Bunun son derece sağlam bir nedeni vardı. O akşam kulüpte Mrs. Lackersteen'in öyle garip davranmasının nedeni de aynıydı. Önceki gece, tam depremden önce Mrs. Lackersteen siviller listesini okuyordu. Siviller listesi (bu listede Burma'daki her görevlinin ne kadar kazandığı yazılıydı) onun için tükenmez bir ilgi kaynağıydı. Tara bir kere Mandalay'da karşılaştığı bir orman koruyucunun gelirlerini hesaplamakla uğraşırken aklına Mr. Macgregor'dan ertesi gün yanında yüz polisle birlikte Kyauktada'ya gelecek olan Teğmen Verrall'e bakmak geldi. Onun adını bulduğunda adının önünde neredeyse aklını başından alan bir sözcük yazdığını gördü.

Bu sözcük'Asaletli'idi.

Asaletti. Soylu teğmenlere çok az rastlanırdı, Hint ordusunda elmas kadar ender görülürlerdi, Burma'daki do-dolar kadar enderlerdi. Ve eğer elli millik bir alandaki tek evlenmeye uygun genç kızın yengesiyseniz ve ertesi gün soylu bir teğmenin geleceğini duyarsanız - evet! Mrs. Lackersteen üzüntüyle Elizabeth'in o sırada Flory ile birlikte bahçede olduğunu hatırladı - aylık ücreti yalnızca yedi yüz rupi olan ve büyük bir olasılıkla şu anda Elizabeth'e evlenme teklif etmekle meşgul olan şu ayyaş ve sefil Flory'yle! Aceleyle Elizabeth'i içeri çağırmak için verandaya çıkıyordu ki deprem buna engel oldu. Neyse ki eve giderken konuşma şansı bulabilmişti. Mrs. Lackersteen sevgiyle Elizabeth'in elini tuttu ve olabilecek en şefkatli sesiyle konuştu:

"Şu Flory'nin evinde Burmalı bir kadın tuttuğunu biliyorsundur herhalde sevgili Elizabeth?"

Bir an için bu ölümcül suçlama büyük bir tepki yaratmadı. Elizabeth ülkede o kadar yeniydi ki söylenenler onun üzerinde hiç etki bırakmamıştı. 'Evinde bir

papağan tutmak'tan farklı gelmemişti ona.

"Evinde Burmalı bir kadın mı tutuyor? Ne için?"

"Ne için mi? Tatlım, bir adam bir kadını ne için tutar?"

Ve elbette bu kadarı yetmişti.

Flory uzun bir süre nehrin kıyısında durdu. Yükselen ay suyun üzerinde geniş bir elektron kalkanı gibi yansıyordu. Dışarıda havanın serinliği Flory'nin ruh halini değiştirmişti. Artık kızmayı bile yüreği kaldırmıyordu. Çünkü ölümcül bir dürüstlük ve kendini aşağılama duygusuna kapılmış, olanların hepsini hak ettiğini anlamıştı. Bir an için ay ışığında önünden bir hayaletler birliği gibi sıra sıra Burmalı kadının geçtiğini görür gibi oldu. Tanrım, kaç taneydiler! Bin - yok ama en azından yüz tane vardı. 'Sağa bak!' diye düşündü umutsuzca. Kafalarını ona çevirdiler ama yüzleri yoktu, çizgileri olmayan oval disklerdi yalnızca. Şurada bir mavi *longyi*, burada bir çift mercan küpe hatırlıyordu, ama aklına neredeyse tek bir yüz ve tek bir ad gelmedi. Tanrılar adildi; zevk için işlediğimiz suçları (zevk miydi bu gerçekten!) bizi cezalandırmada kullanıyorlardı. Bir daha arındırılmayacak kadar kirlenmişti ve bu da onun cezasıydı.

Kroton çalılarının arasından ağır ağır yürüyüp kulübün çevresini dolandı. Felaketin acısını tam olarak hissedemeyecek kadar üzgündü. Bütün derin yaralar gibi acısı çok sonra çıkacaktı. Kapıdan geçtiği sırada arkasındaki yaprakların arasında bir şey kımıldadı. İrkildi. Birisi Burma dilinin sert heceleriyle bir şeyler fısıldıyordu.

"Pike-san pay-like! Pike-san pay-like!"

Aniden arkasına döndü. *Pike-san pay-like* (bana para ver) sözcükleri yineliyordu. Altın mohur ağacının gölgesinde duran bir kadın gördü. Bu Ma Hla May'di. Düşmanca bir havayla endişeli bir şekilde ay ışığına çıktı. Flory'nin ona vurmasından korkuyormuş gibi uzak duruyordu. Pudrayla kaplanmış yüzü ay ışığında hastalıklı bir beyazlıkta görünüyordu. Bir kafatası kadar çirkin ve küstah görünüyordu.

Kızı görünce çok şaşırmıştı. "Lanet olası, senin burada ne işin var?" dedi İngilizce öfkeyle.

"Pike-san pay-like!"

"Ne parası? Ne demek istiyorsun? Niçin böyle peşimden gelip duruyorsun?"

"Pike-san pay-like!" diye yineledi kız neredeyse çığlık atarak. "Bana söz verdiğin para, *thakin!* Bana daha para vereceğini söylemiştin. Şimdi istiyorum, tam şimdi!"

"Sana şimdi nasıl para verebilirim? Önümüzdeki ay alacaksın. Zaten yüz elli rupi verdim ya."

Sesinin bütün gücüyle *Pike-san pay-like* ve buna benzer sözcükleri yineleyerek çığlık atmaya başlayınca Flory çok korktu. Bir isteri krizi geçirmek üzereymiş gibi görünüyordu kız. Çıkardığı sesin yüksekliği şaşırtıcıydı.

"Sessiz ol! Kulüpten duyacaklar!" diye bağırdı ve bunu söyler söylemez kıza böyle bir şeyi hatırlattığına pişman oldu.

"Yaa, şimdi seni nasıl korkutacağımı biliyorum! Bana hemen şimdi parayı ver, yoksa imdat çığlıkları atıp hepsini buraya toplarım. Çabuk, şimdi ver, yoksa bağırmaya başlıyorum!"

"Seni köpek!" diyen Flory ona doğru bir adım attı. Kız çevik bir şekilde geri kaçtı, terliğini çıkarıp ona meydan okur gibi durdu.

"Çabuk ol! Şimdi elli rupi ver, gerisini yarın verirsin. Çık parayı! Yoksa öyle bir bağırırım ki pazardan bile duyarlar!"

Flory sövüp sayıyordu. Böyle bir sahneye hiç uygun bir zaman değildi. Sonunda cüzdanını çıkardı, içinde yirmi beş rupi buldu, bunları yere fırlattı. Ma Hla May paraların üstüne atladı, saydı.

"Benelli rupi demiştim *thakin!"*

"Bende yoksa sana nasıl verebilirim. Cebimde yüz rupilerle mi dolaştığımı sanıyorsun?"

"Elli rupi dedim!"

"Of, çekil git yolumdan," diyen Flory onu itip yürüdü.

Ama sefil kadın onu rahat bırakmayacaktı. Yolda söz dinlemez bir köpek gibi

peşinden yürüyor ve sanki paranın gelmesi için gürültü çıkarması yetecekmiş gibi *Pike-san pay-like! Pike-san pay-like* diye çığlık atıyordu. Kısmen kızı kulüpten uzaklaştırmak için, kısmen de ondan kurtulabilmek umuduyla Flory hızlandı, ama kız gerekirse onu eve kadar izlemeye kararlı görünüyordu. Bir süre sonra buna daha fazla dayanamadı, onu kovalamak için arkasını döndü.

"Hemen şu anda git buradan! Eğer beni izlemeye devam edersen bir *anna* bile alamayacaksın."

"Pike-san pay-like!"

"Seni aptal," dedi Flory, "bunu yapmanın ne yararı var? Üzerimde başka para yokken sana nasıl para verebilirim?"

"Ben de bu dediğine inanacaktım öyle mi?"

Umutsuzca ceplerini karıştırdı. O kadar endişeliydi ki kızdan kurtulmak için her şeyi vermeye hazırdı. Parmakları altın sigara tabakasına değdi. Tabakayı cebinden çıkardı.

"İşte, eğer sana bunu verirsem gidecek misin? Bunu otuz rupiye rehine verebilirsin."

Ma Hla May bir an düşünür gibi yaptı, sonra somurtkan bir suratla "Ver onu bana," dedi.

Flory tabakayı yolun arkasındaki çimenlerin arasına fırlattı. Kız tabakayı kaptığı gibi sanki Flory'nin bunu elinden almasından korkuyormuşçasına koşarak uzaklaştı. Flory geri dönüp evine giderken o korkunç sesten kurtulduğu için Tanrı'ya şükrediyordu. Sigara tabakası Ma Hla May'in on gün önce ondan çaldığı tabakaydı.

Kapıya geldiğinde dönüp arkasına baktı. Ma Hla May hâlâ tepenin eteğinde duruyordu. Ay ışığında gri bir heykelcik gibi görünüyordu. Bir köpeğin kuşkulu bir yabancıyı gözden kaybolucaya kadar izlemesi gibi durmuş onu seyrediyordu. Bu garipti. Birkaç gün önce ona şantaj mektubu gönderdiği zaman olduğu gibi şimdi de kızın çok tuhaf ve ondan beklenmedik bir şekilde davrandığını düşündü. Ondan hiç beklenmeyen bir kararlılıkla davranıyordu, sanki birileri onu kışkırtıyormuş gibi davranıyordu neredeyse.

18

Geçen geceki tartışmadan sonra Ellis bir hafta boyunca Flory'yi kızdırmak için fırsat kolladı. Ona Nancy adını takmıştı -bu zenci sevici anlamına geliyordu, ama kadınlar bunu bilmiyorlardı- ve sürekli olarak onunla ilgili korkunç skandallar uyduruyordu. Ellis kiminle kavga ederse onun hakkında skandallar uydururdu hep. Bu skandallar sürekli olarak yinelene yinelene işlenip bir tür saga'ya dönüşürlerdi. Flory'nin dikkatsizce söylediği 'Veraswami çok iyi bir adam' sözleri çok geçmeden şişirile şişirile *Daily Worker* dolusu sövgü ve ayrımcılığa dönüştü.

"Onurum üzerine yemin ederim Mrs. Lackersteen," dedi Ellis -Verrall ile ilgili büyük sırrı keşfettikten sonra Mrs. Lackersteen bir anda Flory'den hiç hoşlanmamaya başlamış ve Ellis'in anlattıklarını can kulağıyla dinler olmuştu- "onurum üzerine yemin ediyorum, eğer geçen gece burada olup da şu Flory denen adamın söylediklerini duymuş olsaydınız inanın iliklerinize kadar ürperirdiniz!"

"Gerçekten mi! Biliyorsunuz ben her zaman onun çok garip fikirleri olduğunu düşünmüşümdür. Şimdi neler anlatıyordu? Umarım sosyalizm değildir."

"Daha da kötüsü."

Sonra uzun anlatılar geliyordu. Ama Ellis onu kızdırmak için fırsat kollarken Flory Kyauktada'da kalmayıp onu hayal kırıklığına uğrattı. Elizabeth'in onu başından savmasının ertesi günü kampa geri döndü. Elizabeth onun hakkında anlatılan skandal öykülerinin çoğunu duydu. Şimdi ne tür bir insan olduğunu çok iyi anlıyordu. Niçin sık sık onun yanındayken canının sıkıldığını ve sinirlerinin bozulduğunu anlamıştı. O bir aydındı -Elizabeth'inen nefret ettiği sözcüktü bu-, Lenin, A.J. Cook ve Montparnasse kafelerindeki pis şair bozuntularıyla aynı sınıftan bir aydın. Burmalı metresini bile bağışlayabilirdi ama bunu değil. Flory üç gün sonra ona bir mektup gönderdi; bu resmi, çekingen mektubu elden göndermişti - kampı Kyauktada'dan bir günlük yürüyüş uzaklığındaydı. Elizabeth yanıt vermedi.

Flory'nin şansına yapacak o kadar çok işi vardı ki düşünmeye zaman bulamıyordu. Uzun yokluğu sırasında bütün kamp allak bullak olmuştu. Neredeyse otuz kuli kayıptı, hasta fillerin durumu eskisinden de kötüydü ve on gün önce gönderilmiş olması gereken koca bir yığın tik ağacı kütüğü hâlâ

bekliyordu çünkü makine çalışmıyordu. Makinelerden hiç anlamayan Flory yağa bulanıp kapkara oluncaya kadar motorun içini kurcalamaya giriştiğinde Ko S'la ona sert bir sesle beyaz adamların *kuli*'lerin işlerini yapmamaları gerektiğini söyledi. Sonunda motor çalışmaya ikna oldu ya da en azından sarsılmaya başladı. Hasta filin bağırsak kurtlarından dolayı rahatsızlandığı anlaşıldı. *Kulf*lere gelince; kaçmalarının nedeni haşhaş tayınlarının kesilmiş olmasıydı - haşhaş olmazsa cangılda kalmazlardı, bunu ateşe karşı koruyucu olarak kullanıyorlardı. Flory'nin başını sıkıntıya sokmak isteyen U Po Kyin, subayların bir baskın düzenleyip haşhaşa el koymalarını sağlamıştı. Flory, Dr. Veraswami'-ye mektup yazıp yardım istedi. Doktor filin tedavisi için ilaç olarak yasadışı üretilmiş yüklü miktarda haşhaş gönderdi ve yanına da dikkatle yazılmış bir kullanım kılavuzu ekledi. Filden 5 metre boyunda bir bağırsak kurdu çıkarıldı. Flory günde on iki saat meşguldü. Akşamları yapacak başka bir şey yoksa cangıla dalıyor, terden gözleri yanmaya başlayıncaya, bacakları kesiklerden kan içinde kalıncaya kadar yürüyor, yürüyordu. Geceler en kötüsüydü. Yavaş yavaş bütün bu olanların ona ne kadar derin bir acı verdiğini fark etmeye başlıyordu.

Bu sırada günler geçmiş ama Elizabeth, Verrall'i yüz yardadan daha yakından görememişti bir türlü. Geldiği akşam kulübe uğramamış olması büyük bir hayal kırıklığı uyandırmıştı. Mr. Lackersteen akşam ceketini boşuna giymiş olduğunu anladığı zaman gerçekten çok kızdı. Ertesi sabah Mrs. Lackersteen kocasının bungalova resmi bir mektup gönderip Verrall'i kulübe davet etmesini istedi; ama buna da bir yanıt gelmedi. Günler geçiyor Verrall yerel topluluğa katılmak için hiçbir hareket yapmıyordu. Resmi ziyaretleri bile önemsemiyordu, Mr. Macgregor'un bürosuna gidip kendini tanıtmak zahmetine bile katlanmamıştı. Dak-bungalov kasabanın öteki ucunda, idare merkezinin yakınındaydı ve o da burada çok rahat ediyordu. Kurallara göre dak-bungalovda ancak sınırlı bir süre kalınabilirdi, ama Verrall bu kuralı görmezden geliyordu. Avrupalılar onu ancak sabah ve akşam meydanda görebiliyorlardı. Gelişinin ikinci günü adamlarından ellisi ellerinde oraklarla gelip meydanda geniş bir alanı temizlediler, ardından Verrall'in burada polo atışı çalışmaları yaparak ileri geri at koşturduğu görüldü. Yoldan aşağı inen Avrupalıları hiç fark etmiyordu bile. Westfield ve Ellis çok öfkeliydi, Mr. Macgregor bile Verrall'in davranışının 'kibarca olmadığını' söyledi. En küçük bir nezaket göstermiş olsaydı hepsi soylu teğmenin ayaklarına kapanacaklardı; ama görünüşe bakılırsa iki kadından başka herkes daha başından ondan nefret ediyordu. Unvanlı insanlar söz konusu olduğunda hep böyle olur, onlara ya hayran kalınır ya da nefret edilir. Eğer insanları görmezden gelirlerse bu, iğrenç bir züppeliktir, eğer insanlarla birlikte olmayı kabul ederlerse buna da sevimli sadelik denir; bunların ortası yoktur.

Verrall bir soylunun en küçük oğluydu ve hiç zengin değildi, ama ödeme emri kapısına dayanmadıkça faturaları pek ödememek gibi bir yöntem sayesinde, ciddi olarak ilgilendiği iki şeyden kendini yoksun bırakmamayı başarıyordu: giysiler ve atlar. Hindistan'a bir İngiliz süvari alayıyla gelmiş, sonra daha ucuz olduğu için ve daha rahat polo oynayabildiği için Hindistan ordusuna geçmişti. İki yılın sonunda borçları o kadar korkunç bir duruma geldi ki Burma Askeri Polisi'ne girdi. Burada para biriktirmenin olanaklı olduğunu bilmeyen yoktu; ama Burma'dan nefret ediyordu -burası bir binicinin sevebileceği bir yer değildi- ve şimdiden alayına geri dönmek için başvuru yapmıştı. İstediği zaman istediği yere aktarılabilen türden bir askerdi o. Bu arada yalnızca bir aylığına Kyauktada'ya gönderilmişti ve bölgenin küçük *sahiplog'uyla* kaynaşmak için en ufak bir istek taşımıyordu. Bu küçük Burma idare merkezlerindeki toplulukları tanıyordu - kötü niyetli, her şeye burnunu sokan, at binmeyi bilmeyen sıradan insanlardı bunlar. Onları çok küçük görüyordu.

Ama Verrall'in küçümsediği insanlar yalnızca onlar değildi. Aşağıladıklarının ayrıntılı bir listesini yapmak uzun bir zaman alırdı. Birkaç ünlü polo oyuncusu dışında Hindistan'ın asker olmayan bütün nüfusunu hor görüyordu. Aynı zamanda süvariler dışında bütün orduyu da küçümsüyordu. Süvari ve piyade ayrımı yapmadan bütün Hint alaylarını da aşağılıyordu. Kendisinin de bir yerli alaya ait olduğu doğruydu, ama bunu yalnızca ona böylesi uygun olduğu için seçmişti. Hintliler en ufak bir şekilde ilgisini çekmiyordu, Urducası başlıca sövgü sözcüklerinden oluşuyordu ve bütün fiiller üçüncü tekil şahıstaydı. Kendi askeri polislerinin onun gözünde *kuli'*-lerden farkları yoktu. Arkasında kılıcını taşıyan yaşlı *su-bahdar* ile birlikte teftişe çıktığında, sıralar arasında dolaşırken sık sık "İsa aşkına, ne lanet bir domuz bu!" diye mırıldandığı duyulurdu sık sık. Hatta bir keresinde yerli birlikler konusundaki açık sözlü görüşleri yüzünden başı derde bile girmişti. Bu da bir teftiş sırasında olmuştu ve Verrall generalin arkasında duran subaylar arasındaydı. Bir Hintli piyade alayı yürüyüş için yaklaşıyordu.

"Piyade tüfekçileri," demişti biri.

"Şunlara bak," dedi Verrall ekşi, oğlan çocuğununkini andıran sesiyle.

Piyade tüfekçilerinin beyaz saçlı albayı yakında duruyordu. Ensesine kadar kızardı ve Verrall'i generale şikâyet etti. Verrall kınama cezası aldı ama kendisi de bir İngiliz ordusu subayı olan general onu çok hırpalamadı. Verrall ne kadar saldırgan davranırsa davransın her nasılsa başına hiçbir zaman ciddi bir şey

gelmiyordu. Hindistan'ın her yanında nereye gönderilirse gönderilsin arkasında bir yığın hakaret edilmiş insan, yerine getirilmemiş görevler ve ödenmemiş faturalar bırakıyordu. Yine de bütün bunları itibarına hiç gölge düşürmeden atlatmayı başarmıştı. Hoş bir yaşam sürüyordu ve onu kurtaran şey yalnızca adını doğru kullanması değildi. Gözlerinde öyle bir şey vardı ki alacaklılarını, *burra memsahip'leri,* hatta albayları sindiriyordu.

Açık mavi, biraz patlak ama aşırı duru, insanı rahatsız eden gözlerdi bunlar. Sizi süzüyor, ölçüp tartıyor ve belki ancak beş saniye süren soğuk bir incelemeyle yetersiz biri olduğunuza karar veriyorlardı. Eğer doğru sınıfa aitseniz -yani bir süvari subayı ve polo oyuncusuysanız- Verrall sizi olduğunuz gibi kabul eder, hatta asık suratla da olsa saygılı bir tavır gösterirdi; başka hangi sınıftan gelirseniz gelin sizi öylesine küçümserdi ki, istese bile bunu gizleyemezdi. Zengin ya da yoksul olmanızın bile onun için önemi yoktu, çünkü toplumsal bakışı sıradan bir züppeninkinden çok farklı değildi. Elbette bütün zengin aile çocukları gibi yoksulluğun iğrenç bir şey olduğunu ve insanların iğrenç alışkanlıkları yeğledikleri için yoksul kaldıklarını düşünüyordu. Ama keyif içindeki bir yaşamı da küçümserdi. İnanılmaz paralar ödeyerek, daha doğrusu borçlanarak edindiği giysilerine karşın neredeyse bir keşiş kadar zevklerden uzak bir yaşam sürüyordu. Kendine hiç acımadan, bitmez tükenmez antrenmanlar yapıyor, çok az içki ve sigara içiyor, bir kamp yatağında (ipek pijamalarla) uyuyor ve kışın en soğuk havalarında bile soğuk suyla yıkanıyordu. Atçılık ve fiziksel sağlamlıktan başka tanrısı yoktu. Meydanda atların nal seslerini duymak, bedeninin gücünü hissetmenin sarhoşluğu, bir kentor gibi atıyla bütünleşebilmek, elindeki polo sopasının sertliğini hissetmek - onun dini, yaşam soluğu bunlardı. Burma'daki Avrupalıların -ayyaş, kadın peşinde koşan, sarı suratlı aylaklar- ne tür alışkanlıkları olduğunu düşünmek midesini bulandırıyordu. Her türden toplumsal ilişki girişimine kuyruk-sallamak diyor ve bunları görmezden geliyordu. Onun görüşüne göre bunlar sirenlerin yaptığına benzer bir yöntemle insanları kandırıp polodan uzaklaştırarak bunaltıcı çay sohbetleri ve tenis partilerine çekmeyi amaçlayan şeylerdi. Bununla birlikte kadınlar karşısında çok dayanıklı sayılmazdı. Gençti ve çevresinde onu görünce üzerine atlayan her türden kadın oluyordu; arada sırada dayanamadığı olmuştu. Ama bu zayıflıkları çok geçmeden onu iğrendiriyordu ve öylesine duygusuzdu ki köşeye sıkıştığını hissettiği anda kaçmakta hiç zorluk çekmiyordu. Hindistan'da geçirdiği iki yıl içerisinde bir düzine böyle kaçışı olmuştu.

Bütün bir hafta geçti. Elizabeth daha Verrall'le tanışmayı bile başaramamıştı. Bu çok umut kırıcı bir durumdu! Her gün sabah akşam o ve yengesi kulübe gidiyor,

dönüşte meydandan geçiyorlardı; meydanda *sepoy*'larının ona fırlattığı polo toplarına vurmakla uğraşan Verrall iki kadını da görmezden geliyordu. Çok yakındaydı ama yine de ne kadar uzaktı! En kötüsü de kadınların ikisinin de bu konuyu doğrudan konuşmayı kendilerine yakıştıramamalarıydı. Bir akşam aşırı sert bir vuruş sonucu polo topu çimenleri hışırdatarak geçip yolun öteki tarafına yuvarlandı ve ayaklarının dibine geldi. Elizabeth ve yengesi ellerinde olmadan durdular. Ama topu almaya koşan yalnızca bir *sepoy* oldu. Verrall kadınları görmüş ve uzak durmuştu.

Ertesi sabah kapıdan çıkarlarken Mrs. Lackersteen durakladı. Son zamanlarda çekçek arabasına binmeyi bırakmıştı. Meydanın dibinde toz rengi giysileriyle askeri polisler sıraya girmişlerdi, süngüleri güneşte parlıyordu. Karşılarında Verrall duruyordu ama üniformalı değildi -yalnızca askeri polisler için üniforma giymenin gerekli olmadığını düşündüğü için sabahki geçit törenlerinde pek üniforma giymezdi. İki kadın Verrall'den başka her şeye bakıyor ve aynı zamanda da her nasılsa Verrall'e bakmayı beceriyorlardı.

"İşin en berbat yanı," dedi Mrs. Lackersteen damdan düşer gibi -ama bu konu için giriş yapmasına gerek yoktu zaten- "işin en berbat yanı şu ki korkarım amcan çok

yakında kampa geri dönmek *zorunda* kalacak."

"Bunu yapmak zorunda mı gerçekten?"

"Korkarım öyle. Yılın bu zamanında kamp öyle dayanılmaz olur ki. Of, o korkunç sivrisinekler!"

"Birazcık daha kalamaz mı? Belki bir hafta daha?"

"Bunu nasıl yapabileceğini bilmiyorum. Neredeyse bir aydır merkezde. Eğer firma bunu duyarsa öfkeden deliye döner. Elbette ikimiz de onunla birlikte gitmek zorundayız. Ne kadar sıkıcı bir durum! O sivrisinekler gerçekten de çok korkunç oluyorlar!"

Korkunçtu gerçekten! Daha Elizabeth, Verrall'le doğru dürüst selamlaşamamıştı bile! Ama eğer Mr. Lackersteen giderse onların da gitmelerinin gerekeceği kesindi. Onu kendi başına bırakmaya gelmezdi. Şeytan cangılda bile yapacak bir şeyler bulabilirdi. *Sepoy* sıralarında alev gibi bir dalgalanma oldu; yürüyüşe geçmeden önce süngülerini çıkarıyorlardı. Tozlu sıra sola döndü, selam verip

dörtlü sıralar halinde yürüyüşe geçti. Polis sıralarının arasından midillileri ve polo sopalarıyla emirerleri ayrıldı. Mrs. Lackersteen kahramanca bir karar verdi.

"Bence," dedi, "kestirmeden gidip meydandan geçelim. Yoldan yürümekten çok daha çabuk olur."

Gerçekten de elli yarda kadar daha kısaydı bu yol, ama çoraplara takılan çimen tohumları yüzünden kimse buradan geçmezdi. Mrs. Lackersteen cesaretle çimenlerin arasına daldı, sonra kulübe gidiyormuş gibi yapmayı da bir yana bırakıp Verrall'in yanına doğru yürümeye başladı, Elizabeth de peşindeydi. İki kadın da kestirmeden gitmekten başka bir şey yaptıklarını itiraf etmektense ölmeyi yeğlerlerdi. Verrall onların geldiğini gördü, sövüp sayarak midillisinin dizginlerini çekti. Şimdi dosdoğru üzerine gelirlerken onları görmezden gelme şansı yoktu. Şu kadınların lanet küstahlıkları işte! Asık bir suratla midillisini onlara doğru sürerken polo topunu havaya atıp tutuyordu.

Şurup gibi bir sesle "Günaydın Mr. Verrall!" diye seslendi Mrs. Lackersteen yirmi yarda yakına geldiğinde.

"Günaydın!" diye yanıtladı Verrall asık suratla. Kadını görünce onun Hindistan'daki merkezlerde hep karşısına çıkan sıska, kart tavuklardan biri olduğunu anlamıştı.

Bir an sonra Elizabeth yengesinin yanına geldi. Gözlüğü yoktu, Terai şapkasını çıkarmış elinde sallıyordu. Güneş çarpması kimin umurundaydı? Kısa kesilmiş saçlarının ne kadar güzel olduğunun farkındaydı. Küçük bir esinti -ah, boğucu sıcak günlerde şu nereden çıktığı belirsiz esintiler ne kadarda güzeldi!- keten elbisesini uçurup üzerine yapıştırmış, genç bir ağaç gibi ince ve güçlü gövdesinin hatlarını ortaya sermişti. Yaşlı, güneşte kavrulmuş kadının yanında birdenbire ortaya çıkışı Verrall'in gözlerini kamaştırdı. Öyle şaşırdı ki binicisinin duygularını hisseden Arap kısrak yularından çekilmeseydi arka ayaklarının üzerinde şaha kalkacaktı. O âna kadar araştırma sıkıntısına katlanmadığı için Kyauktada'da *genç* bir kadın olup olmadığını bilmiyordu.

"Yeğenim," dedi Mrs. Lackersteen.

Verrall yanıt vermedi ama polo sopasını yana fırlatıp *topi* şapkasını çıkardı. Bir an için Elizabeth ve o birbirlerini süzdüler. Acımasız ışığın altında taze yüzlerinde tek bir çizgi yoktu. Çimen tohumları Elizabeth'in bacaklarını kaşındırıyor, çok rahatsız ediyordu, üstelik gözlüğü olmadığından Verrall'i ve

atını hayal meyal, beyazımsı bir gölge gibi görebiliyordu ancak. Ama çok, hem de çok mutluydu! Yüreği çarpıyor, yanaklarına hücum eden kan yüzünü ince bir suluboya gibi renklendiriyordu. Verrall'in aklından yalnızca 'İsa aşkına, tam bir şeftali!' düşüncesi geçiyordu. Midillileri tutan suratsız Hintliler, iki gencin güzelliği onları bile etkilemiş gibi merakla bu sahneyi seyrediyorlardı.

Yaklaşık yarım dakika süren sessizliği bozan Mrs. Lackersteen oldu.

"Biliyor musunuz Mr. Verrall," dedi biraz cilveli bir sesle, "bütün bu zaman boyunca biz zavallıları ihmal etmenizin biraz kötü bir davranış olduğunu düşünüyoruz. Hepimiz kulüpte yeni bir yüz görmeyi öyle özledik ki."

Verrall yanıt verirken Elizabeth'e bakmayı sürdürüyordu ama sesinde dikkat çekici bir değişiklik olmuştu.

"Birkaç gündür gelmeye niyetleniyordum. Öyle korkunç meşguldüm ki - adamları yerlerine yerleştirmek ve benzeri şeyler işte. Özür dilerim," diye ekledi -özür dileme alışkanlığı yoktu ama bu kızın gerçekten oldukça olağanüstü bir şey olduğuna karar vermişti- "notunuza yanıt vermediğim için özür dilerim."

"Aa, hiç sorun değil! Sizi *çok iyi* anlıyoruz. Ama umarım bu akşam sizi kulüpte görebiliriz! Çünkü, anlıyorsunuz ya," diye daha da cilveli bir sesle sözlerini sonlandırdı, "eğer bizi biraz daha hayal kırıklığına uğratırsanız sizin oldukça *haylaz* bir genç olduğunuzu düşüneceğiz!"

"Özür dilerim," diye yineledi Verrall. "Bu akşam orada olacağım."

Söylenecek pek bir şey kalmamıştı. İki kadın kulübe doğru yürüdüler. Ama orada beş dakikadan fazla kalmadılar çünkü çimen tohumları bacaklarını o kadar rahatsız ediyordu ki, aceleyle eve gidip hemen çoraplarını değiştirmeleri gerekti.

Verrall sözünü tutup o akşam kulübe gitti. Ötekilerden biraz daha erken gitmişti ve daha gideli beş dakika bile olmamışken varlığını herkese hissettirmeyi başardı. Ellis kulübe girdiğinde yaşlı kâhya oyun odasından dışarı fırlayıp yolunu kesti. Büyük bir acı içindeydi, gözlerinden yaşlar akıyordu.

"Efendim! Efendim!"

"Yine ne var lanet olası!" dedi Ellis.

"Efendim! Efendim!" Yeni efendi beni dövüyor efendim!"

"Ne?"

"Beni *dövüyor,* efendim!" 'Dövüyor' derken sesi uzun, acılı bir sızlanmaya dönüşmüştü.

"Seni dövüyor mu? İyi ediyor. Kim dövüyor seni?"

"Yeni efendi. Askeri polis sahip. Ayağıyla beni dövüyor efendim - *burası işte!"* Sırtını ovuyordu.

"Lanet olsun!" dedi Ellis.

Salona girdiğinde dergi okuyan Verrall'in yalnızca pantolon paçaları ve şık, isli kahverengi ayakkabıları görünüyordu. Birinin odaya girdiğini görünce dönüp bakmak zahmetine katlanmadı. Ellis durakladı.

"Demek buradasınız öyle mi -neydi adınız- Verrall!"

"Ne?"

"Kâhyamızı tekmeliyor muydunuz?"

Kabuğunun altından kafasını uzatan bir kaplumbağa gözü gibi aksi, soluk mavi bir göz belirdi derginin köşesinde.

"Evet."

"Peki ne cehenneme böyle bir şey yapıyorsunuz?"

"Sefil adam bana yüzsüzlük yaptı. Ondan viski ve soda getirmesini istedim, getirdikleri sıcaktı. İçine buz koymasını istedim ama koymadı - son buz parçalarını saklamakla ilgili saçma sapan bir şeyler söyledi. Ben de kıçını tekmeledim. Aklı başına gelir."

Ellis'in yüzü bir anda bembeyaz oldu. Çok öfkelenmişti. Kâhya kulübün malıydı, yabancılar onu tekmeleyemezdi. Ama Ellis'i en çok kızdıran şey Verrall'in büyük olasılıkla şimdi onun kâhya için üzüldüğünü düşünüyor olmasıydı - aslında belki de yerlileri tekmelemeyi onaylamadığını bile düşünüyordu.

"Aklı başına gelir öyle mi? Gerçekten de aklını çok iyi başına getirdiğini ben de pekâlâ biliyorum. Ama lanet olası, bunun konuyla ne ilgisi var? Sız kim oluyorsunuz da gelip bizim hizmetkârlarımızı tekmeliyorsunuz?"

"Boş ver dostum. Tekmelenmeye ihtiyacı varmış. Siz burada hizmetkârlarınızı tepenize çıkarmışsınız."

"Seni lanet olası, küstah, toy velet, eğer tekmelenmeye ihtiyacı varsa bundan sana ne? Sen bu kulübün üyesi bile değilsin. Hizmetkârları tekmelemek bizim işimiz, senin değil."

Verrall okuduğu dergiyi indirip öteki gözünü de devreye soktu. Hırçın ses tonu hiç değişmemişti. Avrupalılar karşısında hiçbir zaman öfkeye kapılmazdı; bu hiçbir zaman gerekli değildi.

"Sevgili dostum, eğer birisi bana yüzsüzlük ederse kıçına tekmeyi basarım. Sizinkini de tekmelememi ister misiniz?"

Birden Ellis'in bütün ateşi sönüverdi. Korkmuyordu, o yaşamı boyunca hiç korkmamıştı; yalnızca Verrall'in gözlerine dayanamıyordu. Bu gözler size kendinizi Niyagara'nın altındaymış gibi hissettirebilirlerdi! Sövgüler Ellis'in dudaklarına kadar geldiler ama sesi ona ihanet etti. Mızmız, neredeyse hüzünlü bir sesle konuştu:

"Ama lanet olsun, size son buz parçasını vermemekte son derece haklı. Buzu yalnızca sizin için getirttiğimizi mi sanıyorsunuz? Buraya buz haftada yalnızca iki kere geliyor."

"Öyleyse burası çok kötü işletiliyor derim ben buna," diyen Verrall konuyu kapattığını düşünüp dergisinin arkasına çekildi.

Ellis çaresizdi. Verrall'in çok sakin bir şekilde dergisini okumaya geri dönmesi ve Ellis'in varlığını gerçekten unutmuş gibi görünmesi çıldırtıcı bir şeydi. Şu genç süprüntüye aklını başına toplaması için şöyle sıkı bir tekme savurması gerekmez miydi?

Ama her nasılsa bu tekme hiçbir zaman atılmadı. Verrall yaşamı boyunca birçok kez tekmelenmeyi hak etmiş, ama hiçbir zaman tekme yememişti ve belki bundan sonra da yemeyecekti. Ellis salonu Verrall'e bırakıp acısını kâhyadan çıkarmak için çaresizce oyun odasına sıvıştı.

Mr. Macgregor kulüp kapısından girdiğinde müzik sesleri duydu. Tenis kortunu çevreleyen sarmaşıkların arasından fenerlerin sarı ışıkları sızıyordu. Mr. Macgregor o akşam çok keyifliydi. Miss Lackersteen'le şöyle uzun uzun, güzel bir konuşma yapmaya söz vermişti kendi kendine. Çok zeki bir kızdı - ve ona anlatacak çok ilginç bir anısı vardı (aslına bakılırsa bu anısı *Blackwood's*'«yazdığı kısa makalelerden birinde şimdiden gün yüzü görmüştü). Sagaing'de 1913'te karşılaştığı bir Dakoit ile ilgiliydi. Bunu dinlemeye bayılacağını biliyordu. Beklenti dolu bir yüzle tenis kortunun çevresini dolaştı. Tenis kortunda Elizabeth ve Verrall ağaçların arasına asılmış fenerlerin ışıklarıyla karışan solgun ay ışığında dans ediyorlardı. *Chokra'*Iar dışarıya gramofon için bir masa çıkarmış, bunun çevresine sandalyeleri yerleştirmişlerdi. Avrupalıların bir kısmı oturuyor, bir kısmı ayakta duruyordu. Mr. Macgregor kortun köşesinde durakladığı sırada Verrall ve Elizabeth döne döne dans ederek bir yarda önünden kayar gibi geçtiler. Çok yakın dans ediyorlardı, kızın bedeni Verrall'inkinin altında geri doğru bükülmüştü. İkisi de Macgregor'u fark etmemişlerdi.

Mr. Macgregor kortun çevresini dolaştı. İçini ürperten bir umutsuzluk duygusuna kapılmıştı. Demek Miss LackersteenTe konuşmaya veda etmesi gerekecekti! Masanın başına gelirken her zamanki şakacı, iyi huylu yüz ifadesini takınmak için epey çaba göstermesi gerekti.

"Ne kadar romantik bir akşam!" dedi bütün çabalarına karşın hüzünlü bir sesle.

Hiç kimse yanıt vermedi. Hepsi tenis kortunda dans eden çifti izliyorlardı. Ötekilerin varlığından bile habersiz görünen Elizabeth ve Verrall kayar gibi dönüyor, dönüyor, dönüyorlardı. Ayakları kaygan betonun üzerinde uçar gibiydi. Gramofonda 'Bana Evin Yolunu Göster' çalıyordu ki bu şarkı Burma'ya kadar bütün dünyayı salgın hastalık gibi sarmıştı.

Bana evin yolunu göster,

Yorgunum, yatağıma gitmek istiyorum;

Bir saat önce biraz bir şey içtim

İnsanın içine baygınlık veren uyduruk şarkı ağaç gölgelerinin ve kokular saçan çiçeklerin arasında tekrar tekrar yayılıyordu çünkü Mrs. Lackersteen gramofon iğnesini ortaya yaklaşınca gerisin geri başa getiriyordu. Ufuktaki karanlık bulutların arasından güle benzer sapsarı bir ay yatağından ağır ağır doğrulan

hasta bir kadın gibi yükseliyordu. Elizabeth ve Verrall yorulmak nedir bilmeden bu karanlığın içinde solgun bir gölge gibi dans etmeyi sürdürdüler. Kusursuz bir uyumla, sanki tek bir bedenmiş gibi hareket ediyorlardı. Mr. Macgregor, Ellis, Westfield ve Mr. Lackersteen elleri ceplerinde ayakta durmuş, söyleyecek bir şey bulamadan onları izliyorlardı. Sivrisinekler ayak bileklerini ısırıyordu. Birisi içki getirtti ama viski ağızlarında kül gibi bir tat bıraktı. Dört orta yaşlı adamın da içleri acı bir kıskançlıkla burkuluyordu.

Verrall Mrs. Lackersteen'i dansa kaldırmadı. Sonunda Elizabeth'le birlikte oturduklarında öteki Avrupalıların da yüzüne bile bakmadı. Yalnızca yarım saat kadar daha Elizabeth'le konuştu, sonra Lackersteenlere kısa bir şekilde veda edip ötekilere tek bir söz söylemeden kulüpten ayrıldı. Verrall'le böyle uzunuzun dans etmeleri Elizabeth'e bir tür rüya gibi geliyordu. Onu birlikte at binmeye çağırmıştı! Kendi midillilerinden birine bindirecekti! Davranışlarına kızan Ellis'in açıkça kaba olmak için elinden geleni yaptığını fark etmedi bile. Lackersteen'ler eve döndüklerinde çok geç olmuştu, ama Elizabeth'in de yengesinin de uyumaya niyetleri yoktu henüz. Gece yarısına kadar büyük bir telaşla uğraşıp Mrs. Lackersteen'in binici pantolonlarından birini kısalttılar, Elizabeth'e uyması için paçalarını genişlettiler.

"Umarım at binebiliyorsundur canım," dedi Mrs. Lackersteen.

"Aa, elbette! Evde öyle çok at binerdim ki."

On altı yaşındayken belki toplam on kere at binmişti. Sorun değildi, bir şekilde başaracağına emindi! Eğer Verrall ona eşlik edecekse bir kaplana bile binebilirdi.

Sonunda binici pantolonunun işi bitince Elizabeth giyip denedi. Mrs. Lackersteen onu görünce içini çekti. Pantolonla kız insanın aklını başından alacak kadar güzel görünüyordu! Yalnızca bir-iki gün sonra haftalar, belki aylarca kalmak üzere kampa geri döneceklerini, Kyauktada'dan ayrılacaklarını ve çok cazip bir genç adamı arkalarında bırakacaklarını düşünmek zordu. Çok yazık olacaktı! Yukarı çıkarlarken Mrs. Lackersteen kapının önünde durakladı. Büyük ve acı verici bir fedakârlık yapmayı kafasına koymuştu. Elizabeth'i omuzlarından yakalayıp şimdiye kadar hiç göstermediği ölçüde derin ve gerçek bir şefkatle öptü.

"Tam şimdi Kyauktada'dan ayrılman senin için ne kadar da acı bir şey olacak canım!"

"Gerçekten de öyle olacak."

"Öyleyse bak canım, sana ne söyleyeceğim. O korkunç cangıla geri dönmeyeceğiz! Amcan yalnız gidecek. Sen ve ben Kyauktada'da kalacağız."

19

Sıcak giderek daha da yakıcı oluyordu. Nisan ayı bitmek üzereydi, ama daha üç hafta, belki de beş hafta boyunca yağmur yağacağa benzemiyordu. İnsanın başını ağrıtan, bütün kapalı yerlere sızan ve gözkapaklarını huzursuz bir uykuyla birbirine yapıştıran kör edici parlaklıkta uzun saatlerin beklediği düşüncesi kısacık, güzelim şafakların bile tadını kaçırıyordu. Avrupalı olsun Doğulu olsun hiç kimse gündüz sıcağında uyanık kalamıyordu; öte yandan geceleri, uluyan köpekler ve pişikleri yakan ter gölleri uyumayı olanaksızlaştırıyordu. Kulüpteki sivrisinekler o kadar korkunçtu ki gün boyu tütsü yakılması gerekiyordu. Kadınlar ayaklarını yastık kılıflarının içine sokuyorlardı. Yalnızca Verrall ve Elizabeth sıcağa aldırmıyorlardı. Onlar gençti, kanları tazeydi. Üstelik Verrall iklime dikkat etmeyecek kadar çileciydi, Elizabeth ise çok mutluydu.

O günlerde kulüpte bir yığın dedikodu ve atışmalar oluyordu. Verrall herkesi huzursuz etmişti. Akşamları bir-iki saatliğine kulübe uğramayı alışkanlık edinmişti, ama öteki üyeleri görmezden geliyor, kendisine teklif edilen içkileri reddediyor, konuşma girişimlerine ters ve kısa yanıtlar veriyordu. *Punkah*'ın altında, eskiden yalnızca Mrs. Lackersteen'in oturabildiği koltuğa oturuyor, Elizabeth gelene kadar kendisini ilgilendiren gazeteleri okuyor, sonra onunla bir-iki saat konuşup dans ettikten sonra içeridekilere iyi geceler bile dilemeden çekip gidiyordu. Bu sırada kampta yalnız kalan Mr. Lackersteen. Kyauktada'ya kadar ulaşan dedikodulara göre yalnızlığını ona unutturacak sayıda Burmalı kadın bulmuştu.

Artık Elizabeth ve Verrall neredeyse her akşam at biniyorlardı. Verrall için sabahları, nöbet değişikliğinden sonra polo antrenmanı kutsaldı, ama akşamları Elizabeth'le vakit geçirmenin bundan vazgeçmeye değeceğine karar vermişti. Elizabeth tıpkı avcılıkta olduğu gibi binicilikte de doğal bir yeteneğe sahipti; hatta Verrall'e İngiltere'de çok fazla ava gittiğini söyleyecek kadar kendine güvenliydi. Verrall bir bakışta onun yalan söylediğini anlamıştı, ama en azından at binişi onun canını sıkacak kadar kötü değildi.

Cangıla giden kırmızı patikadan çıkıyor, büyük *pyin -kado* ağacının yanındaki

orkidelerle kaplı nehrin yanından geçip dar toprak patikayı izleyerek atların dörtnala gidebilecekleri tozlu, yumuşak alana çıkıyorlardı. Tozlu cangıl boğucu sıcaktı, uzaklardan yağmursuz gök gürlemeleri duyuluyordu. Atların çevresinde kuyruklarını havaya kaldırdıkları zaman altında uçuşan sinekleri yakalamak için küçük kırlangıçlar uçuşuyor, onların peşinden ayrılmıyorlardı. Elizabeth doru midilliye biniyordu, Verrall beyaz olana. Tere bulanmış atlarını yan yana sürerek eve dönerlerken birbirlerine o kadar yakın duruyorlardı ki zaman zaman Verrall'in dizi kızınkine sürtünüyordu. Verrall canı isterse saldırgan tavrını bir yana bırakıp son derece dostça konuşabiliyordu ve Elizabeth'leyken böyle davranmayı tercih ediyordu

Ah, böyle dolaşmak ne kadar da hoş bir şeydi! At sırtında olmak, atların dünyasında - avcılığın, at yarışlarının, polo maçlarının dünyasında olmak ne kadar zevkli bir şeydi! Elizabeth onu başka şey için sevmeseydi bile yaşamına atları soktuğu için severdi. Bir zamanlar Flory'ye avcılık konusunda yaptığını şimdi de atlar konusunda konuşturmak için ona işkence ederek Verrall'e yapıyordu. Verrall'in konuşmayı pek sevmediği doğruydu. Polo konusunda zorlama birkaç cümleyle, Hindistan'daki idare merkezlerinin ve alay adlarının bir listesinden daha öteye geçemiyordu pek. Yine de bu kadar azıcık konuşarak Elizabeth'le, Flory'nin konuşmalarının hiçbir zaman uyandırmadığı bir heyecan uyandırıyordu. Yalnızca onu atın üzerinde görmek bütün sözcüklerden daha uyarıcı bir şeydi. Bir asker ve binici halesiyle çevriliydi. Elizabeth onun güneş yanığı yüzünde, sert ve dik bedeninde aradığı bütün romantizmi, süvari yaşamının o heyecan verici gösterişini buluyordu. Onda Kuzey-Batı Cephesi'ni ve Süvari Kulübü'nü görüyordu - polo alanları, güneşten kavrulan barakalar, sivri mızraklarını havaya dikmiş at koşturan toprak rengi binicilerden oluşmuş süvari bölükleri ve arkalarında uçuşan pagrileri; sanki borozan seslerini, mahmuz şakırtılarını, sert, göz kamaştırıcı üniformalı subaylar akşam yemeğine oturdukları sırada toplantı salonunun önünde alay bandosunun çaldığı marşları duyar gibi oluyordu. Binicilerin dünyası ne kadar da heyecan vericiydi! Ve burası onun da dünyasıydı, Elizabeth de bu dünyaya doğmuştu, oraya aitti. O günlerde neredeyse atları Verrall kadar çok düşünüyor, rüyalarında onları görüyordu. Öyle bir zaman geldi ki 'çok fazla avlandığı' konusunda yalnızca palavralar atmakla kalmayıp bunlara neredeyse inanmaya başladı.

Her bakımdan çok iyi anlaşıyorlardı. Verrall kızı hiçbir zaman Flory'nin yaptığı gibi sıkmıyor, kafasını karıştırmıyordu. (Aslına bakılırsa o günlerde Flory'yi neredeyse unutmuştu.) Verrall'in aydınlara özgü her şey kendisinden bile daha fazla küçümsemesi onları birbirlerine bağlıyordu. Bir keresinde Verrall on sekiz

yaşından beri tek bir kitap okumadığını ve aslında kitaplardan nefret ettiğini söylemişti; "Elbette Jorrock ve onun gibiler dışında." Üçüncü ya da dördüncü gezilerinin akşamında Verrall kızdan Lackersteen'lerin kapısının önünde ayrılıyordu. Mrs. Lackersteen'in yemek davetlerine başarıyla direnmişti; şimdiye kadar Lackersteen'lerin evine ayak basmamıştı ve basmaya da niyeti yoktu. Seyis Elizabeth'in midillisini alırken Verrall "Bak ne diyeceğim," dedi. "Bir dahaki sefere sen Belinda'ya bineceksin, ben kestane rengi olana. Sanırım artık bindiğinde Belinda' nın ağzını yaralamayacak kadar ustalaştın."

Belinda Arap kısrağın adıydı. Verrall onu iki yıl önce almış ve o günden beri kendisinden başka hiç kimsenin binmesine izin vermemişti; seyisin bile. Bu birisine gösterebileceği en büyük lütuftu. Elizabeth, Verrall'in bakış açısını o kadar iyi tanıyordu ki kendisine sunulanın ne büyük bir şey olduğunu anladığı için çok minnettar kalmıştı.

Ertesi akşam atlarının sırtında yan yana eve dönerlerken Verrall kolunu Elizabeth'in omzuna doladı, onu eyerinden kaldırıp kendisine doğru çekti. Çok güçlüydü. Yuları bırakıp boşta kalan eliyle yüzünü kendi yüzüne doğru çevirdi; dudakları birleşti. Bir an için kızı öyle tuttu, sonra yere indirip kendisi de atından indi. Birbirlerine sarılmış, ince, sırılsıklam gömlekleri birbirine yapışmış bir şekilde durdular. Verrall iki yuları da koluna takmıştı.

Hemen hemen o anda, yirmi mil uzakta Flory de Kyauktada'ya dönmeye karar vermişti. Cangılın kıyısında, kurumuş bir ırmağın kenarında duruyordu. Yorgun düşene kadar yürümüştü; şimdi de yüksek otların tohumlarını yiyen isimsiz ufak ispinozları seyrediyordu. Erkekleri krom sarısıydı, dişiler ise dişi kırlangıçlara benziyorlardı. Otları eğemeyecek kadar ufaklardı. Kanat çırparak otlara yaklaşıyor, uçarken tohumları yakalayıp onların ağırlığıyla yere iniyorlardı. Flory kuşları ilgisizce izledi ve onlardan neredeyse nefret etmeye başladı, çünkü içinde hiçbir ilgi kıvılcımı uyandırmıyorlardı. Sopasını tembelce üzerlerine fırlatıp kuşları kaçırdı. Elizabeth burada olsaydı, o burada olmuş olsaydı! Her şey -kuşlar, ağaçlar, çiçekler, her şey- ölümüne anlamsızdı çünkü Elizabeth burada değildi. Günler geçtikçe onu yitirmiş olduğundan hiç kuşkusu kalmıyor, giderek daha derinden hissettiği bu duygu her ânını zehirliyordu.

Cangılın içine doğru biraz ilerledi. Sopasıyla yerdeki sürüngenleri dürtüyordu. Kolları ve bacakları gevşemiş ve kurşun gibi ağırlaşmıştı. Çalıların üzerinde bir yabani vanilya ağacının yükseldiğini fark etti. İnce, güzel kokulu meyvelerini koklamak için eğildi. Bu koku onda bir çürümüşlük ve ölümüne özlem duygusu

uyandırdı. Yalnızdı, yalnızdı, yaşam denizinde ıssız bir adaydı o! Acısı öyle büyüktü ki ağaca bir yumruk attı, kolunu burkmuş, elini yaralamıştı. Kyauktada'ya dönmesi gerekiyordu. Bu aptalcaydı. Aralarındaki o sahneden bu yana yalnızca iki hafta geçmişti ve tek şansı kıza bunu unutacak kadar zaman vermekti. Yine de geri dönmeliydi. Bu öldürücü yerde, bitmez tükenmez yaprakların arasında yalnızca düşünceleriyle baş başa daha fazla kalamayacaktı.

Aklına sevindirici bir düşünce geldi. Hapishanede işlenen leopar derisini Elizabeth'e götürecekti. Bu onu görmesi için bir bahane olacaktı, hem yanında armağan götüren birinin söyledikleri dinlenirdi genellikle. Bu kez kızın daha o konuşamadan sözünü kesmesine izin vermeyecekti. Açıklayacak, her şeyi önüne serecek, ona haksızlık ettiğini gösterecekti. Elizabeth uğruna kapı dışarı ettiği Ma Hla May yüzünden onu lanetlemesi doğru değildi. Hikâyenin aslını öğrenince onu affedeceği kesindi, öyle değil mi? Hem bu kez onu sonuna kadar dinlemek zorundaydı; konuşurken onu kolundan yakalaması gerekse bile kendisini dinlemesi için zorlayacaktı.

O akşam geri döndü. Katır arabalarıyla yirmi millik bir yolculuk yapması gerekiyordu, ama Flory gece yürümeyi tercih etti ve geceleri daha serin olduğu için böyle yaptığını söyledi. Hizmetkârlar gece yürüyüş yapma düşüncesini duyunca neredeyse isyan edeceklerdi. Son anda yaşlı Sammy yarı gerçek bir nöbet geçirip yere yığılınca yola çıkabilmesi için onu cinle ayıltmak gerekti. Aysız bir geceydi. Yollarını fener ışığıyla buluyorlardı. Fenerlerin ışığında Flory'nin gözleri zümrüt gibi, katırların gözleri de aytaşları gibi parlıyordu. Güneş doğduğunda hizmetçiler çalı çırpı toplayıp kahvaltı hazırlamak için durakladılar, ama Flory bir an önce Kyauktada'ya varmak istediği için önden yürüdü. Hiç yorgunluk hissetmiyordu. Leopar postunu düşündükçe içi çılgınca umutlarla doluyordu. Kasabanın kıyısındaki ışıltılı nehri geçip dosdoğru Veraswami'nin bungalovuna gittiğinde saat ona geliyordu.

Doktor onu kahvaltıya davet etti ve kadınları saklanmaları için uygun bir yere kovaladıktan sonra onu kendi banyosuna aldı ki yıkanıp tıraş olabilsin. Kahvaltıda Doktor çok heyecanlıydı. Timsah ile ilgili suçlamalarla dolup taşıyordu; çünkü görünüşe bakılırsa yalancı isyanın çıkması çok yakındı. Kahvaltı bitene kadar Flory leopar postunun sözünü etme fırsatı bulamadı.

"Ah,bu arada benim işlenmesi için hapishaneye bıraktığım leopar postu ne oldu? İşi bitmiş midir acaba?"

"Vay..." dedi Doktor biraz rahatsız olmuş bir tavırla burnunu ovalayarak. İçeri girdi -kahvaltı için verandaya çıkmışlardı, çünkü Doktor'un karısı Flory'nin içeri alınmasına çok sert bir şekilde karşı çıkmıştı-, biraz sonra sarılıp bir bohçaya konmuş olan postla dışarı çıktı.

"Aslına bakarsanız..." diye söze başladı bohçayı açarken.

"Aman, Doktor!"

Post bütünüyle harap olmuştu. Karton kadar sertti, deri çatlamış, kürkün rengi solmuş, yer yer tüyleri dökülmüştü. Aynı zamanda iğrenç bir koku saçıyordu. İşlenmek yerine bir paçavraya çevrilmişti.

"Ay Doktor! Ne yapmışlar böyle! Nasıl oldu bu?"

"Çok üzgünüm dostum! Ben de tam bunun için özür dilemek üzereydim. Yapabileceklerinin en iyisi buydu. Artık hapishanede postları işleyen hiç kimse kalmadı."

"İyi ama lanet olsun, bunları çok güzel işleyen bir mahkûm vardı orada!"

"Ah evet, ama o üç hafta önce aramızdan ayrıldı."

"Ayrıldı mı? Ben onun cezasının yedi yıl olduğunu sanıyordum."

"Ne? Duymadınız mı dostum? Ben sizin postları işleyenin kim olduğunu bildiğinizi sanıyordum. Nga Shwe O yapardı bunu."

"Nga Shwe O?"

"U Po Kyin'in yardımıyla hapisten kaçan Dakoit."

"Hay lanet olsun!"

Bu kaza korkunç bir şekilde gözünü yıldırmıştı. Yine de öğleden sonra banyo yapıp üzerine temiz bir gömlek giydikten sonra saat dört sularında Lackersteen'lerin evine gitti. Aramak için çok erkendi ama Elizabeth'i kulübe gitmeden önce yakalamak istiyordu. Uykusundan uyanan Mrs. Lackersteen konuk beklemediği için onu oldukça kaba karşıladı, oturmasını bile söylemedi.

"Korkarım Elizabeth henüz aşağı inmedi. At binmek üzere hazırlanıyor. Bir mesaj bıraksanız daha iyi olmaz mı?"

Mrs. Lackersteen onu oturma odasında ayakta bırakıp gitti. Böyle zamanlarda hep olduğu gibi kendini çok kaba ve korkunç irileşmiş hissediyordu. Yine de Mrs. Lackersteen Elizabeth'i aşağı çağırdı ama kapının ününde "Şu korkunç adamdan bir an önce kurtulmaya bak canım. Günün bu saatinde onu evde görmeye dayanamıyorum," diye fısıldama fırsatı bulabilmişti.

Elizabeth odaya girdiğinde Flory'nin kalbi öyle çarpıyordu ki gözlerinin önünde kırmızımsı bir sis belirmişti. Kız ipek bir gömlek ve binici pantolonu giymiş, güneşte biraz yanmıştı. Flory'nin anılarında bile bu kadar güzel olmamıştı hiç. İçini bir çekingenlik doldurdu; o anda yitirdiğini hissetti - zorla toplayabildiği cesareti uçup gitmişti. Kızı karşılamak için ileri adım atmak yerine geriledi. Arkasında müthiş bir şangırtı koptu; bir sehpayı devirmiş, bir vazo zinya çiçeği yere düşmüştü.

"Özür dilerim!" diye haykırdı dehşet içinde.

"Yok,hiç sorun değil! *Lütfen* canınızı sıkmayın!"

Elizabeth onun sehpayı kaldırmasına yardımcı oldu. Bu sırada sanki hiçbir şey olmamış gibi neşeyle gevezelik ediyordu. "Çok uzun zamandır yoktunuz Mr. Flory! Artık bize *yabancı* oldunuz. Kulüpte sizi *öyle* özledik ki vb. vb." Vicdani bir görevi atlatmaya çalışan kadınların o ışıltılar saçan, öldürücü parlaklığıyla konuşurken her iki sözünden birine garip bir vurgu getiriyordu. Flory ondan öyle korkuyordu ki yüzüne bile bakamıyordu. Kız bir sigara kutusu alıp ona sigara ikram ettiğinde reddetti. Elleri sigaraya uzanamayacak kadar titriyordu.

"Size postu getirmiştim," dedi donuk bir sesle.

Biraz önce düzelttikleri sehpanın üzerine postu koydu. Öyle döküntü, öyle sefil görünüyordu ki hiç getirmemiş olmayı diliyordu. Elizabeth postu incelemek için ona yaklaştı. Çiçek gibi yanağı onunkinin otuz santim yakınına gelecek kadar yaklaşmıştı, Flory kızın bedeninin sıcaklığını hissedebiliyordu. Kızdan korkusu o kadar büyüktü ki telaşla geri çekildi. Aynı anda kız da yüzünü buruşturarak geriledi, postun pis kokusunu almıştı. Bu

Flory'yi müthiş utandırdı. Sanki kokan post değil de kendisiymiş gibi hissediyordu.

"Gerçekten *çok* teşekkür ederim, Mr. Flory!" derken kız kendisi ile post arasındaki uzaklığı iyice açtı. "Ne kadar güzel, kocaman bir post, öyle değil mi?"

"Öyleydi ama korkarım harap etmişler."

"Yok hayır! Benim olması çok mutluluk verici! Kyauktada'da uzun süre kalacak mısınız? Kamp ne korkunç sıcak olmalı!"

"Evet, çok sıcaktı."

Üç dakika boyunca gerçekten de havadan söz ettiler. Flory çaresizdi. Kendi kendine söyleyeceğine söz verdiği her şey, bütün düşünceleri ve yalvarmaları boğazına takılıp kalmıştı. "Seni aptal, seni aptal," diye düşünüyordu, "ne yapıyorsun sen? Yirmi mili bunun için mi geldin? Haydi, ne söyleyeceksen söylesene! Onu kollarından yakala; söyleyeceklerini dinlet, tekmele, döv - seni bu gevezeliklerle boğmasına izin verme de ne yaparsan yap!" Ama hiç umut yoktu. Önemsiz, boş gevezelikler dışında ağzından tek sözcük çıkmıyordu. Kızın o parlak, rahat havası, her sözcüğü kulüp gevezeliklerine çekiştirmesi onu daha konuşamadan sustururken nasıl yalvarabilir ya da tartışabilirdi? Böyle korkunç, ürkütücü bir parlaklığa bürünmeyi nereden öğreniyorlardı? Kuşkusuz şu hareketli, modern kız okullarında. Sehpanın üzerindeki bohça onu her an daha çok utandırıyordu. Orada neredeyse hiç ses çıkarmadan duruyordu. Uykusuz geceden sonra kırışmış, sararmış yüzü ve bir çamur izi gibi duran doğum lekesiyle kaba ve çirkindi.

Kız birkaç dakika içinde ondan kurtulmayı başardı: "Ve şimdi Mr. Flory, eğer *sizin için* sakıncası yoksa benim gerçekten..."

Flory konuşmaktan çok homurdandı. "Biraz benimle dışarı çıkmak ister miydiniz? Yürüyüşe çıkmak, ava gitmek... bir şeyler yapmak için?"

"Bu günlerde o kadar az zamanım var ki! *Bütün* akşamlarım dolmuş gibi görünüyor. Bu akşam at binmeye gidiyorum. Mr. Verrall ile," diye ekledi.

Bu son bilgiyi onu yaralamak için eklemiş olması olasıydı. Verrall ile olan arkadaşlığını Flory ilk o zaman duydu. Konuşurken kıskançlıktan sesinin ölgün ve donuk bir şekilde çıkmasını engelleyemedi:

"Verrall ile birlikte çok fazla at mı biniyorsunuz?"

"Neredeyse her akşam. Öyle muhteşem bir binici ki. Üstelik gerçekten *harika* polo midillileri var!"

"Ah. elbette. Benim hiç polo midillim yok."

İlk olarak biraz ciddiyete yaklaşan bir şey söylemişti ve bu sözleri kızı müthiş kızdırdı. Ama yanıt verirken aynı rahat ve neşeli havasını korudu, sonra dışarı çıkması için yol gösterdi. Mrs. Lackersteen oturma odasına geldi, havayı kokladı ve hemen hizmetçilere leopar postunu dışarı çıkarıp yakmalarını söyledi.

Flory kendi bahçe kapısında güvercinleri bekleme bahanesiyle bir süre oyalandı. Ne kadar acı vereceğini bile bile Elizabeth ve Verrall'in birlikte at binişlerini görmek için beklememek elinden gelmiyordu. Kız ona ne kadar kaba, ne kadar acımasızca davranmıştı! İnsanların adam gibi tartışacak kadar bile incelik göstermemeleri korkunç bir şeydi. O sırada Verrall beyaz midillinin üzerinde Lackersteen'lerin kapısına geldi, seyis de kestane rengi olana biniyordu. Bir duraklama oldu, sonra hepsi bir araya geldiler. Şimdi Verrall kestane rengi olana binmişti, Elizabeth beyazın üstündeydi. Hızla tepeye tırmandılar. Gülüşüyor, konuşuyorlardı. Elizabeth'in ipek gömlekli omzu Verrall'inkine çok yakındı. Ne biri ne de öteki Flory'nin durduğu yöne bakmadı.

Cangılda gözden kaybolduklarında Flory hâlâ bahçede oyalanıyordu. Havadaki ışık sarıya dönmeye başlamıştı. *Mali* bahçedeki İngiliz çiçeklerini budamakla uğraşıyordu. Çiçeklerin birçoğu aşırı güneş ışığından kavrulmuş, yaban otlarıyla, horozibikleri ve zinyalarla başa çıkamayıp ölmüşlerdi. Bir saat sonra hüzünlü, toprak rengi bir Hintli eve çıkan yolda belirdi. Beline peştamalı bağlamıştı ve somon pembesi *pagri*'sinin üzerinde bir çamaşır sepeti taşıyordu. Sepetini yere indirip Flory'yi selamladı.

"Kimsin sen?"

"Sahafım *sahip."*

Sahaf Yukarı Burma'nın idare merkezlerini dolaşan gezgin bir kitap satıcısıydı. Uyguladığı satış yöntemine göre elindeki kitap yığınından seçtiğiniz her kitap için ona dört *anna* ve bir de başka kitap vermeniz gerekiyordu. Ama her kitabı almazdı, çünkü sahaf okuma yazma bilmese de bir Incil'i tanıyıp reddedecek kadar bilgi edinmişti.

"Hayır *sahip,"* derdi ağlamaklı bir sesle, "hayır. Bu kitap... (beğenmez bir yüzle

kitabı sıska kahverengi ellerinde evirip çevirirdi), siyah kaplı, üzerinde altın harfler olan bu kitabı alamam. Niye olduğunu bilmiyorum ama bütün *sahip'ler* bana bu kitabı teklif ediyor, hiç kimse de almak istemiyor. Bu siyah kitabın içinde ne olabilir acaba? Kötü bir şeyler olduğu kuşkusuz."

"Göster bakalım şu süprüntülerini," dedi Flory.

Kitapların arasında iyi bir korku kitabı arıyordu -Edgar Wallace, Agatha Christie ya da ona benzer bir şey; yüreğindeki o öldürücü huzursuzluğu biraz olsun bastırabilecek bir şey. Kitapların üzerine eğildiği sırada iki Hintlinin de çığlıklar atarak cangılın kıyısını işaret ettiklerini gördü.

"Dekko!" dedi *mali.* Ağzında erik varmış gibi konuşuyordu.

İki midilli cangıldan çıkıyorlardı ama üzerlerinde binicileri yoktu. Sahibinden kaçmış bir atın o aptal, suçlu havasıyla tepeden aşağı koşarlarken üzengileri sağa sola savruluyor, karınlarının altında birbirlerine çarpıyorlardı.

Flory kitaplardan birini göğsüne yapıştırmış, bilincini yitirmiş gibi duruyordu. Verrall ve Elizabeth atlarından inmişlerdi. Bu bir kaza değildi; aklını ne kadar zorlarsa zorlasın Verrall'in atından düşmüş olabileceğini hayal edemiyordu. Atlarından inmişlerdi, midilliler de kaçmıştı.

Atlarından inmişlerdi - ne için? Of, ne için olduğunu pekâlâ biliyordu! Su götürür bir yanı bile yoktu; *biliyordu.* Bütün olan biteni görür gibi oluyordu. En ince ayrıntısına kadar kusursuz ve son derece açık saçık olduğu için insanın karşısında dayanamadığı bir sanrı kadar açıkça gözünün önünde beliriyordu her şey. Şiddetle kitabı yere fırlatıp eve girdi. Sahafhayal kırıklığına uğramıştı. Hizmetkârlar içeride dolaştığını duydular, sonra bir şişe viski getirmelerini istedi. Bir içki içti, ama bu işe yaramamıştı. Bunun üzerine viski kadehinin üçte ikisini viskiyle doldurdu, içilebilir olacak kadar su ekledi ve tepesine dikti. Pis, mide bulandırıcı doz boğazından aşağı iner inmez aynı şeyi bir kez daha yineledi. Yıllar önce kampta, bir dişçiden üç yüz mil uzakta diş ağrısıyla kıvranırken de böyle yapmıştı. Saat yedide Ko S'la her zamanki gibi banyo suyunun hazır olduğunu söylemek için içeri girdi. Flory kanepelerden birinde yatıyordu, ceketini çıkarmıştı, gömleğinin üst düğmeleri açıktı.

"Banyon hazır, *thakin,"* dedi Ko S'la.

Floryyanıt vermeyince Ko S'la uyuduğunu düşünüp koluna dokundu. Flory

hareket edemeyecek kadar sarhoştu. Boş şişe yerde yuvarlandı, arkasında viski damlalarından bir iz bıraktı Ko S'la, Ba Pe'yi çağırdı, dilini şaklatarak boş şişeyi yerden aldı.

"Şu yaptığına bak! Şişenin neredeyse hepsini içmiş!"

"Ne, yine mi? İçki içmeyi bıraktığını sanıyordum."

"Şu lanet olası kadın yüzünden sanırım. Şimdi onu yavaşça taşımamız gerekiyor. Sen ayaklarından tut, ben başından. Tamam. Kaldır şimdi."

Flory'yi öteki odaya taşıyıp yavaşça yatağına yatırdılar.

"Gerçekten şu 'İngaleikma' ile evlenecek mi?" diye sordu Ba Pe.

"Kimbilir. Şu sıralar genç polis subayının metresi olduğunu söylediler bana. Onların yaşam biçimleri bizimkine benzemiyor. Sanırım bu gece ne isteyeceğini biliyorum," diye ekledi Flory'nin pantolon askılarını çözerken - Ko S'la bekârların hizmetkârları için çok gerekli bir sanat olan efendisini uyandırmadan soyma sanatında ustaydı.

Hizmetçiler efendilerinin bekârlık alışkanlıklarına geri döndüğünü görünce pek o kadar üzülmüşe benzemiyorlardı. Flory gece yarısı tere batmış bir şekilde uyandı. Kafasının içinde kocaman, keskin köşeli, metal bir nesne sağa sola vuruyormuş gibi hissediyordu. Cibinlik gerilmişti ve yatağın yanında nasır bir yelpazeyle onu yelpazeleyen genç bir kadın oturuyordu. Kadının mum ışığında bronz-altın gibi görünen hoş, esmer bir yüzü vardı. Flory'ye kendisinin fahişe olduğunu, Ko S'la'nın on rupi ödeyerek onu tuttuğunu ve sorumluluğu da üzerine aldığını açıkladı.

Flory'nin başı çatlıyordu. "Tanrı aşkına bana içecek bir şeyler getir," dedi kadına ateşli bir sesle. Kadın, Ko S'la'nın serinletip hazır tuttuğu madensuyunu ve ıslak bir havlu getirip alnını silmeye girişti. Şişman, iyi huylu bir yaratıktı. Adının Ma Sein Galay olduğunu, bu işinin yanı sıra pazarda Li Yeik'in dükkânının yakınında bir yerde hasır sepetler sattığını söyledi. Flory'nin başı biraz iyileşince bir sigara istedi; bunun üzerine sigarayı getiren Ma Sein Galay safça sordu: "Şimdi elbiselerimi çıkarayım mı *thakin?"*

Neden olmasın, diye düşündü Flory. Yatağında kadına yer açtı. Ama burnuna o tanıdık sarmısak ve hindistan cevizi yağı kokusu gelince içinde büyük bir acı

hissetti, başını Ma Sein Galay'in tombul omzuna dayayıp ağlamaya başladı. Böyle bir şeyi on beş yaşından beri yapmamıştı.

20

Ertesi sabah Kyauktada'da büyük bir heyecan vardı, çünkü uzun süredir söylentileri dolaşan isyan sonunda patlamıştı. Flory o sırada bunun yalnızca bulanık bir şekilde farkına varabildi. Kendini içkiye verdiği geceden sonra yürüyebilecek kadar iyi olduğunu hisseder hissetmez kampa geri dönmüştü ve isyanın gerçek öyküsünü ancak günler sonra Veraswami'den aldığı uzun ve öfkeli bir mektuptan öğrenebildi.

Doktor'un yazı üslubu garipti. Sözdizimi titrekti, büyük harf kullanımında bir on yedinci yüzyıl din adamı kadar özgürdü, italik kullanımında ancak Kraliçe Victoria onunla boy ölçüşebilirdi. Küçük ve yayık el yazısıyla tam sekiz sayfa doldurmuştu.

SEVGİLİ DOSTUM [diye başlıyordu mektup], - *Timsahın hilelerinin* olgunlaşmış olduğunu duymak sizi de çok üzecektir. İsyan -*sözde* isyan - başladı ve bitti. Ve ne yazık ki benim beklediğimden çok daha kanlı bir olay oldu.

Her şey benim size önceden anlattığım şekilde cereyan etti. Kyauktada'dan geri döndüğünüz gün U Po Kyin'in hizmetkârları ona, Kandırdığı zavallı, şanssız adamların Thongwa yakınındaki cangılda toplandıklarını *bildirdiler. Aynı* gece gizlice Polis Müfettişi U Lugale'e gitti. Tam bir Haydut olan bu adam yanına kendisi gibi on iki polis memuru aldı. Thongwa'ya ani bir saldırı düzenleyip isyancıları şaşırttılar. Cangılda harap bir kulübede toplanmış Yedi! İsyancı vardı. İsyan söylentileri duyan Mr. Maxwell de Tüfeğini yanına alıp oraya gitti, tam U Po Kyin ve polisler kulübeye saldırdıkları sırada onların yanına vardı. Ertesi sabah U Po Kyin'in *çakalı* ve *pis işleriyle* uğraşan adamı olan Ba Sein isyan konusunda olabildiğince Gürültü koparmak için emir aldı ve bunu yerine getirdi. Mr. Macgregor, Mr. Westfield ve Teğmen Verrall hep birlikte yanlarına tüfekli elli *sepoy* ve Sivil Polisleri alarak Thongwa'ya gittiler. Ama oraya vardıklarında tek buldukları şey köyün ortasındaki büyük tik ağacının dibine oturmuş *havalı bir şekilde* köylülere ders veren U Po Kyin oldu. Köylülerin hepsi korkuyla yerlere kapanmış, alınlarını yere yapıştırmış, sonsuza kadar Hükümete sadık kalacaklarına yemin ediyorlardı. İsyan çoktan bitmişti. U Po Kyin'in adamı olan ve *sözde kâhin* denilen sirk cambazı bilinmeyen bir yerlere gitmişti. Ama altı isyancı Yakalandılar. Böylece bu iş bitti.

Aynı zamanda size çok üzücü bir ölümü haber vermem gerekiyor. Sanırım Tüfeğini kullanmaya *biraz aşırı hevesli* olan Mr. Maxwell kaçmaya çalışan isyancılardan birine ateş edip karnından vurarak öldürdü. Sanırım köylüler bu yüzden Mr. MaxwelFe *biraz kötü duygular* besliyorlar. Ama yasal bakış açısından Mr. Maxwell için bir sorun yok çünkü bu adamların Hükümete isyan hazırlıkları içinde oldukları kuşkusuzdu.

Ah dostum, eminim bütün bunların benim için ne kadar korkunç sonuçları olabileceğini anlıyorsunuzdur! Sanırım U Po Kyin ve benim aramdaki Yarışta bunun ona nasıl bir *üstünlük* kazandırdığını görebilirsiniz. Bu *timsahın zaferi.* U Po Kyin şimdi bölgenin kahramanı oldu. Avrupalıların *gözdesi.* Mr. Ellis'in bile onun davranışını övdüğünü söylediler bana. Şimdi aslında yedi değil de iki Yüzü isyancı olduğu konusunda nasıl iğrenç bir Düzenbazlıkla *yalanlar* attığını, herkese silahını kapıp isyancıların üzerine koştuğunu anlattığını görebilseydiniz - aslında polis ve Mr. Maxwell sürünerek kulübeye yaklaşırken o *güvenli bir uzaklıktan* operasyonu yönetiyordu yalnızca - inanın bana bütün bunları gerçekten mide bulandırıcı bulurdunuz. Yüzsüzlüğünü olayların raporunu vermek için gönderdiği resmi mektubun başına "Sadık uyanıklığım ve korkusuz girişimim sayesinde" diye yazacak kadar ileri götürdü. Duyduğuma göre bütün bu yalanlar Yığınını olaylar olmadan *günler önce* yazıp hazırlamış. Bu İğrenç bir şey. Ve şimdi zaferinin Doruğundayken eline geçirdiği bütün yeni güçlerle yeniden bana saldıracağını düşünmek... vb. vb...

İsyancıların bütün silahları ele geçirildi. İzleyicileri onlara katıldıktan sonra Kyauktada üzerine yürümeye başlarken yanlarında taşıyacakları silahların listesi şöyleydi:

Madde, sol namlusu zedelenmiş bir kısa menzilli tüfek, üç yıl önce bir orman subayından çalınmış.

Madde, namluları demiryolundan çalınmış çinko borulardan yapılma altı ev yapımı tüfek. Bu silahlarla ateş etmek için tetiğe sokulan bir çivinin üzerine bir taşla vurulması gerekir.

Madde, otuz dokuz yirmilik fişek.

Madde, tik ağacından yapılmış on bir yalancı tüfek.

Madde, *in terrorem* ateşlenecek on bir büyük Çin havai fişeği.

Sonradan isyancılardan ikisi on beşer yıllık sürgün, üçü üçer yıl hapis ve yirmi beş kırbaç ve biri de iki yıl hapis cezası aldı.

Sefil isyanın son bulduğu o kadar açıktı ki Avrupalıların herhangi bir tehlike karşısında olduklarını hiç kimse düşünmüyordu, bu yüzden Maxwell korunmasız bir şekilde kampına geri döndü. Flory yağmurlar başlayana kadar kampta kalmayı amaçlıyordu, ya da en azından kulüpteki genel toplantıya kadar. Doktor'un seçilmesini önermek için orada olacağına söz vermişti; ama o sıralar düşünecek öyle sorunları vardı ki U Po Kyin ile Doktor arasındaki bütün o entrikalar midesini bulandırıyordu.

Haftalar ağır ağır geçti. Sıcak artık dayanılmaz olmuştu. Beklenen yağmur havayı ateşe vermiş gibiydi. Flory'nin sağlığı bozuktu, hiç durmadan çalışıyor, usta-başına bırakabileceği önemsiz işler için bile kaygılanıyor, *kuli'*leri, hatta hizmetkârlarını kendisinden nefret ettiriyordu. Günün her saatinde cin içiyordu, ama içki bile artık düşüncelerini dağıtamaz olmuştu. Verrall'in kollarındaki Elizabeth görüntüsü bir sinir ya da kulak ağrısı gibi onu bırakmıyordu. Her an bütün canlılığıyla ve iğrençliğiyle aklına gelip düşüncelerini dağıtabiliyor, uykusunun derinliklerinde onu rahatsız edebiliyor, ağzındaki yemeği çamura dönüştürebiliyordu. Zaman zaman yabani bir öfkeye kapılıyordu, hatta bir keresinde Ko S'la'ya vurmuştu. En kötüsü, hayal edilen sahnede gözünün önünde beliren ayrıntılardı - bunlar her zaman açık saçık ayrıntılar oluyordu. Ayrıntıları bu kadar kusursuz olarak hayal edebiliyor olması sanki düşündüklerinin doğruluğunu kanıtlıyor gibiydi.

Dünyada, hiçbir zaman sahip olamayacağınız bir kadını arzulamaktan daha aşağılık daha onursuz bir şey var mıdır? Bütün o haftalar boyunca Flory'nin aklında canice ya da açık saçık olmayan tek bir düşünce geçmemişti neredeyse. Bir zamanlar Elizabeth'e ruhsal, duygusal bir sevgi duyuyordu, gerçekten de onun okşamalarından çok duygudaşlığını istiyordu; şimdi onu kaybedince en aşağılık fiziksel arzularla kıvranmaya başlamıştı. Artık kızı tanıyamaz olmuştu. Şimdi onu açıkça, olduğu gibi -aptal, züppe, kalpsiz- görebiliyordu ve bu ona duyduğu arzuyu azaltmıyordu. Herhalde hiç kimseninkini de azaltmamıştır. Geceleri serin olsun diye çadırın dışına çekilmiş yatağında gözüne uyku girmeden yatıp uzaklarda zaman zaman duyulan ulumaları dinleyerek kadife gibi karanlığı seyrederken, beynini dolduran imgelerden dolayı kendinden nefret ediyordu. Kendisinden daha iyi olduğu için onu yenen birine gıpta etmek çok aşağılık bir duyguydu. Çünkü yalnızca gıpta ediyordu - buna kıskançlık demek bile yanlış olurdu. Kıskanmaya ne hakkı vardı? Onun için fazla genç, fazla güzel

bir kıza kendisini teklif etmiş, kız da teklifini geri çevirmişti - haklı olarak. Layık olduğu davranışla karşılaşmıştı yalnızca. Üstelik bu kararın geri dönüşü de olamazdı; hiçbir şey onu yeniden genç kılamazdı ya da doğum lekesini silemez, on yıldır sürdürdüğü yalnız ve düşkün yaşamı geri alamazdı. Tek yapabildiği şey, kenarda durup kendisinden daha iyi bir adamın kızı almasını seyretmek ve ona gıpta etmekti, tıpkı - ama bu benzetmenin sözünü bile etmek olmazdı. Gıpta etmek korkunç bir şeydir. Bütün öteki acılardan farklıdır çünkü hiçbir şeyle örtülemez ve yüceltilip bir trajediye dönüştürülecek bir yanı da yoktur. Yalnızca acı verici olmaktan çok daha fazlasıdır, iğrençtir.

Peki ama kuşkulandığı şey doğru muydu? Verrall gerçekten Elizabeth'in sevgilisi olmuş muydu? Bunu bilmenin yolu yoktu, ama genelde böyle bir şeyin pek olasılığı yoktu, çünkü böyle olmuş olsaydı Kyauktada gibi bir yerde bunu gizlemek olanaksızdı. Ötekiler olmasa bile Mrs. Lackersteen bunu tahmin etmiş olurdu. Bununla birlikte kesin olan bir şey vardı; Verrall henüz evlenme teklifinde bulunmamıştı. Bir hafta geçti, iki hafta, üç hafta geçti; küçük bir Hindistan merkezinde üç hafta çok uzun bir zamandır. Verrall ve Elizabeth her akşam ata biniyor, her gece birlikte dans ediyorlardı; yine de Verrall henüz Lackersteen'lerin evine adımını atmamıştı. Elizabeth konusunda bitmez tükenmez dedikodular sürüyordu elbette. Kasabanın bütün Doğuluları Elizabeth'in Verrall'in metresi olduğuna kesin gözüyle bakıyorlardı. U Po Kyin'in versiyonu ise (ayrıntılarda yanılsa bile genellikle özünde haklı olurdu bu tür açıklamalarında) Elizabeth'in Flory'nin kapatmasıyken Verrall için onu terk ettiği, çünkü Verrall'in ona daha fazla para ödediğiydi. Ellis de Elizabeth hakkında Mr. Macgregor'u kıvrandıran hikâyeler uyduruyordu. Akraba olduğu için Mrs. Lackersteen bu dedikoduları duymadı, ama giderek sinirleri bozulmaya başlamıştı. Her akşam Elizabeth at gezisinden geldiğinde kapıda onu umutla karşılıyor, "Ah yengeciğim! Bir düşün!" demesini ve sonra da görkemli haberleri almayı bekliyordu. Ama haberler bir türlü gelmiyor ve Elizabeth'in yüzünü ne kadar dikkatle incelerse incelesin hiçbir anlam çıkaramıyordu.

Üç haftanın sonunda Mrs. Lackersteen önce sıkıldı, sonra epey öfkelendi. Kocasını kampta yalnız bırakmış olduğunu -ya da daha doğrusu orada yalnız olmadığını-düşünmek onu kaygılandırıyordu. Ne de olsa, onu kampa yalnız göndermesinin nedeni Elizabeth'in Verrall'le şansını denemesini sağlamaktı (elbette Mrs. Lackersteen bunu bu kadar kaba bir açıksözlülükle belirtmiyordu). Bir akşam kendi dolambaçlı anlatımıyla Elizabeth'e diskur çekmeye ve gözdağı vermeye çalıştı. Konuşma uzun aralarla iç çekerek yapılan bir monologdan oluşuyordu -çünkü Elizabeth tek bir yanıt vermiyordu.

Mrs. Lackersteen *Tatler* dergisindeki bir fotoğraftan yola çıkarak ortalıkta plaj pijamalarıyla dolaşan ve erkeklerin karşısında korkunç *ucuz* davranan şu hızlı, modern kızlar üzerine genel bir şeyler söyledi. Bir kız, dedi hiçbir zaman bir erkeğin karşısında kendini çok ucuzlatmamak; kızların kendilerini... - 'ucuz'un karşıtı 'pahalı'ydı ama nedense bu da kulağa pek doğru gelmiyordu, onun için Mrs. Lackersteen yaklaşımını değiştirdi. Elizabeth'e yakınlarda aldığı bir mektuptan söz etmeye girişti. Burada geçenlerde sözünü ettiği kızla ilgili yeni haberler vardı. Hani şu Burma'da bir süre kalan ve bütün evlenme tekliflerini geri çeviren o çok yoksul kızla ilgili. Kızın çektiği acılar yürek parçalayıcıydı ve bu da gösteriyordu ki bir kız evlenecek birini bulduğunda bu kim olursa olsun onunla evlendiği için mutlu olmalıydı. Görünüşe bakılırsa zavallı yoksul kız işini yitirmiş, uzun zamandır açlık çekiyormuş ve şimdi de ona inanılmaz kaba davranan korkunç bir aşçının yanında mutfak hizmetçiliği yapıyormuş. Mutfaktaki hamamböcekleri gerçekten inanılmaz büyüklükteymiş! Elizabeth de bunun korkunç bir şey olduğunu düşünmüyor muydu? *Hamamböcekleri* !

Mrs. Lackersteen hamamböcekleri konusunun etkisini iyice göstermesi için yeniden konuşmaya başlamadan önce bir süre sessiz kaldı.

"Yağmurlar başlayınca Mr. Verrall'in bizden ayrılacak olması ne kadar da acı. O olmayınca Kyauktada da çok boşalmış gibi görünecek!"

"Genelde yağmurlar ne zaman başlar?" diye sordu Elizabeth, elinden geldiğince kayıtsız bir sesle.

"Buralarda haziran başlarında. Şimdiden sonra bir-iki hafta kaldı. Ah canım, böyle şeyleri bir daha tekrarlamak saçma gibi görünüyor olabilir, ama o korkunç mutfakta, *hamamböceklerinin* arasında çalışmak zorunda kalan zavallı kızcağızı aklımdan çıkaramıyorum bir türlü!"

Akşamın sonraki saatlerinde hamamböcekleri Mrs. Lackersteen'in konuşmalarında kendilerini daha birçok kez gösterdiler. Ertesi gün önemsiz bir dedikoduyu aktaran birinin ses tonuyla konuşarak "Bu arada, sanırım Flory haziran başında Kyauktada'ya dönüyormuş," dedi. "Kulüpteki genel toplantıya katılacağını söylemişti. Belki bir akşam onu yemeğe davet edebiliriz."

Elizabeth'e leopar postunu getirdiğinden beri aralarında ilk kez Flory'nin adı geçiyordu. Haftalarca onu akıllarına bile getirmeyen iki kadının da düşünceleri yeniden ona dönüyordu.

Üç gün sonra Mrs. Lackersteen kocasına Kyauktada'ya dönmesi için haber gönderdi. Merkezde kısa bir tatil kazanacak kadar uzun zamandır kampta kalıyordu. Döndüğünde yüzü her zamankinden de kırmızıydı -güneş yanığı diye açıklamıştı- ve elleri öyle çok titriyordu ki, sigarasını bile yakamaz olmuştu neredeyse. Yine de o akşam bir manevrayla Mrs. Lackersteen'i evden uzaklaştırdıktan sonra Elizabeth'in yatak odasına girip ırzına geçmek için coşkulu bir girişimde bulunarak geri dönüşünü kutladı.

Bütün bu süre boyunca önemli sayılabilecek hiç kimse tarafından bilinmeyen başka bir kışkırtma hareketi başlamıştı. Belki de 'weiksa' (şimdi oralardan çok uzakta, Martaban'daki cahil köylülere madenleri altına çevirecek tılsımlı taşı satmakla uğraşıyordu) görevini amaçladığından daha iyi başarmıştı. Her ne olursa olsun yeni sorunlar çıkması olasılığı vardı - belki de yalıtılmış, boş bir isyan girişimi. U Po Kyin bile bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. Ama her zamanki gibi tanrılar onun tarafında dövüşüyorlardı, çünkü yeni bir isyan ilkini aslında olduğundan çok daha ciddi gösterecek ve böylece onun ününü daha da artıracaktı.

21

Ey Doğu rüzgârı, ne zaman eseceksin ki yağmur yeryüzüne insin? Haziranın biriydi, genel toplantı günü gelmişti ve henüz bir damla bile yağmur yağmamıştı. Flory kulüp yolundan yukarı çıkarken şapkasının kenarına çarpan güneş ışıkları hâlâ ensesini kızartacak kadar yakıcıydı. Patika boyunca sendeleyerek yürüyen *mali*'nin göğüs kasları terden kayganlaşmıştı. Omzunda bir sopaya takılı iki teneke su taşıyordu. Flory'ye selam vermek için tenekeleri yere bıraktığında biraz su taştı, sıska, kahverengi ayaklarını ıslattı.

"Söyle bakalım *mali,* yağmur geliyor mu?"

Adam batıya doğru anlaşılmaz bir işaret yaptı. "Tepeler yağmuru yakaladılar *sahip."*

Kyauktada tepelerle neredeyse çepeçevre kuşatılmıştı. İlk yağmurları bu tepeler aldığı için neredeyse haziran sonuna kadar aşağı hiç yağmur düşmezdi. Çiçek

tarhlarının toprağı çapalanınca iri, şekilsiz topaklarla dolmuştu, asfalt kadar sert ve gri görünüyordu. Flory lobiye girdiğinde Westfield'in verandada durmuş nehrin yakınında toplanan kuşları seyrettiğini gördü. Verandanın dibinde *chokra* güneşin altında sırtüstü yatmış *punkah* halatını ayağıyla indirip kaldırırken geniş bir muz yaprağıyla yüzüne gölge yapıyordu.

"Selam Flory! Zayıflıktan sopaya dönmüşsün."

"Sen de öyle."

"Hıı, evet. Berbat hava. İnsanda içkiden başka hiçbir şeye istek bırakmıyor. İsa aşkına, sis çöktüğünde ne hiçim mutlu olacağım. Haydi ötekiler gelmeden bir yudum bir şey içelim. Kâhya!"

"Toplantıya kimler geliyor biliyor musun?" diye sordu Flory Kâhya viski ve ılık sodayla içeri girdi.

"Bütün herkes sanırım. Lackersteen üç gün önce kamptan geri döndü. Tanrım, adam karısından ayrı kalınca hayatını yaşıyor! Benim müfettişim onun kampında neler döndüğünü anlatıyordu. Fahişelerin sayısı belirsizmiş. Bunları Kyauktada'dan özel olarak getirtmiş olmalı. Yaşlı karısı kulüp faturalarını görünce kıyamet ko pacak. İki hafta içinde kulüpten onun kampına on bir şişe viski gönderilmiş."

"Genç Verrall geliyor mu?"

"Hayır, o yalnızca geçici üye. Zaten buraya gelmeye zahmet etmez o velet. Maxwell de olmayacak. Henüz kampı bırakacak durumda olmadığını söylüyor. Eğer bir oylama yapılacak olursa kendi yerine Ellis'in oy vermesi için haber gönderdi. Aslında ben oylanacak bir şey olduğunu da sanmıyorum ya." Yan yan Flory'ye bakıyordu çünkü ikisi de bu konuda geçenlerde yaptıkları tartışmayı hatırlamışlardı.

"Sanırım bu Macgregor'a bağlı."

"Demek istiyorum ki Macgregor şu yerli bir üye seçme saçmalığını bir yana bırakmıştır herhalde. Tam şimdi hiç sırası değil. İsyanın üzerinden daha çok az zaman geçti."

"Bu arada neymiş bu isyan meselesi?" dedi Flory. Henüz Doktor'un seçilmesiyle

ilgili tartışmayı başlatmak istemiyordu. Nasıl olsa sorun çıkacaktı, birkaç dakika daha geç çıkmasından bir zarar gelmezdi. "Yeni haberler var mı? Sence bir kere daha denerler mi?"

"Hayır. Korkarım her şey bitti. Ödlekler yine inlerine kaçıştılar. Bütün bölge bir kızlar okulu kadar sessiz. Çok büyük hayal kırıklığı oldu."

Flory'nin kalbi bir an duracakmış gibi oldu. Yan odada Elizabeth'in sesini duymuştu. O anda arkasında Ellis ve Mrs. Lackersteen ile birlikte Mr. Macgregor içeri girdi. Böylece kota tamamlanmış oldu çünkü kulübün kadın üyelerinin oy hakkı yoktu. Mr. Macgregor ipek bir takım elbise giymişti, kolunun altında kulübün hesap defterlerini taşıyordu. Bir kulüp toplantısı gibi önemsiz bir işe bile yarı resmi bir hava vermeyi başarıyordu.

"Görünüşe bakılırsa hepimiz burada olduğumuza göre," dedi her zamanki selamlaşmalardan sonra, "işe koyulalım mı?"

"Yürü bakalım Macduff," dedi Westfield yerine otururken.

"İsa aşkına birisi kâhyayı çağırsın," dedi Mr. Lackersteen. "Bizim hanımın benim seslendiğimi duymasından korkuyorum."

"Gündemimize geçmeden önce," diye söze başladı Mr. Macgregor. Onun dışında herkes birer içki aldı. "Sanırım yarı yılın hesaplarının üzerinden geçmek istersiniz."

Bunu özellikle istemiyorlardı, ama böyle şeylerden çok hoşlanan Mr. Macgregor hesapları bütün ayrıntılarıyla açıkladı. Flory'nin aklı başka yerdeydi. Biraz sonra büyük bir tartışma olacaktı - of, ne çetin bir tartışma olacaktı bu! Sonunda Doktor'un üyeliğini önermeye karar verdiğini anladıklarında hepsi çok öfkeleneceklerdi. Üstelik Elizabeth de bitişik odadaydı. Kavga başladığında gürültü onun kulağına gitmesin diye dua ediyordu Flory. Ötekilerin ona sataştıklarını görünce kız onu her zamankinden de daha aşağılık bulacaktı. Acaba bu akşam onu görür müydü? Onunla konuşur muydu? Çeyrek mil boyunca ışıklar saçan nehre dikti gözlerini. Karşı yakada bir grup adam toplanmıştı. İçlerinden biri yeşil bir *gaungbaung* giymişti. Bir salın başında bekliyordu. Nehrin üzerinde, kıyının yakınında devasa, kaba saba bir Hint mavnası sert akıntıya karşı korkunç yavaş bir şekilde ilerlemeye çabalıyordu. Her vuruşta sıska Dravidianlardan oluşan on kürekçi öne eğilip ilkel, uzun küreklerinin yürek biçimli uçlarını suya batırıyorlardı. Sıska bedenler geriliyor,

küreklere asılıyor, kıvranıyor, sonra siyah kauçuktan yapılmış yaratıklar gibi acı içinde zorlanarak doğruluyor ve bu hareketleriyle ağır tekneyi bir-iki yarda ilerletmiş oluyorlardı. Sonra kürekçiler hızla ileri atılıyor, akıntı tekneyi yeniden yakalamadan önce soluk soluğa küreklerini suya daldırmaya çalışıyorlardı.

"Ve şimdi," dedi Mr. Macgregor daha ciddi bir sesle, "gündemin ana maddesine geldik. Bu elbette şu tatsız konuyla ilgili. Korkarım bu kulübe yerli bir üye seçme sorunuyla yüzleşmek zorundayız. Bu konuyu daha önce tartıştığımızda..."

"Canı cehenneme!"

Sözünü kesen Ellis'ti. Öyle heyecanlıydı ki ayağa fırlamıştı.

"Canı cehenneme! Yeniden *şu* konuya girmeyeceğiz herhalde, öyle değil mi? Bütün olan bitenlerden sonra kulübe lanet olası bir karayı üye yapmayı mı tartışacağız bir de! Aman Tanrım, Flory bile artık bundan vazgeçmiştir! "

"Dostumuz Ellis şaşırmış görünüyor. Sanırım bu konu daha önce de tartışılmıştı."

"Tartışıldı elbette lanet olası konu! Ve hepimiz ne düşündüğümüzü söyledik, Tanrı aşkına..."

"Eğer dostumuz Ellis birkaç dakika için yerine otururbut..." dedi Mr. Macgregor hoşgörülü bir sesle.

Ellis kendisini koltuğuna atarken "Tam bir saçmalık bu!" diye bağırıyordu. Flory nehrin öte yakasındaki Burmakların yükleme yaptıklarını görebiliyordu. Uzun, tuhaf biçimli bir yığını salın üzerine yerleştiriyorlardı. Mr. Mac-gregor önündeki kâğıt yığınından bir mektup çıkardı.

"Belki de bu sorunun ilk kez nasıl ortaya çıktığını açıklasam iyi olacak. Komisyon bana hükümetin bir genelge gönderdiğini söyledi. Burada yerli üyesi olmayan kulüplerin en azından bir yerli üye kabul etmeleri öneriliyor; yani otomatik olarak üye kabul edilmesi. Genelgede diyor ki... ah evet! İşte burada: 'Yüksek konumlu yerli memurlara toplumsal engeller çıkarmak yanlış bir politikadır.' Bu düşünceye kesinlikle karşı olduğumu söyleyebilirim. Kuşkusuz hepimiz karşıyız. Hükümetin işlerini doğrudan yürüten bizler olaylara şu - şey - bize yukardan emir veren politikacılardan daha farklı bir gözle bakıyoruz. Komisyon da benimle aynı görüşte. Bununla birlikte..."

"Ama bunların hepsi lanetolası saçmalıklar!" diye atladı Ellis. "Bunun komisyonla ya da başka biriyle ne ilgisi var? Kendi lanet olası kulübümüzde canımız ne isterse yapabiliriz herhalde. Görev başında olmadığımız zamanlarda bize ne yapacağımızı söylemeye hakları yok."

"Sakin ol," dedi Westfield.

"Sözü ağzımdan aldın. Ben de komisyona konuyu öteki üyelerle konuşmam gerektiğini söyledim. Bize şöyle bir yol öneriyor. Eğer bu düşünce kulüpte destek görürse yerli bir üye almamızın daha iyi olacağını düşünüyor. Öte yandan, eğer bütün kulüp buna karşıysa konu kapanabilir. Yani herkes aynı görüşteyse."

"Pekâlâ, herkes aynı görüşte elbette," dedi Ellis.

"Yani," diye söze karıştı Westfield, "bizim burada onları isteyip istememize mi bağlı olduğunu söylemek istiyorsun?"

"Sanırım söylediklerinin bu anlama geldiğini düşünebiliriz."

"İyi öyleyse, hepimizin buna karşı olduğunu söyleyelim bitsin."

"Ve de bunu adam gibi söyleyelim Tanrı aşkına. Yumruğu masaya indirip bu konuyu bir daha açılmamak

üzere kapatalım."

"Dinleyin, dinleyin!" dedi Mr. Lackersteen hırçın bir sesle. "Kara paçavraları buradan uzak tutacağız. *Esprit de corps* gerekiyor."

Mr. Lackersteen buna benzer durumlarda her zaman sağlam duygulara seslenirdi. Yüreğinin derinlerinde İngiliz Raj'ı umurunda bile değildi ve bir Doğuluyla içki içerken bir beyaz adamla içki içerken olduğu kadar mutlu olurdu; ama ne zaman biri saygısız hizmetkârları sopalamaktan ya da milliyetçileri kızgın yağa atmaktan söz etse "Dinleyin, dinleyin!" diye bağırıp çağırmaya da her zaman hazırdı. İçkiye ve başka birkaç şeye biraz düşkün olmasına rağmen her zaman vatanına sadık kalmış olmakla gurur duyardı. Kendine böyle saygı duyabiliyordu. Mr. Macgregorbelli etmese de herkesin aynı görüşte olmasından rahatlamıştı. Eğer bir Doğulu üye alınacak olsaydı bunun Dr. Veraswami olması gerekiyordu. Ama Nga Shwe O'nun kuşku uyandırıcı bir şekilde hapisten

kaçmasından sonra Doktor'a derin bir güvensizlik duymaya başlamıştı.

"Öyleyse herkesin aynı görüşte olduğunu mu kabul ediyoruz?" dedi. "Eğer böyleyse komisyona haber vereceğim. Yoksa seçilecek adayın kim olacağını tartışmaya başlamamız gerek."

Flory ayağa kalktı. Söylemesi gerekenleri söyleyecekti. Yüreği boğazına kadar yükselmiş de onu boğuyormuş gibi hissediyordu. Mr. Macgregor'un söylediklerinden Doktor'un seçilmesini sağlamak için tek bir söz söylemesinin yeteceği açıktı. Ama ah, ne sıkıcı, ne rahatsız edici bir şeydi bu! Cehenneme yaraşır bir kargaşa kopacaktı birazdan! Doktor'a o sözü hiç vermemiş olmayı ne kadar isterdi şimdi! Ama yapacak bir şey yoktu, söz vermişti bir kere, geri dönemezdi. Daha kısacık bir zaman önce tam bir *pukka sahip* gibi bu sözünden kolayca dönebilirdi! Ama şimdi değil. Bu işi sonuna kadar götürmek zorundaydı. Doğum lekesini ötekilerden gizlemek için hafifçe yan döndü. Şimdiden sesinin donuk ve suçlu çıkacağını hissedebiliyordu.

"Dostumuz Flory'nin bir önerisi var galiba?"

"Evet, Dr. Veraswami'nin bu kulübe üye kabul edilmesini öneriyorum."

Öteki üçünden öyle bir öfke çığlığı yükseldi ki Mr. Macgregor'un masaya sertçe vurup yan odada bayanların oturduğunu hatırlatması gerekti. Ellis bunu umursamadı bile. Yeniden ayağa fırlamıştı. Burnunun etrafı mosmor olmuştu. Flory ile ikisi yumruklaşmaya başlayacakmış gibi birbirlerine bakıyorlardı.

"Seni lanet olası süprüntü, şimdi bu söylediğini geri alacak mısın?"

"Hayır, almayacağım."

"Seni yağlı domuz! Seni zenci dostu sapık! Seni sürüngen, aşağılık... kahrolası piç!"

"Sessiz olun!" diye bağırdı Mr. Macgregor.

"Ama şuna bakın, şuna bakın!" diye bağırdı Ellis neredeyse gözyaşları içinde. "Şiş göbek bir kara yüzünden bize ihanet ediyor! Ona söylediğimiz bunca şeyden sonra hem de! Tek yapmamız gereken şey birlik olmaktı, böylece o sarımsak kokuluları sonsuza kadar kulübümüzden uzak tutabilecektik. Aman Tanrım, aramızdan birinin böyle davranması sizin de midenizi bulandırmıyor

mu?"

"Söylediklerini geri al dostum!" dedi Westfield. "Bu kadar saçma sapan bir aptallık yapma Flory!"

"Buna tam olarak Bolşeviklik denir, lanet olsun!" dedi Mr. Lackersteen.

"Sizin sözlerinizin umurumda olduğunu mu sanıyorsunuz? Bu işe burnunuzu sokmayın. Karar verecek olan Macgregor."

"Öyleyse sen - vay - kararına bağlı kalıyorsun, öyle mi?" dedi Mr. Macgregor karamsar bir sesle.

"Evet."

Mr. Macgregor için çekti. "Çok yazık! Peki, sanırım

bu durumda başka seçeneğim kalmıyor..."

"Hayır, hayır, hayır!" diye bağıran Ellis öfkesinden olduğu yerde dans eder gibiydi. "Ona boyun eğme! Oylama yapalım. Eğer bu itoğluit de bizler gibi siyah top atmazsa her şeyden önce onu kulüpten atarız ve sonra... tamam işte! Kâhya!"

"Sahip!" dedi kapıda beliren kâhya.

"Oy sandığını ve topları getir. Şimdi toz ol!" diye kabaca ekledi kâhya istediklerini yaptıktan sonra.

Hava çok ağırlaşmıştı; bir nedenle *punkah* çalışmaz olmuştu. Mr. Macgregor onaylamadığını ama adaletli bir insan olduğunu gösteren bir ifadeyle ayağa kalktı, oy sandığından içlerinde siyah ve beyaz toplar olan iki çekmece çıkardı.

"Kurallara uygun davranmalıyız. Mr. Flory sivil cerrah Dr. Veraswami'nin bu kulübe üye kabul edilmesini öneriyor. Benim görüşüme göre büyük bir yanlış yapıyor-; bununla birlikte... meseleyi oylamaya koymadan önce..."

"Ay, neden bunun için bu kadar tören yapıyoruz?" dedi Ellis. "İşte benim oyum, bu da Maxwell için." Kutuya iki siyah top attı. Sonra birden öfke nöbetine kapılıp beyaz topların olduğu çekmeceyi kaptığı gibi yere fırlattı. Toplar her yöne yuvarlandılar. "İşte. Eğer bunlardan birini kullanmak istiyorsan al

bakalım."

"Seni lanet olası aptal! Bu yaptığının ne işe yarayacağını sanıyorsun?"

"Sahip!"

Hepsi irkildiler, çevrelerine bakındılar. Yukarı tırmanan *chokra* gözlerini kocaman açmış, veranda parmaklıklarının arasından onlara bakıyordu. Sıska kollarından biriyle parmaklığı yakalamıştı, ötekiyle nehri işaret ediyordu .

"Sahip!Sahip!"

"Ne oluyor?" dedi Westfield.

Hepsipencereye gittiler. Flory'nin nehrin karşı yakasında gördüğü sal şimdi karşıya geçmiş, çayırın dibine gelmişti. Çalılara tutunan bir adam salı dengede tutmaya çalışıyordu. Yeşil *gaungbaung'lu* Burmalı saldan yukarı tırmanıyordu.

"Bu MaxwelFin orman bekçilerinden biri!" dedi Ellis çok farklı bir sesle. "Tanrım! Bir şey olmuş olmalı!"

Orman bekçisi Mr. Macgregor'u görünce düşünceli bir şekilde aceleyle eğilip selam verdi ve sala geri döndü. Öteki dört köylü onun arkasından tırmandılar ve Flory' nin uzaktan gördüğü garip çıkını zorlukla kıyıya çıkardılar. Yaklaşık iki metre boyunda, mumya gibi kumaşlara sarılmış bir yığındı bu. Herkesin içinde bir şeyler kıpırdadı. Orman bekçisi verandaya baktı, oraya çıkacak bir yol olmadığını anlayınca köylüleri kulübün çevresini dolanan patikaya götürdü. Yüklerini bir tabut taşıyan cenaze taşıyıcıları gibi omuzlarına kaldırdılar. Kâhya yeniden lobiye gelmişti, onun yüzü bile solgundu.

"Kâhya!" dedi Mr. Macgregorkeskin bir sesle.

"Efendim!"

"Çabuk git, oyun odasının kapısını kapat. Orası kapalı kalacak. *MemsahipXexm* bunu görmemesi gerek."

"Evet, efendim!"

Burmalılar omuzlarındaki yükleriyle ağır ağır kapıya geldiler. İçeri girdiklerinde

önde yürüyen adam tökezledi, düşecekmiş gibi oldu; yerlere saçılmış beyaz toplardan birine basmıştı. Burmalılar diz çöküp yüklerini yere bıraktılar ve garip, saygılı bir havayla, başlarını hafifçe eğmiş, ellerini önlerinde kavuşturmuş olarak beklemeye başladılar. Westfield dizüstü çöküp kumaşı açtı.

"İsa aşkına! Şuna bakın!" dedi, ama çok şaşırmamıştı. "Şu zavallıya bakın bir!"

Mr. Lackersteen odanın öteki ucuna çekilmiş burnundan gelen bir sesle mızmızlanıyordu. Yığının sahile çıkarıldığı andan başlayarak herkes bunun içinde ne olduğunu anlamıştı. Maxwell'in cesediydi bu. Vurup öldürdüğü adamın iki akrabası tarafından *dahi* arla paramparça edilmişti.

22

Maxwell'in ölümü Kyauktada'da derin bir şoka yol açmıştı. Burma'nın her yanında bir sarsıntı yaratacak ve zavallı gencin ölümünden yıllar sonra hâlâ "Şu Kyauktada olayını hatırlıyorsun değil mi?" diye bu konudan söz ediliyor olacaktı. Ama doğrudan kişisel nedenlerle bu olaya üzülen hiç kimse yoktu. Maxwell varlığını hissettiren biri değildi -Burma'nın on bin *ex colore* iyi adamı gibi yalnızca 'iyi bir adamdı' işte- ve hiç yakın arkadaşı yoktu. Avrupalılar arasında hiç kimse onun için yas tutarken içten değildi. Ama bu, kızgın olmadıkları anlamına gelmiyordu. Tersine o anda öfkeden neredeyse çılgına dönmüşlerdi. Çünkü bağışlanamaz bir olay olmuştu - bir *beyaz adam* öldürülmüştü. Böyle bir şey olduğunda Doğu'daki İngilizlerin içini bir ürperti kaplar. Burma'da her yıl yaklaşık sekiz yüz kişi öldürülür; bunun hiçbir önemi yoktur; ama bir *beyaz* adam'ın öldürülmesi canavarlıktır, kutsal şeylere karşı işlenmiş bir suçtur. Zavallı Maxwell'in öcü alınacaktı, bu kesindi. Ama yalnızca onun cesedini getiren orman gözcüsü ve Maxwell'i seven bir-iki hizmetkârı onun ölümüne gerçekten gözyaşı döktüler.

Öte yandan U Po Kyin dışında hiç kimse bu durumdan memnun olmamıştı.

"Bu göklerden gelen bir armağan!" diyordu Ma Kin'e. "Bundan iyisini ben bile ayarlayamazdım. İsyanımı ciddiye almaları için bana gereken tek şey, biraz kan dökülmesiydi. Ve işte bu da oldu! Sana söylüyorum Ma Kin, her gün yükseklerde bir gücün benim yararıma çalıştığına daha fazla emin oluyorum."

"Ko Po Kyin, gerçekten sende hiç utanma duygusu yok! Anlamıyorum böyle şeyler söyleme cesaretini nereden buluyorsun? Ruhunda cinayet taşımak seni ürpertmiyor mu?"

"Ne! Ben mi? Ruhumda cinayet taşımak mı? Sen neden söz ediyorsun? Ben hayatımda bir tavuk bile öldürmedim."

"Ama o zavallı gencin ölümünden yarar sağlıyorsun."

"Yarar sağlamak! Elbette yarar sağlıyorum! Hem bunu niye yapmayayım ki? Eğer birileri cinayet işlemeyi seçtiyse bunun suçlusu ben miyim? Balıkçılar balık yakalarlar ve bu yüzden lanetlenirler. Ama biz balık yediğimiz için lanetleniyor muyuz? Elbette hayır. Nasıl olsa öldüklerine göre balıkları niye yemeyelim? Kutsal yazıları biraz daha dikkatli incelemelisin sevgili Kin Kin."

Cenaze ertesi sabah kahvaltıdan önce kaldırıldı. Bütün Avrupalılar oradaydı, yalnızca Verrall mezarlığın tam karşısındaki meydanda her sabah yaptığı gibi antrenman yapıyordu. Cenaze konuşmasını Mr. Macgregor yaptı. İngilizlerden oluşan küçük grup *topi* şapkaları ellerinde, sandıklarının dibinden çıkardıkları siyah giysilerinin içinde ter dökerek mezarın başında toplanmışlardı. Sert sabah güneşi yüzlerini acımasızca dövüyor, çirkin, yıpranmış giysilerinin üzerinde her zamankinden de sarı görünüyordu. Elizabeth'inki dışında bütün yüzler buruşuk ve yaşlı görünüyordu. Dr. Veraswami ve yarım düzine Doğulu da oradaydı ama saygıyla geride duruyorlardı. Küçük mezarlıkta on altı mezar taşı vardı; kereste firmalarının yardımcıları, memurlar, unutulmuş çarpışmalarda öldürülen askerler.

'Koleranın elimizden aldığı, Hindistan İmparatorluk Polisi'nden çalışkan ve cesur John Henry Spagnall'ın kutsal anısına vb., vb.'

Flory, Spagnall'ı hayal meyal hatırlıyordu. Kampta girdiği ikinci içki komasından sonra ölmüştü. Bir köşedeki birkaç Avrasyalinm mezarlarının üzerinde tahta haçlar vardı. Portakal rengi, yürek biçimindeki minik çiçekleriyle yaseminler her şeyin üzerini örtmüşlerdi. Yaseminlerin arasında mezarlara inen kocaman fare çukurları vardı.

Mr. Macgregor tok ve saygılı bir sesle konuşmasını sonlandırdı ve gri *topi* şapkasını -bu şapka Doğu'da fötr şapkanın yerini almıştı- karnının üzerinde tutarak mezarlıktan ayrıldı. Flory mezarlığın kapısında biraz oyalandı, Elizabeth'in onunla konuşacağını umuyordu. Ama kız yüzüne bile bakmadan önünden geçti. Bu sabah herkes ondan uzak duruyordu. Gözden düşmüştü; cinayet onun dün geceki ihanetini korkunç bir şeye dönüştürmüştü. Ellis Westfield'in kolunu yakaladı, birlikte mezarın başında durup sigara tabakalarını

çıkardılar. Konuşmaları açık mezarın üzerinden Flory'nin kulağına ulaşıyordu.

"Tanrım,Tanrım, Westfield, şu zavallı piçin burada yattığını düşündükçe, ah Tanrım, öfkeden köpürüyorum! Öyle kızgınım ki bütün gece uyuyamadım."

"Kabulediyorum çok berbat bir şey. Ama aldırma, sana söz veriyorum, o iki adam bunun cezasını kötü ödeyecek. Bir cesede karşı iki ceset - elimizden gelenin en iyisi."

"İkimi! Elli olmalıydı! Bu iki herifi astırmak için yeri göğü birbirine katmalıyız. Adlarını alabildin mi?"

"Aldım elbette!! Kimin yaptığını bölgede herkes biliyor. Biz her zaman böyle durumlarda kimin yaptığını biliriz zaten. Lanet olası köylüleri konuşturmak - tek sorun bu."

"Pekâlâ, Tanrı aşkına bu kez onları konuşturun. Lanet olası yasalara aldırma. Onları döve döve konuştur. İşkence yap - ne yaparsan yap. Eğer tanıklara rüşvet vermek istiyorsan benden de iki yüz papel çıkar."

Westfield içini çekti. "Korkarım böyle şeyler yapamam. Yapabilmeyi isterdim. Adamlarım onlardan istendiğinde bir tanığı nasıl sıkıştıracaklarını bilirler. Bir karınca yuvasının üzerine bağlarsın. Kırmızıbiber... Ama bu günlerde böyle şeyler yapamıyoruz. Lanet olası aptal yasalara uymamız gerekiyor. Ama sen aldırma, bu herifler yaptıklarını ödeyecekler. İstediğimiz bütün kanıtlar elimizde."

"İyi! Onları tutukladığında cezalandırılacaklarından emin olamazsan vur onları, vur gitsin. Kaçmaya çalıştıklarını ya da ona benzer bir şey uydurursun. Bu piçleri yeniden serbest bırakma da ne yaparsan yap."

"Serbest kalmayacaklar, korkma. Onları yakalayacağız. En azından *birilerini* yakalayacağız. Yanlış adamı asmak hiç adam asmamaktan çok daha iyidir," diye ekledi farkında olmadan alıntı yaparak.

"Mesele bu işte! Onların ipin ucunda sallandığını görene kadar rahat uyuyamayacağım," diyordu Ellis mezarın başından ayrılırlarken. "İsa aşkına, şu güneşin altından çekilelim. Susuzluktan kavruluyorum."

Herkes az çok kavruluyordu ama hemen cenaze töreninin ardından kulübe gidip

içki içmek hiç de saygılı bir davranış olmazdı. Avrupalılar evlerine dağıldılar, dört çöpçü *mammootie*'leriyle gri, çimento gibi toprağı yeniden mezara doldurup yuvarlak bir tümsek oluşturdular.

Kahvaltıdan sonra Ellis elinde bastonuyla bürosuna yürüyordu. Kör edici bir sıcak vardı. Ellis banyo yapmış, yeniden gömleğini ve şortunu giymişti ama sıcaktan isilik olmuş bedenine bir saatliğine bile olsa o kalın elbiseleri geçirmek dayanılmaz bir şeydi. Westfield şimdiden arabasına binip bir müfettiş ve yarım düzine adamla birlikte katilleri tutuklamaya gitmişti. Verrall'e kendisine eşlik etmesini emretmişti - Verrall gerektiği için değil, ama Westfield'in deyişiyle bu genç süprüntü de birazcık iş yapsa iyi olacağı için.

Ellis omuzlarını oynattı - sıcak kaşıntıları neredeyse dayanılmaz olmuştu. Öfkesi içini kasıp kavuruyordu. Bütün gece olanları düşünüp durmuştu. Bir beyaz adam öldürmüşlerdi, *bir beyaz adam* öldürmek... Lanet olası herifler, ödlek, sinsi köpekler! Of, bu pis domuzlar yaptıklarını çok kötü ödeyeceklerdi! Niçin şu lanet olası kadife eldivenli yasaları çıkardık? Niçin her şeyi sineye çeker olduk? Bir düşün, böyle bir şey savaştan önce bir Alman sömürgesinde olacaktı! Ah şu Almanlar ne kadar akıllıydı! Bu süprüntülere nasıl davranılacağını biliyorlardı. Misillemeymiş! Gergedan kıçı! Köylerine baskın yapın, sığırlarını öldürün, ekinlerini yakın, onları yok edin, tüfeklerle vurun.

Ellis ağaçların arasından dökülen korkunç ışık çağlayanlarına baktı. Yeşilimsi gözleri iri ve hüzünlüydü. Orta yaşlı, yumuşak yüzlü bir Burmalı kocaman bir bambu taşıyarak yürüyordu. Ellis'in yanından geçerken homurdanarak bambuyu bir omzundan ötekine aktardı. Ellis bastonunu daha sıkıca kavradı. Şimdi bu domuz bir saldırmaya kalksaydı! Ya da hakaret etseydi - onu pataklama hakkını verecek herhangi bir şey yapsaydı! Şu ödlek fareler şöyle anlaşılabilir bir direnç göstermiş olsalardı! Yanından sinsice geçtiğinde yasalara karşı hiçbir şey yapmamış oluyordu, o zaman onlara saldırma şansı bırakmıyorlardı. Ah, şöyle gerçek bir isyan çıksaydı - sıkıyönetim ilan edilse, kimsenin gözünü açmasına izin verilmese... Gözünün önünde nefis, kana bulanmış imgeler beliriyordu. Çığlıklar atan yerliler, onları doğrayan askerler. Vurun onları, atlarınızın nalları altında ezip bağırsaklarını dökün, kırbaçlayarak yüzlerini parçalayın!

Yoldan aşağı yan yana yürüyen beş liseli oğlan geliyordu. Ellis onların sarı, hain yüzleriyle ona doğru geldiklerini gördü. Bu yuvarlak, korkunç pürüzsüz, genç yüzler kasıtlı bir saygısızlıkla ona sırıtıyorlardı. Beyaz olduğu için onunla dalga geçiyorlardı içlerinden. Belki de cinayeti duymuşlardı -bütün okullu gençler gibi

milliyetçi olduklarından-, bunu bir zafer olarak görüyorlardı. Yanından geçerken hepsi de Ellis'e sırıttılar. Açıkça onu kışkırtmaya çalışıyorlardı ve yasanın onlardan yana olduğunu biliyorlardı. Ellis göğsünün kasıldığını hissetti. Onların gözlerindeki bakış, bir dizi sarı suratın onunla alay eder gibi sırıtışı delirtici bir şeydi. Olduğu yerde durdu.

"Bakın buraya! Siz neye gülüyorsunuz öyle veletler?"

Çocuklar dönüp ona baktılar.

"Ne cehenneme gülüp duruyordunuz dedim?"

Çocuklardan biri saygısızca yanıt verdi - belki de İngilizcesinin kötü oluşu yüzünden yanıtı amaçladığından daha saygısızca olmuştu:

"Seni ilgilendirmez."

Bir saniye kadar Ellis ne yaptığının farkında değildi. Bu saniye içinde bastonunu bütün gücüyle çocuğa fırlatmıştı. Baston bir çatırtıyla dosdoğru çocuğun gözüne çarptı. Çocuk bir çığlık atarak geri çekildi, aynı anda öteki dördü Ellis'in üzerine atladılar. Ama Ellis onlara göre çok güçlüydü. Hepsini yana savurup ayağa fırladı. Bastonunu öfkeyle öyle savuruyordu ki, hiçbiri ona yaklaşmaya cesaret edemedi.

"Uzak durun sizi piçler! Uzak durun, yoksa Tanrı şahidimdir birinizin daha kafasını kırarım!"

Bire karşı dört olmalarına rağmen Ellis öyle ürkütücü görünüyordu ki, korkuyla kaçıştılar. Yaralanan çocuk ellerini yüzüne kapatmış, dizüstü çökmüş "Kör oldum, kör oldum!" diye bağırıyordu. Birden öteki dördü yirmi yarda ötede duran tuğla yığınına doğru koşmaya başladılar, bunlar yol tamiri için buraya yığılmışlardı. Ellis'in kâtiplerinden biri verandaya çıkmış, heyecanla olduğu yerde zıplıyordu.

"Yukarı gelin efendim, hemen yukarı gelin. Sizi öldürecekler! "

Ellis koşmaya tenezzül etmedi ama veranda merdivenlerine yöneldi. Tuğlalardan biri yanından uçtu, sütunlardan birine çarpıp kırıldı, bunun üzerine kâtip içeri kaçtı. Ama Ellis verandada durup kucaklarında tuğlalarla aşağıda duran çocuklara döndü. Zevkten dört köşe olmuştu.

"Sizi lanetolası pis küçük siyahlar!" diye bağırdı onlara. "Bu defa bir sürprizle karşılaştınız öyle değil mi? Verandaya çıkın da dövüşün bakalım benimle, dördünüz birden! Cesaret edemezsiniz. Bire karşı dört kişisiniz, ama benimle yüzleşmeye cesaretiniz yok! Siz kendinizi adam mı sanıyorsunuz? Sizi sinsi, uyuz sıçanlar!"

Sonra Burmaca konuşmaya başladı, onlara zina yapan domuzların çocukları olduklarını söyledi. Bu sırada çocuklar ona tuğla yağdırıyorlardı, ama kolları çelimsiz, atışları yetersizdi. Ellis tuğlalardan kaçınabiliyordu. Ona çarpmadan yere düşen her tuğlanın ardından zaferle kahkahalar atıyordu. Bir süre sonra yoldan bağrışlar duyuldu, çünkü sesler polis karakoluna kadar ulaşmıştı. Sorunun ne olduğunu anlamak için birkaç polis memuru oraya doğru geliyordu. Çocuklar korkup kaçıştılar, böylece Ellis tam bir zafer kazanmış oldu.

Bütün bu olanlar Ellis'i müthiş eğlendirmişti ama biter bitmez korkunç bir öfkeye kapıldı. Mr. Macgregor'a sert bir mektup yazarak serserilerin ona saldırdıklarını, intikamının alınmasını istediğini bildirdi. Olaya tanık olan iki kâtip ve bir *chaprassi* de öyküyü doğrulamak için Mr. Macgregor'un bürosuna gönderildi. Ağız birliği ile tam bir yalan uydurdular. "Çocuklar ortada hiçbir kışkırtma yokken Mr. Ellis'e saldırmışlar o da kendini savunmuştu, vb. vb..." Ellis'e hakkını vermek gerekirse belki kendisi de gerçekte olayın böyle olduğuna inanıyordu. Mr. Macgregor biraz huzursuz olmuştu, polise bu dört okul öğrencisini bulup sorguya çekmeleri emrini verdi. Ama çocuklar da böyle bir şey beklediklerinden kendilerini ortalıkta göstermiyorlardı; bütün gün pazarı arayan polis onları bulamadı. Akşam yaralı çocuk bir Burmalı doktora götürüldü. Doktor sol gözüne ezilmiş yapraklardan yapılmış zehirli bir merhem sürüp onu kör etmeyi başardı.

O akşam henüz geri dönmemiş olan Westfield ve Verrall dışındaki bütün Avrupalılar her zamanki gibi kulüpte toplandılar. Herkes keyifsizdi. Cinayetin üstüne bir de Ellis'e yapılan bu nedensiz saldırının gelmesi (herkes olayın böyle olduğunu kabul ediyordu) onları kızdırdığı kadar korkutmuştu da. Mrs. Lackersteen "Yataklarımızda öldürüleceğiz..." deyip duruyordu. Mr. Macgregor onu yatıştırmak için ayaklanma durumlarında Avrupalı hanımların her şey bitene kadar hapishanede kapalı tutulduklarını söyledi ama bu söylediği şey kadını pek rahatlatmış görünmüyordu. Ellis Flory'ye karşı saldırgan bir havadaydı, Elizabeth ise o hiç yokmuş gibi davranıyordu. Flory tartışmalarını tatlıya bağlamak gibi delice bir umutla kulübe gelmiş, kızın tavrı karşısında eskisinden de perişan bir duruma düşmüştü. Akşamın büyük bir kısmında kütüphanede

saklandı. Ancak akşam saat sekiz sularında herkes birkaç içkiyi mideye indirdikten sonra ortam biraz daha dostça olmaya başlayınca Ellis ortaya bir soru attı:

"Evlerimize birkaç *chokra* gönderip yemeklerimizi buraya getirtmeye ne dersiniz? Üstelik birkaç el de briç oynayabilirdik. Evde oturup bunalmaktan daha iyi olmaz mı?"

Eve gitmekten ödü kopan Mrs. Lackersteen bu öneriye hevesle atladı. Avrupalılar arada sırada geç saate kadar oturmak istediklerinde kulüpte yemek yerlerdi. İki chokra'yı çağırıp ne istediklerini söylediklerinde adamlar bir anda hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Söylediklerinden anlaşıldığına göre tepeye tırmanırlarsa Maxwell'inhayaletiyle karşılaşacaklarına emindiler. Onların yerine *mali* gönderildi. Adam yola çıktığı sırada Flory yine dolunaylı bir gece olduğunu fark etti - *frangipani* ağacının altında Elizabeth'i öptüğünden bu yana dört hafta geçmişti ama şimdi bu ona çok çok eskidenmiş gibi geliyordu.

"Briç masasına daha yeni oturmuşlardı. Mrs. Lackersteen yalnızca sinirleri çok gergin olduğu için kâğıtların yeniden dağıtılmasını istiyordu ki, çatıda bir gümbürtü duyuldu. Herkes irkilip yukarı baktı.

"Bir hindistan cevizi düştü," dedi Mr. Macgregor.

"Buralarda hiç hindistan cevizi ağacı yok," dedi Ellis.

Bir saniye sonra aynı anda birçok şey birden oldu. Çatıda çok daha yüksek bir gürültü duyuldu, petrol lambalarından biri kancasından koptu, Mrs. Lackersteen'in yanı başından geçerek yere düştü ve kırıldı. Mrs. Lackersteen imdat çığlıkları atarak geri kaçarken suratı bayat kahverengine dönmüş kâhya başı açık bir şekilde telaşla odaya daldı.

"Efendim, efendim! Kötü adamlar geldi! Hepimizi öldürecekler efendim!"

"Ne? Hangi kötü adamlar? Ne diyorsun sen?"

"Efendim, bütün köylüler dışarıda! Ellerinde koca sopalar ve *dah*'Iar var. Hepsi çevrede dans ediyorlar! Efendi'nin boynunu kesecekler!"

Mrs. Lackersteen kendini koltuğuna attı. Öyle kulak tırmalayıcı çığlıklar atıyordu ki kâhyanın sesi duyulmuyordu.

"Of, sus artık!" dedi Ellis ona dönüp keskin bir sesle. "Hepiniz dinleyin! Dinleyin şunu!"

Dışarıdan kızgın bir devin homurtuları gibi derin, tehlikeli bir uğultu geliyordu. Ayakta duran Mr. Macgregor bunu duyunca gerildi, burnuna düşen gözlüğünü aksi bir hareketle düzeltti.

"Ortalık karışıyor! Kâhya, lambayı yerden al. Miss Lackersteen, siz yengenizle ilgilenin. Bakın bakalım yaralanmış mı? Geri kalanlarınız benimle gelsin!"

Hepsi ön kapıya yürüdüler. Kapı kapalıydı, büyük olasılıkla kâhya kapatmıştı. Dolu gibi yağan küçük taşlar çarpıp yere düşüyorlardı. Mr. Lackersteen bu sesi duyunca durakladı, ötekilerin arkasına çekildi.

"Kahrolsun, çabuk birisi şu kapıyı kilitlesin!" diye bağırdı.

"Hayır, hayır!" dedi Mr. Macgregor. "Dışarı çıkmalıyız. Onlarla yüz yüze gelmemek öldürücü bir yanlış olur."

Kapıyı açtı, cesaretle merdivenlerin en yukarısında durdu. Patikada ellerinde sopaları ve *dah*'larıyla yirmi kadar Burmalı vardı. Çitin dışında yolun yukarısında, aşağısında ve meydana kadar uzanan alanda büyük bir kalabalık toplanmıştı. Ay ışığında siyah beyaz bir insan denizine benziyordu, en azından iki yüz kişi vardı, şurada burada kıvrık bir *dah'ın* parladığı görülüyordu. Ellis sakin bir şekilde, elleri ceplerinde Mr. Macgregor'un arkasına geçti. Mr. Lackersteen ortadan kaybolmuştu.

Mr. Macgregor susturmak için ellerini kaldırdı. "Bunun anlamı nedir?" diye bağırdı çok sert bir sesle.

Çığlıklar duyuldu, kriket topu büyüklüğünde birkaç kil topağı yoldan onların üzerlerine uçtu, neyse ki hiç kimseye çarpmadılar. Patikadaki adamlardan biri dönüp ötekilere elini salladı ve bağırarak henüz taş atmaya başlamayacaklarını söyledi. Sonra AvrupalIlarla konuşmak için öne çıktı. Yaklaşık otuz yaşlarında, sarkık bıyıklı, güçlü, hoş bir adamdı. Üzerinde bir fanila ve dizlerine inen bir *longyi* vardı:

"Bunun anlamı nedir?" diye yineledi Mr. Macgregor.

Adam neşeli bir sırıtışla ve pek de saygısızca olmayan bir tavırla yanıt verdi:

"Sizinle bir hesabımız yok *ming yi.* Biz kereste tüccarı Ellis (Ellit diyordu) için geldik. Bu sabah dövdüğü çocuk kör oldu. Ellit'i cezalandırmamız için bize teslim etmeniz gerekiyor. Geri kalanlarınıza bir şey olmayacak."

"Şu herifin yüzünü iyi hatırla," dedi Ellis omzunun üzerinden Flory'ye. "Sonradan bu yaptığı için yedi yıl içeri attıracağız onu."

Mr. Macgregor bir an için mosmor oldu. Öfkesinden neredeyse boğulacak gibi olmuştu. Epeybir süre konuşamadı ve konuşmaya başladığında da İngilizce konuşuyordu:

"Sen kiminle konuştuğunu sanıyorsun? Yirmi yıldır böyle bir küstahlık duymadım hiç! Hemen çekip gidin buradan yoksa askeri polisi çağıracağım."

"Biraz acele etseniz iyi olacak *ming yi.* Sizin mahkemelerinizde bizim için adalet olmadığını biliyoruz, onun için Ellit'i kendimiz cezalandırmak zorundayız. Onu buraya gönderin. Yoksa hepiniz bunun için pişman olacaksınız."

Mr. Macgregor yumruğuyla bir çiviye vuruyormuş gibi öfkeli bir hareket yaptı. "Git buradan seni itoğlu it!" diye bağırdı. Yıllardır ilk kez ağzından bir küfür çıkıyordu.

Yolun üzerinde gök gürültüsü gibi bir uğultu oldu, öyle bir taş yağmuru başladı ki patikadaki Burmalılar da içlerinde olmak üzere herkes bundan payını aldı. Taşlardan biri dosdoğru Mr. Macgregor'un yüzüne çarptı, neredeyse onu yere devirecekti. Avrupalılar aceleyle kapıyı kilitleyip arkasına barikat yaptılar. Mr. Macgregor'un gözlüğü kırılmış, burnu kanamaya başlamıştı. Lobiye döndüklerinde Mrs. Lackersteen'in isterik bir yılan gibi kanepede kıvrandığını, Mr. Lackersteen'in elinde boş bir şişeyle ne yapacağını bilmez bir şekilde odanın ortasında durduğunu gördüler. Kâhya bir köşede diz çökmüş haç çıkarıyor (o bir Katolik'ti), *ckokra'lar* ağlıyorlardı. Yalnızca Elizabeth çok solgun olmasına karşın sakin görünüyordu.

"Neler oldu?" diye haykırdı.

"İşler çorbaya döndü, olan bu!" dedi Ellis öfkeyle. Ensesini ovuyordu, taşlardan biri de ona gelmişti. "Her tarafı Burmalılar sarmış, taş atıyorlar. Ama sakin ol! Burmaklarda kapıyı kırıp içeri girecek cesaret yoktur."

"Hemen polisi çağırın!" dedi Mr. Macgregor. Konuşması zor anlaşılıyordu çünkü

mendilini burnuna dayamıştı.

"Yapamayız!" dedi Ellis. "Sen onlarla konuşurken ben tepelere bakıyordum. Lanet olasılar yolu kesmişler! Hiç kimse polis hatlarına ulaşamaz. Veraswami'nin binası adam dolu."

"Öyleyse beklemek zorundayız. Biraz bağırıp çağırdıktan sonra çekip gideceklerine emin olabiliriz. Sakinleşin biraz sevgili Mrs. Lackersteen, *lütfen* sakinleşin artık! Çok önemsiz bir tehlike bu."

Gelen seslere bakılırsa tehlike o kadar da önemsiz değildi. Artık kesintisiz bir gürültüye dönüşmüştü ve her yandan yüzlerce Burmalı oraya doğru akıyor gibiydi. Uğultu birden öyle bir düzeye yükseldi ki, ancak bağırarak konuştuklarında birbirlerini duyabilir oldular. Salonun bütün pencereleri kapalıydı, birileri böcekleri dışarıda tutmak için kullanılan çinko kepenkleri de içeriden çekip kapatmış ve kilitlemişti. Büyük bir şangırtıyla camlar birer birer kırıldılar, sonra her yandan aralıksız taş yağmaya başladı. Taş yağmuru ince ahşap duvarları kıracakmışçasına sarsıyordu. Ellis kepenklerden birini açıp öfkeyle kalabalığa bir şişe fırlattı, ama üzerine yağan bir düzine taş yüzünden kepengi hızla kapatmak zorunda kaldı. Burmalıların taş atmak, bağırmak ve duvarları yumruklamaktan başka bir planları yokmuş gibi görünüyordu, ama çıkardıkları korkunç gürültü ürkütücüydü. Avrupalılar başlangıçta biraz sersemlediler. Bütün bunlara neden olan Ellis'i suçlamak hiçbirinin aklına gelmiyordu; ortak tehlike bir süreliğine onları birbirlerine yakınlaştırmış gibiydi. Gözlüğü olmadığı için yarı körleşmiş olan Mr. Macgregor kafası karışmış bir şekilde odanın ortasında durmuştu. Sağında elini okşayan Mrs. Lackersteen, solunda dizinin dibinde ağlayan bir *chokra* vardı. Mr. Lackersteenyine ortalıktan kaybolmuştu. Ellis öfkeyle ayağını yere vuruyor, yumruğunu polis hatları yönünde sallıyordu.

"Nerede kaldı şu polis, ağzına s... ödlekleri?" diye bağırdı kadınlara hiç aldırmadan. "Niye ortaya çıkmıyorlar? Tanrım, böyle bir şans elimize yüz yılda bir geçer. Ah, şimdi elimizde on tane tüfek olsaydı, nasıl tepelerdik bütün bu piçleri!"

"Birazdan burada olurlar!" diye seslendi Mr. Macgregor. "Kalabalığın arasından geçmeleri birkaç dakikalarını alacaktır."

"Ama niye silahlarını kullanmıyor şu sefil it oğlu itler? Bir ateş açsalar bir

yığınını gebertebilirler. Of Tanrım, böyle bir şansı kaçırdığımızı düşünmek ne kötü!"

Bir kaya parçası çinko kepenklerden birini kırdı. Bir başkası onun açtığı delikten içeri girip bir 'Bonzo' resmine çarptı, sıçradı, Elizabeth'in dirseğine çarptı ve sonunda masanın üzerine düştü. Dışarıdan bir zafer uğultusu duyuldu, ardından çatıdan korkunç gümbürtüler gelmeye başladı. Çocuklardan bazıları ağaçlara tırmanıp çatıya atlamış, orada kaydırak oynayarak eğlenmeye başlamışlardı. Mrs. Lackersteen şimdiye kadarkileri gölgede bırakan bir çığlık attı. Bu öyle bir çığlıktı ki dışarıdaki uğultuyu bile bastırmıştı.

"Birileri şu lanet olası kart tavuğun boğazını sıksın!" diye bağırdı Ellis. "Birisi duysa burada domuz öldürülüyor sanacak. Bir şeyler yapmalıyız! Flory, Macgregor, buraya gelin! Bu kargaşadan kurtulmanın bir yolunu düşünmemiz gerekiyor!"

Artık sinirleri iyice bozulmuş olan Elizabeth ağlamaya başladı. Koluna çarpan taş canını acıtmıştı. Flory büyük bir şaşkınlıkla kızın onun koluna sımsıkı sarıldığını fark etti. Öyle bir anda bile bu davranış karşısında kalbi hızlı hızlı atmaya başladı. Bütün olayları oldukça ilgisiz bir şekilde izliyordu şimdiye kadar - gürültülerden biraz sersemlediği doğruydu ama pek korkmamıştı. Doğulu ların gerçekten tehlikeli olabileceklerini düşünmek ona her zaman çok zor gelmişti. Ancak Elizabeth'in elini kolunun üzerinde hissedince durumun ciddiyetini kavrayabildi.

"Ah, Mr. Flory, lütfen, lütfen bir şeyler düşünün! Yapabilirsiniz bunu, siz yapabilirsiniz! Ne olursa olsun, ama şu korkunç adamlar buraya girmesinler!"

"Eğer aramızdan biri polis hatlarına ulaşabilseydi!" diye homurdandı Mr. Macgregor. "Onları getirmek için bir İngiliz subayı gerek! Belki benim gitmeyi denemem gerekiyor."

"Aptal olma! Tek yapacağın şey kafanı koparttırmak olur!" diye bağırdı Ellis. "Eğer gerçekten de içeri girecek gibi görünmeye başlarlarsa ben giderim. Ama, of, böyle domuz gibi öldürülmek! Bu beni korkunç öfkelendiriyor! Polisi buraya getirebilsek bütün bu lanet kalabalığı gebertebileceğimiz! düşündükçe deli oluyorum!"

"Nehir kıyısı boyunca gidemez mi biri?" diye bağırdı Flory telaşla.

"Hiç umut yok! Yüzlercesi orada aşağı yukarı gidip geliyor. Sarıldık. Üç tarafımızda Burmalılar, bir tarafımızca nehir var!"

"Nehir!"

Çok göz önünde olduğu için herkesin gözden kaçırdığı şu parlak düşüncelerden biri gelmişti Flory'nin aklına.

"Nehir! Elbette! Bir çırpıda polis hatlarına kolayca ulaşabiliriz. Görmüyor musunuz?"

"Nasıl?"

"Nasıl olacak, nehirden - suyun içinden! Yüzerek!"

"Ah, akıllı adam!" diye bağıran Ellis, Flory'nin omzuna vurdu. Elizabeth kolunu sıktı ve sevinçten neredeyse dans etmeye başladı. "İstersen ben gideyim!" diye bağırdı Ellis, ama Flory başını olumsuz anlamda salladı. Ayakkabılarını çıkarmaya başlamıştı bile. Kaybedecek hiç zaman olmadığı ortadaydı. Burmalılar şimdiye kadar aptal gibi davranmışlardı, ama eğer içeri girmeyi başarırlarsa neler olabileceğini söylemek olanaksızdı. İlk andaki korkusunu yenen kâhya çayıra açılan pencereyi aralayıp kendini göstermeden dışarıya baktı. Çayırda çok az sayıda Burmalı vardı. Kulübün arkasını kollama gereği duymamışlardı, nehrin kaçışı engellediğini düşünüyorlardı.

"Çayırdan aşağıya doğru deli gibi koş!" diye bağırdı Ellis, Flory'nin kulağına. "Seni gördükleri zaman kesinlikle kaçışacaklardır."

"Polislere hemen ateş açmaları emrini ver!" diye seslendi Mr. Macgregor yan taraftan. "Sana bu konuda yetki veriyorum."

"Söyle de aşağı nişan alsınlar! Başlarının üzerinden ateş etmek yok. Öldürmek için ateş etsinler. Bir kere de cesur davransınlar!"

Flory verandadan aşağı atladı. Sert toprağa düşünce bacağını incitmişti ve nehir kıyısına on metre kadar vardı. Ellis'in söylemiş olduğu gibi Burmalılar onun aşağı doğru topallayarak koştuğunu görünce bir an için irkildiler. Arkasından birkaç taş geldi ama kimse peşine takılmadı - kuşkusuz yalnızca kaçmaya çalıştığını düşünüyorlardı ve parlak ay ışığında onun Ellis olmadığını da kolayca görebiliyorlardı. Bir an sonra çalıların arasından geçip kendini suya atmıştı.

Önce derine gömüldü, korkunç nehir çamuru onu yakalamış aşağı çekiyordu. Dizine kadar batmıştı. Onun için kendini kurtarması biraz zaman aldı. Su yüzüne çıktığında ağzının kenarında bira köpüğü gibi ılık bir köpük vardı ve süngerimsi bir şey boğazından aşağı kayıyor, soluk almasını engelliyordu. Bu bir susümbülü filiziydi. Filizi tükürmeyi başardığında hızlı akıntının onu şimdiden yirmi yarda sürüklediğini fark etti. Burmalılar amaçsız bir şekilde kıyıda ileri geri koşuyor, çığlıklar atıyorlardı. Gözleri suyla aynı düzeyde olduğu için Flory kulübü kuşatan kalabalığı göremiyordu; ama onların derin, şeytansı gürlemelerini duyabiliyordu. Bu sesler suyun içinde sahilde olduğundan da daha yüksek duyuluyordu. Askeri polis hatlarının karşısına geldiğinde kıyıda neredeyse tek bir insan bile yokmuş gibi görünüyordu. Akıntıyı yenmeyi başarıp kıyıya yanaştı, ama sol çorabını yutan bataklıktan kendini kurtarması oldukça zor oldu. Kıyının biraz aşağısında iki yaşlı adam bir çitin kenarında oturmuş, sanki yüz mil ötede bir ayaklanma olmamış gibi çit kazıklarını onarmakla uğraşıyorlardı. Flory sürünerek karaya çıktı, çitin üzerine tırmanıp atladı ve ıslak pantolonunun ağırlığıyla zorlanarak ay ışığında bembeyaz aydınlanmış toplantı alanına doğru koşmaya başladı. Sağ taraftaki ahırlarda Verrall'in atları panik içinde zıplıyorlardı. Flory koşarak yola çıktı ve ne olduğunu gördü.

Askeri ve sivil bütün polisler, yani yaklaşık yüz elli adam yalnızca sopalarla kalabalığa arkadan saldırmış ve tümüyle kuşatılmışlardı. Kalabalık öylesine yoğundu ki vızıldayarak uçuşan dev bir arı sürüsüne benziyordu. Her yanda Burmalı yığınları tarafından kuşatılmış, öfkeyle ama çaresiz bir şekilde debelenen polisler görülüyordu. Öyle sıkışıklardı ki sopalarını kımıldatamıyorlardı bile. Üç ya da dört dilden korkunç küfürler duyuluyor, havada toz bulutları uçuşuyordu. Kadife çiçeklerinin kokusuna karışan boğucu ter kokusu her yanı sarmıştı -ama hiç kimse ciddi bir yara almamış gibi görünüyordu. Belki de Burmalılar ateş edilmesini kışkırtmamak için *dah*'larını kullanmıyorlardı. Flory kalabalığın arasına dalar dalmaz ötekiler gibi yutuldu. Bir insan bedenleri denizi üzerine kapandı, onu sağa sola fırlattı, kaburgalarına çarptı ve hayvanlara özgü sıcağıyla onu boğdu. Durum öylesine saçma ve gerçek dışıydı ki, kurtulmak için çırpınırken kendini rüyadaymış gibi hissediyordu. Bütün ayaklanma en başından bir saçmalıktı ve işin en saçma yanı isteseler onu öldürebilecek olan Burmalilarm şimdi onu aralarında bulunca ne yapacaklarını bilemez duruma gelmeleriydi. Kimileri yüzüne karşı küfürler savuruyor, kimileri itip kakıyor, ayağına basıyor, kimileri beyaz olduğu için ona yol açmaya çalışıyordu. Flory canını kurtarmak için mi dövüştüğünü, yoksa yalnızca kalabalığın arasından kendine yol açmaya mı çalıştığını bilemiyordu. Uzun bir süre kolları iki yanına yapışmış, çaresiz bir şekilde yerinden kımıldayamadı,

sonra kendisinden çok daha güçlü, tıknaz bir Burmalıyla güreştiğini fark etti. Sonra bir düzine adam bir dalga gibi üzerine yuvarlandı ve onu kalabalığın içlerine doğru çekti. Birden sağ ayak başparmağında dayanılmaz bir ağrı hissetti - çizmeli biri ayağına basmıştı. Bu askeri polis komiserlerinden biriydi. Şişman, bıyıklı bir adamdı, *pagri*'sini kaybetmişti. Adam bir Burmalıyı boynundan yakalamış yüzünü yumruklamaya çalışırken çıplak, kel kafasından ter damlaları yuvarlanıyordu. Flory kolunu adamın ensesine atıp onu düşmanından uzaklaştırmayı başardığında kulağına bağırmaya başladı. O anda Urdu dilinden aklına hiçbir şey gelmediği için Burmaca bağırıyordu:

"Niçin ateş açmadınız?"

Uzun bir süre adamın ne yanıt verdiğini duyamadı. Sonra sözleri anladı:

"Hukm ne aya - Kimse bana emir vermedi!"

"Budala!"

Tam o anda yeni bir grup adam onlara doğru sürüklendi ve birkaç dakika daha kıpırdayamaz duruma geldiler. Flory polisin cebinde bir düdük olduğunu ve ona ulaşmaya çalıştığını fark etti. Sonunda düdüğü çıkaran adam kulak tırmalayıcı bir şekilde öttürmeye girişti, ama açıklık bir alana çıkmadıkça adamları toplama şansları yoktu. Kalabalığın içinden sıyrılmaya çalışmak korkunç bir çaba gerektiriyordu - yapışkan bir denizde boynuna kadar gömülmüş gibi bir duyguydu bu. Zaman zaman Flory'nin kolları ve bacakları yorgunluktan öylesine tükeniyordu ki kendini yeniden kalabalığa bırakıyor ve içerilere doğru çekilmeye karşı koyamıyordu. Sonunda kendi çabalarından çok, kalabalığın doğal akışı sayesinde kendini açık bir yere fırlatılmış buldu. Biraz önceki polis, on-on beş *sepoy* ve bir de Burmalı polis müfettişi de buraya ulaşabilmişti. *Sepoy'ların* çoğu yorgunluktan yere yığılmışlardı. Ayakları ezildiği için topallıyorlardı.

"Haydi, kalkın ayağa! Hemen yerinize koşup silahlarınızı ve cephanelerinizi alın."

Flory doğru dürüst Burmaca bile konuşamayacak bir durumdaydı ama adamlar onu anladılar, zorlanarak da olsa polis hatlarına koşmaya başladılar. Flory kalabalık kendi üzerine dönmeden oradan uzaklaşmak için polislerin peşine takıldı. Kapıya ulaştığında sepoy'lar silahlarını almış geri dönüyorlardı ve şimdiden ateş etmek için hazırlanmaya başlamışlardı.

"Sahip emir verecek!" dedi komiser soluk soluğa.

"Hey sen!" diye müfettişe seslendi Flory. "Hindustani konuşabilir misin?"

"Evet efendim."

"Onlara yüksekten, insanların başlarının üzerinden ateş etmelerini söyle. En önemlisi de aynı anda, hep birlikte ateş etmeleri. Bunu iyi anlasınlar."

Hintçesi Flory'ninkinden bile kötü olan şişko müfettiş konuşmaktan çok el hareketleriyle, eğilip kalkarak istenilenin ne olduğunu açıkladı. *Sepoy*'Iar silahlarını doğrulttular. Bir gümbürtü koptu, tepelerde yankılandı. Flory bir an için emrinin dinlenmemiş olduğunu düşündü çünkü önlerindeki kalabalığın neredeyse tamamı saman yığınları gibi yere devrildi. Aslında yalnızca panik içinde kendilerini yerlere atmışlardı. *Sepoy*'Iar ikinci bir atış daha yaptılar, ama buna gerek yoktu. Kalabalık yatağını değiştiren bir nehir gibi kulübe doğru akmaya başlamıştı bir anda. Yolun üzerine döküldüler, silahlı adamların yollarını kestiğini görünce geri çekilmeye çalıştılar, bunun üzerine öndekilerle arkadan gelenler arasında yeni bir çatışma oldu; sonunda bütün kalabalık dışarı doğru taşarak yavaş yavaş meydana doğru yayılmaya başladı. Flory ve *sepoy*'Iar geri çekilen kalabalığın peşinde kulübe doğru ilerliyorlardı. Çevreleri kuşatılmış polisler birer ikişer kalabalıktan sıyrılıyorlardı. *Pagri*Ieri düşmüş, başlarına doladıkları *putee*Ieri arkalarından sürünerek geliyorlardı, ama birkaç sıyrık ve ezikten başka yara almamışlardı. Sivil polisler birkaç tutukluyu sürükleyerek götürüyorlardı. Kulüp binasına ulaştıklarında Burmaklar dışarı doğru akmayı sürdürüyorlardı. Çitin arasındaki bir açıklıktan zarif bir şekilde atlayan ceylanlar gibi genç adamlardan oluşan bitmez tükenmez bir sıra oluşmuştu. Flory'ye hava giderek daha karanlık oluyormuş gibi geliyordu. Kalabalığın arkalarında beliren küçük, beyaz giysili bir figür kendini Flory'nin kollarına attı. Bu Dr. Veraswami'ydi. Boyunbağı yırtılmış ama mucizevi bir şekilde gözlüğüne bir şey olmamıştı.

"Doktor!"

"Of dostum! Of, öyle tükendim ki!"

"Burada ne yapıyorsun? Bu kalabalığın tam ortasında miydin?"

"Onları yatıştırmaya çalışıyordum dostum. Siz gelene kadar bu imkânsızdı. Ama en azından bir adam bunun izini taşıyor sanırım!"

Sıyrıklarını görebilmesi için küçük yumruğunu Flory'ye uzattı. Ama şimdi gerçekten çok karanlıktı. Aynı anda Flory arkasında burundan gelen bir ses duydu:

"Evet, Mr. Flory, demek şimdiden her şey bitti! Her zamanki gibi tavada küçük bir kıpırdaşma. Siz ve ben onlara biraz fazla geldik - ha ha!"

Bu, U Po Kyin'di. Elinde koca bir sopa, kemerine sıkıştırılmış bir tabancayla savaşçı bir havayla onlara doğru geliyordu. Üzerindeki yatak giysileri -kolsuz bir fanila ve Shan pijamaları- evinden büyük bir telaşla dışarı fırlamış izlenimini yaratmak için özenle seçilmişti. Tehlike geçene kadar ortaya çıkmamıştı, şimdi de bu olaydan kendine düşebilecek payı kapmaya geliyordu.

"Çok akıllıca bir işti, efendim!" diye ekledi coşkuyla "Bakın nasıl tepeye doğru kaçıyorlar! Onları tam bir bozguna uğrattık."

"Biz!" dedi öfkesinden soluğu kesilen Doktor.

"Ah sevgili Doktor! Sizin burada olduğunuzu görmemiştim. Nasıl oldu da siz de bu kavgaya karıştınız? O çok değerli yaşamınızı tehlikeye attınız demek? Kim inanırdı böyle bir şey olacağına?"

"Ama sizin buraya gelmeniz epey uzun sürdü!" dedi Flory kızgın bir sesle.

U Po Kyin, "Neyse efendim, onları dağıtmış olmamız yeterli," dedikten sonra Flory'nin sesinin tonundan dolayı biraz hoşnutsuz bir havayla ekledi: "Ama görünüşe bakılırsa Avrupalıların evlerine doğru gidiyorlar. Korkarım yollarının üzerinde biraz da yağma yapmayı düşüneceklerdir."

Adamın yüzsüzlüğüne hayran olmak gerekirdi. Uzun bastonunu kolunun altına sıkıştırmış, neredeyse buyurgan bir tavırla Flory'nin yanında yürüyordu. Bu sırada Doktor nasıl olduğunu bilemeden arkada kalmıştı. Kulüp kapısına geldiklerinde üçü de durakladılar. Şimdi ortalık olağanüstü karanlıktı, ay da gözden kaybolmuştu. Gökyüzünün aşağılarında zorlukla görülen siyah bulutlar bir kurt sürüsü gibi doğuya doğru koşuşuyorlardı. Tepeden önünde toz ve ince bir su buharı sürükleyen, neredeyse soğuk denebilecek bir rüzgâr esti. Birden yoğun bir nem kokusu duyuldu. Rüzgâr hızlandı, ağaçlar hışırdadı, dalları sertçe sağa sola sallanmaya başladı, tenis kortunun yanındaki büyük *frangipani* ağacı minik çiçeklerden oluşmuş bir bulutun içinde kaldı. Üç adam da dönüp aceleyle kendilerine sığınacak bir yer bulmak için koşmaya başladılar. Doğulular evlerine

gittiler, Flory de kulübe. Yağmur yağmaya başlamıştı.

23

Ertesi sabah kasaba pazartesi sabahları bir katedral ne kadar sessiz olursa o kadar sessizdi. Bir ayaklanmadan sonra genellikle böyle olurdu. Bir avuç tutuklunun dışında kulüp saldırısıyla herhangi bir şekilde ilgili olabilecek herkesin başka yerde olduğunu kanıtlayacak su götürmez tanıkları vardı. Kulüp bahçesi üzerinden bir bizon sürüsü geçmiş gibi görünüyordu, ama evler yağmalanmamıştı ve elinde bir viski şişesiyle bilardo masalarından birinin üzerinde sızmış olarak bulunan Mr. Lackersteen dışında Avrupalılarbir kayıp vermemişlerdi. Westfield ve Verrall sabah erkenden geldiler, Maxwell'in katillerini tutukladılar; ya da en azından Maxwell cinayeti yüzünden asılacak iki adam yakaladılar. Ayaklanma haberlerini duymuş olan Westfield'in keyfi kaçmış ama durumu kabullenmişti. İşte yine olmuştu - şöyle adam gibi bir ayaklanma çıkmış ama bastırmaya yetişememişti! Görünüşe bakılırsa kader onun asla bir adam öldürmesine izin vermeyecekti. Çok üzücüydü bu. Verrall'in bu konudaki tek yorumu Flory'nin (bir sivilin) askeri polise emir verme hakkını kendinde bulmasının 'lanet bir kendini bilmezlik' olduğuydu.

Bu arada yağmur durmaksızın yağıyordu. Flory uyanıp da yağmurun çatıyı dövdüğünü duyar duymaz giyindi ve peşinde Flo ile dışarı fırladı. Evlerden görünmeyecek bir yere gelince giysilerini çıkardı, çıplak bedenini yağmura bıraktı. Büyük bir şaşkınlık içinde bir önceki gece her yanının çürüklerle kaplanmış olduğunu gördü; ama yağmur üç dakika içinde bütün isilikleri yıkayıp temizlemişti. Yağmur suyunun bu iyileştirici gücü harika bir şeydi. Flory sırılsıklam olmuş, gıcırdamaya başlamış ayakkabılarıyla, Terai şapkasının kenarından ensesine sel gibi sular akarak Dr. Veraswami'nin evine doğru yürüdü. Gökyüzü çok ağırlaşmıştı, meydan boyunca sayısız küçük fırtınalar süvari bölükleri gibi birbirini kovalıyordu. Yoldan Burmalılar geçiyordu; kafalarındaki kocaman hasır şapkalarla fıskiyelerin başındaki her yanlarından sular fışkıran bronz tanrı heykellerine benziyorlardı. Bir derecikler ağı şimdiden yolun üzerindeki taşları sürükleyip götürmüştü. Flory oraya vardığında Doktor eve yeni dönmüş, veranda parmaklığında ıslak şemsiyesini silkelemekle uğraşıyordu. Heyecanla Flory'yi selamladı.

"Yukarı gelin Mr. Flory, hemen yukarı gelin! Tam zamanında geldiniz. Ben de bir şişe Eski Tommy cini açmak üzereydim. Yukarı gelin de Kyauktada kurtarıcısının sağlığına bir içki içeyim!"

Uzun uzun konuştular. Doktor tam bir zafer havasına girmişti. Görünüşe bakılırsa dün gece olanlar onun sorunlarını neredeyse mucizevi bir şekilde ortadan kaldırmıştı. U Po Kyin'in entrikaları bozulmuştu. Doktor artık onun elinde değildi - aslında durum artık tam tersiydi. Doktor bunları Flory'ye açıkladı.

"Anlıyorsunuz ya dostum, bu ayaklanma -daha doğrusu sizin ayaklanma sırasında gösterdiğiniz soylu davranış- U Po Kyin'in programının çok dışındaydı. O şu *sözde* isyanı başlatmış ve bunu bastırmak ona ün sağlamıştı. Daha başka bir ayaklanmanın yalnızca ününü artırmaya yarayacağını hesaplıyordu. Bana söylenenlere göre MaxwelFin ölümünü duyduğunda gerçekten de öyle neşelenmiş ki bu kadarı" -Doktor parmaklarını şıklattı- "neydi o aradığım sözcük?"

"Ahlaksızca?"

"Ah evet, ahlaksızcaydı. Gerçekten dans etmeye bile kalkışmış -böyle bir manzarayı gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz?- ve şöyle diyormuş: 'En azından böylece benim isyanımı ciddiye alırlar!' İşte, insan yaşamına saygısı bu kadar. Ama şimdi zaferinin sonu geldi. Bu son ayaklanma yolun ortasında onun ayağını kaydırdı."

"Nasıl?"

"Çünkü, görmüyor musunuz, ayaklanmayı bastırma onuru onun değil, sizin payınıza düştü! Ben de sizin dostunuz olarak tanınıyorum. Denebilir ki sizin zaferinizin ışığı benim üzerime de düşüyor. Günün kahramanı âz değil misiniz? Gece kulübe döndüğünüzde dostlarınız sizi kucak açmış beklemiyorlar mıydı?"

"İtiraf etmeliyim ki öyle yaptılar. Bu benim için çok yeni bir şey. Mrs. Lackersteen yanımdan hiç ayrılmadı. Artık bana *'Sevgili* Mr. Flory' diyor. Ellis'e de çok kötü davranıyor. Ona kart tavuk dediğini ve boğazlanan bir domuz gibi çığlık atmayı kesmesini istediğini unutmamış."

"Ah, Mr. Ellis'in zaman zaman biraz aşırı vurgulu konuştuğunun ben de farkındayım."

"Yağın içindeki tek sinek polise kalabalığın üstüne değil de başlarının üzerine ateş etmelerini söylemiş olmam. Görünüşe bakılırsa bu hükümetin düzenlemelerine uymayan bir şeymiş. Ellis bu konuda biraz kızgın. 'Niçin eline

fırsat geçmişken şu piçlerden birkaçını zımbalamalarını söylemedin?' diyor. Ona böyle yaparlarsa kalabalığın arasına karışmış olan polisleri de vurabileceklerini söyledim; ama nasıl olsa o polislerin de karalardan olduğunu söylüyor. Her neyse, bütün günahlarım bağışlandı. Macgregor Latince bir şeyler bile söyledi - sanırım Horace'dandı."

Yaklaşık yarım saat sonra Flory kulübe gitmek için oradan ayrıldı. Mr. Macgregor'u görüp Doktor'un seçilmesi işini karara bağlamaya söz vermişti. Artık bunu yapmak hiç zor olmayacaktı. Bu saçma ayaklanma unutulana kadar ötekiler onun ağzının içine bakacaklardı; şimdi kulübe gidip Lenin üzerine bir konuşma yapsa bunu bile dinlemeye hazırlardı. Güzel bir yağmur yağıyor, onu tepeden tırnağa ıslatıyor, burun deliklerine toprak kokusu dolduruyor, kurak ayların acısını unutturuyordu. Harap olmuş bahçeyi geçti. Bahçede bir *mali* yere eğilmiş, çıplak sırtını döven yağmurun altında zinyaların çukurlarını çapalıyordu. Neredeyse bütün çiçekler ayaklar altında kalıp ezilmişti. Elizabeth yan verandada duruyordu, neredeyse onu bekliyor gibiydi. Şapkasını çıkarıp siperinde biriken suları yere döktü ve kızın yanına doğru yürüdü.

"Günaydın," derken sesini yükseltmişti çünkü alçak tavana yağan yağmur büyük bir gürültü çıkarıyordu.

"Günaydın! Gökyüzü yere iniyormuş gibi değil mi? Şakır şakır yağmur yağıyor!"

"Aa, bu gerçek yağmur sayılmaz. Temmuzu bekle. Bütün Bengal Körfezi taksit taksit üzerimize dökülecek."

Sanki mutlaka her karşılaşmalarında havadan söz etmek zorundaydılar. Yine de kızın yüzü bu sıradan sözlerden çok farklı bir şey söylüyordu. Dün geceden bu yana davranışları çok değişmişti. Flory cesaret buldu:

"Taşın çarptığı yer nasıl oldu?"

Elizabeth kolunu uzatıp Flory'nin tutmasına izin verdi. Üzerinde kibar, hatta alçak gönüllü bir hava vardı. Flory dün geceki serüvenin sonunda onun gözünde neredeyse bir kahraman olduğunu anlıyordu. Her şeyi, hatta Ma Hla May'i bile bağışlamıştı çünkü doğru anda cesaret göstermişti. Tıpkı buffalolarda ve leoparda olduğu gibi. Yüreği hızla çarpıyordu. Elini kızın kolundan aşağı kaydırıp elini yakaladı.

"Elizabeth..."

"Birileri görecek!" diye elini çekti kız. Ama kızgın değildi.

"Elizabeth, sana söylemek istediğim bir şey var. Sana cangıldan yazdığım mektubu hatırlıyor musun? Hani biz... yani birkaç hafta önce demek istiyorum."

"Evet."

"Mektupta ne dediğimi hatırlıyor musun?"

"Evet. Üzgünüm, mektuba cevap vermedim. Yalnızca..."

"O zamanlar cevap vermeni umamazdım. Ama yalnızca sana o söylediklerimi hatırlatmak istedim."

Mektupta elbette yalnızca onu çok sevdiğini -ama yeterince ateşli bir şekilde-ve ne olursa olsun her zaman da seveceğini söylemişti. Yüz yüze duruyorlardı, birbirlerine çok yaklaşmışlardı. Birden içinden gelen bir duyguyla -bu o kadar çabuk oluvermişti ki sonradan böyle bir şeyin gerçekten olduğuna inanmak bile ona zor gelmişti- kızı kollarına alıp kendine çekti. Kız bir an için boyun eğdi, Flory'nin yüzünü kendisine doğru kaldırıp onu öpmesine izin verdi; sonra aniden geri çekilip başını salladı. Belki birilerinin göreceğinden korkmuştu, belki yalnızca Flory'nin bıyıkları yağmurdan ıslanmış olduğu için böyle yapmıştı. Başka hiçbir şey söylemeden Flory' nin kollarından sıyrılıp aceleyle kulübe girdi. Yüzünde acı ve utanç vardı; ama kızgın görünmüyordu.

Flory daha yavaş adımlarla kızın peşinde yürüyüp kulübe girdi ve MacgregorTa karşılaştı. Macgregor'un keyfi çok yerindeydi. Flory'yi görür görmez içten bir çığlık kopardı: "İşte, kahramanımız geliyor!" Ve sonra daha ciddi bir havada onu tebrik etmeye girişti. Flory bu fırsattan yararlanıp Doktor'la ilgili birkaç şey söyledi. Ayaklanmada Doktor'un nasıl kahramanca davrandığını gösteren çok canlı bir tablo çizdi. "Kalabalığın tam ortasındaydı, bir kaplan gibi dövüşüyordu vb. vb..." Aslında çok fazla abartmıyordu çünkü Doktor gerçekten yaşamını tehlikeye atmıştı. Macgregor da ötekiler de bunu duyduklarında çok etkilendiler. Her zaman tek bir Avrupalının tanıklığı bir Doğuluya kendi yurttaşlarından bin tanesinin tanıklığından daha çok yarar sağlar; ve o anda Flory'nin görüşlerinin belli bir ağırlığı vardı. Doktor'un konumu yeniden sağlamlaşmıştı artık. Kulübe seçileceğine kesin gözüyle bakılıyordu.

Bununla birlikte son karar verilmedi, çünkü Flory kampa geri dönüyordu. Aynı akşam yola çıktı ve bütün gece yürüdü. Ayrılmadan önce Elizabeth'i bir kez daha görememişti. Şimdi artık cangılda yolculuk etmek çok güvenliydi çünkü başarısız ayaklanmanın bittiği ortadaydı. Yağmurlar başladıktan sonra genellikle pek ayaklanma sözü edilmezdi - Burmalılar çift sürmekle uğraşıyorlardı, ayrıca su basmış tarlalar çok sayıda insanın geçebilmesine uygun değildi. Flory on gün sonra, pederin altı haftada bir yaptığı ziyaret sırasında Kyauktada'ya geri dönecekti. Aslına bakılırsa hem Elizabeth hem de Verrall oradayken Kyauktada'ya dönmeyi canı istemiyordu. Yine de gariptir ki bütün acı duyguları -önceden ona işkence eden, iç gıcıklayıcı, ruhunu karıştıran haset- kızın onu bağışladığını öğrenir öğrenmez silinip gitmişti. Şimdi aralarındaki tek engel Verrall'di. Elizabeth'i Verrall'in kollarında düşünmek bile onu pek rahatsız etmiyordu çünkü ne olursa olsun bu ilişkinin bitmek zorunda olduğunu biliyordu. Verrall'in Elizabeth'le hiçbir zaman evlenmeyeceği çok kesindi; Verrall'in türünden genç adamlar uzak bir Hindistan merkezinde rastladıkları beş parasız kızlarla evlenmezlerdi. Elizabeth'le yalnızca gönül eğlendiriyordu. Çok yakında Verrall tarafından terk edilince kız da ona, Flory'ye dönecekti. Bu yeterliydi, umduğundan bile çok daha iyiydi böylesi. Gerçek sevgide kimi zaman dehşet verici olabilen bir alçak gönüllülük vardır.

U Po Kyin deli gibi öfkeliydi. Rezil ayaklanma onu habersiz yakalamıştı ve o böyle habersiz yakalanmaya alışık değildi. Planlarının makinesine bir avuç çakıl taşı atılmış gibi olmuştu. Doktor'u gözden düşürme işine en baştan başlaması gerekiyordu yeniden. Başlamıştı da zaten. Hla Pe iki gün boyunca işe gitmeyip - bu kez de bronşitti- bir yığın yeni imzasız mektup yazdı. Doktor oğlancılıktan hükümetin posta pullarını çalmaya varıncaya kadar bütün suçlarla suçlanıyordu. Nga Shwe O'nun kaçmasına yardımcı olan gardiyan mahkemeye çıkmıştı. U Po Kyin tanıklara rüşvet vermek için iki yüz rupi harcama yaparak onun suçsuz çıkmasını sağladı. Mr. Macgregor'a kaçışı asıl planlayanın Dr. Veraswami olduğunu, suçu çaresiz gardiyanlara yıkmaya çalıştığını ayrıntılı bir biçimde kanıtlayan mektuplar yağdı. Yine de sonuçlar hiç umut verici değildi. Mr. Macgregor'un komisyona yazdığı gizli mektubu buharla açıp okuduğunda U Po Kyin mektubun tonunu öyle endişe verici buldu ki -Mr. Macgregor ayaklanma gecesi Doktor'un 'çok güvenilir bir davranış sergilediğini' yazıyordu- savaş konseyini toplantıya çağırdı.

"Zorlu bir çıkış yapma zamanı geldi," dedi ötekilere. Kahvaltıdan önce ön verandada toplanmışlardı. Ma Kin oradaydı, Ba Sein ve Hla Pe de. Bu sonuncu on sekiz yaşında, aydınlık yüzlü, umut verici bir delikanlıydı, tavırlarından

yaşamda başarılı olacağı şimdiden belli oluyordu.

"Gelip gelip duvara tosluyoruz," diye sözlerini sürdürdü U Po Kyin, "ve bu duvar Flory. Bu sefil korkağın dostunun arkasında duracağı kimin aklına gelirdi? Ama durum böyle. Veraswami'nin arkasında bu destek oldukça çaresiziz."

"Kulüp kâhyasıyla konuşuyordum efendim," dedi Ba Sein. "Bana Mr. Ellis'in ve Mr. Westfield'in hâlâ Doktor'un Kulüp'e seçilmesini istemediklerini söyledi. Sizce şu ayaklanma meselesi unutulur unutulmaz yeniden Flory ile kavga etmeye başlamazlar mı?"

"Elbette kavga edecekler, onlar her zaman kavga ederler. Ama bu arada vereceği zararı vermiş olur. Adamın seçildiğini düşünün bir! Sanırım böyle bir şey olursa öfkeden ölürüm. Hayır, geriye tek bir hareket kaldı. Flory'nin kendisine vurmalıyız!"

"Flory'ye mi efendim! Ama o bir beyaz adam!"

"Umurumda değil. Bundan önce de beyaz adamlara zarar verdiğim oldu. Bir kere Flory'yi gözden düşürdük mü bu Doktor'un da sonu demektir! Onu öyle bir utandıracağım ki bir daha kulüpte yüzünü göstermeye cesaret edemeyecek!"

"Ama efendim! O bir beyaz! Onu neyle suçlayacağız? Bir beyaza karşı söylenenlere kim inanır?"

"Sen stratejiden hiç anlamıyorsun Ko Ba Sein. Beyaz bir adam suçlanmaz, onun eylem sırasında yakalanması gerekir. Herkesin önünde rezil edilir, hem de *inflagrante delicto (suçüstü).* Buna nereden başlayacağımızı bulacağım şimdi. Ben düşünürken sessiz olun."

Bir duraklama oldu. U Po Kyin küçük ellerini arkasında kavuşturup kalçalarının doğal platosu üzerine dayayarak bir şekilde ayakta durmuş dışarıdaki yağmura bakıyordu. Ötekiler verandanın ucunda, beyaz bir adama saldıracağını söylediği için neredeyse korkuyla onu seyrediyor ve kendilerini çok aşan bu duruma ustaca bir darbe atmasını bekliyorlardı. Bu, birazcık tanıdık bir tabloya (galiba Meissioner'indi) benziyordu. Moskova önlerinde Napolyon ayakta haritalarını incelerken mareşalleri ellerinde sivri şapkalarıyla sessizce onu bekliyorlardı bu tabloda. Ama elbette U Po Kyin duruma Napolyon'dan çok daha hâkimdi. İki dakika içinde planı hazırdı. Döndüğünde geniş yüzü aşırı bir neşeyle dolup taşıyordu. U Po Kyin'in dans ettiğini söylerken Doktor yanılıyordu; U Po Kyin'in

bedeni dans etmek için tasarlanmamıştı; ama eğer öyle tasarlanmış olsaydı o anda dans ediyor olurdu.

Ba Sein'i yanına çağırdı, birkaç saniye kulağına bir şeyler fısıldadı.

"Sanırım doğru hareket bu olacak, öyle değil mi?" diye bitirdi sözlerini.

Ba Sein istemeye istemeye sırıtmaya başlamıştı. Yüzünde geniş, şaşkın bir gülümseme belirdi.

"Elli rupinin bütün masrafları karşılaması gerek," diye ekledi U Po Kyin neşe içinde.

Plan ayrıntılarıyla açıklandı. Ötekiler planı anladıklarında çok ender gülen Ba Sein ve ruhunun derinliklerinde bunları onaylamayan Ma Kin de aralarında olmak üzere hepsi kendilerini tutamayıp kahkahalar atmaya başladılar. Plan gerçekten de karşı konulamayacak kadar güzeldi. Dâhice bir plandı bu.

Bütün bu süre boyunca yağmur yağıyor, yağıyordu. Flory'nin kampa dönüşünün ertesi günü hiç durmadan otuz sekiz saat boyunca yağmur yağdı. Zaman zaman İngiliz yağmurları gibi yavaşlıyor, zaman zaman sanki bulutlar bütün okyanusu emmiş de şimdi çağlayanlar gibi yeryüzüne boşaltıyordu. Birkaç saat sonra çatıdaki yağmur tıkırtıları çıldırtıcı bir duruma geldi. Yağmur durduğu zamanlar güneş her zamanki gibi öfkeyle parlamaya başlıyor, çamurlar kuruyup çatlıyor, vücudu yeniden isilikler sarıyordu. Yağmur başlar başlamaz sürülerle uçan böcek kozalarından dışarı çıkmışlardı; evlere doluşan, yemek masasının üzerini pisletip yemekleri yenilmez hale getiren kokulu böcekler inanılmaz çoktu ve her yeri kaplamışlardı. Verrall ve Elizabeth yağmurun çok şiddetli olmadığı akşamlarda at binmeyi sürdürüyorlardı. Verrall için bütün iklimler aynıydı ama midillilerinin çamurla kaplandığını görmekten hoşlanmıyordu. Yaklaşık bir hafta daha geçti. Aralarında hiçbir şey değişmedi -öncekine göre birbirlerine ne daha yakın ne daha uzaktılar. Hâlâ gizliden gizliye beklenen evlenme teklifi yapılmamıştı. Sonra endişe verici bir olay oldu. Haberi kulübe getiren Mr. Macgregor olmuştu; Verrall Kyauktada'dan ayrılıyordu; Kyauktada'da askeri polis bulundurulmasına karar verilmişti, ama Verrall'in yerine başka birisi gelecekti ve ne zaman geleceğini hiç kimse kesin olarak bilmiyordu. Elizabeth korkunç bir bekleyişe girdi. Gerçekten de eğer Verrall buradan gidecekse çok yakında kesin bir şeyler söylemesi gerekmiyor muydu? Ona soru soramazdı - gerçekten gidip gitmediğini sormaya bile cesaret edemiyordu; tek yapabileceği şey konuşmasını beklemekti.

Verrall hiçbir şey söylemedi. Sonra bir akşam hiç haber göndermeden kulübe gelmedi. Sonraki iki gün boyunca Elizabeth onu hiç görmedi.

Bu çok korkunçtu ama yapılabilecek hiçbir şey yoktu. Haftalardır Verrall ve Elizabeth birbirlerinden ayrılmaz olmuşlardı, ama yine de bir bakıma birbirlerine bütünüyle yabancıydılar. Verrall kendini bütün ötekilerden öyle ayrı tutmuştu ki, daha Lackersteen'lerin evine bile adım atmamıştı. Onu bungalovunda arayacak ya da mektup yazacak kadar iyi tanımıyorlardı; sabah törenlerinde meydanda da görünmez olmuştu. Yeniden ortaya çıkmaya karar verene kadar beklemekten başka yapacak şey yoktu. Peki geldiğinde Elizabeth'e evlenme teklifedecek miydi? Elbette, elbette bunu yapmak zorundaydı! Hem Elizabeth hem de yengesi (bu konuyu hiçbir zaman açıkça konuşmamış olmalarına rağmen) onun evlenme teklif edeceğine kesinlikle inanıyorlardı, Elizabeth neredeyse canını acıtan bir umutla bir dahaki buluşmalarını bekliyordu. Lütfen Tanrım, gitmesine en azından bir hafta kalmış olsun! Onunla dört kere daha at binebilse ya da üç kere, hatta iki kere bile olsa her şey yoluna girecekti! Lütfen Tanrım bir an önce geri dönsün! Yalnızca vedalaşmak için geri dönmesi düşünülemezdi! İki kadın her akşam kulübe gidiyor, geç saatlere kadar orada oturup dışarıdan Verrall'in ayak seslerinin gelmesini bekliyor ve bunu hiç kimseye belli etmemeye çalışıyorlardı; ama Verrall bir daha gelmedi. Durumu çok iyi anlamış olan Ellis, haince bir neşeyle Elizabeth'i izliyordu. Hepsinden daha kötüsü de Mr. Lackersteen'in artık hiç durmadan Elizabeth'i sıkıştırmaya başlamış olmasıydı. Çok da pervasız olmuştu. Neredeyse hizmetçilerin gözleri önünde onun yolunu kesiyor, yakalayıp mide bulandırıcı bir şekilde mıncıklamaya ve okşamaya başlıyordu. Elizabeth'in tek savunması onu yengesine anlatmakla tehdit etmekti; neyse ki adam kızın hiçbir zaman bunu yapmaya cesaret edemeyeceğini anlayamayacak kadar aptaldı.

Üçüncü günün sabahı Elizabeth ve yengesi korkunç bir sağanak ve fırtınanın başlamasından hemen önce kulübe geldiler. Salona oturalı birkaç dakika olmuştu ki girişte birinin ayaklarını vurarak sularını silkelediğini duydular. İki kadının da yürekleri çarpmaya başladı, çünkü bu Verrall olabilirdi. Sonra salona genç bir adam girdi. İçeri girerken yağmurluğunun düğmelerini açıyordu. Bu yaklaşık yirmi beş yaşlarında iriyarı, neşeli, şamatacı bir gençli. Tombul, pembe yanaklı, açık sarı saçlıydı, alnı yok gibiydi ve sonradan bir de kulakları sağır eden bir kahkahası olduğu anlaşıldı.

Mrs. Lackersteen anlaşılmaz bir ses çıkardı - hayal kırıklığından bu ses istemeden ağzından kaçmıştı. Ama delikanlı karşılaştığı herkese ânında aşırı

samimi davranmaya başlayanlardan olduğu için onları görür görmez şakacı bir şekilde selamladı.

"Merhaba, merhaba!" dedi. "Beyaz atlı prens geldi işte! Umarım rahatsız etmiyorumdur. Hani şu aile toplantıları ya da buna benzer bir şeylerin ortasına dalmadım değil mi?"

"Yok, kesinlikle hayır!" dedi Mrs. Lackersteen şaşkınlık içinde.

"Demek istiyorum ki ben kulübe öylesine bir uğrayıp biraz sağa sola bakacaktım. Yerel viskinin bir tadına bakmak gibi şeyler işte. Buraya daha dün gece geldim "

"Buraya mı *atandınız?"* diye sordu Mrs. Lackersteen kafası karışmış bir yüzle çünkü yeni birilerinin gelmesini beklemiyorlardı.

"Evet, biraz öyle oldu. Bu zevk bütünüyle bana ait."

"Ama biz hiç duymamıştık... Ah, elbette! Sanırım siz Orman Bakanlığı'ndansınız. Zavallı Maxwell'in yerine, değil mi?"

"Ne Orman Bakanlığı mı? Yok öyle bir şey! Ben yeni askeri polisiniz olan adamım, anlıyorsunuz ya."

"Yeni... ne?"

"Yeni askeri polis. Sevgili dostumuz Verrall'in yerine geldim. Eski dostumuz kendi alayına geri dönme emri aldı. Alelacele çekip gitti. Üstelik de her şeyi karmakarışık bırakmış, toparlamak da ben zavallıya düşüyor."

Askeri polis şapşal bir gençti, ama o bile Elizabeth'in yüzünün birden hasta gibi solduğunu fark etti. Kız konuşamaz hale gelmişti. Mrs. Lackersteen bile bir an sessiz kaldı, sonra telaşla sordu:

"Mr. Verrall gidiyor mu? Eminim hemen gitmez, öyle değil mi?"

"Hemen gitmek mi? Gitti bile!"

"Gitti mi?"

"Şey, demek istiyorum ki trenin kalkmasına yarım saat kadar kaldı. Şimdiye istasyona varmıştır. Ona yardımcı olmaları için yanında birkaç kişi gönderdim. Midillilerin bindirilmesi ve buna benzer şeyler için."

Belki başka şeyler de söylemişti, ama Elizabeth de, yengesi de söylenenlerden bir tekini bile duymadı. Askeri polise bir hoşçakal bile demeden on beş saniye içinde ön merdivenlere çıkmışlardı. Mrs. Lackersteen sert bir sesle kâhyayı çağırdı.

"Kâhya! Benim çekçek arabamı hemen ön tarafa gönder. İstasyona gidiyoruz, *jaldiV* diye ekledi çekçek arabasıyla gelen adamı gördüğünde. Arabaya biner binmez adamın sırtını şemsiyesinin ucuyla dürtüp yola çıkmasını istedi.

Elizabeth yağmurluğunu giymişti, Mrs. Lackersteen ise çekçek arabasında oturmuş, şemsiyesinin altına gizlenmeye çalışıyordu, ama ne yağmurluk ne de şemsiye yağmurdan onları korumaya yetmiyordu. Yağmur öyle şiddetli yağıyordu ki daha kapıya ulaşmadan Elizabeth'in yağmurluğu sırılsıklam olmuştu, çekçek arabası rüzgârdan neredeyse devrilecekti. Çekçek sürücüsü kafasını yere eğmiş, inleyerek rüzgâra karşı mücadele ediyordu. Elizabeth acı çekiyordu. Bunda bir yanlışlık vardı, kesinlikle bir yanlışlık vardı. Verrall ona yazmış ama mektup eline ulaşmamış olmalıydı. Evet böyleydi, mutlaka böyle olmuştu! Bir hoşçakal bile demeden ondan ayrılmayı düşünmüş olamazdı! Eğer böyleyse - yok, o zaman bile Elizabeth umut etmekten vazgeçmeyecekti! Verrall platformda son bir kez gördüğünde onu terk edecek kadar acımasız olamazdı! İstasyona yaklaşırlarken çekçek arabacının biraz gerisinde kalıp yanaklarını çimdikleyerek renklendirmeye çalıştı. Bir askeri polis *sepoy*'ları mangası aceleyle önlerinden geçti. İnce üniformaları ıslanınca paçavraya dönmüştü. Bir el arabasını itiyorlardı. Bunlar Verrall'in eşlikçileri olmalıydı. Tanrı'ya şükür daha çeyrek saat zamanları vardı. Tanrı'ya şükür, en azından onu son bir kez görme fırsatı vardı!

Tam tren istasyondan ayrılıp kulakları sağır edici homurtularla hızlanmaya başladığı sırada onlar da istasyona varmışlardı. Ufak, tombul, esmer bir adam olan istasyon şefi hattın üzerinde durmuş üzgün gözlerle trenin arkasından bakarken bir eliyle su geçirmez örtüyle kaplı *topi* şapkasını başının üzerinde tutuyor, ötekiyle de ona bağırıp çağıran ve bir şeyler göstermeye çalışan yaygaracı iki Hintliyi uzak tutmaya çalışıyordu. Mrs. Lackersteen çekçek arabasından eğilip heyecanla yağmurun içine seslendi:

"İstasyon şefi!"

"Madam!"

"Hangi tren bu?"

"Mandalay treni madam."

"Mandalay treni mi! Olamaz!"

"Ama sizi temin ederim madam! Mandalay treni bu."

Topi'sini çıkarıp onların yanına doğru yürüdü.

"Ama Mr. Verrall - Polis subayı? O bu trende değildi, öyle değil mi?"

"O da bu trenle gitti madam." Elini şimdi hızla bir yağmur ve buhar bulutunun arkasında kaybolmaya başlayan trene doğru salladı.

"Amatrenin daha kalkmaması gerekiyordu!"

"Öyleydi madam. Kalkmasına daha on dakika vardı."

"Öyleyse niye hareket etti?"

İstasyon şefi özür diler gibi *topi* şapkasını iki yana salladı. Esmer, tombul yüzü çok üzgün görünüyordu.

"Biliyorum madam, biliyorum! Bu hiç görülmedik bir şey! Ama genç askeri polis subayı bana treni hareket ettirmem için emir verdi! Her şeyin hazır olduğunu ve bekletilmekistemediğini söyledi. Ona bunun kurallara uymadığını söyledim. Kuralların umurunda olmadığını söyledi. Açıklamaya çalıştım. O diretti. Sözün kısası..."

Bir başka el işareti yaptı. Bunun anlamı Verrall'in treni saatinden on dakika önce kaldırmak gerekse bile istediğini yaptıran türden bir adam olduğuydu. Bir an sessizlik oldu. Ellerine bir fırsat geçtiğini düşünen iki Hintli birden onlara doğru seğirttiler. Mrs. Lackersteen'e göstermek için ellerindeki buruşuk defterleri sallıyorlardı.

"Bu adamlar ne istiyorlar?" diye bağırdı Mrs. Lackersteen kafası karışmış bir

şekilde.

"Bunlar yem tüccarları madam. Teğmen Verrall'in onlara olan borçlarını ödemeden ayrıldığını söylüyorlar. Biri saman, öteki tahıl satıyor. Bu beni ilgilendiren bir iş değil."

Uzaklardan bir tren düdüğü duyuldu. Tren yürürken arkasına bakan siyah sırtlı bir tırtıl gibi bir dönemeçten dönüp gözden kayboldu. İstasyon şefinin ıslak beyaz pantolonu bacaklarına yapışmıştı. Verrall'in treni Elizabeth'ten kaçmak için mi, yoksa yem tüccarlarına yakalanmamak için mi erken hareket ettirdiği sorusu hiçbir zaman tam yanıtlanamayacak ilginç bir soruydu.

Yola çıkıp geri döndüler. Tepeyi çıkarken öyle bir rüzgâra karşı ilerliyorlardı ki, zaman zaman rüzgâr onları geriletiyordu. Verandaya ulaştıklarında solukları kesilmişti. Hizmetçiler sırılsıklam yağmurluklarını aldılar, Elizabeth saçlarındaki suları silkeledi. Mrs. Lackersteen istasyondan ayrıldıklarından beri ilk kez konuşuyordu:

"Demek böyle! Böylesi bir kabalık, böylesi bir *rezillik!.."*

Elizabeth yüzüne yediği yağmura ve rüzgâra rağmen solgun ve hasta görünüyordu. Ama hiç renk vermedi.

"Bence bize hoşçakal demek için bekleyebilirdi," dedi soğuk bir sesle.

"Sözüme inan canım, ondan kurtulman gerçekten çok iyi oldu!.. Başında da söylediğim gibi çok *iğrenç* bir gençti!"

Bir süre sonra, banyo yapıp kuru giysilerini giyerek kahvaltı masasına oturduklarında kendilerini daha iyi hissediyorlardı.

"Dur bakayım, bugün günlerden ne?" diye sordu Mrs. Lackersteen.

"Cumartesi yenge."

"Ah, cumartesi. O zaman sevgili peder bu akşam gelecek. Yarın pazar ayininde kaç kişi olacağız acaba? Bana kalırsa *hepimiz* orada olacağız! Ne kadar iyi! Mr. Flory de gelecek. Sanırım cangıldan yarın döneceğini söylüyordu." Neredeyse sevgi dolu bir sesle ekledi: *"Sevgili* Mr. Flory!"

24

Akşam saat neredeyse altıya geliyordu, kilisenin bir metre yüksekliğindeki çinko kulesinin tuhaf çanı içeriden yaşlı Mattu'nun ipi çekmesiyle klank-klank, klank-klank diye çalmaya başladı. Batan güneşin ışıkları uzaklarda yağan sağanak yağmur tarafından kırılıyor, meydanı güzel, renkli bir ışığa bürüyordu. O gün erken saatlerde yağmur yağmıştı ve yine yağacaktı. Kyauktada'nın sayıları on beş olan Hristiyan topluluğu akşam ayini için kilise kapısında toplanmaya başlamıştı.

Flory, gri *topi* şapkasıyla Mr. Macgregor, yeni yıkanmış talim giysileriyle boy gösteren Mr. Francis ve Mr. Samuel -altı haftada bir kilise ayinine katılmak onların yaşamının en büyük toplumsal olayıydı- şimdiden oradalardı. Uzun boylu, kır saçlı, temiz, renksiz yüzlü, gözlüklü rahip, Mr. Macgregor'un evine gidip giydiği cüppesi ve peleriniyle kilise merdivenlerinde duruyordu. Ona saygılarını sunmak için gelmiş dört pembe yanaklı Karen Hıristiyan karşısında dostça ama biraz çaresiz bir yüzle gülümsüyordu; çünkü iki taraf da birbirlerinin dilinden tek bir sözcük bile anlamıyordu. Bir Doğulu Hıristiyan daha vardı. Bu alçak gönüllü bir şekilde geride duran, hangi ırktan geldiği belirsiz hüzünlü, esmer bir Hintliydi. Kilisedeki bütün ayinlerde bulunurdu, ama hiç kimse onun kim olduğunu ya da niçin Hıristiyan olduğunu bilmiyordu. Kuşkusuz misyonerler onu bebekken yakalayıp vaftiz etmişlerdi, çünkü yetişkin yaşta Hıristiyanlığa döndürülen Hintliler neredeyse hep sonradan dinlerini bırakırlardı.

Flory, Elizabeth'in üzerinde leylak rengi bir giysiyle, yengesinin ve amcasının yanında tepeden aşağı indiğini gördü. O sabah onu kulüpte görmüştü-ötekiler içeri gelmeden önce yalnızca birkaç dakika yalnız kalabilmişlerdi. Kıza yalnızca tek bir soru sordu Flory:

"Verrall temelli gitti mi?"

"Evet."

Daha fazla bir şey söylemeye gerek yoktu. Yalnızca kızı kollarının arasına alıp kendine çekti. Elizabeth isteyerek, hatta sevinçle ona sokuldu - hem de biçimsiz yüzünü acımasızca aydınlatan gün ışığının altında. Bir an için Flory'ye neredeyse bir çocuk gibi sarıldı. Sanki onu kurtarmış ya da bir şeyden korumuştu. Öpmek için kızın yüzünü kendine doğru kaldırdığında ağladığını görüp çok şaşırdı. O sırada konuşmak için hiç zaman olmadı, hatta "Benimle evlenir misin?" bile

diyemedi. Sorun değildi, ayinden sonra yeterince zamanı olacaktı. Belki de bir sonraki gelişinde, yalnızca altı hafta sonra, rahip onları evlendirebilirdi.

Ellis, Westfield ve yeni askeri polis kulüpte onları ayin boyunca idare edecek bir-iki bardak bir şeyler içtikten sonra kiliseye doğru geliyorlardı. Maxwell'in yerini alması için gönderilen sıska, uzun boylu orman memuru da arkalarındaydı. Kulaklarının önünden çıkan favoriye benzer tüy yığınları dışında kafası bütünüyle keldi. Elizabeth geldiğinde Flory ona ancak 'İyi akşamlar' diyecek zaman bulabildi. Herkesin geldiğini gören Mattu çanı çalmayı bıraktı ve rahip arkasında elindeki *topi* şapkasını karnına dayamış olan Mr. Macgregor, Lackersteen'ler ve iki yerli Hıristiyan'la içeri girdi. Ellis, Flory'nin koluna bir çimdik attı ve sarhoş bir sesle fısıldadı:

"Haydi, sıraya girin. Sızlanma gösterisi zamanı. Çabuk yürüyün!"

Ellis ve askeri polis kol kola, dans eder gibi adımlarla ötekilerin arkasına geçtiler. Polis, kiliseden içeri girinceye kadar şişman kalçalarını bir*pwe* dansçısı gibi sallayarak yürüdü. Flory bu ikisiyle aynı sıraya oturdu, Elizabeth'le aralarında yalnızca sıraların arasındaki dar koridor vardı. İlk kez doğum lekesi ona dönük bir şekilde oturma riskini göze almıştı. "Gözlerini kapa ve yirmi beşe kadar say," dedi Ellis yerlerine oturdukları sırada. Bu sözleri polisi kıs kıs güldürmüştü. Mr. Lackersteen bir yazı masasından daha büyük olmayan orgun karşısında yerini almıştı bile. Mattu kapının yanına yerleşti ve *punkah'ın* ipini çekmeye başladı. Pervane öyle yerleştirilmişti ki yalnızca Avrupalıların oturduğu ön sıraları serinletiyordu. Flo sıraların arasından çevresini koklayarak yürüdü, Flory'nin sırasını buldu ve altına oturdu. Ayin başladı.

Flory ayine ara ara katılıyordu. Ayakta durduğunu, diz çöktüğünü, bitmez tükenmez dualara 'amin' dediğini ancak belli belirsiz fark ediyordu. Tabii bir de onu dürtüp duran ve dua kitabının arkasına saklanıp fısıldayarak sövgüler yağdıran Ellis'in farkındaydı. Ama düşüncelerini toplamaya çalışmayacak kadar mutluydu. Cehennem, Öridis'e boyun eğiyordu. Sarı ışık açık kapıdan içeri doldu, Mr. Macgregor'un ipek gömleğinin geniş sırtını altından yapılmış gibi parlattı. Elizabeth o kadar yakınındaydı ki, giysisinin bütün hışırtılarını duyabiliyordu. Sanki kızın bedeninin sıcaklığını hissedebiliyormuş gibi geliyordu ona; yine de ötekiler fark etmesin diye bir kez bile dönüp bakmadı. Mrs. Lackersteen orga yeterli hava pompalamak için çalışan tek pedalına basıp durdukça orgdan bronşitli, titrek bir ses yükseliyordu. İlahi garip, kesik kesik geliyordu kulağa - Mr. Macgregor'un büyük bir içtenlikle gürlemesi, öteki

Avrupalıların utangaç mırıltıları ve ilahilerin melodilerini bilen ama sözlerini bilmeyen Karen Hıristiyanların arka tarafta yüksek sesle müziği mırıldanmaları.

Yeniden çömeliyorlardı. "Şu lanet diz çökme antrenmanları," diye fısıldadı Ellis. Hava kararda, yağmur yavaşça çatıda tıkırdamaya başladı; dışarıdaki ağaçlar hışırdadılar, sarı yapraklardan bir bulut pencerenin önünden geçti. Flory parmaklarının arasından bunları izledi. Yirmi yıl önce, kış pazarlarında, İngiltere'deki kilisede de tıpkı şimdiki gibi kurşun rengi gökyüzünün önünde uçuşup duran sarı yaprakları izlerdi. Sanki bütün o amansız yıllar ona hiç dokunmamış gibi şimdi yeniden başlayamaz mıydı? Parmaklarının arasından yan tarafta diz çökmüş, başını eğmiş, genç yüzünü çilli ellerinin arkasına gizlemiş Elizabeth'e baktı. Evlendiklerinde, evlendiklerinde!.. Bu yabancı ama iyi yürekli ülkede ne kadar eğleneceklerdi! Elizabeth'i kampta görür gibi oldu.

Yorgun argın işten döndüğünde onu karşılıyordu. Ko S'la bir şişe birayla çadıra koşuyordu. Ormanda birlikte yürüdüklerini, *peepul* ağaçlarındaki boru çiçeklerine baktıklarını, adsız çiçekler topladıklarını, bataklık çulluğu peşinde çamurlu çayırlarda yürüdüklerini, üzeri buğulanmış soğuk nehirlerden geçtiklerini gördü. Elizabeth'in yeniden düzenlediği evinin nasıl bir yer olacağını gördü. Oturma odası Rangoon'dan gelen yeni mobilyalar, kitaplar, suluboya resimler, siyah bir piyano ve masanın üzerinde içi gonca güllerle dolu bir vazoyla artık pasaklı bir bekâr evi olmaktan çıkacaktı. Hepsinden önemlisi de piyanoydu! Düşünceleri piyanoya takıldı - belki de kendisi müziğe yatkın olmadığı için onun gözünde bu uygar ve yerleşik yaşamın simgesiydi. Geçen on yılın düzeysiz yaşamından -düşkünlükler, yalanlar, sürgün ve yalnızlığın acısı, Fahişeler, tefeciler ve *pukka sahip*'lerle ilişkiler- sonsuza dek kurtarılmış olacaktı.

Rahip aynı zamanda mimber olarak da kullanılan küçük, ahşap kürsüye çıktı, vaazını yazdığı kâğıt rulosunu açtı, öksürdü ve yazıyı okumaya başladı. "Tanrı, Oğul ve Kutsal Ruh adına. Amin."

"İsa aşkına kısa kes," diye mırıldandı Ellis.

Flory kaç dakika geçtiğini fark etmedi. Vaazın sözleri neredeyse duyulmayan, bulanık bir şırıltı gibi sakin sakin akıp gidiyordu. Evlendiklerinde... Hâlâ bunu düşünüyordu. Evlendiklerinde...

Hey, ne oluyordu?

Rahip konuşmasının tam ortasında birden susmuştu. Gözlüğünü çıkarmış, sıkıntılı bir yüzle kapıda duran birine doğru sallıyordu. Boğuk, kaba ve korkunç bir çığlık duyuluyordu:

"Pike-san pay-like! Pike-san pay-like!"

Herkes ayağa sıçrayıp kapıya döndü. Bu Ma Hla May'di. Ayağa kalktıkları sırada kiliseden içeri girdi ve yaşlı Mattu'yu sertçe yana itti. Yumruğunu Flory'ye sallıyordu.

"Pike-san pay-like! Pike-san pay-like! İşte, aradığım bu - Flory, Flory! (Adını Porley der gibi söylüyordu.) Şu önde oturan siyah saçlı! Dönüp benimle yüzleşsene korkak! Bana söz verdiğin para nerede?"

Çılgın gibi çığlıklar atıyordu. İnsanlar kımıldayamayacak ya da konuşamayacak kadar şaşırmış, ağızları açık ona bakıyorlardı. Yüzü pudradan grileşmişti, yağlı saçları sırtına dökülüyordu, *longyi*'sinin arkası yırtılmıştı. Pazarda çığlıklar atan cadalozlara benziyordu. Flory kanının buz kestiğini hissetti. Ah Tanrım, Tanrım! Bu kadının bir zamanlar onun metresi olduğunu bilmeleri gerekiyor muydu - Elizabeth'in bunu bilmesi gerekiyor muydu? Ama umut yoktu, bir damla bile umut yoktu. Ma Hla May defalarca adını söylemişti. Tanıdık sesi duyan Flo sıranın altından çıkıp Ma Hla May'e kuyruk salladı. Rezil kadın bağırarak Flory'nin ona neler yaptığını bütün ayrıntılarıyla anlatıyordu.

"Bana bakın beyaz adamlar, kadınlar, siz de bakın! Bakın beni ne hale getirdi! Şu üzerimdeki paçavralara bakın! Ve şimdi orada oturuyor. Korkak yalancı beni görmemiş gibi yapıyor. Kapısının önünde bir sokak köpeği gibi açlıktan ölmeye bıraktı beni. Ama ben seni utandıracağım! Dön arkanı da bana bak! Binlerce kere öptüğün şu bedene bak bir - bak - bak!"

Üzerindeki giysileri yırtmaya başlamıştı gerçekten -düşmüş bir Burmalı kadın için bu en son aşağılamaydı. Mrs. Lackersteen çırpınır gibi bir hareket yapınca orgdan bir cızırtı duyuldu. Sonunda insanlar akıllarını başlarına toplayıp kımıldamaya başlamışlardı. Rahip işe yaramaz mırıltılar çıkarmayı bıraktı, sesini toparladı, "Şu kadını dışarı çıkarın!" dedi keskin bir sesle.

Flory'nin yüzü ölü gibi sararmıştı. İlk andan sonra başını kapıdan uzağa çevirmiş, ilgilenmiyormuş gibi görünmek için çaresiz bir çabayla dişlerini sıkmıştı. Ama bu bir işe yaramamıştı, hiç işe yaramamıştı. Yüzü kemik rengi almıştı, alnı terden parlıyordu. Francis ve Samuel belki de yaşamlarında ilk kez

işe yarar bir şey yaptılar, birden sıralarından fırlayıp Ma Hla May'i kollarından yakaladılar ve hâlâ çığlıklar atan kadını dışarı sürüklediler.

Sonunda onu duyulmayacak kadar uzağa götürdüklerinde kilise birden çok sessizleşmiş gibiydi. Öyle şiddetli, öyle sefil bir sahne yaşamışlardı ki hepsi bundan tedirgin olmuşlardı. Ellis bile olanlardan iğrenmiş gibi görünüyordu. Flory ne konuşabiliyor, ne kımıldayabiliyordu. Gözlerini minbere dikmişti. Yüzü öyle katı, öyle kansızdı ki doğum lekesi mavi bir boya gibi parlıyordu. Elizabethyan gözle ona baktı, hissettiği iğrenme duygusu neredeyse fiziksel bir duyguydu. Ma Hla May'in söylediği sözlerden tek bir kelime anlamamıştı, ama bu sahnenin anlamı son derece açıktı. Flory'nin bu gri suratlı, çılgın yaratığın sevgilisi olmuş olması düşüncesi onu iliklerine kadar ürpertiyordu. Ama daha da kötüsü, en kötüsü Flory'nin o andaki çirkinliğiydi. Yüzü onu rahatsız ediyordu, öyle korkunç solgun, katı ve yaşlıydı ki. Kafatası gibiydi. Üzerinde tek canlı şey doğum lekesiymiş gibi görünüyordu. Doğum lekesi yüzünden Flory'den nefret ediyordu. O âna kadar o doğum lekesinin ne kadar onur kırıcı, ne kadar bağışlanmaz bir şey olduğunu anlamamıştı.

U Po Kyin, bir timsah gibi en zayıf noktadan saldırmıştı. Bu sahneyi hazırlayanın U Po Kyin olduğunu söylemeye gerek yok. Her zamanki gibi fırsatı yakalamış, Ma Hla May'i büyük bir özenle hazırlamıştı. Rahip çabucak ayini sonlandırdı. Ayin biter bitmez Flory ötekilere bakmadan hemen dışarı çıktı. Tanrı'ya şükür hava kararıyordu. Kiliseden elli yarda uzaklaştığında durakladı, ötekilerin birer ikişer kulübe doğru yollandıklarını gördü. Sanki acele ediyormuş gibi görünüyorlardı. Ah, elbette acele ederlerdi! Bu gece kulüpte konuşacak bir şeyler vardı! Flo sırtüstü yatıp ayaklarının dibinde yuvarlandı, oyun istiyordu. "Çekil başımdan lanet hayvan!" diyen Flory onu tekmeledi. Elizabeth kilise kapısında duruyordu. Şansına Mr. Macgregor Elizabeth'i rahiple tanıştırıyordu. Bir an sonra iki adam Mr. Macgregor'un evi yönünde uzaklaştılar. Rahip gece onda kalacaktı. Elizabeth otuz yarda arkalarından ötekileri izledi. Flory peşinden koşup tam kulübün kapısına geldiği sırada onu yakaladı.

"Elizabeth!"

Kız arkasını dönüp onu gördüğünde soldu, tek bir söz etmeden aceleyle yürümeyi denedi. Ama Flory'nin endişesi o kadar büyüktü ki kızı bileğinden yakaladı.

"Elizabeth! Seninle konuşmam gerek!"

"Beni bırakır mısınız?"

İtişmeye başladılar, sonra birden durdular. Karenlerden ikisi kiliseden çıkmış, elli yarda ötede durmuş, yarı karanlıkta büyük bir ilgiyle onlara bakıyorlardı. Florybu kez daha alçak bir sesle konuşmaya başladı:

"Elizabeth, biliyorum, seni böyle durdurmaya hiç hakkım yok. Ama seninle konuşmak zorundayım! Lütfen söyleyeceklerimi dinler misin. Lütfen benden kaçma!"

"Ne yapıyorsunuz? Niçin kolumu tutuyorsunuz? Hemen bırakın beni!"

"Seni bırakacağım, bak bıraktım işte! Ama lütfen beni dinle! Şu tek şeye cevap ver: Bu olanlardan sonra beni bağışlayabilir misin?"

"Bağışlamak mı? Ne demek istiyorsunuz? Sizi mi bağışlayacağım!"

"Biliyorum, gözünden düştüm. Bu olabilecek en korkunç şeydi! Ama yine de bir anlamda benim suçum değildi. Biraz daha sakinleşince bunu anlayacaksın. Acaba sence -şimdi değil, şimdi çok korkunç, ama daha sonra-sence bunu unutabilir misin?"

"Gerçekten neden söz ettiğinizi anlamıyorum. Bunu unutmak mı? Bütün bunların benimle ne ilgisi var? Bana kalırsa çok iğrençti, ama yine de beni ilgilendirmez. Niçin beni böyle sorguya çektiğinizi bir türlü anlamıyorum."

Bu sözleri duyunca neredeyse tam bir umutsuzluğa kapılmıştı Flory. Kızın ses tonu, hatta sözcükleri daha önceki tartışmalarındakinin tam aynısıydı. Her şey yeniden başlamıştı. Onu dinlemek yerine arkasını dönüp gidecekti -onun üzerinde hiçbir hakkı yokmuş gibi davranarak onu aşağılayacaktı.

"Elizabeth! Lütfen bana cevap ver. Lütfen bu kez haksızlık yapma. Bu sefer çok ciddi. Bir anda beni yeniden kabul etmeni bekleyemem. Herkesin önünde böylesine rezil olduktan sonra böyle bir şey yapamazsın. Ama ne de olsa bana evlenme sözü vermiş sayılırsın..."

"Ne, sizinle evlenmeye söz vermek mi? Ne zaman evlenmeye söz vermişim ben?"

"Sözlerde değil, biliyorum. Ama kendi aramızda böyle olduğunu anlamıştık."

"Aramızda bu türden hiçbir şey anlaştığımız yok! Bana kalırsa çok korkunç bir biçimde davranıyorsunuz. Hemen kulübe gidiyorum. İyi akşamlar!"

"Elizabeth! Elizabeth! Dinle. Beni dinlemeden yargılaman doğru değil. Eskiden neler yaptığımı biliyordun, seninle karşılaştıktan sonra farklı bir yaşam sürdüğümü de biliyorsun. Bu akşam olanlar yalnızca bir kazaydı. O rezil kadın, itiraf ediyorum, o bir zamanlar benim... şey..."

"Dinlemeyeceğim, böyle şeyleri dinlemeyeceğim! Ben gidiyorum!"

Flory onu yeniden bileklerinden yakaladı ve bu kez bırakmadı. Neyse ki Karenler gözden kaybolmuşlardı.

"Hayır, hayır, dinleyeceksin! Böyle ne olacağını bilmeden yaşamaktansa senin kalbini kırmayı tercih ediyorum. Haftalardır, aylardır böyle sürüyor bu ve ben bir kere bile seninle açıkça konuşamadım. Bunun bana ne kadar acı verdiğini anlamıyor ya da umursamıyor gibi görünüyorsun. Ama bu kez bana cevap vermek zorundasın."

Kız elinden kurtulmaya çabaladı, şaşırtıcı ölçüde güçlüydü. Yüzü Flory'nin şimdiye kadar hiç görmediği ve hayal bile edemeyeceği ölçüde acı ve öfke doluydu.

Ondan öyle nefret ediyordu ki eğer elleri serbest olsaydı ona vururdu.

"Bırak beni! Of, seni hayvan, seni hayvan, bırak beni gideyim!"

"Tanrım, Tanrım, seninle böyle kavga mı edecektik! Ama başka ne yapabilirim ki? Benim söyleyeceklerimi dinlemeden gitmene izin veremem. Elizabeth, beni dinlemek zorundasın!"

"Dinlemeyeceğim! Bunu tartışmayacağım! Beni sorgulamaya ne hakkın var senin? Bırak gideyim!"

"Bağışla beni, bağışla beni! Tek bir sorum var. Benimle -şimdi değil, şu berbat iş unutulduğunda, daha sonra- benimle evlenir misin?"

"Hayır, asla, asla!"

"Böyle deme! En son sözünü söyleme. Eğer istersen şimdilik hayır diyebilirsin -

ama bir ay, bir yıl, beş yıl sonra..."

"Hayır demedim mi? Niçin bir daha, bir daha sorup duruyorsun?"

"Elizabeth, dinle beni. Defalarca senin benim için ne anlama geldiğini anlatmaya çalıştım - bunu konuşmanın bir yararı yok! Ama anlamaya çalış. Burada sürdürdüğümüz yaşamla ilgili bir şeyler anlatmadım mı sana? Yaşarken ölmenin ne korkunç olduğunu? Düşkünlüğü, yalnızlığı, kendine acımayı? Bunların ne anlama geldiğini anlamaya çalış. Yeryüzünde beni bundan kurtarabilecek tek insan sensin."

"Beni bırakacak mısınız? Niye böyle korkunç bir sahne yaratmanız gerekiyordu?"

"Seni sevdiğimi söylediğim zaman bunun senin için hiçbir anlamı yok mu? Senden istediğim şeyin ne olduğunu hiç anlamadın sanırım. Eğer istersen seninle evlenirim ve sana parmağımı bile dokunmayacağıma söz veririm. Sen benim yanımda olduktan sonra bu bile umurumda değil. Ama yaşamımı böyle yalnız başına daha fazla sürdüremeyeceğim. Beni bağışlamak hiç mi gelmiyor elinden?"

"Asla, asla! Eğer yeryüzündeki son erkek siz olsanız yine de sizinle evlenmem. Bunun yerine bir çöpçüyle bile evlenebilirim!"

Kız şimdi ağlamaya başlamıştı. Flory söylediklerinde ciddi olduğunu görebiliyordu. Onun da gözleri yaşardı. Yeniden konuştu:

"Son kez söylüyorum. Unutma, dünyada seni seven tek bir insanın bile olması büyük bir şey. Unutma, benden daha zengin, daha genç, başka her bakımdan daha iyi erkekler bulacak olsan bile seni benim kadar çok seveni bulamayacaksın. Gerçi zengin değilim ama en azından sana bir ev kurabilirdim. Böyle bir yaşam da var -uygar, saygın..."

"Yeteri kadar konuşmadık mı?" dedi kız daha sakin bir sesle. "Birileri gelmeden beni bırakacak mısınız?"

Flory'nin kızın bileklerini tutan elleri gevşedi. Onu yitirmişti, bu kesindi Sanki bir sanrı gibi hayal ettiği ev bütün ayrıntılarıyla gözlerinin önünde belirdi; bahçelerini gördü, Elizabeth Nero'ya yem veriyordu, bahçe yolunun kenarında kızın omuzlarına kadar yükselmiş sülfür sarısı kasımpatlarının üzerinde

güvercinler uçuyordu; sonra duvarlarında suluboya resimleri, porselen vazodaki gonca gülleri, cilalı sehpası, kitap rafları ve siyah piyanosuyla oturma odasını gördü. O inanılmaz, gizemli piyano - şu anlamsız kazayla çöken bütün hayallerinin simgesi.

"Bir de piyanon olurdu," dedi yalvarırcasına.

"Ben piyano çalmıyorum."

Kızı bıraktı. Sürdürmenin bir yararı yoktu. Elizabeth onun elinden kurtulur kurtulmaz kulüp bahçesine doğru son hızıyla koşmaya başladı. Varlığı onu bu derece rahatsız ediyordu. Ağaçların arasına gelince durdu, gözlüğünü çıkarıp yüzündeki gözyaşı izlerini temizledi. Of, hayvan, hayvan! Bileklerini çok kötü acıtmıştı. Of, ne biçim bir hayvandı bu adam! Kilisede sararmış yüzünde parlayan o korkunç doğum lekesiyle nasıl göründüğünü hatırladıkça onun ölmesini istiyordu neredeyse. Kızı dehşete düşüren şey yaptıkları değildi. Binlerce aşağılık şey yapabilirdi, yine de onu bağışlayabilirdi. Ama o utanç verici, iğrenç sahneden ve o anda biçimsiz yüzünün aldığı şeytansı çirkinlikten sonra bunu yapamazdı. Hem doğum lekesi onun lanetiydi.

Yengesi Flory'yi reddettiğini duyunca çok öfkelenecekti. Bir de amcasının her yerde onu sıkıştırması vardı -bu ikisinin arasında yaşam burada giderek olanaksızlaşıyordu. Belki de evlenmemiş bir kız olarak eve dönmesi gerekecekti. Hamamböcekleri! Olsun! Başka her şey -kız kurusu olmak, ağır işlerde çalışmak, her şey ama her şey- Flory ile evlenmekten daha iyiydi. Asla, asla böylesine aşağılanmış bir adamı kabul edemezdi! Ölüm bile çok daha iyiydi. Eğer bir saat öncesine kadar kafasında bağışlayıcı yönde düşünceler vardıysa şimdi bunların hepsini unutmuştu. Verrall'in onu yüzüstü bıraktığını, Flory ile evlenmenin adını temize çıkaracağını bile unutmuştu. Tek bildiği şey, Flory'nin böyle aşağılanarak erkekliğini yitirdiği ve ondan bir cüzamlıdan ya da bir deliden nefret eder gibi nefret ettiğiydi. İçgüdüleri aklından ve giderek öz çıkarlarından daha derindi ve onların sözünü dinlememek Elizabeth için soluk almayı bırakmak kadar zordu.

Flory tepeye çıkarken koşmuyordu ama elinden geldiğince hızlı yürüyordu. Yapması gereken şeyi bir an önce yapmalıydı. Hava kararıyordu. Şimdi bile ortalıkta ciddi bir sorun olduğunu anlamamış olan sefil Flo ayaklarının dibinde koşuşturuyor, biraz önce yediği tekme yüzünden ona sitem edermiş gibi acıklı bir şekilde sızlanıyordu. Yolun yukarısına ulaştığında ağaçların arasından bir

rüzgâr esti, yıpranmış yaprakları hışırdattı ve nem kokusu getirdi. Yeniden yağmur yağacaktı. Ko S'la yemek masasını hazırlamış, petrol lambasına intihar girişimleri yapan kanatlı böcekleri kovalıyordu. Belli ki kilisede olan biteni duymamıştı.

"Kutsal Efendimin yemeği hazır. Efendim yemeğini şimdi mi yiyecek?"

"Yok, daha değil. Lambayı ver bana."

Flory lambayı aldı, yatak odasına girip kapıyı kapadı. İçeride onu bayat bir toz ve sigara dumanı kokusu karşıladı. Lambanın beyaz, titrek ışığında küf tutmuş kitapları ve duvardaki kertenkeleleri görebiliyordu. Demek her şeyin sonunda yine buna -eski, gizli yaşama-geri dönmüştü. Burada her şey bıraktığı gibiydi.

Buna katlanmak olanaklı mıydı? Daha önce katlanmıştı. Uyuşturucular vardı - kitaplar, bahçe, içki, iş, fahişeler, avcılık, Doktor'la konuşmalar.

Hayır, artık katlanılabilir olmaktan çıkmıştı. Elizabeth'in gelişinden beri içinde öldüğünü düşündüğü acı çekme ve hepsinin üstünde de umut etme gücü yeni bir yaşam kazanmışlardı. İçinde yaşadığı yarı rahat uyuşukluk yıkılmıştı. Ve eğer şimdi acı çekiyorsa bundan sonra daha da kötü olacaktı. Kısa bir süre sonra başka biri Elizabeth'le evlenecekti. Bunu gözünün önüne getirebiliyordu - bu haberi duyduğu ânı! "Duydun mu, Lackersteenlerdeki kız sonunda birini yakalamış. İhtiyar zavallı bilmemkimi çıkarıyor rahibin karşısına, Tanrı adamın yardımcısı olsun vb. vb..." Sonra öylesine sorulmuş gibi "Ya, gerçekten mi? Ne zaman olacakmış bu?" derken ilgilenmiyormuş gibi yapmaya çalışmak ve yüzünden bir şey belli etmemek. Sonra da düğün günü yaklaşacaktı, gelinin ilk gecesi - of, bu değil! Utanmazlık bu, utanmazlık. Gözlerini kaçırma. Utanmazlık. Yatağın altından teneke üniforma kutusunu çıkardı, içinden otomatik tabancasını aldı, bir şarjör alıp yuvaya yerleştirdi ve mermilerden birini namluya sürdü.

Vasiyetinde Ko S'la unutulmamıştı. Geriye bir tek Flo kalıyordu. Tabancasını masanın üzerine koyup dışarı çıktı. Flo, mutfak damının altında, hizmetçilerin bir odun ateşinin artıklarını bıraktıkları yerde, Ko S'la'nın en küçük oğlu olan Ba ShinTe oynuyordu. Oğlanın çevresinde dans ediyor, küçük dişlerini göstererek onu ısıracakmış gibi yapıyordu. Küçük oğlan da közlerin kırmızı ışığında parlayan çıplak karnıyla köpeğe zayıf saldırılar yapıyor, bir yandan korkuyor, bir yandan da gülüyordu.

"Flo! Gel buraya Flo!"

Köpek onu duyunca söz dinler bir şekilde geldi, sonra yatak odasının kapısına varmadan durdu. Yanlış bir şeyler olduğunu sezmiş gibiydi. Biraz gerileyip ürkek gözlerle Flory'ye baktı. İçeri girmek istemiyordu.

"Gir içeri!"

Kuyruğunu salladı, ama kımıldamadı.

"Haydi Flo! Eski dostum benim! Gel haydi!"

Flo birden dehşete kapıldı. Sızlandı, kuyruğu aşağı indi ve büzüldü. "Gel buraya lanet olası!" diye bağıran Flory onu tasmasından yakalayıp odanın ortasına fırlattı ve arkasından kapıyı kapattı. Tabancasını almak için masaya gitti.

Köpek sinmiş, bağışlanmak için sızlanıyordu. Bunu duymak Flory'nin yüreğini sızlatıyordu. "Gel buraya ihtiyar kız! Ah benim eski dostum! Efendi senin canını yakmayacak. Gel buraya!" Köpek yavaşça ayaklarına doğru sürünmeye başladı. Karnını yere yapıştırmıştı, sızlanırken başını yere eğiyordu, sanki ona bakmaktan korkuyormuş gibiydi. Köpek bir metre yakınına gelince Flory ateş etti, hayvanın kafatası paramparça oldu.

Dağılan beyni kırmızı kadifeye benziyordu. Kendisininki de böyle mi görünecekti? Öyleyse kafaya değil kalbe ateş etmeliydi. Hizmetkârların koşarak odalarından çıktıklarını, bağırıştıklarını duyabiliyordu - ateş edildiğini duymuş olmalıydılar. Aceleyle ceketini açtı, tabancanın namlusunu gömleğine dayadı. Jelatinden yapılmış bir yaratık gibi saydam, küçük bir kertenkele masanın kenarında bir güveyi gözlüyordu. Flory başparmağıyla tetiği çekti.

Ko S'la odaya daldığında bir an için yalnızca köpeğin ölü bedenini gördü. Sonra yatağın arkasından efendisinin ayaklarının çıktığını fark etti, topukları yukarı bakıyordu. Ötekilere seslenip çocukları odadan uzak tutmalarını söyledi, sonra hepsi çığlıklar atarak odadan içeri daldılar. Ko S'la, Flory'nin arkasında dizlerinin üzerine yığıldı, aynı anda Ba Pe koşarak verandadan içeri giriyordu.

"Kendini mi vurmuş?"

"Sanırım. Sırtüstü çevirin. Ah, şuraya bak! Koş Hintli doktoru çağır! Var gücünle koş!"

Flory'nin gömleğinde kurutma kâğıdından geçirilmiş bir kalemin açtığı delikten daha büyük olmayan, düzgün kenarlı bir delik vardı. Öldüğü çok açıktı. Ko S'la büyük bir güçlükle onu yatağa çıkarmayı başardı. Öteki hizmetkârlar ona dokunmayı reddetmişlerdi. Doktor yirmi dakika içinde geldi. Yalnızca Flory'nin yaralandığına dair belirsiz bir haber almıştı. Sağanak yağmurun altında bisikletini son hızla sürüp tepeye tırmanmıştı. Bisikletini çiçek tarhlarının üzerine fırlatıp aceleyle verandadan içeri girdi. Soluğu kesilmişti, gözlüğü ıslandığı için önünü göremiyordu. Gözlüğünü çıkarıp miyop gözlerini kısarak yatağa baktı. "Ne oldu dostum?" dedi endişeyle. "Nasıl yaralandınız?" Sonra yatağa yaklaşınca üzerinde yatanın ne olduğunu gördü ve ağzından keskin bir ses çıktı.

"Ah, nedir bu? Ona ne oldu?"

"Kendini vurdu efendim."

Doktor dizüstü çöktü, Flory'nin gömleğini yırtıp açtı ve kulağını göğsüne dayadı. Yüzüne bir ıstırap çöktü, ölüyü omuzlarından yakalayıp sanki bunu yaparak onu yaşama geri döndürecekmişçesine şiddetle sarstı. Kollardan biri yatağın kenarından aşağı sarktı. Doktor onu kaldırıp yerine koydu, sonra ölü eli ellerinin arasına aldı ve birden gözyaşlarına boğuldu. Ko S'la yatağın ayak ucunda duruyordu, kahverengi yüzü kırışık doluydu. Doktor ayağa kalktı, sonra bir an için kontrolünü kaybedip yatak direğine dayandı, sırtı Ko S'la'ya dönük olarak gürültülü, garip bir ağlama tutturdu. Şişman omuzları titriyordu. Ardından kendini toplayıp yeniden Ko S'la'ya döndü.

"Bu nasıl oldu?"

"İki el silah sesi duyduk. Bunu kendisinin yaptığı kesin. Niçin yaptığını bilmiyorum."

"Bunu bilerek yaptığını nereden biliyorsun? Bir kaza olmadığını nereden biliyorsun?"

Yanıt olarak Ko S'la sessizce Flo'nun cesedini gösterdi. Doktor bir an düşündü, sonra yumuşak, becerikli elleriyle ölüyü çarşafa sardı, başını ve ayağını düğümledi. Ölümle birlikte doğum lekesi de solmuş, geriye soluk gri bir izden başka bir şey kalmamıştı.

"Köpeği hemen gömün. Mr. Macgregor'a silahını temizlerken bir kaza olduğunu

söyleyeceğim. Köpeği mutlaka gömün. Efendiniz benim dostumdu. Mezar taşına intihar ettiği yazılmayacak."

25

Rahibin Kyauktada'da olması iyi olmuştu çünkü ertesi akşam trene binmeden önce cenaze töreninde dua edebilmiş, hatta ölenin erdemleriyle ilgili kısa bir konuşma bile yapabilmişti. Bütün İngilizler öldüklerinde erdemli olurlar. Resmi kayıtlarda 'Kaza sonucu ölüm' yazıyordu (Dr. Veraswami bütün tıp yeteneklerini ortaya koyup koşulların bu olayın bir kaza sonucu olduğunu gösterdiğini kanıtlamıştı) ve mezar taşına da böyle yazıldı. Elbette hiç kimse buna inanmamıştı. Flory'nin gerçek mezar taşı yazıtı arada sırada söylenen bir sözdü: Burma'da ölen İngilizler çok geçmeden unutulurlar. Flory mi? A, evet, esmer bir adamdı, doğum lekesi vardı. Kyauktada'da 1926'da kendini vurmuştu. Bir kız yüzünden olduğunu söylediler. Budala herif." Belki de olanlar Elizabeth dışında hiç kimseyi pek şaşırtmamıştı. Burma'daki Avrupalılar arasında intihar edenlerin sayısı oldukça çoktur ve bu da çok az şaşkınlık yaratır.

Flory'nin ölümünün çok sayıda sonucu oldu. Bunların ilki ve en önemlisi Dr. Veraswami'nin önceden tahmin ettiğinden de daha kötü bir duruma düşmesiydi. Bir beyaz adamın dostu olmanın verdiği ayrıcalık -önceden onu koruyan tek şey- şimdi ortadan kalkmıştı. Flory'nin öteki Avrupalılar arasındaki konumunun hiçbir zaman iyi olmadığı doğruydu; ama ne de olsa bir beyazdı ve dostluğu belli bir prestij sağlıyordu. Ölümüyle birlikte Doktor'un yıkımı da kesinleşmişti. U Po Kyin, gerekli süre boyunca bekledi, ardından her zamankinden de daha sert bir vuruş yaptı. Daha üç ay geçmeden Ky auktada'daki bütün Avrupalıların kafasına Doktor'un benzersiz bir dolandırıcı olduğu düşüncesini sokmuştu. Ona karşı resmi hiçbir suçlama yapılmadı - U Po Kyin, bu konuda çok dikkatliydi. Ellis bile Doktor'un ne tür bir dolandırıcılıkla suçlandığını söylemekte zorlanırdı; ama yine de onun bir dolandırıcı olduğunda herkes anlaşıyordu. Yavaş yavaş ona karşı duyulan genel kuşku tek bir Burmaca sözde kristalleşti - *'shok de'*. Veraswami'nin belli bakımlardan çok zeki bir adam olduğu söyleniyordu -bir yerli olduğu göz önüne alınırsa çok iyi bir doktordu- ama *tepeden tırnağa shok de* idi. *Shok de* yaklaşık olarak güvenilmez anlamına geliyordu ve yerli bir memur *shok de* olarak tanınmaya başladığında bu onun sonu demekti.

Doktor'un endişeyle beklediği şey oldu. Yükseklerde bir yerlerde birkaç baş sallama ve göz kırpmanın ardından Veraswami yardımcı doktorluğa indirildi ve Mandalay Genel Hastanesi'ne aktarıldı. Hâlâ orada ve büyük olasılıkla orada

kalacak. Mandalay pek hoş bir kasaba değildir - tozlu, dayanılmaz sıcak bir yerdir ve başlıca beş ürünü olduğu söylenir ki bunlar pagodalar, sokak köpekleri, domuzlar, rahipler ve fahişelerdir ve hastanenin rutin işleri son derece can sıkıcıdır. Doktor hastanenin hemen dışında ufak bahçesinin çevresi demir parmaklıkla kuşatılmış küçük bir bungalovda yaşıyor ve akşamları düşük gelirine biraz katkı yapmak için özel bir klinik işletiyordu. Veraswami, Hintli mahkeme görevlilerinin sık sık uğradıkları ikinci sınıf bir kulübe üye oldu. Buranın en büyük görkemi bir Avrupalı üyesinin olmasıydı -sarhoşluğu yüzünden Irrawaddy Flotilla Şirketi'nden atılmış ve şimdi bir garajda yaşamını güvenilmez yollardan kazanan Macdougall adında Glasgowlu bir elektrikçi. Macdougall sıkıcı bir adam, yalnızca viskiyle ve mıknatıslarla ilgileniyor. Bir beyazın aptal olabileceğine asla inanamayan Doktor, neredeyse her akşam onu 'kültürlü konuşmalar' dediği şeyi yapmaya zorluyor ama sonuçlar hiç de doyurucu değil.

Ko S'la'ya Flory'den dört yüz rupi kaldı, o da ailesiyle birlikte pazarda bir çay dükkânı açtı. Ama her saat bir-birleriyle kavga eden iki kadın yüzünden dükkân battı, Ko S'la ve Ba Pe yeniden hizmetkârlığa geri dönmek zorunda kaldılar. Ko S'la başarılı bir hizmetkârdı. Kız bulma, rehinecilerle başa çıkma, efendisini sarhoş olduğunda yatağına taşıma ve ertesi sabah bozkır istiridyeleri diye bilinen ayıltıcılar hazırlamak gibi yararlı sanatlarda usta olmanın yanı sıra dikiş dikebilir, çorap yamayabilir, fişek doldurabilir, atlarla ilgilenebilir, elbise ütüleyebilir, kesilmiş yapraklar ve boyalı pirinçlerden yapılmış ilginç desenlerle yemek masasını süsleyebilirdi. Ayda elli rupi ederdi. Ama o ve Ba Pe, Flory'nin yanında çalışırken tembelliğe alışmışlardı, bu yüzden girdikleri işlerden kovulup duruyorlardı. Yoksul ve kötü bir yıl geçirdiler, küçük Ba Shin öksürmeye başladı, sonunda boğucu sıcak bir gecede öksürürken tıkanıp öldü. Ko S'la şimdi Rangoon'da bir piriç tüccarının ikinci adamı. Tüccarın karısı bitmez tükenmez kit-kit yapan sinirli bir kadındı. Ba Pe aynı eve *pani-wallah* olarak girdi ve ayda on altı rupi almaya başladı. Ma Hla May, Mandalay'da bir genelevde. Güzelliğinden geriye hiçbir şey kalmadı Müşterileri ona yalnızca dört *anna* ödüyorlar ve zaman zaman tekmeleyip dövüyorlar. Belki de bütün ötekilerden daha acıklı bir şekilde Flory'nin hayatta olduğu güzel günleri arıyor ve ondan kopardığı paraları bir kenara koyma akıllılığını göstermediği için pişman oluyor.

U Po Kyin, biri dışında bütün düşlerini gerçekleştirdi. Doktor'un gözden düşmesinden sonra kulübe U Po Kyin'in seçilmesi kaçınılmazdı ve Ellis'in acı karşı çıkışlarına rağmen seçildi de. Sonraları Avrupalılar onu seçtiklerine oldukça memnun oldular, çünkü kulübe katılması pek fena olmamıştı. Kulübe

çok sık gelmiyordu, tavırları dalkavukçaydı, herkese bol bol içki ısmarlıyordu ve neredeyse girer girmez parlak bir briç oyuncusu olmuştu. Birkaç ay sonra Kyauktada'dan başka bir yere nakledildi ve terfi etti. Emekliye ayrılmadan önce bütün bir yıl boyunca komisyon vekili olarak hizmet etti ve o yıl boyunca rüşvetlerden yirmi bin rupi kazandı. Emekliye ayrıldıktan bir ay sonra Hint hükümeti tarafından kendisine verilen bir madalyayı almak için Rangoon'da bir törene çağırıldı.

Tören çok etkileyiciydi. Bayraklar ve çiçeklerle süslü platformda smokinli vali bir tür tahta oturtulmuştu, arkasında bir yardımcılar ve sekreterler ordusu duruyordu. Salonun her tarafında valinin korumaları olan uzun boylu, sakallı Hintliler, ellerinde sivri mızraklarıyla parlak balmumu heykeller gibi duruyorlardı. İçerisi Burmalı hanımların beyaz *ingyi*'Ieri ve pembe şallarıyla renklenmişti ve içeride yüzden fazla adam madalyalarını almak için bekliyorlardı. Bunlar göz kamaştırıcı Mandalay pasoları giymiş Burmalı memurlar, altın rengi *pagri*'Ii Hintliler, üniformalı, kılıçlarını takmış İngiliz subayları ve kır saçlarını arkalarında toplamış, gümüş işlemeli *dah*'larını omuzlarına asmış yaşlı *thugyi*'lerdi. Sekreter yüksek ve temiz bir sesle ödüller listesini okuyordu. Ödüller çok çeşitliydi, aralarında gümüş çerçeveye konulmuş onur sertifikaları da vardı. Sonunda U Po Kyin'in sırası geldiğinde sekreter elindeki kâğıttan şunları okudu:

"Komisyon yardımcısı vekilliğinden emekli olan U Po Kyin'e, uzun ve sadık hizmetinden ve özellikle Kyauktada bölgesindeki çok tehlikeli bir ayaklanmayı bastırmada zamanında yardıma koşmasından dolayı... vb. vb..."

Sonra bu amaçla oraya yerleştirilmiş iki dalkavuğu U Po Kyin'in ayağa kalkmasına yardımcı oldular. U Po Kyin ördek gibi adımlarıyla platforma yürüdü, göbeğinin izin verdiği kadar eğilip selam verdi, madalyasını alıp kutlandı. Bu sırada Ma Kin ve öteki destekçileri onu deliler gibi alkışlıyor, mendil sallıyorlardı.

U Po Kyin bir ölümlünün yapabileceği her şeyi yapmıştı. Şimdi artık öteki dünyaya hazırlık yapma zamanı gelmişti-yani pagodalar yaptırma zamanı. Ama ne yazık ki tam bu noktada planlarını uygulayamadı. Valinin ödül töreninden üç gün sonra, onun günah borçlarını ödeyecek olan pagodalar için daha bir taş bile konulmamışken U Po Kyin felç geçirdi ve bir daha konuşamadan öldü. Hiçbir zırh yazgıya karşı koyamaz. Bu felaket Ma Kin'in yüreğini derinden yaraladı. Pagodaları o yaptırsa bile bunun U Po Kyin'e hiçbir yararı olmazdı; insan ancak

kendi yaptığı şeylerden sevap kazanabilirdi. U Po Kyin'in şimdi nerede olabileceğini düşündükçe Ma Kin büyük acı çekiyordu. Tanrı bilir hangi yeraltı ateş cehenneminde, karanlıkta, yılanlar ve çıyanlar arasında dolaşıyor olmalıydı. En kötüsünden kaçmayı başarabilse bile öteki korkusu gerçekleşmiş ve dünyaya bir fare ya da kurbağa biçiminde geri dönmüş olmalıydı. Belki de tam şu anda bir yılan onu kemirmekteydi.

Elizabeth'e gelince; işler onun beklediğinden daha iyi gelişti. Flory'nin ölümünden sonra bütün yapmacıklığı bir kereliğine bir yana bırakan Mrs. Lackersteen, bu korkunç yerde tek bir erkek kalmadığını ve yapılacak en iyi şeyin gidip Rangoon'da ya da Maymyo'da birkaç ay kalmak olduğunu açıkça söyledi. Ama Elizabeth'i yalnız başına Rangoon'a ya da Maymyo'ya gönderemezdi ve onunla birlikte gitmesi de Mr. Lackersteen'i içki komasından ölmeye bırakmak anlamına geliyordu. Aylar geçti, yağmurlar doruğa çıktı, tam Elizabeth artık parasız ve evlenmemiş bir şekilde evine geri dönmek zorunda olduğuna karar vermek üzereyken Mr. Macgregor ona evlenme teklif etti. Bunu aslında uzun zamandır düşünüyordu; yalnızca Flory'nin ölümünden sonra makul bir süre geçmesini beklemişti.

Elizabeth onu sevinçle kabul etti. Belki biraz yaşlıydı, ama bir komisyon vekilinin küçümsenecek bir yanı yoktu - kesinlikle Flory'den çok daha iyi bir kısmetti. İkisi çok mutlular. Mr. Macgregor her zaman iyi yürekli bir adamdı, ama evlendikten sonra daha da insancıl ve daha hoş biri oldu. Sesi daha az gürlüyor ve sabah jimnastiklerini bıraktı. Elizabeth şaşılacak bir hızla olgunlaştı, tavırlarında her zaman kendini gösteren hafif sertlik giderek arttı. Hiç Burmaca bilmemesine karşın hizmetçilerinin ondan ödleri kopuyor. Siviller listesi konusunda geniş bilgisi var, sevimli, küçük yemek davetleri veriyor, küçük rütbeli subayların eşlerini hizaya sokmayı biliyor - kısaca doğanın onun için en başından tasarladığı konuma, yani bir *burra memsahip* konumuna tam hakkını veriyor.